Tercüme Bilimine Giriş
ve
Tercüme Teknikleri

مَدْخَلٌ إِلَى فَنِّ التَّرْجَمَةِ
وَآلِيَةُ النَّقْلِ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى

Feriduddin AYDIN

FURKAN

TERCÜME BİLİMİNE GİRİŞ
VE
TERCÜME TEKNİKLERİ

مَدْخَلٌ إِلَى فَنِّ التَّرْجَمَةِ
وَآلِيَةُ النَّقْلِ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى

Feriduddin AYDIN

FURKAN

www.tevhiddersleri.tv
www.tevhiddergisi.net
youtube.com/tevhidderslertv
tevhiddergisi@gmail.com

Furkan Basım ve Yayınevi: **TERCÜME BİLİMİNE GİRİŞ VE TERCÜME TEKNİKLERİ**
Feriduddin AYDIN

Teknik Hazırlık: **Dizgi**
Ali TURNAGiL

Düzeltmeler
Hilal ATINÇ

Baskı: **Basım Yeri**
Mavi Ay Ofset, Litros yolu
2. Mat. Sit. Giriş kat 1BF2
Topkapı/İstanbul
0 (212) 613 47 65

İletişim: **E-posta**
tevhiddergisi@gmail.com

Telefon
0 545 762 15 15

Posta
P.K. 51 Güneşli Merkez PTT
Bağcılar/İstanbul

Merkez
Kirazlı Mh. Mahmutbey cd.
No:120/A
Bağcılar/İstanbul

ISBN: 978-605-67724-0-5
1. Baskı

Genel Dağıtım

İstanbul: Tevhid Kitabevi, 0 (545) 762 15 15
Kirazlı Mh. Mahmutbey Cd. No: 120/A Bağcılar/İstanbul

Ankara: Tevhid Kitabevi, 0 (543) 225 50 48
Kazım Karabekir Mh. 2061. Sk. No: 18 Etimesgut/Ankara

Diyarbakır: Tevhid Kitabevi, 0 (536) 680 82 76
Kaynartepe Mh. Gürsel Cd. No: 90/A Bağlar/Diyarbakır

Konya: Tevhid Kitabevi, 0 (543) 223 50 49
Sarıyakup Mh. Burhandede Cd. No: 28/A Karatay/Konya

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM-II
TERCÜMEDE UYGULAMA

ÖNSÖZ

Avrupa İslam Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde ders verdiğim 2008-2012 öğretim yıllarında, dekanlık, bana görev olarak Arap Dili ve Edebiyatı tedrisini verdi. Tercüme konusunda, vaktiyle yayımlamış bulunduğum bir çalışmam,[1] yönetim tarafından müfredata başvuru kaynağı olarak kabul edildi. Bu kaynaktan yararlanarak, tercüme bölümü öğrencilerine eğitim verdim. Şu var ki yıllar önce kaleme almış bulunduğum bu çalışmayı yeniden gözden geçirmem gerekti. Fakat bu kitabın yeterliliği konusunda kaygılarım vardı. Öğrencilerimin, tercüme kavramı üzerine objektif ve bilimsel ölçülere uygun bir eğitim alabilmeleri için bu kitaptan değil, daha mükemmel bir kaynaktan yararlanmalarını istedim. Bu amaçla yeniden özgün nitelikte düzenlediğim bilgileri bir önceki kitabımdan ayrı ve tamamen bağımsız bir çalışma olarak "TERCÜME BİLİMİNE GİRİŞ ve TERCÜME TEKNİKLERİ" adı altında kitaplaştırdım.

Elinizdeki kitap, esasen 2009-2011 öğretim yılı boyunca fakültemizin tercüme bölümü öğrencilerine verdiğim ders notlarından oluşuyor. Kitap iki ana bölümden meydana gelmektedir; birinci bölüm, tercüme kavramına ilişkin genel bilgileri içermektedir. Bu bölümde tercümenin tanımı, tarihî gelişimi, önemi ve genel kuralları ele alınmıştır. Dolayısıyla herhangi bir yabancı dille ilgilenen öğrenci ve okuyucular bu bölümden yararlanabilirler. İkinci bölümde ise Arapça-Türkçe ve Türkçe-Arapça çeviri pratiklerine yer verilmiştir. Dolayısıyla kitap, *-bu özelliği*

---

1. 1984 yılında Trablusgarp'ta "Tercüme Sanatının Gerçekleri" adı altında kaleme aldığım bu çalışma, aynı yıl içinde İstanbul'da yayımlandı. Bu kitap, benim yazar olarak kaleme aldığım ilk çalışmadır. İçeriğine ilişkin hiçbir eleştiri almadım, tam tersine birçok okuyucudan olumlu izlenimler aldım. Hatta bazı bilim adamları tarafından kitabın önemli bölümleri alıntılanarak işlendi. (Bkz. Prof. Dr. Hidayet AYDAR Kur'an Tercümesi Meselesi, İstanbul - 1996; Ayrıca, Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN, Öteki Dilde Var Olmak adlı eserinde şöyle diyor: *"Son yıllarda bu alanda yapılan çalışmaların artış göstermesiyle birlikte çeviri ile ilgili eserler Türkçeye kazandırılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde Arapça-Türkçe çeviri alanında da Feriduddin AYDIN'ın "Tercüme Sanatının Gerçekleri" dışında başka kaynak bulunmuyor. Yazar, kitabında hem çeviri tarihini ele alıyor, çeviribilim sorunlarına değiniyor hem de Türkiye'de Arapça öğretimini eleştiriyor.").* Ancak, yıllar sonra düşünce ufkum genişleyince yazı hayatımda ilk eserim olan bu çalışmayı kusurlu buldum. Dolayısıyla bu boşluğu doldurmak üzere elinizdeki çalışmayı gerçekleştirdim. (Yazar)

ile- daha çok yabancı dil olarak Arapçayı seçmiş bulunan öğrencilere hitap etmektedir.

Aslında akademik tercüme eğitimi için hazırlanmış olan bu çalışma iki ana özellik taşımaktadır. Birincisi; tercüme kavramı hakkında herhangi bir okuyucuyu çok yönlü olarak bilgilendirmektedir. İkincisi ise üniversite düzeyinde dil ve çeviri eğitimi alan öğrencilere bu alanda bilimsel malûmat sunmaktadır.

2009-2011 öğretim yılı boyunca verdiğim tercüme dersleri sırasında gerek bizzat başvurduğum yazılı kaynaklardan, gerek genel kültürüm, deneyimlerim ve birikimimden yararlanarak bu çalışmayı gerçekleştirdim. Amacım, Türkiye'de henüz çok iyi bilinmeyen tercümeyi, *-sanat ve meslek olarak-* tanıtmak ve bu konuda uzmanlaşmak isteyenlere destek sağlamaktır. Nitekim çeviri konusunda bu güne kadar Türkçe yazılmış özgün eserler hem çok yenidirler, hem de sayı ve kalite bakımından yeterli oldukları söylenemez.

İncelenecek olursa bu çalışmaların, tercüme kılavuzları olmaktan çok gramer kitabı niteliğini taşıdıkları açıkça görülecekir. Elinizdeki kitabın da elbette ki birçok yerinde gramer kuralları işlenmiştir. Şu var ki bunlardan, çeviri ile çok yakın ilişkisi olanlar ancak metin içinde ele alınmış, yoğun gramatik açıklamalar, dipnotlara kaydırılmıştır.

Toplumumuz, bilimin bu alanına henüz çok yabancı olduğu için, çeviri konusunda çalışma yapanların büyük sıkıntılarla karşılaştıkları kanaatindeyim. Nitekim bu kitabı hazırlamak için uğraş verirken birilerinden *-yardım almak ya da takdir görmek şöyle dursun-* küçümseyici ve moral bozucu tutum ve tavırlarla karşılaştım. Bu gerçeği, bizzat yaşayarak görmüş oldum. Onun için, hiç kimseye teşekkür borcum yoktur!

Ayrıca Türkiye'nin, önemli gerçeklerinden biri olan yaygın ideolojik tutumların, bu ülkede bilime ve aydınlanmaya tarafsız olarak hizmet eden herkesin karşısında tehlikeli engeller oluşturmaya ısrarla devam ettiğini bu münasebetle vurgulamak istiyorum.

Bilgi ve bilimin özgürlüğünü savunan -dış dünyadaki- bütün kurum ve kuruluşlara özellikle bu mesajı verirken -her şeye rağmen- bir özveri olarak iyi niyetimi koruyor, bu çalışmanın, kitaptan yararlanmak isteyen bütün okuyuculara hayırlı bilgiler kazandırmasını diliyorum.

Feriduddin AYDIN

TERCÜMEYE İLİŞKİN ÖN BİLGİLER

Tercümenin bir bilim mi yoksa sanat mı olduğu, henüz tam anlamıyla açıklık kazanmış değildir. Ancak çevirinin çok yönlü bir uzmanlık alanı olduğu konusunda görüş birliği vardır. Bu da onun bir bilim dalı ve aynı zamanda bir sanat olduğu izlenimini güçlendirmektedir.

Çevirinin bir bilim dalı olup olmadığı konusundaki tereddüt ve tartışmalar, esasen bu alanı seçmiş insanlardan her birinin kendine özgü bir yöntemle meslek icra etmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü; tercümenin sınırları çok esnektir. Ayrıca görecelik ve ihtimal hesapları, tercümeyi ileri derecede yönlendirmektedir. Mütercimlerin kültürel düzeyleri ve yetenekleri arasındaki farklar ise ortak noktaları zayıflatmaktadır. Tercüme ile uğraşan insan, kendi yeteneklerini ve birikimini kullanarak meslektaşlarından oldukça farklı yöntemler bulabilmekte, farklı üsluplar kullanmakta, tercüme ettiği söz ve metinleri bazen farklı amaçlarla yorumlayabilmektedir. Özellikle felsefî ve edebî konuların tercümesinde bu eğilimler sıkça ortaya çıkmaktadır. Akademik tercüme eğitimi ve bu alanda şimdiye kadar konmuş olan kurallar mevcut sorunları ve tereddütleri henüz ortadan kaldıramamıştır. İşte bütün bunlar tercümenin karmaşık bir kavram olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Özetlenecek olursa; bir mütercimin, başka bir alanın uzmanına göre daha çok serbest davranma imkânına sahip bulunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim ikiden çok dili başarıyla kullanabilen, ufku geniş bir mütercimin, başka bir alanın uzmanına göre daha esnek davranabileceği, kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla onun, üzerinde çalıştığı metinlere kendi özgün yorumlarıyla açılım kazandırarak, onları zenginleştirdikten sonra aktarabileceği imkânından söz edebiliriz!

Tercüme çok sıkıntılı, çok stresli bir meslektir. Çalışmada süreklilik isteyen, yoğun beyin fırtınası içinde mütercimi bir konudan öbürüne sürükleyen, onu kavramlar ummanında yüzdüren oldukça gaileli bir iştir. Bu nedenle bazı teorisyenler bir dilin başka bir dile aktarılamayacağını bile ileri sürmüşlerdir. Nitekim kaliteli çevirilerin son derece az bulunuyor olması ve edebî metinlerin başka bir dile uzun ve zorlu

çabaların sonunda ancak çevrilebilmesi bu tezi desteklemektedir. Ne var ki birbirini anlayamayan, farklı kültürlere mensup insanlar arasındaki iletişimin kurulmasında tek dayanak mütercim ve tercümedir. Evet, tercüme, tarih boyunca, farklı dillerde konuşan ve birbirini anlayamayan insanlar arasında bir iletişim, bilişim ve anlaşım aracı olarak kullanılagelmiştir. Bu da tercümenin imkânsızlığı tezini zayıflatmıştır.

Başka mesleklerle karşılaştırıldığında tercümenin*, -belli şartlara bağlı olarak-* sınırlı bir alana sahip bulunduğunu görürüz. Çünkü bu meslek, insan ilişkilerinin ve kültürel faaliyetlerin yoğunluğuna bağlı olarak önem ve yaygınlık kazanır. Kalkınmamış ülke ve bölgelerde, tabiatıyla tercümeye pek ihtiyaç duyulmaz. Kendi içine çekilmiş, dünyadan kopuk topluluklar arasında tercümenin elbette yeri yoktur. Dolayısıyla tercümenin bilime ve uygarlığa yardımcı bir faaliyet alanı olduğunu söyleyebiliriz. Bu nokta, gerek tercüme, gerekse mütercim hakkında akla birçok şey getirmektedir. İleride, ait olduğu bölümlerde bu çağrışımlara dokunulacaktır.

Haberleşmek ve birbirlerini anlamak isteyen, ancak dil farkından dolayı anlaşamayan insanlar için tercüme büyük bir ihtiyaçtır. Özellikle teknolojide yaşanan baş döndürücü gelişmelerin doğal sonucu olarak ticaretin kazandığı hız sayesinde farklı dil ve kültüre mensup insanların birbirleriyle temas hâlinde bulunmaları bu ihtiyacı artırmıştır. Günümüzde ihraç edilen birçok sanayi ve tarım ürünlerinin broşürlerinde, prospektüslerinde ve kullanım kılavuzlarında çeşitli dillerde açıklamalar görürüz. İmalâtçının dilinden müşterilerin dillerine yapılan bu tercümeler tüketiciye kolaylık sağlamakta ve ürünün tutunmasına yardımcı olmaktadır. Keza, bazı hastanelerde, hukuk bürolarında, noterlerde ve stratejik öneme sahip kamu kuruluşlarında mütercim çalıştırmak bir zorunluluk hâlini almıştır. Özellikle belge tercümesi için yeminli mütercimlere, yabancı dil bilmeyen üst düzey siyaset ve devlet adamlarına yardımcı olmak üzere diplomasi terminolojisini iyi kullanan mütercimlere büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla tercüme, günümüzde büyük önem kazanmıştır.

Tercüme eğitimine ve tercüme faaliyetlerine bugüne dek gerektiği kadar önem vermemiş olan Türkiye, bundan sonra bu alana *-büyük ihtimalle-* eğilmek için mecburiyet duyacaktır. Çünkü Türkiye'yi bu konuda şartlar zorlayacaktır. Bugün hem devlet, hem toplum olarak Türkiye, yabancılarla yoğun temaslar içerisindedir. Bu temasların bir şekilde sürdürülmesi yaşamın bir parçası hâline gelmiştir. Dolayısıyla tercüme, bütün direnişlere rağmen kendini Türkiye halklarına dayatacaktır.

BÖLÜM-I

TEORİK BİLGİLER

A-TERCÜMENİN DOĞUŞU VE İSLAM TARİHİNDEKİ SEYRİ

Tarihte İlk Tercüme Hareketleri

Tarihte tercümenin tam olarak ne zaman başladığı bilinmemektedir. Ancak İ.Ö. iki binli yıllardan itibaren tercümenin toplum hayatına girdiğine ilişkin tarihi belgeler mevcuttur. Mezopotamya'da, Doğu Akdeniz kıyılarında İyonya'da ve Mısır'da tarih sahnesine çıkan eski kavimler arasındaki iletişimde tercümenin devreye girdiği bilinmektedir. Örneğin, Babil, Asur ve Hitit devletleri ile Mısır ve İbrani devletleri arasında kurulan ilişkilerde tercümenin önemi büyüktü. Nitekim günümüzde kullanılan "Tercüman" kelimesi bu konuda bazı ipuçları vermektedir; tercümenin eski çağlardan beri toplumların sosyal hayatına girdiğini hem belgelerden, hem de sembolik çağrışımlardan öğrenebiliyoruz. Örneğin "Tercüman" kelimesinin Almanca karşılığı: "Dolmetscher", Fransızcası: "Traducteur", İngilizcesi ise "Translater"'dır. Görüldüğü üzere "Tercüman" sözcüğü ile bu kelimeler arasında hissedilir fonetik çağrışımlar bulunmaktadır. "Tercüman" sözcüğünün, İbranca'daki karşılığı olan: "Targum" ve Asurca'daki karşılığı olan "Reguma" sözcüklerine baktığımızda yine güçlü ortak çağrışımlara rastlamaktayız. Türkçeye ise "Tercüme" ve "Tercüman" sözcükleri, Arapçadan *-müşterek İslam uygarlığı etkisiyle-* girmiştir.

İ.Ö. altıncı ilâ dördüncü yüzyıllar arasında Doğu kültüründen Eski Yunan kültürüne; İ.S. sekizinci yüzyılda Eski Yunan kültüründen İslam kültürüne, onbirinci yüzyılda İslam kültüründen Batı kültürüne yapılan çevirilerle kültürlerarası ilişkiler, büyük kültür değişimi olarak tarihe geçmiştir.

Tercümanlık mesleği, Eski Mısır Firavunları döneminde "Baş Tercümanlık" adı altında, babadan oğula geçen bir üst düzey memuriyet idi. İmparatora yakın ve onun diplomatik mesajlarını başka dile çeviren yüksek dereceli bir bürokrat, bu mesleği icra ederdi.

Ancak çevirinin bir sanat dalı olarak ortaya çıkışı çok sonraki yüzyıllara rastlamaktadır. Bazı kaynaklar, ilk mütercim olarak Livius Andronicus'u kaydetmektedir. Hz. İsa'dan önce 3. yüzyılda yaşamış olan Livius Andronicus, Taranto kentini ele geçiren Romalılar tarafından

esir alındı ve Roma'ya götürüldü. Bu sanatçı hakkında geniş bilgilere rastlanmamaktadır. *Meydan Larousse Ansiklopedisi*'nde ondan söz eden birkaç satır şöyledir; "En eski Latin şairi (M.Ö. III. yy.) Yunan asıllıydı, Taranto şehri ele geçirildikten sonra Roma'ya köle olarak götürüldü. Orada bir okul açtı ve Romalılara Yunan eserlerini tanıttı. *Odeysseia*'yı Latinceye çevirdi. Yunan yazarlarından aktardığı veya taklit ettiği trajedi ve komedilerde kendisi de oynadı."

"Bu devirde yapılan tercümelerde özellikle Ennius Kintus (İ.Ö. 239-169) ve Naevius Cneius (İ.Ö. 270-201) adlı Latin şairlerin yeri çok büyüktür. Ancak tercümeleri şöyle dursun, eserlerinin hemen hiçbirisi günümüze kadar ulaşmış değildir. Örneğin, Yunan Edebiyatının ünlü yapıtlarını Latin diline adapte ettiği söylenen ve tüm Roma tarihini içinde dile getirdiği toplam 18 kitaptan oluşan *"Yıllıklar"* adı altındaki destanı ile tanınmış Ennius Kintus'un bu destanından bile günümüze ancak 60 mısra ulaşabilmiştir. Bu bakımdan, kendilerinden ilk mütercimler olarak söz edebileceğimiz bu kuşak ve çok sonrakilere ilişkin bilgilerimiz bir çeşit söylentilere dayanmaktadır"[1]

"Orta Çağ'da çeviri hareketinin doruk noktasına ulaştığı devir, on ikinci asırdır. Bu asırda Yunancadan Latinceye ilk eseri çeviren şahsiyet Venedikli James'tir. Çevirdiği eser, Aristo'nun *Organon*'udur. Yeni lojik (mantık) adı altında şöhret kazanan bu eser, 1182'de çevrilmiştir. Yine bu asırda bir İspanyol musevisi olan John, Türk bilgini Farabi'ye ait *İhsâu'l-Ulûm*'u, Gazâlî'nin *Mekâsidu'l-Felâsife*'sini ve bunlarla birlikte astronomi ve felsefeye ilişkin birtakım eserleri 1135-1153 yılları arasında Latinceye çevirmiştir." [2]

İlk mütercimlere ve eserlerine ilişkin bu kıt bilgilere rağmen, çok eski'den günümüze kadar süren kültürlerarası ilişkilerde çevirinin büyük rol oynadığı kesindir.

İslam Tarihinde Tercümenin Başlangıcı ve Süreçleri

İslam tarihinde tercüme meselesi çok erken dönemde kendini hissettirmiştir. Her şeyden önce, Hz. Peygamber'in, imparatorlara gönderdiği mesajların amacına ulaşabilmesi için bu mesajların hedef dillere başarıyla çevrilmesine ilişkin mutlak surette yabancı diller konusunda pek önemli şeyler söylemiş olduğu ve hatta ciddi tâlimatlar vermiş bulunduğu akla gelmektedir. İran, Bizans ve Habeş İmparatorlarına, keza Mısır Mukavkısı'na gönderdiği elçiler, elbette bu mesajları muhatap-

1. Feriduddin AYDIN, Tercüme Sanatının Gerçekleri/14.
2. Theodore Savory, Tercüme Sanatı (Çev. Hamit Dereli) Ankara 1994, s. 44; Tahsin Aktaş, Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış, Ankara 1998, s. 1; Feriduddin AYDIN, Tercüme Sanatının Gerçekleri, s. 29; Prof. Dr. Emrullah İşler, Prof. Dr. Musa Yıldız, Arapça Çeviri Kılavuzu, s. 21.

larına onların dilleriyle aktarıyorlardı. Oldukça ciddi birer diplomatik görev olan bu elçilikler sırasında yabancı dillerin kullanıldığını söylemek *-mantıksal bir çıkarsama olarak-* zorunludur. Hz. Peygamber'in bu imparatorlara gönderdiği mesajların metinleri ise sahih hadislerde ve çok eski siyer kitaplarında mevcuttur. Bu mesajlar, günümüze sağlam olarak intikal etmişlerdir. Hz. Peygamber'in, kâtibi Zeyd ibn Sabit'e İbranca öğrenmesini emrettiği, rivayetler arasında yer almaktadır ki bu haber bile onun yabancı dillere ilişkin tutumuna açıklık getirmektedir.

Ancak Hz. Peygamber döneminde kitap tercümesinden söz etmek mümkün değildir. Çünkü onun dönemini yaşayan ilk İslam toplumunun elinde henüz kitap yoktu. Kur'an'ı Kerim bile henüz kitaplaşmamıştı. Sadece ashabın ezberinde bulunuyordu. Nitekim Kur'an'ı Kerim'in Hz. Osman zamanında kitaplaştırıldığı tarihî bir gerçektir. Ancak konu dışı da olsa çağrışımla bir gerçeği burada dile getirmek zorunludur; o da Hz. Peygamber tarafından eğitilen ve yetiştirilen ashab kuşağının hemen her ferdinin, adeta ayaklı birer kütüphane olduğudur. Çünkü peşlerinden gelen ikinci kuşak, İslam İmparatorluğu'nun kütüphanelerini dolduran binlerce eser vererek bir önceki neslin bıraktığı ilim ve kültür mirasını yazmakla bitirememişlerdir.

Ashab, (yani; Hz. Peygamber'in dava arkadaşları), ilk İslam devletinin temelini atmak ve ilk İslam topluluğunu oluşturabilmek için olağanüstü çabalar harcamış aydın, cesur, bilgili ve faziletli bir kuşaktır. Bir yandan Kur'an-ı Kerim'in evrensel mesajlarını insanlara ulaştırmak, öbür yandan kendilerini savunmak amacıyla savaş alanlarında düşmanla boğuşarak hayatları çetin direnişlerle geçtiği için, kitap yazmaya ve eser tercüme etmeye zaman bulamamışlardır. Fakat kurdukları güçlü hayat disiplinleri sayesinde, sonraki kuşakların bilime, sanata, kalkınmaya ve gelişmeye hizmet etmelerini kolaylaştıran bir anlayış ve dünya görüşü ile çok sağlam bir düşünce altyapısını hazırlamışlardır.

Ashab neslinden sonraki kuşakların, tercümeye ilişkin düşünce ve tutumları hakkında şunlar söylenebilir;

Çeşitli dillerden Arapçaya birçok eser çevrilmiş olmasına rağmen İslam âlim ve aydınları, çağımıza kadar tercüme kavramına hiç önem vermemiş, eserlerinde bu sanat hakkında *-her nedense-* kayda değer bir şey yazmamışlardır. Bu ilginç tutum, anlaşılması zor bir taklit hâlini aldığı için, sonraki yüzyıllarda kaleme alınan eserlerde de *-tercümeye konu olabilmiş belgelerden-* pek söz edilmemiştir. Özellikle (Osmanlı döneminden önceki İslam devletlerinde) resmî belgelerin ve anıların yabancı dillere çevrilip çevrilmediği hakkında bugün açık ve geniş bir bilgi mevcut değildir. Bu önemli bir tespittir.

Öyle anlaşılmaktadır ki; gerek İslam'ın din ve düşünce olarak aşkınlığı, gerekse devletin *-Emevi, Abbasi, Endülüs ve Osmanlı dönemlerinde-* sahip olduğu baskın güç etkisiyle, İslam âlimleri, duydukları gurur ve aşırı özgüven yüzünden, çağdaşları olan milletleri ve kültürlerini ileri derecede küçümsemiş, onları hemen hiç hesaba katmamışlardır. Çünkü Abbasilerin ilk döneminde özellikle Yunanca, Farsça ve Sanskritçeden Arapçaya yapılan kitap çevirileri dışında yabancı dillerle hiç ilgilenmemişlerdir. Nitekim bu tutum, zamanla kemikleşen öyle bir gelenek hâlini almıştır ki *-ileride ayrıntılarına girileceği üzere-* Osmanlı döneminde müslim tebaadan mütercim bulmak imkânsızlaşmış, bu yüzden Cumhuriyet dönemine kadar devlet, mütercimleri hep azınlıklar arasından sağlamıştır. Hâl böyle olunca, kültürel etkileşimler sonucu İslam toplumuna sızan yabancı deyim ve terimler hakkında yapılmış o döneme ait herhangi bir incelemeye rastlanmamaktadır. Bunu kanıtlayan gerçeklerle bugün yüzyüze bulunmaktayız. Örneğin günümüz İslam toplumlarında Hint dinlerinin, Zerdüşizm'in, Maniheizm'in, Sabiîliğin, Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin derin izlerine yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Bu dinlere ait birçok argüman İslam'a ait değerlerle sentezlenerek kullanılmaktadır. Zamanın akışı içinde az çok fonetik değişikliklere uğramış olan bu söylem ve terimlerin ait oldukları din ve kültürlerdeki kökenlerini inceleyen, aralarındaki bağları *-filolojik tahlillerle-* saptayan çalışmalara *-ne yazık ki-* İslam âlimlerinin eserleri arasında rastlanmamaktadır! Bu ise onların, yabancıları ve kültürlerini küçümsedikleri anlamına gelmektedir. İslam uygarlığının çöküşünü hazırlayan nedenlerden biri olarak bu tutuma işaret etmek mübalağa sayılmamalıdır.

Batı ile İslam dünyası arasındaki tercüme alışverişine gelince; *Mevsuatu'r-Reddi ale'l-Mezâhibi'l Fikriyyeti'l-Muâsıra (Çağdaş Düşünce Akımlarına Reddiye Ansiklopedisi)*'nin yazarı Ali ibn Naif eş-Şahhud tarafından ileri sürüldüğüne bakılırsa; Abbasi Halifesi Me'mun döneminden günümüze kadar Arapçaya çevrilmiş kitap sayısı on bini aşmamıştır. Yazar, İspanya'da bir yıl içinde, bundan daha fazla sayıda kitap tercüme edildiğini söyleyerek üzüntüsünü dile getirmektedir. Ancak İslam toplumlarının dışındaki milletler Orta Çağ'da İslam ümmetinden çok geride oldukları, hatta bilim, sanat ve kültürde onlara muhtaç bulundukları için Müslümanların onlardan alabileceği bir şey yoktu. Onun için, Ali ibn Naif eş-Şahhud'un tespitine ve üzüntüsüne katılmak mümkün değildir.

Prof. Dr. Ahmet Ağırakça'nın araştırmalarına bakılırsa İslam tarihinde kitap tercümesi ilk kez Emevi döneminde Halid İbn Yezid'in kimya ile ilgili eserleri Arapçaya tercüme ettirmesiyle başlamıştır. Kimyadan başka, özellikle tıp biliminde Eski Yunan âlimleri tarafından ya-

zılmış eserlerin tercümesine daha çok ağırlık verilmiştir. Ağırakça, derin araştırmalarıyla derlediği bilgileri şöyle aktarmaktadır:

"Grek tabipleri Hippokrates (M.Ö.460-377) ve Claudios Galenos'un (Bergama, m.129-199) eserleri Arapçaya çevrildikten sonra tıp alanında bir ipucu ve küçük bir kıvılcım yakalanmış, İslam'ın tıbba yaklaşımı ilke ve prensipleri ile bu alandaki teşviklerinin verdiği şevkle tıp çok ileri bir düzeye doğru tırmandırılmıştır. Özellikle II/VIII. yüzyılın sonlarında başlayan tıbbî araştırmalar bu iki Grek tabibin ve Cündişapur'lu Buhtişû' ailesinin katkılarıyla müslüman tabiplerin önü açılmış ve muazzam gelişmeler kaydedilmişti. Cündişapur, Huzistan'ın Şahabâd kasabası yakınlarında eski bir ilim merkezi olarak bilinmektedir. Buhtişû' (veya Buht Yuşû') ailesi mensupları ile Huneyn İbn Ishak (Johannitius) ve benzeri diğer mütercimlerin Grek tıbbından yaptıkları tercümeler ilk tercümeler olarak kabul edilmektedir."

"İslam dünyasında tıbbın canlandırılmaya başlandığı dönemden, diğer tabirle Galenos'un M. 199 veya 201'de ölümünden sonra yaklaşık altı yüz yıldan beri batı dünyasında tıp tamamen duraklamış uzun asırlar hiçbir mesafe alamamıştı. Yüzyıllardır duraklayan batı tıbbı Müslümanlar tarafından ele alınmış ve tamamen unutulup yok olmak üzere olan bu iki tabibin eserleri dünya ilim tarihine yeniden kazandırılmıştır."

"Gerek tıp gerekse diğer ilim dallarında Grekçe, Süryanice ve eski Farsçadan Arapçaya yapılan çeviriler mümkün mertebe devletin desteği ile gerçekleşiyordu. Doğu'da Irak'ta Abbasi halifeleri, Dımaşk'ta Zengiler ve diğer Atabek'ler, Kahire ve Suriye'de Salahaddin el-Eyyubi, Batı'da Kurtuba ve Mağrib'te Endülüs Emevileri'nden özellikle IV. yüzyıl emirlerinin en ünlüsü olan III. Abdurrahman en-Nasır ve oğlu el-Mustansır'ın tercümeye verdikleri değer ve yaptıkları katkı, ilmî gelişmelerin zirveye tırmanmasına sebep olmuştur. İlmin değerini bilen bu gibi yöneticiler yönetim merkezlerine ilim adamlarını çekebilmek için alabildiğine cömert davranıyorlardı. Böyle bir imkânın hazırlanmasını fırsat bilen mütercim ve müellifler şevk ve zevkle çalışıp ilimlerin inkişafını sağladılar. Hatta, unutulmuş ve antik çağdan kalmış kabul edilen bir çok Grekçe ve Süryanice yazma eser, diğer devletlerle yapılan siyasi barış antlaşmalarında kabul edilen şartlar arasında zikrediliyor ve ilmî eserlere böyle ulaşılıyordu. Antik çağa ait eserler İslam dünyasına ulaşınca ilim adamları bunları inceledikten sonra tercüme edilmesi gerekenleri Arapçaya tercüme ettiriyorlardı."

"İslam dünyasında yapılan bu çevirilerin ilk grubunu genellikle tıp ve astronomi ile ilgili eserler oluşturuyordu. İlk çeviri ise, M.680 doğumlu Maserceveyh el-Basrî'nin yaptığı bir çeviri olup bu ilim ada-

mının tıp ile ilgili bir eseri Arapçaya kazandırmasıyla gerçekleşmiş idi. Maserceveyh Pers asıllı Yahudi olup papaz *Ahron'un el-Kunnaş fi't-Tıb* adlı eserini Mervan İbnu'l-Hakem zamanında tercüme etmişti."

İslam tarihinde tercüme hareketlerine ilişkin süreçleri, bu tarihin önemli aşamalarına göre sıralamak gerekir. Çünkü İslam ümmetinin yaşadığı ilmî hareketler, siyasetin belirlediği bu aşamalara göre nitelik kazanmıştır. İslam siyasi tarihi, günümüze, başlıca dört belirgin süreç izleyerek ulaşmıştır. Bu süreçler sırasıyla şöyledir;

1) "Asr-ı Saadet" olarak olarak bilinen; Hz. Peygamber'in ve onu izleyen Raşid Halifelerin dönemi,

2) Emevi Dönemi,

3) Abbasi (ve Endülüs) Dönemi

4) Beylikler ve Osmanlı Dönemi.

Birinci dönemi istisna kabul edersek, İslam tarihinin, "Asr-ı Saadet"'ten sonraki üç aşamasının her birinde tercüme, farklı yoğunluk ve boyutlarda kendini göstermiştir. Şimdi de bu dönemlerde varlık gösteren tercüme hareketlerine ayrı ayrı bakalım.

Emeviler Döneminde Tercüme

İslam devleti Emeviler döneminde; doğuda Hint yarımadasına, batıda Pasifik kıyılarına, Güneyde Umman sahillerine, kuzeyde Armenia ve Kafkaslar'a kadar geniş bir toprak parçası üzerine yayılarak bir imparatorluk niteliğini kazandı. Beşbin yıllık köklü bir uygarlığın temsilcisi olan İran'ın tamamı, Roma-Helen uygarlıklarının vârisi olan Bizans İmparatorluğu'na ait toprakların da önemli bir kısmı İslam vatanına kazandırıldı. İslam devleti, artık doğuda komşusu olduğu Hind ve öbür üç uygarlığa (Mısır, Sasani, Bizans) ait bilim ve kültür kaynaklarıyla doğrudan temas hâlindeydi.

İslam toplumu, önceleri yavaş yürüyen bir gelişme ile tercüme aracını kullanarak ilk kez bu kaynaklardan Emeviler döneminde yararlanmaya başlamıştır. Bu dönemin büyük devletleri artık yaşlanmış, ömürlerini tüketmişlerdi. İran Sasani İmparatorluğu, güçlü İslam orduları karşısında yenik düşerek tarih sahnesinden fiilen çekilmiş ve mirasını İslam devletine bırakmıştı. Roma İmparatorluğu ise Hristiyanlığı benimseyince koyu bir cehalet karanlığına gömülmüş, Roma ve Atina Okulları zayıflamıştı. Bu gerilemenin önemli sonuçlarından biri olarak İmparator Justinianus Atina Akademisini M. 529 tarihinde kapattı. Roma Okulu da mezhep savaşları nedeniyle dağıldı. İslam devleti henüz kurulmadan, Batılı putperest Yeni-Platoncu filozoflar İran'a kaçarak,

Sasani İmparatoru Husrev Anuşirevan (531-578) ve veziri Buzurgmihr'in hizmetine girdiler. Huzistan Bölgesi'nde Cundişapur kentinde tıp ve felsefe okulu açıldı. Bölgeye yakın yerlerde Helenistik okullar faaliyet göstermeye başladı. Bu dönemde Harran kenti de Helen kültürünün önemli bir merkezi hâline geldi.

Bu gelişmeler, bilime ve aydınlanmaya önem veren İslam'ın, getirdiği yeni ruhla birleşince Müslümanlar tercüme aracılığıyla eski kültür ve medeniyetlere ait kaynakları araştırmaya başladılar. İslam tarihinde başka dillerden Arapçaya kitap tercümesi ilk kez Emeviler döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yapılan çeviriler, sayı bakımından son derece azdır. Buna rağmen, daha sonraki tercüme hareketlerinin gelişmesine başlangıç teşkil etmiş olması bakımından büyük önem taşır. Nitekim bu dönemde yapılan çeviriler, sonraki yüzyıllarda bilim ve sanat alanlarında yaşanan açılımlar için bir çeşit temel taşı oluşturmuştur.

Biraz önce işaret edildiği gibi; İslam tarihinde kitap tercümesinin ilk kez Emeviler döneminde gerçekleştirilmesine önayak olan kişi, Muaviye'nin torunu Halid ibn Yezid'dir. Tarihçiler, Halid ibn Yezid'in okumaya ve başka milletler hakkında bilgi edinmeye meraklı olduğunu kaydetmektedirler. Bunu teyit eden bazı rivayetler vardır; ezcümle; Ebû'l-Eş'as el-Uceli adında bir şahıs M'utemer'den naklen şunları anlatmaktadır: "Emevi hükümdarı Abdulmelik ibn Mervan'ın huzurunda sudan söz açıldı. Orada bulunan Halid ibn Yezid şöyle dedi; "Yağmur, aslında yerden buharlaşan sudan oluşur. Denizlerden buharlaşan su, gökyüzünde bulutları meydana getirir. yıldırım ve şimşek de ona lezzet kazandırır. Denizin suladığı alanlarda bitki olmaz ama bulutlardan inen suyun düştüğü alanlar bitek olur. İstersem size deniz suyunu tatlı su hâline getirebilirim."

Rivayetçi, Halid ibn Yezid'in, bu sözlerden sonra denizden kazanlar dolusu su naklettirerek bunları buharlaştırıp saf su elde ettiğini (yani ilk kez imbikleme sistemiyle su elde ettiğini) kaydetmektedir.

İslam tarihinde, ilk çeviriler bu dönemde başlamış ise de seçilen konular çok sınırlıdır. Araştırmacı Jozef Haşim, *"Süleyman el-Bustani ve İlyada"* adlı eserinde, Emevi dönemi tercümelerinin kimya ve tıp konularıyla sınırlı kaldığını ifade etmektedir. Bu dönemde mantık, felsefe ve metafizik konularında tercüme yapılmadığına işaret eden Haşim, şu açıklamayı yapmaktadır: "Tercüme hareketinin başında bu gelişmeyi belirleyen faktörün ihtiyaç olduğunu görüyoruz. Çünkü insanlar yakalandıkları çeşitli hastalıklardan kurtulmak için gerekli olan çareyi ön plana almak zorunda idiler. Buna, felsefe ve mantıktan daha çok ihtiyaçları vardı."

Emeviler döneminde, İslam'a mensup Arap aydınlarından başka millet ve kültürlerden gelen kimseler henüz ön plana çıkmadığı için çeviri çok kısıtlı kalmıştır. Tercümenin asıl büyük açılım kazandığı zaman kesiti, Abbasilerin yükselme dönemidir.

Abbasi Döneminde Tercüme ve Tercüme Okulları

Emevi yönetimini ortadan kaldıran ve onun yerine geçen Abbasiler, İslam tarihinde yepyeni bir sayfa açtılar. İslam diyarında bilime ve sanata açılım kazandıran ilk Abbasi halifeleri tercümeye de büyük önem verdiler. Bu halifelerden özellikle Ebû Ca'fer el-Mansur, Harun er-Reşid, el-Me'mun ve el-Mütevekkil, ilme ve sanata önem veren birer şahsiyet olarak tarihe geçmişlerdir.

Bu dört hükümdarın döneminde ilme ve sanata yalnızca devlet değil, halk da destek veriyordu. Örneğin kaynaklar, bu çağda yaşamış şahsiyetlerden olan Mûsâ ibn Şâkir ve çocuklarının tercüme çalışmalarına büyük katkı sağladıklarını kaydetmektedir.[3]

Mûsâ ibn Şâkir hakkında birkaç çelişkili rivayet vardır. Bu rivayetlerden birine göre o, vaktiyle yol kesip soygun yapan bir haydutken sonra pişmanlık duyarak mazbut bir hayat yaşayan, çoçuklarını okutup onları birer bilgin ve aydın olarak yetiştirmiş biridir. İbnu'n-Nedim'e ait olan bu rivayete inanmak güçtür. Çünkü bu zat, bilindiğinden beri hep Halife Me'mun'un yakınında bulunmuş, sık sık huzuruna çıkmış ve iltifatını kazanmıştır. Aynı zamanda bir bilgin ve filozof olan, çağının bu ünlü hükümdarı tarafından sevilmek ve takdir görmek, vaktiyle yol kesip soygun yapmış birine kolay kolay nasip olamayacak bir mazhariyettir.

Mûsâ ibn Şâkir'in tercüme ilgisiyle ilim tarihine adları altın harflerle işlenmiş üç oğlu vardı: Muhammed, Ahmed ve Hasan... Dönemin hükümdarının, çeşitli nedenlerle zaman zaman tercüme çalışmalarını izleyemediği ya da ihmal ettiği durumlarda bu üç kardeş, uğrunda her şeylerini feda ettikleri bu alandaki faaliyetlerini büyük bir ciddiyetle ve özveriyle sürdürdüler. Tercümenin devam etmesi için kaynak bulmak amacıyla uzun ve yorucu seyahatlere çıkarak, bu yolculuklarda büyük tehlikelere meydan okudular ve yüklü paralar harcadılar. Bu üç kardeş, birer filozof, fizikçi ve astronom olarak yetişmişlerdi. Oturdukları sarayı bir üniversite hâline getirdiler. Bizzat çeviri yapmanın yanında, dönemin ünlü çevirmenleri olan Huneyn ibn İshak, Hubeyş bin el-A'sam ve Sabit ibn Qorra'ya da yüklü ücretler ödeyerek tercüme çalışmalarına hız kazandırdılar. Mûsâ ibn Şâkir'in oğulları Muhammed, Ahmed ve Hasan kozmoloji, astronomi, müzik, mekanik ve geometriye ilişkin

3. Reşid Hamid Hasan el-Cumeylî, *Harakat at-Tarjama fi'l-Meşriqi'l-İslâmî*, Trablusgarp-Libya 1982.

önemli kitapları çevirdiler. Daha sonra, Hint çevirilerine el-Biruni de katıldı. Vedalar, Puranas, Bharata, Gita, Sankhya ve Patanjali bunlar arasındadır.

Bu münasebetle, burada önemli bir noktaya parmak basmak gerekir; Patanjali'nin eğer Sutraları bu sırada Arapçaya çevrildi ise ona ait disiplinlerin daha sonra (İslam adına!) bazı tarikatlara sızmış bulunduğuna ilişkin işaretlerden söz edilebilir.

Abbasi yönetiminin yaklaşık ilk iki yüz yılı, İslam tarihinin en parlak dönemini oluşturur. Bu süre tam anlamıyla bir ilim, sanat, gelişim, açılım ve aydınlanma dönemidir. Bu çağda, Abbasi Arap toplumunda bazı zengin ailelerin de özel kütüphane kurarak telif, tercüme ve ilmî araştırmalara büyük paralar yatırdıkları bilinmektedir. Yukarıda da bir nebze söz konusu edildiği gibi, tarihte "Benî Musa" olarak geçen Astronom Mûsâ ibn Şâkir'in oğulları; Muhammed, Ahmed ve Hasan, kendilerini bilime adamış, aydın üç kardeş idiler. Bu bilgin ve buluşçu kardeşler, Huneyn ibn İshaq başkanlığında Bizans'a bir heyet göndererek büyük paralar karşılığında Grekçe yazılmış kitaplar getirttiler. Bu kitaplar, geometri, müzik ve astronomi konularında kaleme alınmış değerli eserlerdi.

Bu dönemde dünyanın en gelişmiş kentlerinin başında yer alan Bağdat, gerek İmparatorluk sınırları içindeki kilise okullarından, gerekse komşu ülkelerden ve Kıbrıs'tan toplanan değerli eserlerle doldu. Me'mun zamanında Mûsâ ibn Şâkir'in oğulları, Huneyn ibn İshaq, İshaq ibn Huneyn, Hubeyş ibn A'sam ve Sabit ibn Qurra'ya tercüme için ayda 500 dinar ödüyorlardı.

Bilim o kadar gelişmişti ki bir ara Halife Me'mun, Musa'nın çocuklarından dünyanın enlem ve boylamını ölçmesini istedi. Onlar da Sincar ve Kufe ovalarında yaptıkları iki ayrı deney sonucunda bir meridyen yayının 360 derece ve bir dereceye tekabül eden mesafenin 106 (2/3) km, ayrıca dünyanın çevresinin 8000 fersah=38.400 km. olduğunu tespit ettiler. Ünlü matematikçi bilgin el-Harezmî de el-Me'mun zamanında yetişti.

İslam tarihinde Abbasi İmparatorluğu döneminde birbirini izleyerek yaşanan başlıca aydınlanma süreçleri üçtür:

1) Mansur- Harun er-Reşid ve Bermekiler devri,

2) Me'mun, Mu'tasım, Beni Sehl ve Muhammed ibn Zeyyad devri.

3. Mütevekkil devri ve sonrası

Usta mütercimlerden Yahya ibn Adiy ve İbn Vahşiyye, Nabatça

(Keldanca)dan Arapçaya tercüme yaparlardı. Beytu'l-Hikme kadrosunda bulunan âlim ve kâşiflerden bazıları Bağdat yakınlarındaki el-Me'mun'un kurdurduğu rasathanede çalışıyorlardı. Ptolemaios'un el-Macesti'sindeki bilgileri ve astronomiyle ilgili ölçüm araç ve gereçlerini yetersiz bulan Me'mun daha geliştirilmiş gözlem aletleri yaptırarak kozmografik haritalar hazırlattı.

III. yy. da eskiden yapılan çeviriler yeniden gözden geçirilerek düzeltildi, daha mükemmel nüshaları bulunan kitaplar yeniden tercüme edildi. Yapılan tercümelerin binlere ulaştığı tahmin edilmektedir. Miladi dokuz yüzlerden sonra gerileme başladı, bininci yıldan sonra ise İslam uygarlığı söndü ve bu gerileme son üçyüz yıldır hızlanarak çöküş trendine girdi.

İslam medeniyetinin en parlak döneminde halifelere vezirlik (bakanlık ve danışmanlık) yapmış olan Harun Reşid'in (İran asıllı) veziri, Yahya ibn Halid el-Bermekî (öl. M. 805) ile el-Mu'tasım, el-Vâsık ve el-Mutevekkil'e vezirlik yapmış olan Muhammed ibn Abdulmelik ez-Zeyyad (öl. M. 846) ve tabip Yuhanna ibn Mâseveyh (öl. M. 856), kişisel gayretleriyle tercüme çalışmalarına destek olmuşlardır. Çağının en ünlü tabiplerinden olan Yuhanna ibn Mâseveyh, tercüme hareketinin devamını sağlamada büyük rol oynamıştır. Huneyn ibn İshag onun tıpta öğrencisi ve yardımcısıydı. Nitekim hocasına tıp konulu birçok kitabı, Yunancadan Süryancaya ve Arapçaya o çevirmiştir. Aynı dönemde tıp kaynaklarının, Yunancadan Arapçaya tercümesini özendiren ünlü tabiplerden biri Gabriel ibn Bakhtisha ibn Georgius, bir diğeri de Salmaveyh ibn Banaan'dır.

İslam tarihinde tercüme, Abbasiler döneminde altın çağını yaşamıştır. Ancak bu aydınlık hareketin hızı, miladi 850'lerden sonra kesildi. Bu araştırma ve aydınlanma dönemi, Yahya ibn Adiy, İbn Zur'a ve İbn Hammar ile sona erdi. Mütercimlerin çoğu Süryani idiler. Bu dönemde Arapça, artık tam anlamıyla bir bilim dili niteliğini kazandı. Kitaplar İskenderiye, Cündişapur ve Harran Okullarının Kütüphaneleri'nden artık bu dille temin edilebiliyordu. İlginçtir; bu eserlerin asılları İran, Hindistan ve Bizans'tan getirilmişti. Me'mun Bizans İmparatoru'ndan izin alarak, Haccac ibn Yusuf ibn Matar ile Beytu'l-Hikme başkanı Sâlim el-Harranî'nin bulunduğu bir heyeti kitap temini için Bizans ülkesine göndermişti. Bir sonraki heyete ise Mûsâ ibn Şâkir'in oğulları tarafından gönderilen Huneyn ibn İshaq başkanlık etmişti. İlmî seyahatler yapan Qosta ibn Luga el-Ba'lebekkî, yanında bir çok değerli eserle dönmüştü. Farsçadan tercümelere de Qosta ibn Luqa başkanlık ediyordu.

Özellikle el-Me'mun devrinde İslam kütüphanesi Orta Çağ'ın bir ilimler akademisi hâlini aldı. Onun için Orta Çağ, insanlık tarihinin en

aydınlık bir kesitini temsil eder. Bunu çekemeyen karanlık zihniyetler, Orta Çağ'ı bir karanlık dönem olarak damgalama çabasını gösterirler!

Miladi 830'da el-Me'mun, Bizanslılara karşı başarıyla sonuçlandırdığı seferden dönerken Bizans ülkesinden toplattığı kitapları beraberinde Bağdat'a getirdi. Kütüphaneyi zenginleştirmek için yüklü bir para ayırdı. Yaptırdığı tercümeler için 300.000 dinar verdiği söylenir. Hatta bazı tercümeler terazinin bir kefesine konuyor ve altın tozuyla tartılarak mütercime ödeniyordu. Beytu'l-Hikme müdürü Sâlim el-Harrani, İbn Bıtrik, Haccac ibn Yusuf ibn Matar ve Yuhanna İbn Mâseveyh'den oluşan bir heyeti halife, Bizans'a göndererek bu heyetin, kütüphanelerden seçeceği kitapların kendisine gönderilmesini Bizans İmparatoru'ndan rica etti. İbnu'n-Nedim'in ifadesine göre el-Me'mun, İmparatorla mektuplaşıyordu.

Abbasi döneminde -tercüme sayesinde- birer eğitim ve uygulama merkezi olarak faaliyet gösteren yedi medrese vardı. (İslam'ın bilim tarihi terminolojisinde "Medrese" olarak geçen bu merkezlere, günümüzün Türk tarihçileri tarafından "Okul" denildiği için bu çalışmada da "Okul" adını kullanmak daha doğru olacaktır). Gerçekte tam teşkilatlı birer üniversite olan bu okulların dağılımı şöyle idi;

1) İskenderiye Okulu,

2) Antakya Okulu,

3) Harran Okulu,

4) Nusaybin Okulu,

5) Reha (Urfa) Okulu,

6) Cündişapur Okulu,

7) Bağdat Beytu'l-Hikme Okulu,

Aslında bu okullar, birer bilim merkezi olarak İslam'dan önce de var idiler. İslam'ın zuhurundan sonra (özellikle Abbasiler döneminde) yönetimler bu merkezlere sahip çıkarak onları korudular ve faaliyetlerinin devamı için büyük çaba harcadılar. İslam'dan çok önceleri kurulmuş, ancak İslami dönemde canlılık kazanmış olan bu okullara ilişkin bilgiler ise özetle şöyledir:

İSKENDERİYE OKULU

Neo-Platonculuğun merkezi olan bu medresenin kurucusu Küçük Asya'dan Hind yakınlarına kadar büyük bir coğrafyayı kısa zamanda fetheden Büyük İskender'dir (M.Ö.331). Burada, Grek kültürü ile bir-

likte, eski Mısır, Doğu Dinleri ve Yunan Felsefesi okutulurdu. Eğitimde Grek kültürü egemendi. Ancak Doğu'nun bütün kültürel, düşünsel, bilimsel ve mitolojik mirası burada bir arada bulunuyordu. Mısır, İslam Devletinin eline geçince bu medreseye önem verildi ve faaliyetine kaldığı yerden devam etmesi için çaba harcandı. Bu medresedeki felsefe eğitimi, Ömer ibn Abdulaziz (ö.h.101) zamanında Antakya'ya nakledildi.

ANTAKYA OKULU

Bu okul M.Ö. 3.yy.ın sonlarına doğru kuruldu. Kuruluş amacı, ya da sonraları aldığı şekil, İskenderiye Okulu'nun bütün felsefî ve doktriner, sembolik açıklamalarına karşı çıkmaktı. Burada ders okumaktan çok, dini yayma faaliyetlerine önem verilirdi. Ama yine de Aristoteles'den (MÖ 322) Süryancaya ilk kitabın Probus tarafından bu okulda çevrildiği kaydedilmektedir. Antakya Okulu hocalarının çoğu Urfa Okulu'na gidince burası varlığını devam ettiremedi ve çöktü. İslami dönemde, özellikle Ömer ibn Abdulaziz zamanında bu okula yeniden canlılık kazandırılmış ise de (Abbasiler zamanında) Harran'da Sabiî dinine mensup ilim adamlarının yetişmesi sonucu, buradaki okul güçlenmiş, Antakya Okulu bu nedenle sönmüştür.

HARRAN OKULU

Büyük İskender, vaktiyle bu bölgeyi fethedince birçok Yunanlı gelip buraya yerleşmişlerdi. Harran'ın yerli halkı arasında, yıldızlara tapma esasına dayanan ve kitabî dinlerden beslenerek yapılanmış bir din olan Sabiîlik yaygındı. Bu din, Yeni-Platonculuk ile birçok bakımlardan benzerlik gösteriyordu. Harran, 639'da İslam güçleri tarafından fethedildi.

Harran halkı, Abbasi Halifesi Me'mun (813-833) devrine kadar cizye ödeyerek kendi dinlerinde kaldılar. Ancak el-Me'mun, Bizans üzerine düzenlediği bir seferden sonra Harranlılara kitaplı dinlerden birine girmelerini istedi. Çünkü yıldızlara taptıkları için "müşrik" sayılıyorlardı ve İslam hukukuna göre müşriklere vatandaşlık hakkı tanınamazdı. Bunun üzerine kent halkının bir kısmı İslam'a, bir kısmı da Hristiyanlığa girdiler. Kimileri de yine Sabiî olarak kaldılar. Nitekim Abbasi döneminin ünlü mütercimlerinden olan Sabit ibn Qurra (288/1002)' da Sabiî dinine bağlıydı.

Harran halkı Süryanca konuşurdu. Yıldızlara taptıkları için, aralarında gökbilimcilik yayılmıştı. Bu etkiyle Harranlı bilginler birer astronom olarak yetişmişlerdi.

Burası çok önemli bir ilim merkezi hâline geldiği için, daha Emevi

döneminde devlet buraya büyük önem veriyordu. Nitekim son Emevi Hükümdarı İkinci Mervan, Harran'ı bir süre başkent bile edindi.

Abbasiler zamanında ise Harranlı bilginler tercüme faaliyetlerinde görevlendirildiler. Astronomi, mantık, tıp, matematik ve felsefe konulu bir çok eser bu bilgin mütercimler aracılığıyla Yunancadan Süryancaya ve Arapçaya çevrildi.

REHA VE NUSAYBİN OKULLARI

Reha (Urfa) ve Nusaybin Okulları İslam'dan önceki dönemde Hristiyanlığın birer dini merkezi olarak faaliyet gösteriyorlardı. Urfa Okulu, 363'de İran Sasani devleti tarafından kurulmuştu, amaç orada Grekçe öğretmekti. Sonraları bu okulda Aristoteles (MÖ 322)'in felsefesi okutulmaya başlandı. Eski felsefî metinleri okutan hocalar, bu kaynakları bazen Grekçe, bazen de Süryanca açıklıyorlardı. Süryanca, Aramca'nın bir lehçesidir. Bu dil o dönemde Uzak Doğu'ya, Çin ve Hind'e kadar etki sahasını genişletmişti. Okula sonradan Nasturiler sızdı. (Bilindiği üzere, Nasturilik, Piskopos Nastorius (ö. M. 451)'un inancını esas alan "Monofizist" bir Hristiyanlık mezhebidir. Hz. İsa'nın kişiliği hakkında tüm Hristiyanlardan farklı bir inanca sahip olması (Ona ilâh değil, insan olarak inanması) nedeniyle Nastorius, kalkedon konsilinde aforoz edilmişti.

571'de Urfa Piskoposluk makamına geçen Cyrus, Nasturilere karşı ciddi bir savaş aştı. Hatta, İmparator Zenen'den bu okulun kapatılmasını istemeye kadar işi vardırdı. Okuldan kovulanlardan Nersi, Nasturi Piskoposu Bersun'un daveti üzerine Nusaybin'e gitti ve orada yeni bir okul kurdu. 6.yy.ın sonlarına kadar bu okul etkinliğini sürdürdü, sonra gerilemeye başladı. Bir ara ciddi bir eğitimden geçen 800 öğrencisi olmuştu. Nusaybin Okulu'nun çöküşüne Beytu'l-Hikme'de sebep oldu.

Nusaybin Okulu'nun Nasturi hocaları, özellikle Hz. İsa'nın kişiliğine ilişkin inançlarını yayabilmek için Yunancadan Arapçaya birçok kitap tercüme etmek suretiyle -ilginçtir ki; bu çabalarının doğuracağı sonucu tahmin etmeden- dolaylı olarak İslam kültürüne ve Arapçaya hizmet etmiş sayılırlar.

CÜNDİ-ŞAPUR OKULU

Bu okul, Hellenizmin Irak'taki merkeziydi. Daha önce de işaret edildiği gibi Atina Akademisi M. 529 yılında İmparator Justunianus tarafından kapatılıp Roma Okulu da mezhep kavgaları yüzünden dağılınca Neo-Platoncu pagan filozoflar ve Nasturiler İran'a kaçıp sığınmışlardı. Sasani İmparatoru ve devlet büyüklerinden ilgi gördüler.

İmparator Erdeşir döneminden beri birçok eser, çeşitli dillere tercüme edildi. Aristo'nun (MÖ. 322) eserleri ile *Kelile ve Dimne* başta olmak üzere birçok kitap Grekçe ve Sanskritceden Farsçaya çevrildi. Cundişapur Okulu, Abbasiler dönemine kadar yaşadı. Abbasiler döneminde Hind kaynaklı kitaplar, Farsça bilen Hindliler tarafından, ileri düzeyde Arapça bilen İranlı mütercim bilginler yardımıyla Arapçaya çevrildi. Bu okula daha çok Nasturiler egemen bulunuyorlardı.

İran İmparatoru I. Şapur, bu kente Rum esirleri yerleştirerek onlara bilime hizmet etme imkânını sağladı. Bu suretle Yunan bilimlerinin İran'da gelişmesine önayak oldu. Nuşirevan zamanında da buraya bir hastahane inşa edilerek İran'da tıbbın gelişmesine hizmet edildi. Daha sonraları Hint kökenli hekimlerin buraya katılmasıyla tıp öğretimi büyük bir gelişme gösterdi. Öğretim dili Süryanca olmakla birlikte eski Fars dili de kullanılıyordu. 738'de Cündişapur'a İslam orduları girince, okula dokunmadılar. Buraya önem verdiler. Ancak Bağdat'ın kuruluşundan sonra burası da yeni İslam merkezine katılmak zorunda kaldı.

BEYTU'L-HİKME OKULU

Biraz önce, hakkında özet bilgilere yer verilen bu ilim yuvalarının en önemlisi hiç şüphesiz Beytu'l Hikme'dir. Ne var ki bu ünlü ilim merkezi hakkında, özgün bir kaynak içinde ayrıntılı ve doyurucu bilgilere rastlayamamaktayız. Nitekim Libyalı akademisyen Reşid Hamid Hasan el-Cumeyli de bu durumdan şikâyetçidir. Her şeye rağmen Beytu'l-Hikme hakkında birçok kaynakta serpiştirilmiş bulunan şu bilgileri vermek mümkündür:

Bu bağlamda, -henüz Beytu'l-Hikme kurulmadan- İslam vatanında gelişen ilmî hareketlere bakmakta yarar vardır.

Erken dönemde gerçekleştirilen fetihlerle Arap Yarımadasının kuzey bölgeleri İslam vatanının sınırları içine girince bu okullar da İslam devleti ve toplumu tarafından erken kazanılmış oldu. Yahudiler ve Nasturi Süryaniler, bu değerli mirasın Arap dünyasına aktarılmasında köprü oldular. Çok geçmeden Hint kökenli aydınlar, Harranlı Sabiî bilginler ve çeşitli kültürden ilim erbabı Farsça, Yunanca, Süryanca, Sanksritçe, Kobtça ve Nabatça gibi çeşitli dillerden kütüphaneler dolusu eserleri Arapçaya çevirmeye başladılar. Bu yoğun tercüme hareketleri İslam dünyasının kütüphanelerini çok kısa bir süre içinde zenginleştirdi. Daha Emevi döneminde ve Mervan ibn el-Hakem (65/684-685) zamanında, hükümdarın Yahudi asıllı doktoru Maserceveyh el-Basri, İskenderiye Okulundan Ahron'un tıbba ilişkin eseri Kunnaş'ı Arapçaya

çevirdi. Ömer ibn Abdulaziz (101/ 717-720), bu kitabı saray kütübhanesinden çıkarıp çoğaltarak halkın el kitabı hâline getirdi.

Beytu'l-Hikme'nin oluşmasına ortam hazırlayan çeviri etkinlikleri Emevi döneminin başından itibaren giderek gelişiyordu. Bu etkinliklerin başını ise Emevi prenslerinden Muaviye'nin torunu Halid ibn Yezid (Ö.85/704) çekiyordu. Aydın ve alim bir şahsiyet olan Halid ibn Yezid, simyaya meraklı idi. İskenderiye Okulu hocalarından, Mısır'da oturan ve Arapça bilen Yunanlı bilginleri Şam'a çağırarak felsefe, astronomi, kimya ve tıp hakkında onlara Grekçe ve Koptcadan tercümeler yaptırdı. Simya yoluyla altın elde etmek istiyordu. Halid'in döneminde bilimlere bakış açısı bugünkünden çok farklı idi. Astronomiye astroloji ile, kimyaya da simya ile karışık bakılıyordu. Halid ibn Yezid zamanında İskenderiye Okulu mütercimlerinin başkanı Rahip Stefan (Stephane) el-Kadim'di.

Bu dönemde tercümeler, Grekçeden İbrancaya ve Süryancaya bazen de Süryancadan Arapçaya yapılıyordu. Stefan el-Kadim, kitapları toplanıp hazineye konan ilk kişidir. Emevilerin ilk döneminde bu zat ile Maraianos, Grekçe ve Koptçadan Arapçaya birçok eser çevirmişlerdir.

Emevi hükümdarı Abdulmelik ibn Mervan (685-705) zamanına kadar mali divanlar (vergi kayıtları) Sercun adında bir yetkilinin başkanlığında Farsça olarak tutuluyordu. Bu kayıtlar daha sonra Divanu'l-İnşa başkanı (azatlı kölelerden) Ebû Sâbit Süleyman ibn Said tarafından Arapça olarak tutulmaya başlandı. Irak'ta mali divanlar, Temim'in azatlı kölesi Salih ibn Abdurrahman es-Sicistani tarafından, Farsçadan Arapçaya çevrildi. O döneme kadar mali siciller Irak'da Farsça, Şam'da Grekçe, Mısır'da ise Koptça tutuluyordu. Keza bu dönemde, Zadenferruh ibn Piri, İran coğrafyasına ait bir eseri Farsçadan Arapçaya tercüme etti. Aristo'nun (MÖ. 322) Büyük İskender'e yazdığı risaleler, hükümdar Hişâm bin Abdulmelik'in (724-743) katibi Ebû'l-A'la Sâlim ibn Abdulaziz tarafından Arapçaya çevrildi. Bu mütercim ayrıca Sasani hükümdarlarının tarihini minyatürlerle canlandıran bir eseri de Arapçaya çevirdi. Oğlu Cebele bin Sâlim de *"Kitab-u Rüstem ve İsfendiyar"* ile *"Kitab-u Behram Çubin"*'i Arapçaya çevirdi. Eban el-Lahiki de, *"Siretu'l-Furs"* adını verdiği bir eseri Farsçadan çevirdi. Ünlü Arap bilgini Cahız, Farsçadan Arapçaya tercüme gerçekleştirmiş olan şahsiyetler arasında Abdulhamid el-Katib, Ebû Ubeydullah, Gaysan ibn Müslim ed-Dımeşki'yi (ö.132) de sayar.

İran asıllı saray katibi İbnu'l-Muqaffa, Salih bin Abdurrahman'ın öğrencisiydi. *"Kelile ve Dimne"*'yi Farsçadan Arapçaya çeviren zat budur. Aynı kitap daha sonra Eban el-Lahiki ile Bişr ibnu'l-Mu'temir tarafın-

dan da çevrildi. *"Huday-name fi Siyeri Müluk el-Acem"*, Sasani sarayının protokol kurallarını içeren *"Ayin-name"*, *"Kitab-u Mazdek"*, *"Kitabu't-Tac fi Sireti Anuşirevan"*, *"el-Edeb'u-l Kebir"*, *"el-Edebu's-Sağir"*, *"Kitabu'l-Yetime"*, *"el-Uyûn"*, *"Kitab-u Sirisran" ve "Kitab-u Tenser"* gibi daha nice eserler Arapçaya kazandırıldı.

İbnu'l Muqaffa, Aristo ve Porfirius'un Farsçaya çevrilmiş mantığa dair eserleriyle Mani, İbn Deysan ve Markios gibi Gnostikler'in bazı kitaplarını da Arapçalaştırdı.

Bu dönemde Farsçadan Arapçaya yapılan çeviriler arasında Erdeşir ibn Babek'in hayatından bahseden *"Karname"*, *"Kitabu Zemzeme"*, *"Kitabu Karvend"*, *"Kitabu eş-Şahi"* de yer alır.

DÖNEMLERE GÖRE BEYTU'L-HİKME

Mansur Dönemi (754-775)[4]

Beytu'l Hikme'nin, ilk kez kim tarafından ve ne zaman kurulduğu tartışma konusudur. Kaynakların çoğunda Abbasi halifelerinden el-Me'mun (ö.218/833) tarafından 830'da Bağdat'ta kurulduğu söyleniyorsa da bu girişimin başlangıcı Mansur dönemine (754-775) kadar uzanır. Fetihler ve açılımlar sırasında Helenistik Yunan, Mısır, İran ve Hint kültürleriyle temas sonucu pozitif bilimlere karşı ilgi uyanmaya başladı. Antik uygarlığa ait eserler çağın diline aktarıldı. İlk Abbasi hükümdarları, hadis, fıkıh, dil ve edebiyatın yanı sıra mantık, felsefe, matematik, geometri, astronomi ve tıbba karşı da derin bir ilgi duymaya başladılar. Bu eğilimin neticesi olarak Organon'un ilk üç kitabı ile *Eisagoge (İsagoji)* ve *Kelile ve Dimne*, Mansur'un emri ile İbnu'l-Muqaffa tarafından Arapçaya tercüme edildi. Birçok dilden çevrilen eserler için sarayda bir kütüphane kuruldu. Buraya Hizanetu'l-Hikme denildi. Yunan asıllı Hipokratos ve Galinos'un kitapları Hunayn ibn İshak'a tercüme ettirildi. Farsçadan Arapçaya tercüme yapan çevirmenler arasında Nevbaht ailesi, el-Me'mun'un veziri Hasan ibn Sehl, *Futuhu'l-Buldan*'ın yazarı el-Belazuri ve Ömer ibn Ferrehan'da bulunmaktadırlar.

Cundişapur Okulu'ndaki Süryani ve Hind kökenli aydınlar, daha sonra da Harranlı Sabiî ve Nabatî âlimler tercümede büyük rol oynadılar. Grekçe, Farsça, Hintçe (Sanskritçe), Süryanca, Nabatça (Babil dili) ve Koptçadan önceki çevirilerin tashihi ya da yeniden tercümeleri yapıldı. Latinceden tercümeye rastlamıyoruz. İbnu'l Muqaffa'nın (Öl.142) çevirileri Mansur devrinde de sürdü. Mansur'un doktoru Cundişapur Okulu'ndan Bağdat'a davet edilen ve sarayın başhekimi olan Gargis bin

4. Adı: **Ebû Ca'fer Abdullah ibn Muhammed'dir** (714-775).

Gabriel (Gorgius bin Buhtişu) ile Bağdat Patriği Sergios, Grekçeden ve Farsçadan Arapçaya birçok eser tercüme ettiler.

el-Mes'udi, Mansur devrinde Aristo'nun çeşitli eserlerinin, keza Ptolemaios (Batlamyus)'un el-Majasti ve Sintaks adlı eserleriyle Euklides'in *Usulu'l-Hendese* (Elemento Geometricae) adlı kitaplarının Arapçaya çevrildiğini yazar.

Hintli bir gezginin, kitapları da bu dönemde Arapçaya çevrilmiştir. Hindistan'dan Kenheh, Sanche, Şanak, Cevder ve Menkeh ile Bermekiler'e ait hastanenin başhekimi Salih bin Behlet el-Hindi yanlarında çeşitli eserlerle Mansur döneminde gelip tercüme çalışmalarına katıldılar. Bu Hintli aydınların, yanlarında getirdikleri kitaplar, İranlıların yardımıyla Arapçalaştırıldı. Bu arada hatırlatmak gerekir ki Sanskritçeden Arapçaya tercüme yapan ünlü şahsiyetlerden biri de Ebû Reyhan el-Biruni'dir.

Mehdi (775-785)[5] ve Harun (786-809)[6] Dönemi

Yabancı kültür mihraklarından kaynaklanan zındıklık akımları, Mehdi döneminde tercümenin hızını yavaşlattı. Bu gelişmenin bir sonucu olarak İslam dünyasında mistik akımlar doğmaya ve yayılmaya başladı. Fakat Harun er-Reşid dönemi (786-809)nde tercüme yeniden hızlandı. Harun zamanında çeviri dairesinin başında Yuhanna ibn Maseveyh (ö.243) vardı. Özellikle Ankara ve Emirdağ yakınlarında bir şehir olan Ammuriye'nin fethinden sonra buralarda elde edilen kitaplar Bağdat'a götürüldü. Yuhanna bin Maseveyh başkanlığında kurulan bir heyet bunları Arapçaya çevirdi. İranlı bir mühtedi olan Ebû Sehl Fadl ibn Nevbaht da Harun'un emriyle Farsçadan tercümeler yaptı. Kitaplar kütüphaneye sığmayınca bu eserlere geniş bir mekân ayrıldı. Bermeki mütercimler teşvik edildi. *"Zic el-Harunî"* adlı eser, tercümeler sayesinde bu dönemde telif edildi. Haccac bin Yûsuf bin Matar, Euklides'in *Usulu'l-Hendese*'sini yeniden çevirdi. Omar ibn Ferruhan et-Taberi (Ö. 200), Sehl ibn Harun (Ö. 215) ve Ebû Ma'şer el-Belhi Farsçadan, Yahya ibn Bıtrik (Ö. 200) Grekçeden çeviriler yaptılar. Huneyn ibn İshak (260), Ya'kub ibn İshaq el-Kindi (256) ve Sabit ibn Qurra el-Harrani (288)nin, bu dönemdeki tercüme hareketlerinde çok büyük katkıları olmuştur.

el-Me'mun, miladi 830'da Bizans'ı ağır yenilgiye uğratınca savaş tazminatı olarak ellerindeki felsefe kitaplarını istedi. Abbasi devletinin diplomasisinde bu teamül bir gelenek olmuştu. Hatta, yabancı devlet adamları eğer kendilerine hediye göndermeyi düşünüyorlarsa bunun,

---

5. Adı: **Muhammed bin Mansur.** Doğum ve ölüm tarihi (746-785).
6. Adı: **Harun bin Muhammed bin el-Mansur.** Doğum ve ölüm tarihi (763-809).

kitap olmasını tercih ederlerdi ve bu onlara iletilirdi. Nitekim, Harun er-Reşid (786-809) Ankara'yı ele geçirince, keza el-Me'mun Bizans İmparatoru Michel III'e karşı zafer kazanınca, ikisi de savaş tazminatı olarak hasımlarından eski el yazması kitaplar istediler.

Başka ülkelerde bulunan kitapların elde edilmesi ve toplanması için Abbasilerin ilk döneminde bir teşkilat kurulmuştu. Bu teşkilatın kalabalık bir personel kadrosu vardı. Haccac ibn Yûsuf bin Matar ve (Felsefe Kitapları Tercüme Komisyonu Başkanı) Yuhanna el-Bıtrik bu şahsiyetlerin önemlilerindendir. Eserler toplandıktan sonra el-Me'mun bir tercüme komisyonu kurdu. Huneyn ibn İshak, İbn Naima el-Humusi, Sabit ibn Qurra, Qusta ibn Luka, Yahya ibn Adiy, ibn Zür'a, Ebû Bekir Matta ve Mûsâ bin İsa el-Kurdi, Zadeveyh el-Isfahanî bu komisyonun üyeleri idiler.

Beytu'l-Hikme, saray müştemilatı içinde çeşitli bölümlerden oluşan genişçe bir bina idi. Burada kitapların korunduğu hücreler, yazar, çevirmen, sicil kayıt memuru, müstensih (kitabı yazarak çoğaltan) ve mücellitler için ayrılan odalar ve bir de okuma salonu bulunuyordu. Kurumu, "Sahib-u Beytil-Hikme" unvanını taşıyan bir müdür yönetirdi.

Devletin ayırdığı fondan maaşlarını alan çevirmenler, komisyon üyeleri, çeşitli dillerde telif edilmiş olan ve toplanan birçok eseri Arapçaya burada tercüme ederlerdi. Çevrilen kitapların düzenlenmesi ve çoğaltılması için Halife el-Me'mun miladi 800'de Bağdat'ta ilk kağıt imalathanesini kurdurdu.

Aylık 500 dinar maaşla çalıştırılan bu mütercimler her fırsatta ödüllendirildiler. Uzun konvoylar hâlinde kitap yüklü deve kervanlarının Bağdat'a düzenlediği seferler, kesintiye uğramadan onbirinci yüzyılın başlarına kadar sürdü. Mısır, Bizans, İran ve Hind kaynaklı yüzlerce eserin taşıdığı devasa bir inanç ve düşünce tarihi bu dönemde Arapçaya aktarıldı. Kimi bilim tarihçilerine göre, Abbasiler devrinde şehir hayatının gelişmesi, gündelik hesap ve sağlık sorunları bu ihtiyacı doğurdu. Kendilerine güveniyorlardı.

Özellikle felsefe ve tıp büyük ilgi çekiyordu. Hipokrates ve Galinos'un tıbbı, Euklides'in geometrisi, Pytholemius'un astronomisi, Hintlilerin matematiği ve tıbbı, İran'ın kadim kültürü artık yükselen medeniyetin dilinde bir arada okunabiliyordu. İslam toplumu muazzam bir aydınlanma dönemi yaşıyordu.

Mütercimlerin çoğu Süryani, Nasturi, Ya'qûbi ve Sabii idiler. Aralarında Yahudi bulunmadığı tahmin edilmektedir.

Mu'tasım Dönemi (833-842)[7]

el-Mu'tasım zamanında Anadolu'nun fethinde bazı değerli eserler ele geçirildi. Isfahan'ın Saruye Kütüphanesi'nden kitaplar getirildi. 962'de İsfahan surlarının bir kısmının göçmesi sonucu ortaya çıkan kırk'dan fazla eski eser Bağdat'a getirildi.

İbnu'n-Nedim, ziyaret ettiği Beytu'l-Hikme hakkında değerli bilgiler aktarır. Ona göre Grekçeden Süryancaya, oradan da Arapçaya veya doğrudan Grekçeden Arapçaya tercüme yapan 47 isim vardı. Farsçadan 16 mütercim, Sanskritçeden 3 mütercim. Nabatçadan da İbn Vahşiyye olmak üzere tarihçi İbnu'n-Nedim, Grekçe, Süryanca, Farsça, Hindçe ve Nabatçadan yapılan çevirilerin bir listesini sunar.

Ünlü Beytu'l-Hikme kurumu, Mansur devrinden itibaren giderek fiziki ve fonksiyonel açıdan gelişip genişledi, özellikle pozitif ilimlerin araştırıldığı bir merkez ve bir eğitim kurumu hâline geldi. 500 yıldan fazla İslam ilim dünyasına kaynak teşkil eden bu merkez 1258'de Hülagu komutasındaki vahşi Moğol ordusunun saldırısına uğrayarak tamamen yakılıp yıkıldı.

Osmanlı Döneminde Tercüme

Tercüme hareketinin, Osmanlı döneminde çok geç başladığı *-biraz sonra kanıtlanacağı üzere-* belgesel bir gerçektir. Öyle anlaşılıyor ki, Osmanlılar, Avrupa ortalarına doğru giriştikleri fetihlerden sonra ancak tercümenin önemini sezebilmişlerdir. Şu var ki bu sezinlemenin, ilk fetihler sırasında ortaya çıkmadığı da bir gerçektir. Nitekim Avrupa topraklarında fetihler 1300'lerde başlamış olmasına rağmen, 1821 yılında devletin Hariciye Nezareti'nde ilk kez "Tercüme Odası" adı altında bir hizmet bölümü kurulmuştur. Bu ise çok yakın bir tarihtir ve tercümeye önem vermede Osmanlıların çok geç kaldığını kanıtlamaktadır.

Kısa zamanda bir cihan imparatorluğuna dönüşen Osmanlı Devleti'nde, tercümeye ilk dönemlerde önem verilmemiş olmasının, her hâlde ciddi nedenleri vardır. Bunları araştırıp bulmak tarih uzmanlarının görevidir. Ne var ki Türklerin, tarih boyunca ne kendi dillerine ne de yabancı dillere gerektiği kadar önem vermedikleri açık bir gerçek iken mahallî tarihçiler bu konu üzerinde *-bilinçli olarak!-* yoğunlaşmak istememişlerdir.

Bazen açık biçimde, bazen de bir dil ustalığıyla örtbas edilmeye çalışılan bu gerçeği tamamen inkar etmek ise mümkün olamamıştır. Büyük ihtimalle, mensubu olduğu milleti ilimden uzak göstermek anlamına

7. Adı: **Ebû İshâk el-Mu'tasım bin Harun.** Doğum ve ölüm tarihi (794-842).

geleceği kaygısıyla bu noktayı geçiştirenler, yeri geldiğinde doğruyu ortaya koymak zorunda kalmışlardır. Nitekim bu konuda ciddi bir eser yazan Dr. Taceddin Kayaoğlu, Osmanlı Devleti'nde; "Heyetler hâlinde sistemli bir tercüme çalışmasına ilk defa Lale Devri'nde"[8] başlandığını, resmî tercüme hizmetlerini yürüten kurumun ise ancak 1821 yılında faaliyete geçirildiğini ifade etmiş, ne Karahanlılar, ne Gazneliler, ne Selçuklular döneminde, ne beyliklerde, ne de Osmanlı Devleti'nin uzun tarihi boyunca tercümenin *-biraz evvel sözü edilen açılımdan önce-* nasıl ve kimler tarafından yürütüldüğüne ilişkin hiçbir bilgi vermemiştir. Bilakis bu zatın 3. Selim döneminden başlayarak tercüme ve tercümanlar hakkında verdiği bilgiler oldukça uyarıcıdır. Bu nedenle Dr. Taceddin Kayaoğlu'nun, *"Türkiye'de Tercüme Müesseseleri"* adlı çok değerli eserinden şu satırları izlemek yararlı olacaktır;

"XVI ve XVII. yüzyıllarda Divan-ı Hümayun tercümanlarının hemen hemen hepsi, Müslümanlığı sonradan kabul etmiş kimselerden oluşmuş ve kendilerine maaş olarak tımarlar verilmişti. Fakat bu durum sonraları değişmiş, XVIII. asırdan başlayarak XIX. asrın ilk yarılarına kadar Divan-ı Hümayun tercümanlığı Fenerli Rum ailelerinin eline bırakılmıştı. Bu aileler; İskerletzâde, Yanakizâde, Drakozâde, Kalmakizâde, İpsilantizâde, Mihalzâde ve Sarıbeyzâde idi. Ancak bu ailelerin en ünlüsü İskerletzâde ailesi olup mezkûr aile XVIII. yüzyıl ortalarına kadar tercümanlık vazifesinde bulunmuştur."

Prof. Dr. Ömer Demircan adlı başka bir araştırmacı da bu konuya biraz daha ışık tutmakta, Osmanlı döneminde tercüme hizmetlerinde görevlendirilen yabancı kökenli tercümanlar hakkında -kısa da olsa- şu bilgilere yer vermektedir:

"XVII. yüzyılda Osmanlılarda çeviri etkinliği, müslümanlığı kabul etmiş olan İtalyan, Polonyalı, Macar, Alman, Rum, Musevi asıllı kimseler tarafından yürütülüyordu."[9]

(Belki konu dışına çıkmış olacağız ama yukarıdaki ibare içinde geçen "müslümanlığı kabul etmiş" cümlesine dikkat çekmeden geçmek oldukça önemli bir gerçeği göz ardı etmek anlamına gelecektir. Büyük olasılıkla yazar "İslam'ı kabul etmiş" cümlesi yerine bu cümleyi bilinçli olarak seçmiştir ki bu da yine örtbas edilmeye çalışılan başka bir sorundur. Bu sorun, gelecekte Türkiye'yi meşgul edecek gibidir!)

Prof. Dr. Ömer Demircan sözlerine şöyle devam etmektedir:

"Girit seferinden sonra (1669) Panayoti Nicoussios Mamanos adında bir Rum baş çevirmenliğe getirilmişti. Bununla Fenerli Rumlar

8. Dr. Taceddin Kayaoğlu, *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*, s. 14, 30.
9. Ömer Demircan, *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*, s. 30-31 İstanbul 1998.

Osmanlı Devleti'nin divan çevirmenliğini (dış işlerini) tekellerine almış oluyorlardı. Bu yüzyılda çeviri etkinliği bir meslek olarak Osmanlı yönetimi içinde yerini almış ve kurumsallaşmıştı. Patrikhanenin açmış olduğu bir okulda, yetenekli Rum çocuklarına Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca öğretiliyor ve böylelikle divan çevirmenliği, eyalet çevirmenliği, yabancı elçi ve konsolos çevirmenliği için eleman yetiştiriliyordu. Çevirmenliğe atanan kişiler çevirmenliğin dışında, müslüman olmayan Osmanlı tebaanın vergilerini ödeyip ödemediklerini denetliyor ve gerekirse bu vergileri topluyorlardı."

Araştırmacı Dr. Taceddin Kayaoğlu, "Tercümanların Vazifeleri" başlığı altında Osmanlı devlet tercümanları hakkında çok dakik ve ayrıntılı bilgiler vermekte, bu gayr-i müslim hariciyecilerin devlet aleyhinde işledikleri hıyanetlere[10] örnekler vererek, aralarında bu ağır siyasi suçları işleyenlerden bazılarının idam edildiğini şöyle anlatmaktadır:

"Özellikle İngiltere'nin Akdeniz'de bir güç olmasını istemeyen ve bölgede etkin bir güç olarak kalmak isteyen Fransa, Rum tercümanların İngiltere ve Rusya ile olan ilişkilerini elçiler vasıtasıyla Bâb-ı Âli'ye iletmişti. Fakat Bâb-ı Âli çaresizdi. Çünkü Osmanlı Devleti'nin yabancı devletlere göndermiş olduğu elçiler arasında bile yabancı dil bilen yoktu ve bunların yanına birer Divan-ı Hümayun tercümanı verilmesi zaruri idi. Onun için Osmanlı dış politikasının odak noktaları olan elçilikler terkedilmiş oluyordu. III. Selim tarafından daha önce bazı önemli başkentlere gönderilen yabancı dil bilmeyen elçiler geri çekilmiş ve yerlerine daha küçük diplomatik memurlar olan maslahatgüzarlar vazifelendirilmişti. Genellikle Rumlardan oluşan bu maslahatgüzarlar milliyetçilik düşüncesiyle 1821 Yunan isyanında Bâb-ı Âli'ye yanlış bilgi göndermişler ve mesele anlaşılınca görevlerinden azledilmişlerdi. Hatta Divan-ı Hümayun tercümanı Constantine Mourouzi, Bâb-ı Âli'nin ileri gelen Rum beylerine isyandan vazgeçmeleri hususunda yazmasını istediği mektubun tam tersine ayaklandırmayı özendirici yazılar yazmış, durum anlaşılınca idam edilmiştir."

10. **Hıyanet خِيَانَة**: Arapça bir sözcüktür. Sadakatsizlik, döneklik, düşmanla iş birliği yapmak ve arkadan vurmak gibi anlamlara gelir. Bu ahlaksızlığı işleyen kişiye de "**hain خائِن**" denir. Bu kelime **Mustafa Kema**l'in "**Gençliğe Hitabe**" başlığı altındaki söylevinde de geçmektedir. Bu kelimenin geçtiği sözler şöyledir: "İktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler." (Bk. http://www.kultur.gov.tr/TR,25232/ataturkun-genclige-hitabesi.html).

Buna rağmen, günümüzde bu sözcük artık kullanılmamakta, onun yerine "**ihanet إهَانَة**" sözcüğü kullanılmaktadır. Oysa "**ihanet**" kelimesi küçümsemek anlamına gelir ve **hıyanet** sözcüğü ile uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yoktur. Örneğin; falan bana **ihanet** etti demek: "Beni küçümsedi bana önem vermedi" demektir. Hâlbuki filanca kişi bana hıyanet etti demek; *"beni sattı, beni arkadan vurdu, aleyhimde düşmanımla işbirliği yaptı"* anlamlarına gelir.

Bu vahim çarpıtmadan da anlaşıldığı gibi Türkçe üzerinde sorumsuzca tasarrufta bulunulmakta ve bu dilin kısa sürelerle bozulmasına bizzat bu ülkenin insanları neden olmaktadırlar. Türkçenin tarih boyunca yapılanamamış ve bir bilim dili hâline gelememiş olmasının önemli nedenlerinden biri de budur.

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim dalında "Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bâb-ı Âlî Tercüme Odası" başlığı altında hazırladığı doktora tezinde, Dr. Sezai Balcı da Osmanlı devlet tercümanları hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Güvenilir kaynaklardan edinilen bilgilere göre bu tercümanlardan kötü niyetli oldukları anlaşılan Venedik tercümanı Batista, Kıbrıs tercümanı Petraki, devlet tercümanlarından İskerletzâde Aleksander Gika, Nikola Drako ve Dimitraşko, Ermeni kökenli Bağdasar; ayrıca Divan-ı Hümayun tercümanlarından Aleko ve Konstantin Mourouzi gibi gayri müslim tercümanların farklı dönem ve tarihlerde idam edildiklerini öğreniyoruz.

Osmanlı döneminde yaşanan bu problemin nedenini, Dr. Sezai Balcı şu sözlerle özetlemektedir:

"Osmanlılar bu meseleyi 1821'e kadar ele almamışlardır. Bütün Avrupa ülkeleri ve hatta Japonya gibi Asya ülkeleri kendi tercümanlarını yetiştirip, ülkelerinin eğitim programlarına Türkçe'yi koyarlarken, geniş bir coğrafyası ve çeşitli dillere ihtiyaç duyulan bir ortamda Osmanlılar neden bir yabancı dil öğrenmemişlerdir? sorusunun cevabını aramak yerinde olacaktır. Bu soruyu Osmanlıların üstünlük duyguları, kendi kendine kapalılık, yabancı memleketleri "daru'l-harp" olarak algılamak ve uluslararası ticaret gruplarının olmaması gibi sebeplerle açıklayabiliriz."

Bu bilgilerden elde edilen sonuçlar, Türklerin, (ya da Müslümanların) yüzyıllar boyu yabancı dillere önem vermediklerini ve bunun bedelini özellikle son üç yüz yıldır çok ağır ödediklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyıl sonlarında Avrupa'nın etkisi altında önemli değişimler geçirmiş, ilginç gelişmelere sahne olmuştur. Bu dönemde, düşünce ve edebiyat alanında, daha çok Fransa'yı taklit etmeye çalışan Osmanlı aydınları arasında Fransızca bilenler, bu dilden Türkçeye bazı tercümeler gerçekleştirmişlerdir.

Yusuf Kamil Paşa tarafından, Fransızcadan Türkçeye çevrilen, Fenelon'un "*Telemak*" adlı romanı gibi. Victor Hugo'nun "Sefiller" adlı romanı da o dönemde Türkçeye çevrilmiştir, fakat çevirmeni bilinmemektedir.

Cumhuriyet Döneminde ve Günümüze Kadar Tercüme

Cumhuriyet döneminde tercümeden söz ederken, bundan yalnızca Türkiye'deki tercüme hareketini kastediyoruz.

Aslında Türkiye ile birlikte bugün Osmanlı İmparatorluğu'nun başka vârisleri de vardır. Çünkü tarih sahnesinden çekilen Osmanlı Devleti'nin enkazı üzerinde kurulmuş olan birçok devlet arasında, onun özgün kültürünü taşıyan ve manevi verasetini sürdüren yalnızca Türkiye değildir. Fakat bu vâris devletler arasında Osmanlı Devleti'nin resmî dilini kullanan tek devlet Türkiye'dir. İşte bu nedenle, tercüme tarihinin süreçlerinden söz ederken usûl bakımından *-özellikle bu çalışmada-* konuyu Türkiye ile sınırlamak daha doğru olacaktır.

Türkiye'de tercümeden amaç, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra bu ülkede varlık gösteren çeviri hareketidir. Şu var ki, Osmanlı devrinde süren gelenek ve alışkanlıklar Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Nitekim Osmanlı devrinde ciddi ilmî açılımlara rastlanmadığı gibi Cumhuriyet döneminde de bu durum aynen devam etmiştir.

Biraz geriye giderek durumu izlemekte yarar vardır; Avrupa'da, özellikle Fransız İhtilâli'nden sonra bilim ve sanat alanında göz kamaştıran gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti gittikçe çökmeye devam ediyordu. Öyle ki "hasta adam" nitelemesiyle aşağılanıyordu.[1] Buna mukabil Avrupa'da rönesansla birlikte, çeşitli alanlarda girişilen reformların sonucu büyük kalkınma hamleleri yaşanıyordu. Bu kalkınmada şüphesiz, tercümelerin de önemli etkileri olmuştur. Özellikle Haçlı savaşları sırasında İslam dünyasından Batıya taşınmış olan eserlerin çeşitli Avrupa dillerine tercüme edilmesi bu kalkınma hamlelerine katkı sağlamıştır.

Arapçadan Batı dillerine girmiş olan kelimelerin uzun bir listesine bakıldığında, Batı'nın tercüme yoluyla İslam kültür ve medeniyetinden ne kadar yararlandığını anlamak mümkündür. Böyle uzun bir listeden kısaltılmış aşağıdaki tabloya bakarak bir fikir edinilebilir.}

1. Bu söylemi ilk kez Rusya İmparatoru I. Nikolay dillendirmiş, -içinde bulunduğu çöküş nedeniyle- Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu bu niteleme ile anlatmak istemiştir. Bu söylem ilk kez 12 Mayıs 1860 tarihinde The New York Times tarafından yazılmıştır. I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri, bu niteleme ile Osmanlı Devleti'ni küçümsemiş onunla alay etmişlerdir.

أرض: Earth
الإكسير: Elxir
باقة: Bouquet
تعريف: Tarif
تمر هندي: Tamarind
جرثوم: Germ
جسّ: Guesse
حبل: Cable
حوش: House
خرشوف: Artichoke
خرّوب: Carob
دون (أسفل): Down
ذيل: Tail
راحة: Racquette
زرافة: Giraffe
سفر: Safari
سُكّر: Sugar
سِمْسِم: Sesam
شراب: Syrup
صفر: Zero

صقر: Saker
صكّ: Cheque
صَنْدَل: Sardal
طاس: Tass
طول: Tall
عنبر: Ambra
غزال: Gazelle
غِلّ: Jail
فردوس: Paradise
قابل، قابلية: Capable, able
قانون: Canon
قائد: Guide
قصر: Castle
قِطّ: Cat
قطع: Cut
قطن: Cotton
قميص: Camise-chemise
قنديل: Candel
قهوة: Coffe
قيرات: Carat

الكحول: Alcohol
كهف: Cave
كوب: Cup
لعق: Lick
ليمون: Lemon-lymon
مخزن: Magazine
مِرْآة: Mirror-miroir
مسجد: Mosque
مسخرة: Maquerade
مِسْك: Musk
مُسَيْطِر: Master
المناخ: Almanac
مِنْجَلَةٌ: Mengene
نارنج: Orange
ناس: Nation
ناقش: Negotiate
واعظ: Wise
وسط: Waist
ياسمين: Jasmine

Batı dünyasındaki hızlı gelişmeler, iletişim ve ilişkilerle dünyanın her yerine yansıdığı gibi 1920'lerden sonra Türkiye'ye de yansımıştır. Dolayısıyla ülkemizde Avrupa dillerinden Türkçeye ve tersine tercüme ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç, günümüze kadar gittikçe artmıştır. Ancak tercümenin Türkiye'de önemli bir ilerleme kaydettiğini söylemek doğruyu yansıtmayacaktır. Bunun en büyük nedeni; Türkiye halklarının geniş anlamda bilime, dar anlamda da yabancı dillere karşı ilgi duymamasıdır. Bunun tarihsel ve sosyolojik nedenleri ve açıklamaları vardır.

Aslında Türkiyeli insanın, konuştuğu kendi ana dili de dâhil, lisan olgusuna karşı eskiden beri soğuk davrandığı, bir gerçektir. Bu tutum adeta genetik bir karakter kazanmıştır. *"Türkiye'de Tercüme Müesseseleri"* adı altında çok değerli bir eser vermiş olan Dr. Taceddin Kayaoğlu bu çalışmasının Cumhuriyet dönemiyle ilgili bölümünde şöyle bir ifade kullanmaktadır:

"Osmanlı Devleti'nin Maarif Vekâleti bünyesinde açmış olduğu telif ve tercüme daireleri 1914 yılına gelinceye kadar çeşitli sebepler yüzünden pek başarılı bir çalışma yapamamışlardır."

Birikimli ve titiz bir araştırmacı tarafından dile getirilmiş olan bu çarpıcı gerçek üzerinde derinden düşünmemek mümkün değildir. Bu kelimelerin uyandırdığı izlenimi en azından şu sözlerle özetlemek mümkündür:

Osmanlı devrinde başarılı olamayan tercüme faaliyetleri Cumhuriyet döneminde de hissedilir bir başarıyı yakalayamamıştır. Cumhuriyet döneminde başlatılan tercüme çalışmalarının seyri ise yine Kayaoğlu'nun ifadeleriyle şöyledir:

"1921 yılı başlarında Samih Rıfat (1874-1932) başkanlığında bir telif ve tercüme encümeni kurulmuştur. Encümenin üyeleri hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Sadece bir haber münasebetiyle Hakkı Baha Bey'in Telif ve Tercüme Encümeni azasından olduğunu öğreniyoruz. TBMM hükümetleri devri ile Cumhuriyet dönemi başlarında tercüme müesseseleri hakkında *-bildiğimiz kadarıyla-* çalışma yapılmadığından, bu encümenlerin faaliyetlerini *-genellikle-* gazetelerden takip etmek suretiyle ortaya koymak mecburiyeti hasıl olmuştur"[2]

Kudretli bir araştırmacının bu çarpıcı tespitleri, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki tercüme faaliyetleri hakkında önemli mesajlar vermektedir.

Nitekim yukarıda sözü edilen ve 1921 yılında kurulan Telif ve Tercüme Heyeti, 22 Mart 1926 da çıkarılan bir yasa ile kaldırılmıştır.

Tercüme sanatının Türkiye'de çeşitli ideolojik kamplar arasında na-

---

2. Dr. Taceddin Kayaoğlu, *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*, s. 200.

sıl değerlendirildiği ve Türkiye'de bu sanata ne kadar önem verildiği hakkında bir bilgiye sahip olmak ve tercümenin özellikle Cumhuriyet döneminde hangi evrelerden geçtiğini kavrayabilmek için aşağıdaki belgesel alıntıları dikkatle izlemekte yarar vardır. Bu alıntılarda, 1920'lerin başında Milli Eğitim Bakanlığı mevkiine getirilmiş bir kişinin sözlerine ve bu sözleri günümüze taşıyan bir araştırmacının eleştirisine dikkat etmek gerekir.

Cumhuriyetin ilk Milli Eğitim Bakanlarından biri olan Mustafa Necati'nin Telif ve Tercüme Heyeti hakkında söylediği sözler şöyledir:

"Vekalet'e tetkikat ve neşriyatıyla ilmî ve terbiyevî mesailde rehberlik etmesi, bütün meslek mensupları için kıymetli ve kuvvetli bir tenevvür ve irşad amili olması lazım gelen Telif ve Tercüme Heyeti, hakiki gayelerinden inhiraf ettiği için arzu edildiği kadar müsbet ve mukayyed bir faaliyet gösterememiştir."[3]

Bu sözleri kitabında nakleden Dr. Taceddin Kayaoğlu, ifade ile ilgili kanaatini şöyle dile getirmektedir:

"Bugüne (1926) gelinceye kadar bünyesinde devrin önde gelen aydınlarını barındırmış olan Telif ve Tercüme Heyetleri hakkında Maarif vekilinin kullanmış olduğu bu ifadelere katılmak mümkün değildir. Zira 1921 yılından beri çok zor şartlar altında çalışan, tahsisat bulunmadığından da fahri olarak görevlerini sürdüren ve bu arada onlarca kitap hazırlayan… heyet hakkında bu şekil ifadelerin serdedilmiş olması düşündürücüdür ve bu ifadelerin altında başka gayelerin bulunduğu zehabına kapılmamak mümkün değildir. Ayrıca, vekil "Telif ve Tercüme Heyeti hakiki gayelerinden inhiraf ettiği için arzu edildiği kadar müsbet ve mukayyed bir faaliyet gösterememiştir." demektedir. Ancak Telif ve Tercüme Heyeti'nin asıl gayelerinden ne anladığını ve ne yönde sapmalar gördüğünü açıklamamıştır. Bize göre heyet, tâlimatnamesindeki hedeflere uygun faaliyetler göstermiş, en azından böyle bir gayret içerisinde olmuştur. Dolayısıyla vekilin lağvı konusunda ileri sürdüğü gerekçeler bize bazı hususları düşündürtmektedir. Şöyle ki: "

"1. Telif ve Tercüme Heyeti'nde bulunanların genel itibariyle devrin ideolojisine uygun hareket etmekte yavaş davranmaları veya bu hareketleri tasvip etmek istemeyişleri "

"2. 1926 yılında Maarif teşkilâtında yapılan düzenlemeyle, Telif ve Tercüme Heyeti'nin yerine kurulan Dil Heyeti ve Tâlim ve Terbiye Dairesiyle eğitim alanında köklü değişiklikler yapmak ve getirilen eğitim sistemiyle yeni bir neslin inşasına çalışmak istenmesi"

3. Dr. Taceddin Kayaoğlu, *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*, s. 248.

"3. Latin alfabesine giden yolda daha müşahhas adımların atılabilmesi ve daha meşru zeminlerde faaliyet gösterebilecek bir heyet (Dil Heyeti)'in kurulabilmesi için bu heyetin kaldırılması gerekiyordu."[4]

Bu iki ifade arasındaki aykırılık, günümüz Türkiye'sinde yaşanan düşünce karmaşasının arka planını bir yandan deşifre ederken, tercümenin böyle bir ortamda, karşıt kamplar arasında hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında da bir fikir vermektedir.

Cumhuriyet döneminin ilk ünlü mütercimlerine gelince onların da adlarından ve çalışmalarından şöyle söz edebiliriz:

Samih Rıfat Bey.

Tercümesini yaptığı eser: Fazlullah Reşiduddin bin Ebû'l-Hayr İmadüddin el-Hemedani'nin *"Camiu't-Tevarih"* adlı eseri.

Hüseyin Cahit Yalçın.

Tercümesini yaptığı eserler:

1) Histoire Générale des Mongols et des autres tartares occidentaux avant et depuis jesus-Christ jusqua present, par; Josephe de Guignes

2) Psychology, by Hoffding

3) Durkheim'in *"Din Hayatının İptidai Şekilleri"* adlı eseri.

Mithat Bey.

Tercümesini yaptığı eser:

Emil Durkheim'e ait *İctimaî Taksim-i Ameli*

Hüseyin Nazım Bey.

Tercümesini yaptığı eser:

Montesquieu'dan, De l'esprit de lois *(Kanunların Ruhu)*

Ali Reşad Bey (Darulfünun tarih müderrisi).

Ernest Lavisse ile Alfred Ramboud başkanlığı altında yayımlanan 12 ciltlik *Tarih-i Umumi*'nin tercümesini yapan heyette yer aldı. Bu heyette yer alan diğer mütercim şahsiyetler şunlardır:

Ahmed Refik Bey, Necib Asım Bey, Köprülüzade Mehmed Fuad Bey (Ord. Prof. Fuad Köprülü), Behcet Bey, Muzaffer Bey.

Nevzad Bey.

Tercümesini yaptığı eser:

4. Dr. Taceddin Kayaoğlu, *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*, s. 248.

Michel Sorio'nun ahlak ve terbiyeye ilişkin eseri

Hilmi Ziya Bey (İhsaiyat Müdürü).

Tercümesini yaptığı eser:

Gaston Richard'a ait, Sosyoloji hakkında ön bilgiler.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, devlet tarafından görevlendirilen, tanınmış diğer mütercimlerin adları da şöyledir:

Ahmed Ağaoğlu, Zakir Bey, Halil Bey, Sadri Maksudi Bey, Mübarek Bey.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak son yıllarda Türkiye'de de tercüme hareketi büyük bir önem ve hız kazanmıştır.

Ülkemizde tercümenin hareket ve yönünü *-hissedilir bir hızla değiştiren-* çeşitli etkenler vardır. Bunların başında din, düşünce, inanç, moda ve politika gelmektedir. Türkiye'de, son yıllarda gözlenen ideolojik kamplaşmaların, biri Doğu'ya, öbürü de Batı'ya dönük iki farklı tercüme hareketinin *-rekabet içinde-* hız kazandığını görüyoruz. Görünürde Sekülarizmin, (arka plan itibariyle paganlığın) etkisindeki egemen sınıfın yönettiği Batı eksenli tercüme (sanat ve edebiyat gibi masum adlar altında icra edilse de) temelde ideolojik düşüncelerin taşıyıcısı olarak rolünü sürdürmektedir. Bu tercüme akımında; Avrupa'nın ahlaki değerlerini, düşünce sanat ve modasını aktarma çabası harcanmaktadır. Çevirinin yönü ise; İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca gibi Batı dillerinden *-tek taraflı olarak-* Türkçeyedir. Halk tabanına (yani yönetilen kitleye) hitap eden tercüme akımında ise İslami düşüncenin hemen tamamının, Arapçadan Türkçeye aktarımı yapılmaktadır.

Bu iki aykırı kutbun yarışını kanıtlayan önemli bir belgeyi buraya aktarmakta yarar vardır. Dr. Laurent Mignon'un kalemiyle yazılmış olan bu belgeyi dikkatle okumak gerekir. Bilkent Üniversitesiinde Türk Edebiyatı Bölümü'nde ders veren Dr. Laurent Mignon Türk Edebiyat örneklerinden Avrupa dillerine çevrilen eserler hakkında şu bilgileri vermektedir:

"Türkiye'de olduğu gibi, Almanya, Fransa ve İspanya'da da çevirilerin çoğu İngilizceden yapılıyor. Anglo-Sakson dünyasında ise aslı İngilizce olmayan edebiyata ilgi çok sınırlıdır. Türk edebiyatının başka dillere çevril(me)me sorunu, İngilizcenin kültürel hegemonyası bağlamının dışında sağlıklı bir şekilde değerlendirilemez."

"En çok bilinen dillerden yapılan çevirilerin sayıca öne geçmesinin bizce en önemli nedeni, bu eserleri çevirebilecek nitelikteki insanların sayısının çok oluşudur. Türkçe, Flemenkçe veya Japonca edebiyat, sayısal nedenlerden dolayı az çevrilmeye mahkûmdur. Dolayısıyla, Türk

edebiyatının yeterince çevrilmemesi ve yurt dışında yeterince tanınmaması, çok özel bir durum değildir."

"Bugün Berlin'de veya Londra'da büyük bir kitapçıya giren ve Türkçe bilmeyen bir kitapsever, çağdaş Türk edebiyatından çevrilmiş hangi eserlerle karşılaşabilir? Türkçeden hangi eserlerin çevrildiğini öğrenmek için internetteki İngiliz, Alman, Fransız ve İspanyol kitap satış sitelerine baktığımızda görüyoruz ki Türk edebiyatı diğer edebiyatlar arasında hiç de fena temsil edilmemektedir. Bu dört dile en çok çevrilen eserler, Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk'un romanları ile Nazım Hikmet'in şiirleridir. Şiir kitaplarının az basıldığı ve az satıldığı bu çağda Nazım Hikmet'in en önemli özelliği, bu dört dilde de, yalnızca onun şiirlerini içeren çeşitli seçkilere ulaşılabilmesi. Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Orhan Veli'nin şiir seçkilerini ise Fransızca, Almanca ve İngilizcede bulmak mümkün."

"Fransa'da sadece şiir yayımlayan Arfuyen Yayınları, Fazıl Hüsnü ve Orhan Veli'nin şiirlerinin yanı sıra Ahmet Haşim ve İlhan Berk'in şiirlerinden de seçmeler yayımladı. Almanya'da, dünya edebiyatına ağırlık veren Unionsverlag, Türkçeden çevrilmiş şiir seçkileri de yayımlamakta; Dağyeli Yayınları ise Türk edebiyatına odaklanmaktadır. Bu yıl İspanya'da Verbum Yayınları Los Laberintos de Agosto y Otros Poemas (Ağustos Dehlizleri ve Diğer Şiirler) adıyla Tuğrul Tanyol'un bir şiir seçkisini yayımladı. Ancak sıradan okur için, Türk şiirine giriş daha çok İngilizcede Nermin Menemencioğlu, Talat Halman, Feyyaz Karacan Fergar ve Kemal Silay'ın, Fransızcada Nimet Arzık'ın ve Almancada Yüksel Pazarkaya'nın hazırladıkları antolojilerle mümkün olmaktadır."

"Türkçeden Batı dillerine yapılan çeviriler arasında düzyazı türleri şiire göre çok daha geniş bir yelpazede okura sunulmaktadır. Yaşar Kemal ile Orhan Pamuk'un eserleri Avrupa'da birçok edebiyatseverin kitaplığında bulunuyor. Latife Tekin'in eserleri de Almanca, Fransızca, İngilizce ve İspanyolcaya çevrilmiş durumda. Dikkate değer bir nokta, *Sevgili Arsız Ölüm*'ün İspanyolcaya El Pañuelo Turco *(Türk Mendili)* adıyla çevrilmesi ve kapakta başörtülü bir kızın oryantalist üsluptaki bir resminin yer alması. Martinez Roca yayınevinin eserle bu kadar ilgisiz bir başlık ve kapak resmi kullanması Türk edebiyatının İspanya'ya oryantalist klişelerle pazarlanabildiğini gösteriyor. Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Haldun Taner ve Aziz Nesin gibi Türk edebiyatına damgalarını vurmuş yazarlar da Almanca, Fransızca ve İngilizceye çevrilmekte, ancak eserlerin seçiminde tutarlı bir yayın politikası göze çarpmamaktadır. İspanyolca okur ise bu denli zengin bir yelpazeye sahip değilse de, örneğin Ömer Seyfettin'in Cuentos Turcos de Ayer *(Eski Türk Hikâyeleri)* adıyla

çevrilen öykü seçkisini, çevirileriyle Türk edebiyatını İspanya'da tanıtmak için çok emek vermiş olan Ertuğrul Önalp'ın çevirisinden okuyabilir."

"Türkiye'deki kitap piyasasının özellikle Fransa'da yakından izlendiği, son aylarda çevrilen eserlere bakınca anlaşılıyor: Murat Mungan'ın *Üç Aynalı Kırk Oda* adlı öykü kitabı Ekim ayında Alfred Depeyrat'nın çevirisiyle Actes Sud Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap, Levent Yılmaz'ın editörlüğündeki Türk Edebiyatı dizisinden çıktı. Aynı yayınevi Perihan Mağden'in *Haberci Çocuk Cinayetleri* adlı eserini Sylvie Taussig ve Cemil Ulu'nun çevirisiyle yayımladı. Aslı Erdoğan'ın *Kırmızı Pelerinli Kent* adlı eseri ise Esin Soysal Dauvergne'nin çevirisi ile Nisan ayında çıktı. Ahmet Altan, İhsan Oktay Anar, İnci Aral, Enis Batur, Suat Derviş ve Mine Kırıkkanat da eserleri Fransızcaya çevrilmiş Türk yazarlarından. İngiltere'de ise Milet yayınevinin uğraşları dikkate değer: Erendiz Atasü, Füruzan, Rıfat Ilgaz, Muzaffer İzgü, Perihan Mağden, Aziz Nesin ve Buket Uzuner'den İngilizce çeviriler okurlara sunulmuş durumda. İngiltere'deki Milet gibi Almanya'daki Dağyeli Yayınları, okurları Metin Kaçan ile, Unionsverlag ise Fakir Baykurt, Ferit Edgü, Zülfü Livaneli, Celil Oker, Sait Faik, Latife Tekin ve Mehmet Uzun ile tanıştırdı."

"Kitapları bulmak için vakti, almak için parası olan bir Fransız, Alman veya İngiliz okurun bugünkü Türk edebiyatıyla tanışıklık düzeyinde bir ilişki kurması çok zor değil. Türkiye'de ise Kültür ve Turizm Bakanlığı, Remzi Kitabevi ve Anatolia Publishing, Türk edebiyatını çeviri yoluyla da tanıtmayı hedefliyorlar. Ancak onların kitapları daha çok yerli pazara yönelik ve yurt dışında dağıtılmıyor."

"Türk edebiyatının Batı dillerindeki temsilinde belli bir seçenek çeşitliliği görülse de, çeviriler yirminci ve yirmi birinci yüzyıl edebiyatıyla sınırlı kalmaktadır. Oysa hiç kuşkum yok ki Vartan Paşa'nın *Akabi Hikâyesi* ya da Ahmet Mithat Efendi'nin *Felsefe-i Zenân*'ı, Fransız ya da Nikaraguалı okura da hitap edecektir."

Yukarıdaki alıntıda çok açık biçimde gözleneceği üzere; Batı dillerine tercüme konusu olan Türkçe eserler hakkında bilgi verilirken, Türkiye'de yalnızca egemen azınlığı temsil eden tutumun çarpıcı bir örneğini görüyoruz. Bu zihniyet, Türkiye'nin sadece ve sadece Batıya dönük yüzü ile meşguldür. Türkiye'nin doğuya, özellikle İslam dünyasına dönük olan yüzü ise sadece toplumun tabanını (yani yönetilen tabakayı) ilgilendirdiği için bu cepheyi aydınlatan kalemler varsa da sindirilmiş gibi zayıf ve sessizdir.

Bir iletişim ve bilişim aracı olarak tercümenin sorunlarından biri

de bu sanatın, Türkiye'de bir değer hükmünde henüz anlaşılmamış olmasıdır. Toplumun tabanı tercüme olgusu hakkında hemen hiçbir şey bilmemektedir. Son yıllarda, nisbeten iyi organize olmuş bazı Türkiye üniversitelerinde, tercüme, ders programlarına alınmış ise de bu konudaki faaliyetler dışa yansıyacak ve dikkat çekecek kadar başarı kaydetmemiştir. Tercüme konusundaki geri kalmışlığın belki birkaç nedeni olabilir. Fakat bunlardan özellikle Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri, önemli bir neden oluşturmaktadır. Çünkü günümüzde birçok dilden Türkçeye çeviri yapılıyor ise de Türkçeden yabancı dillere tercümenin yoğun bir şekilde yapıldığı söylenemez.

Türkiye'de tercüme konusunda köklü bir geleneğin bulunmaması da çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar, Türk insanının *-daha çok-* yabancılarla yüzyüze gelmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda Türkiye ile İslam dünyası arasında ilişkilerin gelişmesiyle birlikte, özellikle İslami konuların işlendiği forumlar sırasında, *-Arapça'yı bir konuşma dili olarak kullanamayan-* Türk din adamları büyük sıkıntılar yaşamış ve yaşamaktadırlar. Bu durum Türkiye'nin İslam dünyasındaki itibarına gölge düşürmek bakımından önem taşımaktadır! Bu sorunlardan biri de uluslararası konferanslarda hizmet veren turizm firmalarının, kaliteli çeviri sağlamada sergiledikleri yetersizliklerdir. Bu şirketler, konferanslarda *-simültane tercüme için çevirmen görevlendirirlerken-* bu elemanların ana dilleri ile sonradan öğrendikleri dil hakkında hemen hiçbir araştırma yapmamaktadırlar. Bu ise ciddi sıkıntılara neden olmaktadır. Nitekim bu sebepten kaynaklanan, milletlerarası siyasi hareketliliğin arttığı ve Arap dünyasında toplumsal patlamaların yaygınlaştığı 2010 yılından itibaren Türkiye'de *-özellikle diplomasi tercümesinde-* büyük kusurlar işlendi. Türkiye'nin, *-Arap dünyasına dönük diplomatik ilişkilerinde-* kullandığı tercümede hatalar yapıldı. Bu yanlışlıklar, dışişlerinde görevli şahsiyetlerin demeçlerine ve çeşitli ifadelerine kadar yansıdı. Üstelik Türk medyası da bu yanlışlıkları aynen yaydı.

Dolayısıyla; *-hayatın hemen her alanıyla ilgili tüm gereksinimleri ifade etmede-* ikinci dili başarıyla kullanamayan çevirmenlerin en yüksek statüdeki devlet adamlarını bile yanıltmak suretiyle, devleti zor ya da gülünç durumda bırakabileceğini burada önemle vurgulamak gerekir.

Bilindiği üzere; "**bilingual**" olarak yetişmiş mütercimler *-ve nadir istisnalar hariç-*, hiçbir insan, sonradan öğrendiği dile, *(yedi yaşına kadar konuştuğu)* ana dili kadar hâkim olamaz. İnsan, belli bir yaştan sonra öğrendiği dilin gramer kurallarını belki pek iyi öğrenebilir. Çünkü bu konudaki öğrenim daha çok ezbere dayanmaktadır ve sınırları bellidir. Ama sonradan öğrendiği dilin edebiyatını, ince dil ayrıntılarını, argosunu, sloganlarını, deyimlerini, atasözlerini, müzik, sanat ve spor gibi

estetik faaliyet alanlarına ilişkin tabirlerini, bilim ve akademi konusu terimlerini tamamıyla öğrenemez. Çoğunu öğrense bile kullanımda tam anlamıyla başarıyı yakalayamaz. Fakat bu münasebetle vurgulamak gerekir ki bu gerçek, azimli mütercim adaylarını olumsuz etkilememelidir. Kaliteli ve köklü bir yabancı dil eğitimi, öğrenciye ikinci dili ana dile oldukça yaklaştırabilir.

Uluslararası konferanslarda hizmet veren ve mütercim çalıştıran Türk turizm firmaları işte bu bilgilere sahip olmadıkları için yanlış görevlendirmeler yaparak hizmet sırasında önemli iletişim sıkıntılarının yaşanmasına yol açmaktadırlar. Çevirmene görev verilmesi sırasında onun ana dili ile ikinci dili hakkında önceden bilgi edinmek şarttır. Çünkü, yabancı konuşmacının söylediklerini ana dile çevirmek üzere mütercim Türk unsurundan görevlendirilmelidir. Bu noktaya açıklık getirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak için şu örneği vermekte yarar vardır.

Düzenlenecek konferansta örneğin, Arapça ve İngilizce gibi iki yabancı dilin kullanılacağını farzedelim. Konferans Türkiye'de düzenleneceği için bu iki dile ayrıca Türkçe eklenmiş ve dil sayısı böylece üçe yükselmiştir. Bu hizmet sırasında dört farklı görevlendirme söz konusudur. Bu konferans sırasında çevirmenlerin görevlendirilmesi ise normalde şöyle olmalıdır:

1) İngilizceden Türkçeye tercüme yapacak çevirmenin, *-İngilizce'yi çok iyi düzeyde kullanan-* ve ana dili Türkçe olan *-ya da çocukluk yıllarını Türkçe konuşan bir topluluk arasında geçirmiş-* ana dili İngilizce olan bir eleman görevlendirilmelidir.

2) Türkçeden İngilizceye tercüme yapacak çevirmenin, *-Türkçe'yi çok iyi düzeyde kullanan-* ve ana dili İngilizce olan *-ya da çocukluk yıllarını İngilizce konuşan bir topluluk arasında geçirmiş-* ana dili Türkçe olan bir eleman görevlendirilmelidir.

3) Arapçadan Türkçeye tercüme yapacak çevirmenin, *-Arapça'yı çok iyi düzeyde kullanan-* ve ana dili Türkçe olan *-ya da çocukluk yıllarını Türkçe konuşan bir topluluk arasında geçirmiş-* ana dili Arapça olan bir eleman görevlendirilmelidir.

4) Türkçeden Arapçaya tercüme yapacak çevirmenin, *-Türkçe'yi çok iyi düzeyde kullanan-* ve ana dili Arapça olan *-ya da çocukluk yıllarını Arapça konuşan bir topluluk arasında geçirmiş-* ana dili Türkçe olan bir eleman görevlendirilmelidir.

Tabiatıyla, "**bilingual**" olanlar bu gibi hizmetlerde istisnayı oluştururlar. Bunların sayıları ise çok azdır.

Uluslararası İslami forumlara katılacak Türk kökenli akademisyen, araştırmacı ve uzmanların da özellikle Arapça ve İngilizce'yi çok iyi düzeyde kullanıyor olmaları gerekir.

Cumhuriyet Dönemi Mütercimleri

Türkiye'de, son yıllarda tercüme hamlesinin hızlandığını görüyoruz. Ülkemizde, düşünce ve inanç konularında gelişen belirgin kamplaşmalara paralel olarak tercüme de, iki farklı dünya görüşüne sahip kesimler tarafından yönetilip yönlendirilmektedir. Bu iki kesimden biri, Batı kültürünün, öbürü ise İslam kültürünün propagandasını üstlenerek rolünü sürdürmektedir. Bunlardan her birinin kullandığı anlatım dili, yöntem ve terminoloji bile *-yerine göre-* farklılaşabilmektedir. Örneğin "Laikçi"[5] kesim bu mesleğe "çeviri", uzmanına da "çevirmen" derken; "İslamcı" kesimde bu kavramların karşılığı olarak daha çok "tercüme" ve "mütercim" sözcükleri kullanılmaktadır.[6]

Batı kültürünü örnek alan mütercimler, Avrupa dillerinden genel olarak Türkçeye, çok nadir olarak da Türkçeden Avrupa dillerine tercüme gerçekleştirmektedirler. Rusçadan ve Uzak Doğu dillerinden Türkçeye tercüme yapan bazı çevirmenler de dâhil olmak üzere sırf laik eğilimli kesimin ünlü mütercimlerinden bazılarının adları şöyledir:

1. Ahmet Arpad
2. Ahmet Levendoğlu
3. Ahmet Yorulmaz
4. Akın Kanat
5. Ataol Behramoğlu
6. Ayşegül Yüksel
7. Burhan Arpad
8. Cumhur Orancı
9. Esin Eşkinat
10. Füsun Günersel

---

5. "**Laikçi**" nitelemesi, Türkiye'de sayıları az olan ve özellikle fanatik Kemalistlere karşı olumsuz tutumlarıyla tanınan koyu İslamcı okumuşlar tarafından aşağılama amacıyla kullanılmaktadır. Kemalistler de misilleme olarak İslamcıları "**Takkeli Liboş**" nitelemesiyle aşağılamaktadırlar.

   Türkiye sosyolojisinin arka planını az çok deşifre eden bu tabirden yola çıkılarak ideolojik kamplaşmalardaki temel sorunlara ulaşmak mümkündür. Örneğin *-dolaylı da olsa-* tercüme ilgisiyle bu çalışmada *-zorunlu olarak-* deşifre edilmesi gereken iki kamptan söz edilmiştir: **Laikler** ve **İslamcılar**.. Ancak bu iki karşıt kampın ideolojik yaklaşımlarına derinlemesine bakıldığında, ne "**laikler**"'in seküler düşünce ile, ne de İslamcıların İslam'la samimi ilişkilerine rastlanabilmektedir. Tam tersine, bu iki kamptan birinin "**laiklik**", öbürünün ise "**İslam**" yaftasıyla sesini yükseltiyor olması tamamen spekülatif amaçlıdır. Çünkü "**laikler**", ancak bu söylemi kullanarak "**Kemalizm**"'i tam anlamıyla bir din hâline getirip topluma dayatma olanağını bulabilmektedirler. Öte yandan **İslamcılar** da ancak bu yolla İslam'ın içini boşaltarak, onu milliyetçi Türk Müslümanlığı ile doldurabilmişlerdir!

   Bu ilgiyle vurgulamak gerekir ki; konu her ne kadar tercümeyi doğrudan ilgilendirmiyor gibi gözüküyorsa da Türkiye'de kamplaşmaların temelini oluşturan *-ideolojiler ve saldırı ya da savunma sistemleri olarak izlenen-* stratejiler, savaşımlar ve spekülasyonlar, tercüme hareketini ciddi biçimde etkilemekte ve yönlendirmektedir!
6. Bilimsellik ve tarafsızlık esasına bağlı kalınarak kaleme alınmış bulunan elinizdeki kitapta ise bu sözcüklerin hepsi de kullanılmıştır.

11. Güven Turan
12. İlhan Güngören
13. Kutlukhan Kutlu
14. Mazlum Beyhan
15. Mehmet Özgül
16. Meltem Savcı
17. Murat Belge
18. Mustafa Şekip Tunç
19. Nermin Abadan
20. Nijat Özön
21. Öner Ünalan
22. Rekin Teksoy
23. Roza Hakmen
24. Tarık Günersel
25. Tuna Yılmaz
26. Turhan Ilgaz
27. Vedat Çorlu
28. Yıldırım Türker

Bu listeyi çok uzatmak, elbette ki mümkündür. Bu çevirmenlerin hepsi de ünlü ve mesleklerinde kendilerini kanıtlamış kimselerdir. Ancak İslamcı mütercimler için bunları söylemek zordur.

İslamcı kesimden ünlenmiş çevirmenleri de şöyle sıralayabiliriz:

1) Beşir Eryarsoy
2) Dr. Halil İbrahim Kutlay
3) Ekrem Dumanlı
4) Hamdi Arslan
5) Kemal Hoca
6) Muharrem Tan
7) Vahdettin İnce

Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya simültane tercüme yapan en ünlü mütercimler de şunlardır:

1) Ahmet Hamdi Yıldırım
2) Ahmet Kocaer
3) Burhan Köroğlu
4) Cengiz Ketene
5) Dr. İbrahim Helalşah

Bu kategoriye giren mütercimlerin hemen tamamı Arapçadan Türkçeye tercüme yapmışlardır. Bunların arasında Türkçeden Arapçaya (yazılı) tercüme yapmış çevirmenlere nadiren rastlanmaktadır.

Türkçeden Arapçaya tercüme yapmış yabancılar ve çevirdikleri eser-

lere gelince, bu kategoriye giren mütercimlerin hemen tamamı Arap kökenlidirler. Bunların çoğu Türkiye'de eğitim almış olan Arap aydınlarıdırlar. Aralarında Türkçe'yi kendi ülkelerinde öğrenmiş olanlar da vardır. Bunlardan tanınmış mütercimlerin adları da şöyledir:

Muhammed Harb.

Sultan II. Abdülhamid'in hayatını ve mektuplarını Arapçaya çevirdi.

Abdullah Ahmed İbrahim.

Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün "*Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*" adlı eserini, ayrıca;Süleyman Kocabaş'ın, "*Sultan Abdülhamid'in Kişiliği ve Siyaseti*" ile "*Ermeni Meselesi*" adlı eserlerini Arapçaya çevirdi.

İbrahim Sanafiri.

Hat sanatı ile ilgili bir kitabı Türkçeden Arapçaya çevirdi.

Sami Enver.

Ahmet İhsan Tokgöz'ün "*Avrupa'da Ne Gördüm*" adlı seyahatnamesini Türkçeden Arapçaya çevirdi.

Mustafa Zahran.

İran- Irak sınırı ile ilgili "*Seyahatname-i Hudut*" adlı eseri Arapçaya çevirdi.

İhsan Salih el-Kasimi.

Said-i Nursi'ye ait risaleleri Arapçaya çevirdi.

İzabel Kemal.

Orhan Pamuk'un "*Beyaz Kale*" adlı eserini Arapçaya çevirdi.

Abdulkadir Abdilli.

Orhan Veli'nin şiirlerini Türkçeden Arapçaya çevirdi.

Emani Toma ve Abdulmaksud Abdulkerim.

Orhan Pamuk'un "*İstanbul*" adlı eserini Türkçeden Arapçaya çevirdiler.

Dr. Abdurrazık Ahmed.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı bölümünde, "*Türk Edebiyatında Araplar ve Arap Coğrafyası*" adı altında doktora tezi verdi.

Cumhuriyet tarihi boyunca yabancı dillerden Türkçeye ve Türkçeden yabancı dillere çeviri gerçekleştirmiş mütercimlerin bir kısmı ve çevirdikleri eserlerin adları ise aşağıdaki listede gösterilmiştir. Bu listeden çıkarılabilecek önemli sonuçlar ise listenin altında açıklanacaktır.

Mütercimin Adı Soyadı	**Çevirdiği Eserin Adı**	**Hangi dilden hangi dile çevirdiği**	**Eserin Yazarı**
Süleyman Uludağ	Faysalu't-Tefrika beyne'l-İslami ve ve'z-Zendeka	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Hilmi Güngör	el-Munkizu mine'd-Dalâl (Dalaletten Hidayete)	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Abdülkadir Şener	Tarihu'l-Mezahibi'l-Fıkhiyye (İslam'da Fıkhî Mezhepler Tarihi)	Arapça-Türkçe	Muhammed Ebû Zehra
Hayreddin Karaman	İslam Hukukunda Zaruret Hâli	Arapça-Türkçe	Mustafa Baktır
Ahmed Serdaroğlu	İhyau Ulûmi'd-Dîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Yaman Arıkan	Mükâşefetul-Kulûb	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Yaman Arıkan	Minhacu'l-Abidîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Remzi Barışık	Mizanu'l-Amel	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Suûdî Erdoğan	Cevahiru'l-Kur'an	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Abdülhâlim Akkul	Eyyühe'l-Veled (Ey Oğul)	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Ramazan Yıldız	Ravdatu't-Talibîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Naim Erdoğan	Sırru'l-Alemîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Mehmet Keskin	El-Bidâye ve'n-Nihâye	Arapça-Türkçe	İbn Kesir
Abdulvah-hap Öztürk	Tıbbu'n-Nebevî	Arapça-Türkçe	İbn Kayyım el-Cevziyye

Yaman Arıkan	el-Kıstasu'l-Müstakim	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Osman Şekerci	Nasihatu'l-Mülûk	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Yaman Arıkan	Mi'râcu'l-Kuds	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Ali Özek	Zübdetu'l-İhya	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Yaman Arıkan	Kavaidu'l-Akaid	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Celâl Yıldırım	el-Keşfu ve't-Tebyîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Ahmed Arslantürkoğlu	el-Keşfu ve't-Tebyîn	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Osman Zeki Soyyiğit	el-İtikad fi'l-İktisad	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Kemal Işık	el-İtikad fi'l-İktisad	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Akif Nuri	Tehafutu'l-Felâsife	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Süleyman Ateş	Mişkâtu'l-Envâr	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Celâl Yıldırım	et-Tecrîd fi Kelimeti't-Tevhîd	Arapça-Türkçe	Gazâlî
Ali Gencel	İslam'da Hükûmet	Urduca-Türkçe	Ebû'l-A'la el-Mevdûdî
Refik Özdek	Gün Olur Asra Bedel	Rusça-Türkçe	Cengiz Aytmatov
Hüseyin Cahit Yalçın	Mein Kampf (Kavgam)	Almanca-Türkçe	Adolf Hitler
Ahmet Demirhan Alev Erkilet Hanife Öz	Islam Izmedu Istoka i Zapata (Tarihe Tanıklığım)	Boşnakça-Türkçe	Aliya Izzetbegovic

Sabahattin Eyüboğlu	Les Essoies (Denemeler)	Fransızca-Türkçe	Michel de Montaigne
Yahya Atak	Kitabu'l-Buhalâ-(Cimriler Kitabı)	Arapça -Türkçe	el-Cahız
Ahmet Varlı	Öteki Ses (To Be or Not To Be) - (The Other Voice)	İngilizce-Türkçe	Octavio Paz
Nazife Şişman	Mohammad: His Life Based on The Earliest Surces-Hz. (Muhammed'in Hayatı)	İngilizce-Türkçe	Martin Lings (Ebubekr Siracuddin)
Mustafa Özel	Civimlisation Materielle et Capitalisme (Medeniyet ve Kapitalizm)	Fransızca-Türkçe	Fernand Braudel
Ulvi Murat Klavuz	Er-Risaletü't-Tedmüriyye (Tevhid Risalesi)	Arapça-Türkçe	İbn Teymiyye
A. Turan Oflazoğlu	Det Sjunde Inseglet-(Yedinci Mühür)	İsveççe-Türkçe	Ingmar Bergman
M. Beşir Eryarsoy	Ustazu's-Sairîn el-Haris el-Muhasibi (Muhasibî; Hayatı, Fikirleri, Eserleri)	Arapça-Türkçe	Abdulhalim Mahmud
Cemal Süreyya	Le Lys Dans la Valle (Vadideki Zambak)	Fransızca-Türkçe	Honore De Balzac
Rasih Gürkan	The Grapes of Wrath-(Gazap Üzümleri)	İngilizce-Türkçe	John Steinbeck
Ali İhsan Yitik A. Bülent Ünal	Religious Sects (Dinî Mezhepler)	İngilizce-Türkçe	Bryan Wilson
Saffet Babür	Phiysica-Fizik	Yunanca-Türkçe	Aristoteles
Tomris Uyar	Queromos tonto a Glenda (Mırıldandığım Öyküler)	İspanyolca-Türkçe	Julio Cortâzar

Cahit Koytak	The Roat to Mecca (Mekke'ye Giden Yol)	İngilizce-Türkçe	Muhammed Asad
Tahsin Yücel	Le Degre Zero de L'Ecriture (Yazının Sıfır Derecesi)	Fransızca-Türkçe	Roland Barthes
Mahmut Kanık	Le Collier de Pigeon ou De L'amoure et Des Amants (Güvercin Gerdanlığı Sevgiye ve Sevenlere Dair)	Fransızca-Türkçe	İbn Hazm el-Endelusi
Hüseyin Hatemi	Mezheb Aleyh-i Mezhib (Dine Karşı Din)	Farsça-Türkçe	Ali Şeriati
Kenan Dönmez	Encyclopedia of Seerah (Siret Ansiklopedisi)	İngilizce-Türkçe	Afzalurrahman
Hasan Ali Ediz	Prestupleniye i Nakazanie (Suç ve Ceza)	Rusça-Türkçe	Fyodor Mi-hayloviç Dostoyevski
Nureddin Yıldız	Mefâhimu Yecibu en Tusahhah (Düzeltilmesi Gereken Kavramlar)	Arapça-Türkçe	Muhammed Kutub
Abdi Keskinsoy	Meâlimu Fi't-Tarîq (Yoldaki İşaretler)	Arapça-Türkçe	Seyyid Kutub
Nuriye Yiğiter	Anna Karenina	Rusça-Türkçe	Lev Nikolayeviç Tolstoy
Deniz Can Efe	Kamelskyer (Tozkoparan)	Norveç.-Türkçe	Thorvald Steen
Mina Urgan	Lord of The Files (Sineklerin Tanrısı)	İngilizce-Türkçe	William Golding
Kemal Beydilli- Ni-lüfer Epçeli	Geschichte des Osmanischen Reichess (Büyük Osmanlı Tarihi)	Romence- Türkçe	Nicolea Jorga
Orhan Burion	Othello / Hamlet	İngilizce- Türkçe	Shakespeare
Akşit Göktürk	The Return of Long John Silver (Define Adasına Dönüş)	İngilizce- Türkçe	John Connell

Sabahattin Eyüboğlu	Les Essoies (Denemeler)	Fransızca- Türkçe	Michel de Montaigne
Nusret Hızır	Morias enkomion seu laus stultitiae (Deliliğe Övgü)	Latince-Türkçe	Desiderius Erasmus
Bertan Onaran	L'Invitee (Konuk Kız)	Fransızca- Türkçe	Simone de Beauvoir
Serdar Rıfat Kırkoğlu	Something to Declare (Bir Çift Söz)	İngilizce- Türkçe	Julian Pat-rick Barnes
Can Alkor	Ecce Home	Fransızca- Türkçe	Friedrich Nietzsche
Melih Cevdet Anday	Is-slottet (Buz Sarayı)	Norveççe-Türkçe	Tarjei Vesaas
Turgut Uyar	De Rerum Natura (Evrenin Yapısı)	Romence-Türkçe	Lucretius
Seha L. Meray	De Iure Belli ac Pacis (Savaş Ve Barış Hukuku)	Flemenkçe-Türkçe	Hugo Grotius
Elif Şafak	The Gaze (Gazze)	İngilizce- Türkçe	Marion Bo-yars
Abdi Keskinsoy	Meâlimu Fi't-Tarîq (Yoldaki İşaretler)	Arapça- Türkçe	Seyyid Kutub
Yahya Atak	Kitabu'l-Buhalâ- (Cimriler Kitabı)	Arapça- Türkçe	el-Cahız
Petek Demir	The Da Vinci Code (Da Vinci Şifresi)	İngilizce- Türkçe	Dan Brown
Hasan Ali Ediz	Prestupleniye i Nakazani-ye (Suç Ve Ceza)	Rusça- Türkçe	Dostoyevski
Nihal Yalaza Taluy	Voskresenia (Diriliş)	Rusça- Türkçe	Tolstoy
Adalet Cimcoz	Briefe an Milena (Milenay'a Mektuplar)	Almanca-Türkçe	Franz Kafka

Şemsa Gezgin	Oceano Mare (Okyanus Deniz)	İtalyanca-Türkçe	Alessandro Baricco
Nihal Önol	La Storia (Ve Tarih Devam Ediyor)	İtalyanca-Türkçe	Elsa Morante
Ulvi Murat Klavuz	Er-Risaletü't-Tedmüriyye (Tevhid Risalesi)	Arapça- Türkçe	İbn Teymiyye
Cemal Süreyya	Le Lys Dans la Valle (Vadideki Zambak)	Fransızca- Türkçe	Honore De Balzac
Deniz Can Efe	Kamelskyer (Tozkoparan)	Norveççe-Türkçe	Thorvald Steen
Celal Üster - Nur Deriş	Das kommunistische Manifest (Komünist Manifesto)	Almanca-Türkçe	Karl Marx, Friedrich Engels
Metin Fındıkçı	Yalnızlık Yenilemeden Kendini	Arapça- Türkçe	Mahmud Derviş
Celal Üster	O vencedor está só (Kazanan Yalnızdır)	Portekizce-Türkçe	Paulo Coelho
Pınar Savaş	Vivir Para Contarla (Anlatmak İçin Yaşamak)	İspanyolca-Türkçe	Gabriel García Márquez
Elif Gökteke	Les amants de la liberté (Özgürlük Aşıkları)	Fransızca- Türkçe	Claudine Monteil
Samih Rifat	Poetika	Antik Yunanca-Türkçe	Aristoteles
Tahsin Yücel	Madame Bovary	Fransızca- Türkçe	Gustave Flaubert
Akşit Göktürk	Robinson Crusoe	İngilizce- Türkçe	Daniel Defoe
Ergin Altay	Karamazov Kardeşler	Rusça- Türkçe	F. M. Dostoyevski
Tahsin Yücel	Claire de lune (Ay Işığı)	Fransızca- Türkçe	Guy de Maupassant
Nihal Yeğinobalı	Emma	İngilizce- Türkçe	Jane Austen

Nihal Yeğinobalı	Oliver Twist	İngilizce- Türkçe	Charles Dickens
Azra Erhat-A. Kadir	Ilyada	Yunanca-Türkçe	Homeros
A. Kadir-Azra Erhat	Odysseia	Yunanca-Türkçe	Homeros
Erhan Büyükakıncı	Le Dernier jour d'un condamné (Bir İdam Mahkumunun Son Günü)	Fransızca- Türkçe	Victor Hugo
Akşit Göktürk	Adam's and Eve's Diary (Adem'le Havva'nın Güncesi)	İngilizce- Türkçe	Mark Twain
Tülin Nutku	Uncle Tom's Cabin (Tom Amca'nın Kulübesi)	İngilizce- Türkçe	Harriet Beecher Stowe
Nihal Yeğinobalı	The Picture of Dorian Gray (Dorian Gray'ın Portresi)	İngilizce- Türkçe	Oscar Wilde
Nihal Yeğinobalı	Great Expectations (Büyük Umutlar)	İngilizce- Türkçe	Charles Dickens
Tahsin Yücel	Eugénie Grandet	Fransızca- Türkçe	Honoré de Balzac
Samih Tiryakioğlu	Nana	Fransızca- Türkçe	Émile Zola
Nihal Yalaza Taluy	Skiçnaya İstoriya (Öyle Bir Hikaye)	Rusça- Türkçe	Anton Çehov
Özdemir İnce	Le Grand Meaulnes (Adsız Ülke)	Fransızca- Türkçe	Alain Fournier
Tahsin Yücel	Le Père Goriot (Goriot Baba)	Fransızca- Türkçe	Honoré de Balzac
Ataol Behramoğlu	Yaşanmış Hikayeler	Rusça- Türkçe	Maksim Gorki

Ülkü Tamer	Harry Potter and the Philosopher's Stone (Harry Potter ve Felsefe Taşı)	İngilizce- Türkçe	J. K. Rowling
Sevin Okyay	Harry Potter and the chamber of secrets (Harry Potter Ve Sılar Odası)	İngilizce-Türkçe	J. K. Rowling
Seha L. Meray	De Iure Belli ac Pacis (Savaş Ve Barış Hukuku)	Flemenkçe-Türkçe	Hugo Grotius
Mahmut Osmanoğlu	Kur'an ki çar Bunyad-i Istilâhî (Kur'an'ın Dört Temel Terimi)	Urduca-Türkçe	Ebû'l-A'la el-Mevdûdî
Mine Kazmaoğlu	Konrad oder das Kind Aus Der Konservenbüchse (Konrad ya da Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk)	Almanca-Türkçe	Christine Nöstlinger
Lütfi Fevzi Topalığlu	Yeryüzünün Lanetlileri	Fransızca-Türkçe	Frantz Fanon
Ömer Rıza Doğrul	Dost Kazanmak ve İnsanlar Üzerinde Tesir Yapma Sanatı	İngilizce-Türkçe	Dale Carnegie
Birol Çetinkaya	%100 Düşünce Gücü	İngilizce-Türkçe	Jack Ensign Addingtan
Refik Özdek	Beyaz Gemi	Kırgızca-Türkçe	Cengiz Aytmatov
Şeyma Soysal	Doğu Rüzgârı Batı Rüzgârı	İngilizce-Türkçe	Pearl S. Buck
Mithat Bahari Beytur	Gülşen-i Tevhid	Farsça-Türkçe	İbrahim Şahidi
Enbiya Yıldırım	Bir Eğitimci olarak Hz. Muhammed	Arapça-Türkçe	Abdulfettah Ebû Gudde

M. Fehmi İmre	The door of perception heaven and hell (Algı Kapıları Cennet ve Cehennem)	İngilizce-Türkçe	Aldous Huxley
Halil Ekşi	Middle east, İslam and the ravalution (Orta Doğu'da İslam ve Devrim)	İngilizce-Türkçe	Henry Munson
B. Tuna	Come ket us change this world (Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim)	İngilizce-Türkçe	Mevdudi
Nusrettin Bolelli	Maza ya'ni intimae lil'İslam (Müslüman Olmam Neyi Gerektirir?)	Arapça-Türkçe	Fethi Yeken
Mehmet Evren Dinçer-Nivart Taşçı	The book of animal ignorance (Cahillikler kitabı Hayvanlar Alemi)	İngilizce-Türkçe	John Lloyd, John Mitchinson
Burhan Köroğlu	Bunyetü'l-akli'l-Arabi (Arap-İslam Kültürünün Akıl Yapısı)	Arapça-Türkçe	Muhammed Abid el-Cabirî
Hasan Hacak	Bunyetü'l-akli'l-Arabi (Arap-İslam Kültürünün Akıl Yapısı)	Arapça-Türkçe	Muhammed Abid el-Cabirî
Ekrem Demirli	Bunyetü'l-akli'l-Arabi (Arap-İslam Kültürünün Akıl Yapısı)	Arapça-Türkçe	Muhammed Abid el-Cabirî
Mehmet Görmez	Kitabu's-Sunneh (Sünnet Kitabı)	Arapça-Türkçe	Musa Carullah Bigiyev
Resul Tosun	Fıkhu's-Sire (Rasulullah'ın Hayatı)	Arapça-Türkçe	Muhammed Gazâlî
Salih Uçan	Ala'l-İman (İman Üzerine)	Arapça-Türkçe	İbn Teymiyye
Yusuf Karaca	Tefhimu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)	Arapça-Türkçe	Mevdudi

Ali Ünal	Tefhimu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)	Arapça-Türkçe	Mevdudi
Hamdi Aktaş	Tefhimu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)	Arapça-Türkçe	Mevdudi
İsmail Bosnalı	Tefhimu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)	Arapça-Türkçe	Mevdudi
Nazife Şişman	Tefhimu'l-Kur'an (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri)	Arapça-Türkçe	Mevdudi
Mehmed Said Şimşek	Ulumu'l-Kur'an	Arapça-Türkçe	Subhi es-Salih
M. Ali Demirci	Intellectual origins of Islamic resurgence in the modern Arab world (İslami Hareketin Entelektüel Kökenleri)	İngilizce-Türkçe	İbrahim M. Ebû Rebi'
Veysel Akdoğan	el-Akl ve Fehmu'l-Kur'an (Akıl ve Kur'an'ın Anlaşılması)	Arapça-Türkçe	Haris el-Mu-hasibi
Erdener Tunalı	Vaskreseniye (Diriliş)	Rusça-Türkçe	Tolstoy
Osman Özkan	The Monk Who Sold His Ferrari (Ferrarisini Satan Bilge)	İngilizce-Türkçe	Robin Sharma
Salih Uçan	Mükâşefetu'l-Kulub (Kalplerin Keşfi)	Arapça-Türkçe	İmam Gazâlî
Mehmet Fuat	The douhters Of The Late Colonel (Ölü Albayın Kızları)	İngilizce-Türkçe	Katherine Mansfield
Ömer Çolakoğlu	Lowe is The Wine (Aşk Asıl Şaraptır)	İngilizce-Türkçe	Robert Frager
Muzaffer Erdost	Çto Delat (Ne Yapmalı)	Rusça- Türkçe	V. İlyiç Lenin

Mehmet Özay	Deschooling Sochiety (Okulsuz Toplum)	İngilizce-Türkçe	Ivan Illich
Ayşegül Hatay	Zahir (O Zahir)	Portekizce-Türkçe	Paulo Coelho
Mustafa Değirmenci	Unlimited Power (Sınırsız Güç)	İngilizce-Türkçe	Anthony Robbins
Mustafa Bahar	Martin Eden	İngilizce-Türkçe	Jack London
Salih Uçan	Sırat-ı Mustakim (Dosdoğru Yol)	Arapça-Türkçe	İbn Teymiyye
Veysel Sezigen	The Book Of Certainty (Yakin Risalesi)	İngilizce-Türkçe	Martin Lings
Ahmet Ekeş	Prestuplenie I Nakazani-ye (Suç ve Ceza)	Rusça -Türkçe	Dostoyevski
Osman Keskioğlu	Ebû Hanîfe	Arapça-Türkçe	Muhammed Ebû Zehra
Ahmet Karataş	Hz. Aişe	Arapça-Türkçe	S. Süleyman Nedvi
Hamdi Varoğlu	La Reve (Hulya)	Fransızca-Türkçe	Emil Zola
Mustafa Özel	Hakikatu'd-Tevhid (Tevhidin Hakikati)	Arapça-Türkçe	Yusuf el-Kardavi
Özay Süsoy	Jamws (Denizin Dişleri)	İngilizce-Türkçe	Peter Benchley
Cemal Aydın	İnitation á İslam (İslam'a Giriş)	Fransızca-Türkçe	Muhammed Hamidullah
Bekir Demirkol	The Sociological Metho (Sosyolojik Düşünme Yöntemi)	İngilizce-Türkçe	Stephan Cole
Ali Çankırılı	Prestupleniyei Nakazani-ye (Suç ve Ceza)	Rusça- Türkçe	Dostoyevski

Ahmet Emin Dağ	The Weigt of Three Thousand Years (Yahudi Tarihi Yahudi Dini)	İngilizce-Türkçe	İsrael Shahak
Nermin Arık	Sceptical Essays (Sorgulayan Denemeler)	İngilizce-Türkçe	Bertrand Russell
Halil Çelik	el-Hamas (İslami Direniş)	Arapça-Türkçe	M.Hüseyin Fadlullah
Yaşar Kaplan	The autobiography of Malcom X (Malcom X)	İngilizce-Türkçe	Alex Haley
Petek Budanur Ateş	40 Tage (Halvette 40 gün)	Almanca-Türkçe	Michaela Mihriban
Refik Özdek	Plaha (Dişi Kurdun Rüyaları)	Rusça-Türkçe	Cengiz Aytmatov
Lütfi Yarbaş	Der Proceb (Dava)	Rusça-Türkçe	Franz Kafka
Elif Işıksaçan	The Tale of Two Cities (İki Şehrin Hikayesi)	İngilizce-Türkçe	Charles Dickens
Hakkı Dur-sun Yılmaz	Arabs in History (Tarihte Araplar)	İngilizce-Türkçe	Bernard Lewis
Füsun Doruer	Fire Started	İngilizce-Türkçe	Stephen King
Özdemir İnce	O Aygunista (Simyacı)	Portekizce-Türkçe	Paulo Coelho
Nesrin Altınova	Voskresenie (Diriliş)	Rusça-Türkçe	Tolstoy
Abdi Keskinoğlu	Meâlimu fi't-Tariq (Yoldaki İşaretler)	Arapça-Türkçe	Seyyid Kutub
Suğra Öncü	A Room of One's Own (Kendine Ait Bir Oda)	İngilizce-Türkçe	Wirgina Wolf
Vehbi Hacı-kadiroğlu	Our Knowledge Of The External Word (Dış Dünya Üzerine Bilgimiz)	İngilizce-Türkçe	Platon

Reha Pınar	Podrostok (Ecinniler)	Rusça-Türkçe	Dostoyevski
Sıtkı Gülle	Hayatu's-Sahabe (Peygamberimiz ve İlk Müslümanlar)	Arapça-Türkçe	M.Yusuf Kandehlevi
Solmaz Kamuran	The Veil in The Looking Glass (Aynadaki Peçe)	İngilizce-Türkçe	Ann Chanberling
Celal Öner	Fathers and sons (Babalar ve Oğullar)	İngilizce-Türkçe	İvan Turgenyev
Gönül Suveren	The Hallaween Party (Elmayı Yılan Isırdı)	İngilizce-Türkçe	Agatha Christie
Erkil Günür	The Turue Believer (Kesin İnançlılar)	İngilizce-Türkçe	Eric Hoffer
Samih Rıfat	Le Periple De Baldassare (Ölümcül Kimlikler)	Fransızca-Türkçe	Amin Maalouf
Babür Turna	The Emergence of Modern Turkey (Modern Türkiye'nin Doğuşu)	İngilizce-Türkçe	Bernard Lewis
Mehmet Karasan	Talk-Over Methot (Metot Üzerine Konuşma)	İngilizce-Türkçe	Descartes
Zeki Özcan	Ruh Üzerine Konuşma	Fransızca-Türkçe	Aristoteles
M.Yılmaz Öner	Kleine Schriften zur Gesellschaft (Eleştiri/Toplum Üzerine Yazılar)	Almanca-Türkçe	Theodor W. Adorno.
Tufan Ilgaz	Cinema et Histori (Sinema ve Tarih)	Fransızca-Türkçe	Marc Ferro
Mustafa Nuhoğlu	Bunat Dawlat al-Islam (Sahabe Hayatından Tablolar)	Arapça-Türkçe	Mahmud Şakir
Selma Koçak	Modern Masters of Strategy (Modern Stratejinin Ustaları)	İngilizce-Türkçe	Edward Mead Earle

Çiğdem Dürüşken	Morias enkomionseu laus stultitiae (Deliliğe Övgü)	İngilizce-Türkçe	Desiderius Erasmus
Berna Kılıçer	Wittgenstein (Kurallar ve Özel Dil)	İngilizce-Türkçe	Saul Kripke
Ahmet Cevizci	Nietzsche	Fransızca-Türkçe	Jean Granier
Saliha Nilüfer	İdea de Nietzsche. EAN (Nietzsche'nin İdeası)	İspanyolca-Türkçe	Fernando Savater
Osman Derinsu	So War de Zeroastrian (Zerdüşt Böyle Diyordu)	Almanca-Türkçe	Fiedrich Nietzsche
Necdet Kandemir	Capitalism (Kapitalizm: Bilinmeyen Dil)	İngilizce-Türkçe	Ayn Rand
Belkıs Dişbudak	Atlas Shrugge (Atlas Vazgeçti)	İngilizce-Türkçe	Ayn Rand
Cemil Meriç	Bir Dünyanın Eşiğinde (Sur le Suil d'un Mond)	Fransızca-Türkçe	Cemil Meriç

Türkiye'de çeviri alanındaki hareketi ve bu hareketin karakter ve özelliklerini saptayabilmek amacıyla düzenlenmiş olan yukarıdaki sembolik tabloda, sınırlı da olsa önemli veriler bulunmaktadır.

Takdir edilmelidir ki; Cumhuriyetin başından günümüze kadar Türkiye'de gerçekleştirilmiş tüm kitap çevirilerini, yazarlarını, çevirmenlerini ve ilgili dilleri kapsayacak bir tabloyu buraya çıkarmak, elbette ki hem zordur, hem de gereksizdir. Vurgulamak gerekir ki elinizdeki kitabın amacı da esasen bu değildir. Böyle bir tabloyu hazırlamak ayrı bir araştırma konusudur. Amacı ise *-akademik bir çalışmadan çok-* istatistiksel ya da ticari olabilir.

Bu tablodan amaç ise, *-biraz önce de değinildiği gibi-* ülkemizdeki tercüme hareketine ilişkin bazı temel verileri saptamak ve bunlar üzerinden değerlendirmeler yaparak çeviri muhitini aydınlatmaktır.

Yukarıdaki tablodan şu sonuçları çıkarmak mümkündür:

1. Kemalist kesim, genel olarak; İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca gibi Batı dillerinden Türkçeye çeviri yapmaktadır.

2. Bu kesimden az sayıda bazı çevirmenler, Rusça ve Uzak Doğu dillerinden de çeviri yapmaktadırlar.

3. İslamcı kesim, genel olarak Arapçadan Türkçeye, nadir olarak da Farsçadan Türkçeye tercüme yapmaktadır.

4. İslamcı mütercimlerin Türkçeye aktardıkları eserlerin çoğu; tefsir, fıkıh, siyer ve bu bilim dallarıyla yakından ilgili konulardır.

Bu tablo, Türkiye'deki entelektüalitenin küçültülmüş bir haritası olarak değerlendirilebilir. Araştırmacılar bu mikro düzeydeki haritadan yola çıkarak, Türkiye toplumunun din ve düşünce sosyolojisi hakkında birçok önemli ipuçlarına ulaşabilirler.

B-TERCÜME KAVRAMINA İLİŞKİN ÇOK YÖNLÜ BİLGİLER

Tercüme Kavramı ve Tercümenin Tanımı

İnsanlar, bu dünya üzerinde var oldukları günden beri *-hayvanlardan çok farklı bir özelliğe sahip olarak-* konuşmuş, yani hemcinsleriyle iletişim kurmuş, muhataplarına istek ve duygularını, sembollerle, işaretlerle, kelimelerle, cümlelerle ifade etmeye çalışmışlardır.

Konuşmaktan amaç, hiç şüphesiz anlaşılmaktır. İnsanoğlu, mükemmel bir sosyal varlık olduğu için *(çok özel ve mahrem olmayan)* isteklerini, duygularını, zevklerini, hobilerini, amaçlarını ve kurgularını başkalarıyla paylaşmak durumundadır. Buna iletişim diyoruz. Bu olgu, -sosyal bir varlık olan- insan hayatında genellikle zorunludur. Çünkü ihtiyaçlarını karşılayabilmek için insan, canlı ve hareketli hayatın hemen her dakikasında başkalarıyla iletişim kurmak mecburiyetindedir.

İnsanlar, beşer tarihinin başından beri, çeşitli sebeplerle farklı topluluklara ayrılmışlardır. Her topluluk kendi içinde çeşitli ortak değerler meydana getirmiş, bu suretle de çeşitli kültürler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle her topluluk farklı bir dil kullandığı için, diller arası iletişim diye bir sorun ortaya çıkmıştır. Her topluluğun bireyleri kendi aralarında ortak dilleriyle anlaşırken, başka bir topluluğun bireyleriyle iletişim kuramamak gibi önemli bir problemle karşılaşmışlardır. İşte tercüme, bu soruna bir çare olarak ortaya çıkmıştır. Yakın geçmişte tüm insanlığın kullanabileceği bir "esperanto", yani bir ortak dil tasarısı üzerinde konuşulmuş ise de bu dilin nasıl olabileceği ve tüm insanlık dünyasına nasıl kabul ettirilebileceği konusunda büyük engellerle karşılaşılmıştır. Şimdiye kadar bunun mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bir araç olarak tercüme, hâlen önemini korumaktadır.

Tercüme için şimdiye kadar çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ancak ciddi bir ihtisas alanı olan bu işin belki de en ideal tanımı şu olmalıdır: Tercüme (özetle); bir ifadeyi -ait olduğu dilden, biçimini, anlamını ve üslubunu olabildiğince koruyarak- başka bir dile aktarmaktır. Ayrıntılı bir tanım gerekirse şunları söylemek uygun olacaktır:

"Çeviri; diller ve kültürler arası bir aktarım ve çağlar boyu insa-

noğlunun karşısına çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her tür kültürel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kimselerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar arası bir iletişim ve bildirişim aracıdır"

Eldeki malzemeye göre tercüme, çeşitlilik kazanacağı gibi yazılı veya sözlü olmasına göre de farklı adlar alabilir. Bu münasebetle şimdi de tercümenin çeşitleri üzerinde duracağız.[1]

Tercümenin, Dünyada Önem Kazanmasının Nedenleri

Dünyada, tarih boyunca günümüze kadar, tüm beşeri hayat alanlarında gittikçe hızlanan bir değişimin, bir ilerleme ve olgunlaşmanın sürdüğünü görüyoruz.

Bilim, düşünce ve sanat alanlarında kaydedilen açılımlar, insanoğlunun hayatına hareketlilik kazandırmış, bu da insanlar arası ilişkilerin yoğunlaşmasını sonuçlandırmıştır. Farklı inançlara, farklı kültürlere, farklı gelenek ve zevklere sahip olan insan kitleleri, çeşitli nedenlerle duydukları ihtiyaç üzerine birbirleriyle ilişki kurmak, yardımlaşmak ve ortak değerler üretmek istemişlerdir. İnsanlardaki bu eğilim, uygarlıkların doğmasını, bilimin, sanatın ve teknolojinin yaygınlaşmasını hazırlamıştır.

Çünkü insan sosyal bir varlıktır; tek başına yaşayamayacağı gibi, insanlardan oluşan her topluluk da başka topluluklardan kopuk olarak yaşayamaz. Bu da insanlar ve topluluklar arasında ilişkinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsanlar arası ilişkinin en önemli yanı ise iletişimdir. Bu münasebetle vurgulamak gerekir ki, iletişimsiz ilişki oldukça ilkeldir. Dolayısıyla medeni insanlar önce karşılıklı olarak birbirini anlamaya çalışırlar. Paylaşım ya da ayrılık ondan sonra başlar. İletişimde ise önemin büyük kısmı dil üzerinde yoğunlaşır. Çünkü bilişimin en önemli aracı dildir. Ne var ki insanlar farklı diller kullanırlar. Bu da iletişimde tercüme denen bir aracın devreye girmesini zorunlu kılmaktadır.

İletişimde tercüme aracını kullanma ihtiyacı günümüzde çok artmıştır. Çünkü çağımızda çoklu ve yoğun bir iletişim söz konusudur. Örneğin bir turistik otelde, uluslararası konferans ve sempozyum gibi kapsamlı forumlarda, yarışmalarda, çeşitli uluslararası etkinlikler sırasında birçok ülkeden insanlar bir araya gelmektedirler. Bu gibi yerlerde,

1. İsmail Boztaş, "Çeviri, Çeviride Eş Değerlilik ve Dil Bilim" 20; Prof. Dr. Emrullah İşler, Prof Dr. Musa Yıldız, Arapça Çeviri Kılavuzu, s. 17.

her ne kadar sınırlı sayıda insanlar, İngilizce gibi yaygın dünya dilleriyle anlaşabiliyorlarsa da oradaki katılımcıların tümünün bunu başarabildiğini söyleyemeyiz. Evet, günümüzde bir yabancı dili öğrenme eğilimi bütün dünyada yaygınlaşmaya yüz tutmuş ise de bu gelişme tercümeye olan büyük ihtiyacı hafifletmemiştir, bundan sonra da hafifletmeyecektir. Tam tersine, küreselleşmenin, inançları, gelenekleri, milli ve manevi değerleri eriteceğine ilişkin kaygılar, birçok milleti, son yıllarda mahallî dilini korumak için önlemler almaya sevk etmiştir. Bu da mevcut dünya dillerinin yozlaşmaya karşı sahipleri tarafından, uzun bir süre daha korunacağını göstermektedir. Sonuç olarak; dünya dilleri varlıklarını korudukları sürece tercüme de devam edecektir. Üstelik çağımızın en çarpıcı özelliklerinden olan hız ve iletişim, her alanda insan ilişkilerini yoğunlaştıracağı için tercüme de buna paralel olarak yoğunlaşacaktır.

Yukarıdaki gerçekler gösteriyor ki bütün dünyada yoğun bir tercüme hareketi sürmektedir. Ancak bu hareket, her ülkenin mahallî şartlarına uygun bir seyir izlemektedir. Hiç kuşku yok ki kalkınmış ülkelerde tercüme, bilimsel ve kültürel gelişmelere paralel olarak çok daha yoğundur. Tercümenin, ülkelere göre yoğunluğunu saptamak ise başlıbaşına önemli ve zor bir uğraştır. Bu konuda (Türkçe) gerçekleştirilmiş kapsamlı ve özgün bir araştırmayı burada örnek göstermek ne yazık ki henüz mümkün değildir. Üniversitemizin *(Avrupa İslam Üniversitesi'nin)* tercüme bölümünden yakın gelecekte mezun olacak öğrencileri arasında böyle bir çalışmayı gerçekleştirecek araştırmacıların yetişmesini umuyoruz.

Günümüz İslam Dünyasında Tercüme

1960 ihtilalinden sonra hazırlanan yeni anayasanın sağladığı nisbî özgürlükler cümlesinden olmak üzere Türkiye'de gittikçe yoğunluk kazanan bir tercüme faaliyeti başladı. Bu faaliyeti izlerken, çeşitli tercüme kategorileri yanında, İslami tercümelerin büyük bir yekûn tuttuğunu görüyoruz. Daha çok Mısır'dan ve Pakistan'dan yapılan tercümelerle İslam'ın sosyal hayatta bir fonksiyon icra eden, hayatı biçimlendirmeye dönük bir inanç olduğunu ortaya koyan eserler yayımlandı. Cemaleddin Afganî, Muhammed Abduh, Hasan el Benna, Seyyid Kutub ve Ebû'l-A'la el-Mevdûdî gibi aksiyona öncülük eden şahsiyetlere ait eserler Arapçadan ve Urdu dilinden Türkçeye çevrildi. Bu suretle Türkiye'de "Tevhidî uyanış" olarak isimlendirilen bir süreç başlamış oldu. Mistik örgütlerin direnişine rağmen, arı İslam'a dönüşü hızlandıran ve tabiatıyla "Milli Türk Müslümanlığı"'nı aşındıran tercüme hareketinin bundan sonra daha etkin bir seyir izleyeceği ihtimali vardır.

İslam dünyasında, İslami aydınlanmaya katkı sağlayan tercüme faaliyetleri paralelinde eş zamanlı olarak Türkiye'de de özellikle Arapçadan Türkçeye birçok tercüme gerçekleştirildi. Ülkemizde 1960-80 dönemi, tercüme faaliyetleri açısından önem taşımaktadır.

Türkiye, İran, Pakistan, Afganistan, Malezya, Endonezya ve Nijerya gibi Arapça konuşmayan nüfusu kalabalık "Müslüman" ülkelerde son otuz yıldır on binlerce temel İslami eser mahallî dillere çevrildi. Fıkıh, tefsir, hadis, ahlak ve akaid konulu külliyat ve kitaplar başta olmak üzere, topluma ümmet bilincini aşılayan ve kültür emperyalizmine karşı cihad ruhunun yaygınlaşmasını hedefleyen, çağdaş yazarlara ait birçok stratejik eser büyük bir tercüme hamlesinin sonucu olarak bu ülkelerin dillerine çevrildi.

Bilişim teknolojisinin hızla gelişip yaygınlaşmasının doğal sonucu olarak, başta Batı dilleri olmak üzere, Müslüman ülkelerde birçok dilden de yine mahallî dillere tercümeler yapıldı. Ne var ki İslam dünyasında sürmekte olan tercüme hareketlerini düzenli bir şekilde izleyerek bu konuda bize dakik bilgiler sunan araştırmalara maalesef rastlayamamaktayız.

Tercüme Kategorileri

İnsan ilişkilerinin ve yaşam alanlarının çeşitliliğine göre tercümenin konuları da çeşitlilik gösterir. Bu nedenle *-ihtiyaca göre-* hayatta her şey çeviriye konu olabilmektedir. Tercüme alanlarını kategorik olarak saymak gerekirse bunları ana başlıklar altında şöyle bir listede göstermek mümkündür:

Ticari tercüme, teknik tecüme, medikal -**tıbbî**- tercüme, hukuki tercüme, resmî belge tercümesi, noter tasdikli tercüme, finansal tercüme, internet sitesi tercümesi, akademik tercüme, simultane tercüme, edebî tercüme, masaüstü yayıncılık tercümesi, film ve altyazı tercümesi, deşifre, askerî tercüme, meal tercümesi...

Bu başlıkların sembolize ettiği farklı özellikteki çevirileri birbirinden daha belirgin biçimde ayırabilmek amacıyla aşağıdaki kategorik tasnifte aydınlatıcı bilgiler verilmiştir.

Ticari Tercüme:

Ticari tercüme, daha çok uluslararası şirketler için söz konusudur. İthalat ve ihracat yapan bütün şirketlerde bir tercüme biriminin bulunması *(haberleşme kapsamına ve hızına bağlı olarak)* bazen zorunlu olabilir. Çünkü firmanın, belgelerini dışarıda bir tercüme bürosu aracılığıyla çevirtmesi hem sıkıntılı hem de riskli olabilir. Bu nedenle ticaret hacmi

yüksek olan şirketler, kendi bünyelerinde böyle bir birim açmak durumundadırlar.

Şirketin, dış muhataplarıyla sürdürdüğü ilişkilerde düzenlemek durumunda olduğu bütün belgeler, -genelde- iki dilde düzenlenir. Bunlardan biri, şirketin ait olduğu ülkenin dilidir, ikincisi de *(İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça gibi)* uluslararası nitelikte herhangi bir ticaret dilidir ki çağımızda genel olarak İngilizce kullanılır.

İthalat ve ihracat yapan şirketler ve kurumlar tarafından kullanılan ve tercümeye konu olan belgeleri (Commercial Documents) -İngilizce tercümeleriyle birlikte- şöyle listeleyebiliriz:

1. Akreditif (letter of credit)
2. Analiz Raporu: (Analıysıs Report)
3. Avarya: (Average)
4. Birleşik Taşıma Vesaiki: (Combined Transport Documents)
5. Broşür (Brochure)
6. CMR Taşıma Senedi/CMR Belgesi: (CMR Consignment Note)
7. Çarter Navlun Sözleşmesi (Freight Charter Contract)
8. Çeki Listesi: (Weight Notes)
9. Dolaşım Belgesi: (Certificate of Circulation)
10. Ekspertiz Raporu: (Certificate of Quality)
11. Emre Yazılı Konişmento: (Order B/L)
12. Fatura: (Invoice)
13. Geçkin Konişmento: (Stale B/L)
14. Gözetim Belgesi: (Inspection Certificate)
15. Hamule Senedi-Demiryolu Posta Makbuzu (Rail Road B/L-Railway Receipt)
16. Havayolu Konişmentosu-Hava Nakliye Makbuzu (Airway B/L-Air-Mail Receipt)
17. Hususi (Küçük) Avarya (Particular Average)
18. İhale ilanı (Contract Notice)
19. Kirli Konişmento: (Dirty B/L)
20. Koli/Ambalaj Listesi: (Packing List)
21. Konişmento (Bill of Lading) or (full set B/L).

22. Konsolosluk Faturası: (Consular Invoice)
23. Konteyner Konişmentosu (Container B/L)
24. Menşe Şahadetnamesi: (Certificate of Origin)
25. Nama Yazılı Konişmento: (Straight B/L)
26. Navlun Faturası: (Freight Invoice)
27. Navlun Sözleşmesi (Freight Contract)
28. Ordino
29. Posta Makbuzu: (Postal Receipt)
30. Proforma Fatura (Proforma Invoice)
31. Sağlık Raporu: (Health/Phytosanitary Certificate)
32. Satış Teklifi (sales proposal)
33. Sigorta Poliçesi (Insurance Policy)
34. Sigorta Vesaiki (Insurance Documents)
35. Tanıtım Belgeleri (whitepapers)
36. Taşıma Senetleri: (Waybills)
37. Tek Konişmento: (Through B/L)
38. Temiz Konişmento: (Clean B/L)
39. Tesellüm (Teslim alma) Konişmentosu: (Received for Shipment B/L)
40. Ticari/Orijinal Fatura: (Commercial/Original Invoice)
41. Yediemin Makbuzu: (Trust Receipt)
42. Yükleme Konişmentosu: (On Board B/L)

Yukarıdaki listede yer alan belgelerin hem mevzuata hem amaca uygun biçimde düzenlenmesi, büyük ölçüde çevirilerinin isabetle gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu tür çevirilerde yapılacak hatalar, yanlış anlaşılmalara ve büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu belgeler, resmî birer özellik taşıdıkları için çevirileri literatüre uygun biçimde gerçekleştirilmelidir.

Buna paralel olarak ürünlerin tanıtımında, mahallî dilde verilmek istenen mesajın hedef dildeki metne tam anlamıyla dönüştürülebilmesi için şirketin pazarlama politikası şeffaf bir ifade ile tercümede yansıtılmalıdır.

Ticari firmaların bünyesinde bulunması gereken tercüme biriminde görevli olup tercüme hizmeti ile doğrudan ilişkisi bulunmayan gümrükleme sorumlusu gibi elemanlar da *(birim yetkilisinin denetiminde)* gerektiğinde resmî tercümeler için devreye girebilecek formasyona sahip bulunmalıdır.

Teknik Tercüme:

Teknik tercümenin konusunu, daha çok endüstriyel alanlar ve ürünler oluşturur. Aslında hemen her çeviri, ait olduğu alan itibariyle teknik bir özellik taşır. Çünkü iş alanlarının her birine ait belli bir terminoloji ve ilişkiler zinciri vardır. İşte bu gerçek, her çeviri türüne belli oranda bir teknik özellik kazandırır. Ancak sanayide ve teknolojide kurallar ve tanımlar, -büyük ölçüde- yorum kabul etmeyecek kesinlikte oldukları için, bu alana ait çeviride de (genel olarak) yoruma yer yoktur. Özellikle makine ve aygıtların montaj ve kullanım kılavuzlarında dil çok belirgin ve kesin bir terminoloji çerçevesinde kullanıldığından, bu alana ait çeviri de aynı derecede belirgin ve kesin olmalıdır.

Bir teze göre: "*Tüm dünyada yapılan çevirilerin yüzde doksanını teknik tercümeler oluşturmaktadır*": Bu tür çevirinin ilgi alanına, teknik metinler *(teknik kitapçıklar, kullanıcı kılavuzları)* gibi yazılı materyaller girmektedir.

Demonte bir cihazın parçalarından her birinin, yerine nasıl takılıp sökülеceği ya da bir solüsyona, karıştırılacak çeşitli maddelerden her birinin ölçeği gibi son derece spesifik anlatımlardan oluşan metinlerin tercümesi büyük bir dikkat ve terminoloji bilgisi ister. Aslında tıp ve mühendislik gibi önemli teknik konuların çevirisi, kesinlikle bu alanlarda uzman olmayı gerektirir. Bir makinenin nasıl çalıştırılıp kullanılacağına ilişkin bir kullanıcı kılavuzunun çevirisini rastgele bir mütercime havale etmek son derece yanlıştır. Bu görevi ancak *(tercüme mesleğinde formasyon kazanmış)* bir mühendise vermek şarttır. Makine eğer örneğin tıbbî tetkiklerde kullanılacak *(röntgen cihazı)* gibi çok yönlü bir özelliğe sahip ise, bunun kullanım rehberini tercüme edecek uzmanın aynı zamanda tıp, elektrik ve elektronik alanlarını ilgilendiren terminolojiye aşina olması gerekir. Çünkü kötü yapılmış bir teknik çeviri, sistemin çökmesine veya hayatî tehlike doğuracak kazalara neden olabilir!

Her mesleğe ait çeviri hizmetini, aslında o mesleğin *(tercüme sanatında formasyon kazanmış)* erbabından birinin üstlenmesi şarttır. Örneğin, tıbbı ilgilendiren bir metni, bir tabip mütercim çevirmelidir, eczacılıkla ilgili bir metni, kesinlikle bir eczacı mütercim çevirmelidir,

keza bilgisayarla ilgili bir metni yine bir bilgisayar mühendisi çevirmen tercüme etmelidir…

Son olarak şunu da vurgulamak gerekir ki; bir teknik çevirmenin meslekî formasyonu, yalnızca kaynak ve hedef dillere mükemmel derecede hâkim olmakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere ve terminoloji konusunda geniş bir kelime dağarcığına da sahip olmalıdır.

Medikal (Tıbbî) Tercüme:

Oldukça dakik tanımlara ve kavramlara ait kesin, yorumsuz ve metne yüzde yüz mutabık çeviri olması bakımından medikal tercüme, bu ince sanatın belki en önemli türüdür.

İşlenecek en ufak bir hata yüzünden, geri dönüşü olmayan felâketlere yol açabilecek çeviriler, genelde medikal tercümelerde olur. Onun için bu tür çevirileri üstlenecek tabip mütercimlerde 5 niteliğin bulunması şarttır:

1. Tıbbın branşlarından birinde yüksek uzmanlık derecesine sahip olmak.

2. Ana dilini, *(bir edip ve filolog düzeyinde)* yazılı ve sözlü anlatımda başarıyla kullanabiliyor olmak.

3. Hedef dili, *(onu anadil olarak bir edip ve filolog düzeyinde)* başarıyla kullanan biri kadar kullanabiliyor olmak.

4. Bir yıl süre ile genel tercüme eğitimi almış olmak ve kapsamlı bir terminoloji testini kazanmak.

5. Tabip mütercimler denetiminde bir yıl süreyle çeviri denemeleri yaparak özel bir stajdan geçmek ve kazandığı deneyimlerle kendini kanıtlamış olmak.

Bu niteliklere sahip gerçek anlamda bir medikal çevirmen adayı, her şeye rağmen profesyonelliğe ilk adımlarını büyük bir dikkat ve tedbirle atmalı ve gerektiğinde, deneyimli meslektaşlarıyla istişarede bulunmalıdır.

Medikal tercümelerde branş farkları çok büyük önem taşır. Çünkü medikal çeviri alanındaki metin türleri çok geniş bir çeşitlilik gösterir. Buna bağlı olarak tercümeye konu oluşturan metnin ilgili olduğu alan spesifiktir ve belli bir branşa ilişkin yeterli temel altyapı gerektirir. Onun için örneğin üroloji konulu bir metnin tercümesinde bir ortopedist tabip mütercimin görev alması yanlıştır.

Tıbbın çeşitli branşlarına ait ders notları, ilaç prospektüsleri, sağlık raporları, lisans, ön lisans, yüksek lisans, doktora ve uzmanlık tezleri, tıbbî makale ve süreli yayınlar, tıp kitapları ve tıp kongreleri sırasında bilim adamları tarafından verilen tebliğler, medikal cihaz kullanım kılavuzları, medikal malzeme kullanım kılavuzları, çalıştırma kılavuzları, hasta geçmiş hikayesi, anamnez, tahlil, tetkik, radyolojik tetkik, BT, MR, ultrason, doppler, klinik çalışma protokolü, vaka sunumu, ilaç güvenlik ruhsatı, literatür, akademik yayın ve akademik yayın eleştirisi gibi çeşitli dokümanlar başlıca medikal çeviri konularıdır.

Hukuki ve Kanuni Tercüme:

Hukuki çeviri, yasaların belirlediği ve geçerli saydığı tüm belgelerin bir dilden başka bir dile hatasız şekilde aktarılması işlemidir.

Hukuki tercüme de tüm çeviri türleri gibi titizlik ve yüzde yüz isabet isteyen bir tercüme türüdür. Hukuk terimlerinin her biri bütün dillerde *-genel olarak-* aynı anlamı taşıyan bir karşılığa sahiptir. Dolayısıyla hukukun, hemen her dilde aynı anlamlara gelen bir terminolojisi vardır. Ancak bu yüzde yüz değildir. Yani hukuk dili ve kavramları, *-kısmen de olsa-* ülkeden ülkeye değişebilir. Hukuki çeviri için mahallî dilde terimlerin sadece hedef dildeki karşılıklarını bulmak yeterli değildir. Belgedeki ifadenin, tamamının hedef dile hatasız şekilde aktarılması şarttır. Bu ise ileri düzeyde terminoloji bilgisi ve deneyim gerektirir.

Öbür tüm meslekî çevirilerde olduğu gibi, hukuki tercüme için de meslekten mütercimlerin devreye girmesi şarttır. Hukuki bir belgenin rastgele bir mütercime havale edilmesi yanlıştır. Hukuki ve resmî belgeler, mutlaka bir hukukçu mütercim tarafından hedef dile çevrilmelidir. Hukukta çeviriye konu olabilecek belgeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Akreditif mektupları
2. Dava belgeleri
3. Deliller
4. Düzenlemeler ve kanunlar
5. Gizlilik Sözleşmeleri
6. Hukuk Lisans ve doktora tezleri
7. Hukuk ve mahkemelerle ilgili dokümantasyonlar.
8. Hukuki sertifikasyonlar ve beyanlar
9. Hükümete ait emirler ve raporlar

10. Kayıt belgeleri
11. Mahkeme ve şahit kayıtları
12. Soruşturma ve dava çabalarını destekleyen teknik belgeler
13. Sözleşmeler
14. Tahkim belgeleri
15. Uzman raporları
16. Yasal uyarılar
17. Yeminli ifadeler

Web Sitesi Tercümesi:

"Web" kelimesi İngilizcede; örgü, ağ, örümcek ağı, perde, kumaş ve dokuma anlamlarına gelir. Bu çağrışımla, bir çeşit örümcek ağına benzeyen internet şebekesiyle bağlantılı olarak çalışan elektronik bilişim ve haberleşme sayfasına kısaca "web" adı verilmiştir.

Web üzerinden pek çok bilgi kaynağına kolayca erişilebilir. Bir web sitesi kurmak ve kullanıma sunmak zor değildir ve çoğu durumda, uzmanlık gerektirmemektedir. Fazla bilgisi olmayan biri de web sayfaları dizayn edip kullanıma sunabilir. Ancak geniş bir çevreye hitap eden kişi, kurum ve kuruluşlar, profesyonelce hazırlanmış web siteleri kullanmak zorundadırlar. Bu tür siteler ise hosting hizmeti veren firmalarda ve bilgisayar mühendisleri denetiminde, deneyimli dil bilimci, grafiker ve yazılımcılardan oluşan ekipler tarafından hazırlanır.

Web sitesi dünyaya açılan sihirli bir penceredir. Onun için büyük sektörler, kendilerini muhataplarına sunabilmek, amaçlarını anlatabilmek, hizmet veya ürünlerini pazarlayabilmek için bu pencereden gerektiğinde çeşitli dillerde sunum yapmak isterler. Dolayısıyla hosting hizmetleri sektöründe de tecrübe ile birlikte tercüme büyük önem taşır.

Başlıca web sitesi çeviri dilleri; İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça ve Arapça'dır.

Web için hosting, tasarım ve çeviri hizmeti veren güçlü firmalar, bu hizmetler için en mükemmel düzeyde yabancı dil bilen, bilgisayar programcılığı, grafik ve tasarım konusunda bilgi ve deneyime sahip çevirmen ve editörler istihdam ederler. Bu elemanların uzmanlık bakımından en önemli özellikleri arasında terminoloji bilgisi gelir. Nitekim web hizmeti veren başarılı firmalarda, eleman alımı sırasında, adaylarda uzmanlık düzeyi test edilirken en çok terminoloji bilgisine dikkat edilir.

Özellikle bilgisayar terminolojisine büyük önem verilir. Bu kategorideki terminolojiden aşağıdaki listede bazı örnekler verilmiştir:

ACPI: Advanced Configuration and Power Interface: PC' lerde yeni nesil DOS tabanlı güç idaresi için yazılmış yazılım.

Adapter Card: PC ana kartı üzerine takılan elektronik kartların genel ismi.

Asymmetric Digital Subscriber Line: Tek yönlü, yüksek hızlı sinyal transferi deyimidir.

Alpha Channel: Bilgisayar grafiklerinde, her pikselin şeffaflık için ayrılmış parçasına verilen addır.

AMR: Audio Modem Riser: Anakartların analog giriş çıkışları için Intel tarafından bulunmuş bir uygulamasıdır.

API: Application Program Interface: İşletim sistemi, sürücü arabirimleri ve yazılımlar arasındaki muhaberatı sağlayan yazılım serilerine verilen isimdir.

ASP: Active Server Pages: WEB' de servis sağlayıcının sağladığı, uygulama imkânıdır.

ATA: Advanced Technology Attachment:Harddiski kullanma hakkını harddiskin kendisine veren, genel disk sürücü arayüzüdür.

AWG: American Wire Gauge, Kablodaki tel kullanımı için bir standarttır.

BIOS: Basic Input/Output System: BIOS, PC' lerdeki ilk yazılımdır.

Bluetooth: Kısa mesafeli kablosuz iletişim için açık standarttır.

BNC: Anten kablosuna benzeyen koaksiyel kablolar ile bilgisayarları birbirine bağlarken kullanılan konektör.

Bridge: İki veya daha fazla bilgisayarı router gibi birbirine bağlayarak data aktaran iletişim aracıdır.

Bus:Bilgisayar mimarisinde bir elemandan diğerine bilgi taşıyan bölümdür.

Cache: Bir çeşit kayıt hızlandırma şeklidir.

CDPD: Cellular Digital Packet Data: Radio frequency (RF), radyo dalgaları ile çalışan kablosuz bir iletişim servisidir.

CompactFlash: Bir çeşit ön hafızadır.

CPE: Customer Premise Equipment: Kullanıcı tarafındaki iletişim cihazlarının genel ismidir.

DEMARC: Bir döngünün veya devrenin sorumluluk alanını belirleyen bir sınır taşıdır.

Dedicated Line: Kullanıcının kesintisiz olarak hizmetinde olan hatta verilen isimdir.

DIP switches: Dual Inline Package switches: Anakart veya diğer kartlarda bulunabilen minik anahtarcıklardır.

DSP: Digital Signal Processor: Analog sinyalleri dijital sinyallere dönüştüren işlemcilere verilen genel addır.

Firewall: Başkalarının özel datalarımıza ulaşamaması için kullanılan programlara denir.

FOIRL: Fiber Optic Inter:Repeater Link Fiber optik bağlantıların içsel tekrarlayıcısı.

ISDN: Integrated Services Digital Network: Telefon şirketi tarafından sağlanan dijital şebeke sistemidir.

Kbps: Kilobits per second: Data transfer hızını veya bant genişliğini gösteren bir birimdir.

NAT: Network Address Translation: Özel bir IP adresinde, hayali, dinamik bir bağlantı temin eder.

NIC: Network Interface Card: Bilgisayarla şebeke arasında kullanılan bir devre kartıdır.

Patch Cable: İki cihazı birbirine bağlayan kısa network kablosu.

Patch Panel: Data kablolarının sonlandığı cihaz.

PC:100 main memory bus: 1998' lerin ortalarında tanıtılmış bir bus teknolojisidir.

PCS: Personal Communication Services: FCC ve kablosuz endüstrisinde dijital hücre teknolojisi terimidir.

PDF: Portable Document Format: Adobe tarafından geliştirilmiş bir dosyalama formatıdır.

Plenum: HVAC sistemlerinde havanın geri dönüş bölümüne denir.

PVC: Genel kablo kaplama malzemesi. pivisi diye okunur.

Raised Floor: Bilgisayar odalarında sıkça kullanılan döşeme sistemidir.

RCA connector: Yuvarlak, orta ucu çıkıntılı bir konektör çeşididir.

Riser: Döşemenin yükseltilmesi için kullanılan ayaklardır, rayzır diye okunur.

Router: Birçok bilgisayar şebekesini adreslerini okuyarak birbirine bağlamak için kullanılan bir cihazdır.

Shell: Genellikle Unix' in kullanıcı arayüzündeki işletim sistemini tarif eder.

SM: Single:Mode: Fiber optik kablo çeşididir.

Simplex: Datanın tek yönde hareket ettiği medya.

Skins: MP3 çalarlarda kullanıcının oluşturduğu grafik arayüzlerdir.

Socket 7: Orijinal Intel Pentium sınıfı işlemcilerin takıldığı, ana kartlardaki yuvaya verilen isimdir.

SPAM: Pazarlama, reklam veya sosyal içerikli olarak büyük kitlelere ulaştırılmak istenen mesajları, kullanıcının isteği dışında kendisine Internet ya da cep telefonu gibi teknolojiler aracılığı ile yollanmasıdır.

Stackable: Birbirine bağlanabilen hub' lara verilen tanımlamadır.

Switch: Büyük şebekelerde, talep edilen veriyi parçalara ayırarak ve sadece, bilgiyi talep edene göndererek talep etmeyenlerin trafiğini azaltan bir cihazdır.

Wavetable synthesis: Gerçek enstrumanların ses örneklerinden oluşmuş bir diziyi kullanan ses teknolojisidir.

Yukarıdaki liste, örnek olmak üzere bilgisayar terminolojisinin oldukça özetlenmiş bir bölümünü göstermektedir. Bilgisayar mühendislerinin, bilgi ve uzmanlık düzeyini ortaya koyan kriterlerin başında, bu terminolojiyi İngilizce açıklamalarıyla birlikte biliyor ve aynı zamanda onu kendi mahallî dillerine tercüme edebiliyor olmaları gelmektedir.

Akademik Tercüme:

Akademik dil; kişisel kanaatlerden, tek taraflı ve duygusal yorumlardan tamamen uzak, bilimsel disiplinlere uygun anlatımdır. Buna akademik üslup ta denir. Üslup ise yöntem demektir. Üslup için; ifade tarzı, usûl, yol da denilebilir.

Bilimde ve sanatta üslup çok önemlidir. Çünkü üslup, bilimsel çalışmalarda ve sanat eserlerinde insanın; düşünüşlerine, duygularına, hayallerine ve heyecanlarına verdiği biçimdir. Ancak muhatabın mantığına objektif olarak hitap eden üslup, yalnızca bilimsel üsluptur. Ciddi sanat eserleri ve ilmî çalışmalar bu çerçevede hazırlanırlar.

Akademik dil ve üslupla hazırlanmış eserlerin çevirisi, bu nedenle büyük önem taşır. Çünkü bu tür eserleri tercüme eden çevirmenin mutlak surette (konusuna göre) akademik dile ve akademi terminolojisine aşina olması şarttır. Örneğin, konusu fıkıh olan bir eseri çevirecek kimsenin, fıkıh dalında uzman olması gerekir. Çünkü böyle bir eser, "fıkıh usûlü" denen bir dizi kurallar çerçevesinde ancak hazırlanmış olabilir. Tabiatıyla eserin yazarı bir "fakih" olduğu için, çalışmasını bu kuralların çizdiği sınır içinde gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla mütercimin de eserin yazarı gibi vaktiyle aynı eğitimden geçerek bu kuralları kapsayan bir fıkıh uzmanlığına sahip bulunuyor olması düşünülür. Sanat ve akademi dallarının her biri için bu kural, aynen söz konusudur.

Ayrıca, her eserin sahibine özgü bir anlatım tarzı vardır. Bu özgün tarzın da çeviri süreçleri boyunca korunması büyük önem taşır. Nitekim sanatçıların, akademisyenlerin ve yazarların her birini meslektaşlarından ayıran en belirgin özellik, işte bu özgün tarzdır. Bu tarzın çeviride de korunması, eserin sahibine ait bir hakkın korunması anlamına geleceği için önemi büyüktür.

Edebî Tercüme:

Edebî tarzda kaleme alınmış metinlerin tercümesi büyük önem taşır. Çünkü bu tür metinleri hedef dile aktaracak olan çevirmenin, geniş bir kültürün yanı sıra edebî zevke de sahip bulunuyor olması gerkir.

Edebî eserler, hayranlık uyandıran geniş hayal gücüyle örülmüş, parlak zekâların ürünleridirler. Bu tür eserlerde, -eski tabirle- fesahat ve belagat hâkimdir. Bu iki kavramı bugünkü Türkçe ile ifade edebilmek pek kolay sayılmaz. Konumuzun sınırlarından uzaklaşmadan, fesahat ve belagati özetle; doğallık, açıklık, duruluk, özlülük, yalınlık ve akıcılığın birlikte ifade ettiği güzellik ve çarpıcılıkla ancak izah etmek mümkündür.

İnsan ilişkilerinde ve insanın duyguları üzerinde uyandırdığı derin etkiler bakımından edebî metinlerin tercümesi oldukça büyük titizlik ve ustalık ister. Bu tür eserlerin anlatım tarzları, fıtrat ve güzellik arasındaki ilişki üzerinde kuruludur. Çeviri sırasında da bu ilişkiyi sağlayabilmek bir hüner meselesidir. Dolayısıyla çevirmen, bu beceriyi sergileyebilmek için hemen her kelimeyi seçerken çok ince düşünmek zorundadır.

Edebî çeviri; edebî eserlerin, özgün üsluplarına bağlı kalınarak başka bir dile aktarılmasıdır.

Bunlar önce nazım ve nesir olarak iki ana grupta toplanırlar. Edebî

eserlerin çok çeşitleri vardır. Şiirler; içeriklerine göre lirik şiir, didaktik şiir, pastoral şiir, dramatik şiir ve epik şiir olarak da adlandırılmaktadır.

Nesir türünden öbür edebî eserlere gelince; tiyatro, roman, hikâye, masal, efsane, makale, fıkra, söyleşi, deneme, eleştiri, mizah, mektup, özdeyiş, gezi yazıları, anı, röportaj ve popüler yazılar olarak bunları sıralayabiliriz.

Edebî eserlerde, okuyucunun daha çok vicdanına, hayal dünyasına ve duygularına yönelik mesajlar verilir. Bunlar türlerine ve yazarlarının zevk, duygu ve hayat anlayışlarına göre çeşitlilik gösteren eğitici, öğretici, düşündürücü ve eğlendirici amaçlar güderler.

Bu tür eserlerin tercüme edilmesinde en önemli husus, bizzat çevirmenin de -tercüme etmeyi üstlendiği- eserin yazarı gibi edip olmasıdır. Çünkü edebî eserler -biraz önce işaret edildiği üzere- yüksek zevkin, zengin iç dünyanın ve geniş hayalin ürünleridirler. Dolayısıyla bu vasıflara bir doğal karakter olarak sahip bulunmayan mütercimlerin, edebî eserleri kaynak dilden hedef dile aktarmaları imkânsızdır.

İnsanoğlunun; umut, tutku, özveri, nefret, vahşet, hayal, aşk, korku, sezgi, inanış ve arayışlarını işleyen edebî eserlerin bir dilden öbürüne çevrilmesi hiç kolay bir şey değildir. Bu işi kendilerine meslek edinenlerin karakter ve meşrep bakımından edebiyata yatkın bir doğal ruha sahip olmaları şarttır. Bu ise belli eğitim süreçleriyle gelişip olgunlaşabilen, ancak doğasında bu amaca yönelik, güçlü eğilim taşıyan karakterdeki nadir kimselerin ancak altından çıkabileceği bir iştir. Unutmamak gerekir ki sanatçı, esasen sanatçı olarak doğar!

Masaüstü Yayıncılık Tercümesi:

Masaüstü (ya da masabaşı) yayıncılık, İngilizce DTP (Desktop-Publishing) teriminin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. Esas itibariyle "masa başında yayıncılık" anlamına gelir. Bu terimden yola çıkılarak "Masaüstü yayıncılık tercümesi" adı altında bir çeviri kategorisi oluşturulmuştur.

Bu kategoriye giren çeviriler, daha çok ticari ağırlıklı olarak verilen hizmetlerdir. Buna piyasa tercümesi de diyebiliriz. Bu tercüme kategorisini meslek olarak seçen kişi ve kuruluşlara ait bürolara, büyük şehirlerde, ticaret ve iş hayatının hareketli olduğu merkezlerin cadde ve bulvarları boyunca sıkça rastlamak mümkündür.

Masaüstü yayıncılık tercümesi, -öbür tercüme kategorileriyle karşılaştırıldığında- sırf ticari meslek olarak bir ekip işidir. Böyle bir ekibin başında çok yönlü kişiliğe ve geniş kültüre sahip bir denetleyicinin kon-

trolü altında orta düzey kültürlü birçok mütercim, çeşitli çeviri konularında hizmet verebilirler.

Masaüstü yayıncılık tercümesine konu olan belge ve dokümanlar çok çeşitlidir. Bunların büyük kısmını, her türden resmî belgeler oluşturur. Bu belge ve dokümanlardan, sıkça rastlanan örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Kimlik kartları, pasaportlar, vize ve konsolosluk belgeleri, başvuru formları, sabıka kayıtları, bonservisler, imza sirkülerleri, evlenme cüzdanları, sürücü belgeleri, ruhsatnameler, iyi hâl kâğıtları, ikamet senetleri, mazeret belgeleri, tapu senetleri, diplomalar, transkriptler, sertifikalar, ihtira beratları, raporlar, kontratlar ve sözleşmeler, ticari yazışmalar. ihale şartnameleri, teşvik belgeleri, ticari sicil gazeteleri, faaliyet belgeleri, tutanaklar, mahkeme kararları, fezlekeler, celpler, ihbarnameler, bilançolar, senetler ve zimmet belgeleri, vekâletname, ibraname, feragatname ve uzlaşma belgeleri, veraset ilamları, ölüm ilamları, dilekçeler, tayin kararları, azilnameler, tespit, sayım ve haciz belgeleri, makbuz, irsaliye, fatura ve sipariş listeleri, kataloglar, kullanım, kurulum ve montaj klavuzları, kalite kontrol belgeleri, garanti belgeleri, patent belgeleri, tamir bakım formları, takdir ve teşekkür belgeleri, maaş bordroları, ödeme, devir ve teslim belgeleri, hesap cüzdanları, ihale ve iş teklifi belgeleri, protokoller, kasko ve sigorta belgeleri, reklâm afişleri, harita, kroki, sevk ve vizite belgeleri, konşimentolar, menşe şehadetnameleri, gümrük beyannameleri, yükleme ve boşaltma belgeleri, kitaplar, dergiler, broşürler, akademik makaleler, tez ve araştırma notları, çeşitli formlar, dekontlar, hesap ekstreleri ve para deklarasyonları vb.

Görüldüğü üzere, masaüstü yayıncılık tercümesine konu oluşturan doküman ve belgeler karmadırlar; her birinin ait olduğu alan ayrıdır. Yani insan ilişkilerinin çok farklı alanlarına aittirler ve çoğu, kanıtlama amaçlıdırlar; bu nedenle de kısadırlar. Üzerinde birkaç satır bulunan bir karttan, hacmi -en çok- üç beş sayfayı bulan belgeler arasında çeşitlilik gösterirler. Bu tür belgeler, vasat bir mütercim tarafından kolaylıkla çevrilebilir niteliktedirler; yabancı dili başarıyla kullanmanın ötesinde çevirmen için çok geniş bir kültür ve formasyon gerektirmezler. Ancak teknik özelliğe sahip bazı belgeleri çevirebilmek için Word, Excel ve PowerPoint gibi yazılımlarla elektronik ortamlarda işletilen programları kullanabilecek grafikerlere ve teknisyen çevirmenlere de çoğu zaman ihtiyaç duyulabilir.

Film ve altyazı tercümesi de genel olarak bu sektörün iş alanı içinde yer alır.

Askerî Tercüme:

Askerî tercüme de -aynen hukuki ve medikal tercüme gibi- salt bir ihtisas alanıdır. Ancak bu meslek, daha farklı özelliklere sahiptir. Bu alanda hizmet verecek elemanın, -pek iyi düzeyde yabancı dil kullanma becerisi yanında- askerî terminolojiye de hâkim biri olmalıdır.

Bilindiği üzere askerî kurumlar, bulundukları ülkenin güvenliğini koruma hizmeti ile görevli oldukları için, bu hizmetin gerektirdiği şartlara uymak zorundadırlar. Bunların başında sır saklamak gelir. Bu yüzden askerî alanlar ve çevreler, sivillere maksimum düzeyde kapalıdırlar. Askerî tercüme için de bu husus söz konusudur. Bu disipline bağlı olarak, askerî birimler arasındaki yazışma trafiği içinde gizli kalması gereken belge, şifre ve kodların çevirileri büyük önem taşır. Ayrıca askerî istihbarat birimleri tarafından elde edilmiş yabancılara ait belgelerin deşifre edilmesi de yine çok büyük önem taşır.

Bu belgelerin çevirisinde görev alan elemanlar, her zaman nitelikli kişiler arasından büyük bir özenle ve bir dizi testten geçirilerek seçilirler. Bunlarda aranan şartların başında geçmişi, sülalesi ve çevresi bakımından herhangi bir kuşku uyandırmamak; sır saklayabilecek karaktere sahip bulunduğu, testlerle kanıtlanmış olmak; bildiği yabancı dili çok iyi düzeyde kullanma becerisine sahip bulunuyor olmak ve askerî terminolojiyi çok iyi bilmek gelmektedir.

Hemen herkes tarafından bilinen askerî terimlerden bazı örnekler:

Er, erbaş, onbaşı, çavuş, uzman çavuş, üstçavuş, başçavuş, asteğmen, teğmen, üsteğmen, yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay, tuğgeneral, tümgeneral, korgeneral, orgeneral, mareşal, rütbe, kıdem, ast, üst, nöbet, emir, tâlim, tadat, tatbikat, harekât, mevzi, tabya, sığınak, sancak, flama, silah, tüfek, süngü, kasatura, sırt çantası, tabanca, mermi, yedek mermi, plastik mermi, gerçek mermi, tank, top, füze, roket, roketatar, füze başlığı, fünye, patlayıcı madde, bomba, el bombası, mayın, dedektör, radar, savaş uçağı, genelkurmay, sınıf, kıta, birlik, bölük, alay, tugay, tümen, kolordu, ordu, silahlı kuvvetler, kara kuvevetleri, hava kuvvetleri, deniz kuvvetleri, jandarma, özel kuvvetler, donanma, komando, piyade, levazım, ordu donatım, tankçı, topçu, muhabere, askerî lojistik, askerî istihbarat, askerî bölge, askerî üs, askerî havaalanı, yasak bölge, stratejik bölge, mayınla kirletilmiş bölge vb.

Herkese açık olmayan ve sadece ilgililer tarafından kullanılan daha birçok terim, kod ve şifre vardır ki askerî mütercim, bunların tümünün *-çeviri yaparken-* karşılıklarını büyük bir kolaylık ve başarıyla kullanabilmelidir.

Meal Tercümesi

"Meal"; Kur'an-ı Kerim'in Arapçadan başka bir dile çevirisini ifade etmek için kullanılan özel bir terimdir. Uzmanlar, Kur'an-ı Kerim'in çeviri işlemine tercüme adını vermemektedirler.

Bilindiği üzere, bir ifadeyi, ana dilden başka bir dile çevirip açıklamaya "tercüme" denir. Ancak İslam âlimleri, Kur'an-ı Kerim'in çevirisi için ad olmak üzere "tercüme" kelimesini kullanmayı uygun görmemiş, gerekçe olarak da özetle şöyle demişlerdir:

Kur'an-ı Kerim "vahiy"'dir, yani Allah kelâmıdır. Onun için, -her ne kadar Arapça inmiş ise de murad-ı ilâhi'yi *(Allah Teala'nın muradını/kasdını)* tam olarak ileten aşkın ve üstün bir üslup ve içeriğe sahip olduğundan-, insanoğlunun konuştuğu Arapçadan tamamen farklı özellikler taşır. Dolayısıyla insanların kavrayışı düzeyinde açıklanabilmesi için, Kur'an-ı Kerim'in, gerektiğinde Arapçaya bile ancak "tefsir" denen bir tür çeviri ile ifade edilmesi gerekir. Kaldı ki Arapçadan başka dile tam olarak çevrilmesi mümkün değildir. Nitekim İslam âlimleri, Kur'an elfazının, yetersiz tercüme kalıpları içinde tahrife uğrayabileceği *(yani çarpıtılabileceği)* kaygısını daima taşımışlardır. Kur'an elfazının tamamı *-bütün derinlikleriyle ve büyük ölçüde isabetle başka bir dile çevrilse bile-* buna, âlimler yine de tercüme dememiş, "meal" demeyi daha doğru bulmuşlardır. İslam âlimlerinin ortak kanaatini yansıtan bu tespitten hareketle örneğin Kur'an-ı Kerim'in Türkçe açıklamasına, Türkçe "meal", İngilizce açıklamasına, İngilizce "meal", Japonca açıklamasına, Japonca "meal" denmektedir... Sonuç olarak diyebiliriz ki meal, tercüme değildir, aynı zamanda mükemmel bir tefsir de değildir. Nitekim bu terim "bir şeyi eksiltmek" anlamına da gelmektedir.

Şu da ayrıca bir gerçektir ki; Arapça bilen her insanın, Kur'an-ı Kerim'i bütün derinliği ile anladığı yolunda oluşabilecek bir kanaat doğruyu yansıtmaz. Onun için Araplar da bu konuda tefsir âlimlerine her zaman ihtiyaç duymuş ve bundan böyle de duyacaklardır. Dolayısıyla Arapça bilmeyenlerin de Kur'an-ı Kerim'i dillerine mealen tercüme edecek ve tefsirini yapacak uzmanlara her çağda ihtiyaçları olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in başka bir dile çevrilmesi konusunda İslam âlimleri arasında ortaya çıkan, gerek ittifak ve ihtilaflar, gerekse onların çok yönlü kanaat, görüş, yorum ve tespitleri konusunda literatüre yığınlarca kayıt geçmiştir. Bunların çoğu konumuzun dışında kalmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in tercümesine ilişkin düşünceler günümüzde de ilim çevrelerinde tartışılmaktadır, bundan böyle de tartışılacaktır. Ancak konumuzu yakından ilgilendiren önemli bir soru vardır: Kur'an-ı Kerim'i

mealen başka bir dile çevirecek kişinin nasıl bir formasyona sahip olması gerekir?

Bu sorunun, elbette bir şekilde isabetli cevabı vardır. Kur'an-ı Kerim'in taşıdığı olağanüstü önem dolayısıyla bu cevabın ayrıntılı olması gerekir ve sanıldığından çok daha uzun olabilir. Ancak burada aranacak cevap, tercüme kavramının sınırları içinde orantısal olarak kısa tutulacaktır. Bu çerçeveyi zorunlu olarak taşan altı madde içinde bir meal yazarında aranacak şartları şöyle özetleyebiliriz:

1. Başta; sarf, nahuw *(nahiv değil!)* belagat *(meânî, bedi' beyân)*, aruz gibi Arap dili ve edebiyatı ile mantık ilimlerinde köklü bir eğitim almış olmak. Bununla birlikte Arapçayı, bir edip düzeyinde ilim ve hayat dili olarak kullanabiliyor olmak; *(Arapça konuşuyor, yazıyor, literatürü okuyabiliyor, aydın bir Arabı, özellikle bir tefsir âlimini dinlerken)* onu tamamen anlıyor olmak.

2. Fıkıh, tefsir, hadis, akaid ve bu ilimlere ait usûl bilgilerini erbabından mükemmel surette almış olmak.

3. Özellikle tefsir dalında yüksek ihtisas kazanmış olmak. Tefsir, te'vil ve tercüme kavramları hakkında geniş bilgilere sahip bulunuyor olmak.

4. İslam tarihi, dinler tarihi, siyer, ricâl *(biyografi)*, felsefe, kelam, sosyoloji, tarih, coğrafya, sağlık kültürü ve matematik gibi yardımcı ilimlere vakıf olmak..

5. Meal çalışması boyunca diri bir zihin ve hafızaya, sağlam duyulara sahip bulunuyor olmak.

6. Kur'an'ın bütünlüğü, Hz. Peygamber'in kişiliği ve selef-i salihîn hakkında şaibesiz bir itikada, ümmet ve ahiret şuuruna sahip bulunuyor olmanın yanında, güzel bir ahlak ile mü'min topluluğun saygısını kazanmış olmak.

Tercümede Üslup

Üslup (أُسْلُوب): Arapçada (أُفْعُول) vezninde, beş harften ibaret bir kalıptır, yol ve yöntem demektir. Türkçe'de de bu anlamda kullanılır.

Üslup; bir işi, bir çalışmayı, belli bir disiplin çerçevesinde yürütmek için izlenen ilkeli ve kurallı faaliyete denir. Bilimsel çalışmaların her birinde kesin olarak belli bir yöntem izlenir. Tercüme de bir bilimsel çalışmadır. Onun için çeviri yaparken, metnin konusuna göre belli yöntemler uygulamak zorunludur.

Özellikle yazılı çevirinin konusunu oluşturan orijinal metnin üslubu ne ise, tercümede de aynı üslup uygulanır. Yani hem orijinal met-

nin, hem tercümesinin üslubu aynı olmalıdır. Keza eğer forum veya konferans sırasında bir konuşmacının sözleri *-simültane olarak-* tercüme edilecekse, bu sırada da yine onun hitap üslubuna bağlı kalmak gerekir. Görülmektedir ki üslup kavramı büyük önem taşımaktadır.

Üslup esasen edebiyat ilminin konusudur. Dolayısıyla edebiyatın üsluba ilişkin açıklamalarını bu ilgiyle incelemek gerekir. Arap edebiyatı kaynaklarında, üslubun üç türlü olduğu kaydedilmektedir:

1) İlmî (bilimsel) üslup,
2) Edebî üslup,
3) Hitabi üslup.

Tercümede, konusuna göre mutlaka bu üsluplardan birine uyulmalıdır.

Ne var ki Türkiye'de, henüz bilimsel ve etik ölçülerde bir aydınlanma gerçekleşemediği için, bu ülkede yazmayı meslek seçmiş olan zümre, ortak bir ilim ve akademi üslubunu kullanamamaktadır. "Modern" ve "muhafazakâr" olarak ayrışmış bulunan yazar ve mütercimler, ait oldukları kesimin avamî üslubunu kullanarak meslek icra etmektedirler. Bu nedenle "muhafazakâr" bir mütercim, örneğin batılı bir yazarın eserini Türkçeye çevirirken de genelde hitap ettiği kesimin benimsediği üslubu kullanır. Kendini "modern" olarak gören mütercimin ise yüzü zaten Batıya dönük olduğu için, çevirdiği eseri toplumun "muhafazakâr" geniş tabanına değil, hitap ettiği egemen azınlığın zevk ve anlayışına uygun üslubu tercih eder. Bu farklı her iki üslubun da temelinde mantıksallıktan çok ideolojik mülahazalar vardır. Ancak kendini sırf "modern" olarak gören yazar ve mütercimlerin gerek üslupları, gerekse kullandıkları sözcükler, bu zümrenin psikolojik sıkıntılar içinde olduklarını açıkça yansıtmaktadır. Nitekim bu kesimden birinin, aşağıdaki pragraftaki üslubu bu gerçeği haber vermektedir:

"Çeviribilimsel çalışma evreni çok-katmanlı, çok yönlü ve çok evreli bir araştırma alanı olarak tasarlanmalıdır. Çevrim kuramının görsel tarifi, kuramsallık boyutu yeterince ve kendi başına açımlamamaktadır; kaldı ki, böyle bir hedefi de bulunmamaktadır. Ancak şu betimsel saptamayı yapmak olanaklıdır; görsel tarif, genel çevrimsel olguları ve yönelimleri, ayrıca Çevrim Kuramı'nın birincil ve tümel üst formülünü somutlaştırmak, betimsel anlamda doldurmak işlevini görmektedir."

Tercümede Kalite

Tercümede belirleyici hususların başında kalite gelmektedir. Ancak tercümenin kalitesi okuyucuya göre değişebilir.

Orijinal metni tercüme ile karşılaştırma imkânına sahip bulunmayan, bunu düşünmeyen ya da buna ihtiyaç duymayan okuyucu, tercümeyi sadece edebî ve mantıksal yönden değerlendirir. Bu yaklaşım çok yaygındır. Eğer tercüme güncel ve akıcı bir dille gerçekleştirilmişse okuyucu nezdinde genel olarak kabul görür. Çünkü okuyucu, orijinal metin ile tercüme arasında bir uyum arayışı içine hemen hemen girmez. Bu arayış, nadiren araştırmacı okuyucular için söz konusu olur. Öyle ise bu iki özellik *(yani, güncellik ve akıcılık)*, her türlü telif için gerekli olduğu gibi tercüme için de gereklidir.

Kalite konusunda belirleyici kriterler olan güncellik, akıcılık ve mantıklılık unsurlarının okuyucu için ne kadar önemli olduğunu kavrayabilmek için bir karşılaştırma yapmakta yarar vardır.

Örneğin, Almanca yazılmış bir kitabın üç ayrı kişi tarafından Türkçeye çevrildiğini farz edelim. Bu üç tercüme arasında kalite bakımından elbette farklılıklar bulunacaktır. Üçünün aynı zamanda *(kötü, orta ya da iyi düzeyde)* tercüme edilmiş olması ihtimali oldukça zayıftır.. Farklı mütercimler tarafından gerçekleştirilmiş olan bu üç çeviri, eğer nitelikli bir okuyucu tarafından karşılaştırılırsa, aralarındaki farklar mutlaka bulunacak ve bu farklar güncellik, akıcılık ve mantıklılık ölçütleriyle saptanabilecektir. Bu da tercümenin kalitesini tespit etmek amacıyla bir test yapılabileceğini kanıtlamaktadır.

Tercüme pahalı bir hizmet olduğu için, bu yöntemle kalite saptamaya karar vermek tercüme yayıncıları için kolay değildir. Örneğin bir yayınevinin, tercüme için belirlediği bir kitabın, birkaç mütercim aracılığıyla çevirilerini sağlayarak hangisinin daha kaliteli olduğunu test etmesi, maliyet bakımından uygun değildir. Ayrıca bu tür girişimler, bir ihtimal de olsa, muhatap mütercimlerin yetenekleri arasında bir karşılaştırma anlamına geleceği ve istenmeyen sonuçların doğmasına neden olacağı için etik de değildir. Fakat kısa belge tercümeleri için bu tür bir test uygun olabilir.

Büyük bir önem taşıdığı anlaşılan tercümenin kalitesi, aynı zamanda mütercimin yeteneğini akla getirmektedir. Hiç kuşku yok ki tercüme hizmeti için eleman çalıştıran ciddi kurum ve kuruluşlar, bu konuda deneyim sahibidirler. Tercüman veya mütercim angajmanı sırasında bu kurum ve kuruluşlar (bir şekilde karşılaştırmaya dayalı olarak) adaylara test uygulamayı ihmal etmezler.

Tercümede hiç kuşkusuz, kalite kontrolü son derece önemlidir. Çünkü tercüme edilen metin, binlerce, hatta yüz binlerce insana ulaşabilir. Okuyucu kitlesinin çevrilmiş olan metin hakkındaki görüşü ve yargısı hem yayıncıyı, hem de mütercimi çok yakından ilgilendirir.

Okuyucunun beğenisi, onları sevindirdiği ve itibarlarına olumlu katkıda bulunduğu kadar, okuyucu üzerinde uyanacak kötü izlenim de onların itibarını o kadar zedeler. Onun için tercümeyi kalite kontrolünden geçirmek, yayıncının en öncelikli görevlerinden olmalıdır. Bu bağlamda yayıncının, tercüme ettirdiği eseri, Avrupa Çeviri Hizmeti Standardı olan EN 15038 uyarınca, son olarak bir uzmana okutması elzemdir. Örneğin bir hukuk çevirisinin en son bir hukukçu tarafından, bir reklâm metninin bir metin yazarı tarafından gözden geçirilmesi -hataların en aza indirgenmesi bakımından- gereklidir.

Tüm dünyada genel bir kabul gören EN 15038 Çeviri Standardı, Avrupa Birliği tarafından çeviri hizmetleri alanında benimsenen tek standart olarak bilinmektedir. İlgili standardı ise sadece ISO belgeli şirketlerin almaya hakkı bulunmaktadır. Çeviri Standardı, Hazırlama Merkezi CEN bünyesinde, 2006 yılı Mayıs ayı başından itibaren Türkiye'de resmen yürürlüğe girdi. Bu konudaki bilgilerin ayrıntıları Türkiye Çeviri İşletmeleri Derneği'nden sağlanabilir.

Türkiye Çeviri İşletmeleri Derneği, konu ile ilgili olarak şu özet bilgileri vermektedir:

"AB üyeliğinin gereği olarak işletmeler sahip oldukları kalite standartları ve metodolojileri ile değerlendirilir ve AB, aday ülkelerdeki kurum ve kuruluşların da kendi bünyesindeki kurum ve kuruluşlar ile benzer ve eşit şartlarda olmasını şart koşar."

"Üyelik süreci, ülkemizde birçok alanda değişiklikler yaşanmasını sağlamış ve sağlayacaktır. İş hayatı ve meslekler konusunda da bazı değişiklikler olacak, iş yaşamının kuralları değişecek, meslekler "atadan ya da ustadan" öğrenildiği gibi yapılmayacaktır."

"Sertifika sahipliği, meslek kuruluşlarına üyelik, mesleki gelişim kursları ön plana çıkacaktır."

"Hizmet alan ile hizmet veren açısından yapılan işin kalitesi ile birbirlerine karşı sorumlu davranmaları (meslekî sorumluluk) vazgeçilmez bir şart olacaktır."

"AB ile uyum sürecinde ve bilgi toplumu olma yolunda ülkemizde çeviri sektörü ve sektörün yapı taşlarını oluşturan çeviri işletmelerine, profesyonel anlamda meslek edinmiş çevirmenlere ve eğitim kurumlarına olan ihtiyaç artacaktır."

"Bu süreç içinde çeviri ihtiyacı olanlar yüksek kaliteli ve küresel olarak kabul edilmiş standartlarla desteklenen hizmete ve bu hizmeti üreten yönetim anlayışına yönelecektir."

"Küresel anlamda kabul edilmiş standartların uygulanması (ISO 9001:2000 ve EN 15038:2006) çeviri hizmeti üreten şirketlerin AB ile uyumunun tesisi ve/veya güçlendirilmesi açısından önemli rol oynayacaktır."

Bu gelişmelere rağmen, Türkiye'nin *-birçok alanda olduğu gibi-* çeviri hizmetleri bakımından da medeni dünya standartlarına ayak uydurabilecek şartlara henüz sahip bulunmadığını söyleyebiliriz.

Nitekim Türkiye'de, hmen her konuda karşıt iki kesim olarak göze çarpan "dindar-muhafazakâr"'larla "laikçi" kesim arasındaki kopukluk ve soğukluk, ülkemizdeki çeviri hizmetlerinin kalitesini de olumsuz etkilemektedir

Tercümenin kalitesine kimler tarafından ne kadar önem verildiği hakkında birtakım ipuçları elde etmek bakımından bu iki kesim arasında eğer bir karşılaştırma yapacak olursak "laikçiler"'in, bu konuda daha duyarlı olduğunu görürüz. Nitekim "dindar-muhafazakâr"'lar tarafından bugüne kadar tercümenin kalitesi hakkında yayımlanmış bilimsel ve ciddi bir eleştiri yazısını bulamıyoruz. Hâlbuki en azından Erkin Özalp adında solcu bir eleştirmen "Türkiye'de Çeviri Mücadeleleri" başlığı altında -bir öz eleştiri olarak- şu birkaç satırı yazmaya üşenmemiştir:

"Sol Yayınları'nın çevirileri, çok uzun yıllardır, Türkiye'de önemli bir boşluğu dolduruyor. Marx'ın, Engels'in ve Lenin'in pek çok çalışması, yalnızca Sol Yayınları tarafından basılıyor. 1960'lı ve 1970'li yıllarda yapılan çeviriler sayesinde, Türkiyeli okurlar, Marksizm'in temel yapıtlarını kendi dillerinde okuyabiliyor."

1960'lı ve 1970'li yıllarda çeviri yapmak, bugünküne göre çok daha zordu. Marksist klasikleri ilk kez Türkçeye kazandıranlar, sınırlı kaynaklarla yetinmek zorundaydı. Dolayısıyla ortaya çıkan ürünlerinin tüm eksiklerine ve yanlışlarına rağmen, saygıyı fazlasıyla hak eden bir iş yapmışlardı.

Ama aradan onlarca yıl geçti. Sol Yayınları, zaman zaman bazı kitapların gözden geçirilmesini sağlasa bile, hâlâ yanlışlarla, eksiklerle ve bozuk cümlelerle kitaplar basıyor. Aşağıda, Marx'ın "Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850" eserinin, Sevim Belli tarafından Fransızcadan yapılan ve ilk baskısı 1967 yılında yayımlanan "Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850" başlıklı çevirisinin 2006 yılındaki beşinci baskısında yer alan yanlışlardan 40 tanesi var. Bunlar, ilk bakışta daha kolay anlaşılabilecek yanlışlardır.

İngilizce ve Fransızca gibi dillere, Almanca orijinallerinden mükemmel denebilecek şekillerde çevrilmiş olan Marksist klasiklerin Türkçe çevirilerinin hâlâ yanlışlarla dolu olması, artık yalnızca Sol Yayınları'nın bir kusuru ya da ayıbı olarak görülemez. Sol Yayınları, 1967 ile 2006 yılları arasında, yani 39 yıl boyunca, aşağıdaki yanlışları ve bunların benzerlerini gideremediyse, bu işi ciddiye almaktan, Marksist klasiklerini dilimize yeniden kazandırmaktan başka çare yok...[2]

Bu ilgiyle şu gerçeği ifade etmek gerekir ki; Türkiye'de henüz ciddi yayıncılık hizmeti veren bir kuruluş bulunmadığı için özellikle tercüme olarak yayımlanan kitapları çok büyük bir dikkat ve ihtiyatla okumakta yarar vardır.

Yazılı Tercümeye Hazırlık ve Yöntem Bilgileri

Yazılı tercüme, yazılı anlatım kurallarına esaslı biçimde bağlıdır. Bu bakımdan, nisbeten toleranslı bir üslup içinde ve esnek şartlarda cereyan edebilen sözlü tercümeye göre yazılı çeviride anlatım ilkelerine bağlı kalma zorunluluğu daha kesindir. Sözlü tercümede; şekillerle somut olarak betimlenmiş harfler, kelimeler, cümleler, paragraflar, noktalama işaretleri, şemalar ve çeşitli çizimler gibi görsel semboller ancak sanal olarak vardır. Oysa yazılı tercümede bunların tümü, belli bir yüzey üzerinde ve belli ilkelere bağlı olarak gözle izlenebilecek biçimde mevcutturlar. Bunlara ek olarak ve en az bunların sayısı kadar da çeviri disiplinleri vardır.

Özellikle; tercüme biliminin, tercüme sanatının ve tercüme becerilerine kaynaklık eden bütün deneyim ve birikimlerin ortak sonuçları olan bu disiplinlerin, olağanüstü önem taşıdıklarına burada işaret etmek gerekir. Dolayısıyla mütercim, yazılı çeviriye başlarken bu geniş altyapının tamamından yararlanabilecek bir hazırlığı önceden gerçekleştirmiş olmalıdır.

Yazılı tercüme girişimi, belirli her konu için *-çoğu zaman-* farklı bir hazırlık ve yöntem gerektirir. Çünkü çevrilecek metnin konusu ve hedefleri özel bir terminolojinin kullanılmasını icap ettirebileceği için, belirli başvuru kaynaklarını bulundurmak genelde zorunludur. Örneğin bir tıp doktorunun, bir hukukçunun, bir sosyoloğun ve bir İslam âliminin, çevirmen sıfatıyla tercüme edeceği metinlerin her biri, *-şüphesiz-* çok farklı içeriklere sahip olur. Nedenine gelince; muhteva bakımından son derece çeşitlilik gösteren bu eserlerin veya dokümanların her biri, farklı meslek ya da anlayış gruplarına hitap eder. Bu eserlerin her birinde, ait oldukları meslekî alanlara özgü terimler kullanılır. Mütercimin

2. Yazıda sözü edilen 40 yanlış ve bunların doğru şekilleri "http://haber.sol.org.tr/elestiri-noktasi/bir-marx-cevirisindeki-40-yanlis-haberi-2623" başlıklı linkte yayımlanmıştır.

-elbette önceden- bu terimlere, aynı zamanda mesleğinin bütün ilke ve geleneklerine aşina bulunuyor olması şarttır.

Yazılı tercüme sırasında ihtiyaç duyulan malzemeler ve kaynaklar, her ihtisas alanına göre farklılık gösterir. Çeviri konusu eğer tıp biliminin alanlarından birine ait ise bu takdirde tercümeyi üstlenen kimsenin, bir tabip çevirmen olması düşünülür. Onun başvuru kaynaklarını ise medikal sözlükler, tıp ansiklopedileri, tıbbî metinler, tıp kitapları ve tıbbî tebliğler oluşturur.

Başvuru kaynakları arasında, ana dilden hedef dile çeviri için hazırlanmış olan ansiklopedik lügatler çok büyük önem taşır. Profesyonel nitelikte çeviri yapan her mütercim, üstlendiği çevirinin uzmanlık grubuna mahsus olarak hazırlanmış bu tip lügatleri mutlaka yanında bulundurmalıdır.

Mütercimin beceri kazanabilmesi için yapması gereken özel çalışmalar da önemlidir. Kısa çeviri denemeleri bir ısınma aşaması olarak çok yararlıdır. Ancak bu denemeler, stajyerlik döneminde yapılmalıdır ve mutlaka hocaların değerlendirmelerine sunulmalıdır.

Mütercimin ihtiyaç duyduğu malzemelerin hemen tamamı meslekî kitaplardan, meslekî sözlük, ansiklopedi ve dokümanlardan oluşur. Genel sözlükleri ve ansiklopedileri de bunlara ekleyebiliriz. Ancak sırf bu malzemeleri sağlamak, onlardan olabildiğince yararlanmak için yeterli değildir. Bu malzemelerin mütercime ait çalışma ofisinde uygun şekilde tasnif edilmesi ve raflara, *-kullanım şartlarına bağlı olarak-* muntazam şekilde dizilmesi ve yerleştirilmesi tercümenin kolaylaşmasına büyük ölçüde katkı sağlayabilir.

Mütercimin çalışma ofisi, bir doktorun muayenehanesinden, kezâ bir mühendisin ya da bir avukatın bürosundan daha farklı şartlar gerektirir. Bunların başında ise *-tamamen zihinsel bir çalışmadan ibaret olan-* tercüme faaliyetini olumsuz etkileyebilecek kalabalıktan ve gürültülü ortamdan uzak olması gerekir.

Çağdaş mütercimler için, teknolojiden yararlanmak, artık ihtiyaçtan da öte kaçınılmaz bir hâl almıştır. Her mütercimin ofisi, en az bir telefon cihazı, yüksek kapasitede veri depolama imkânına sahip mükemmel bir bilgisayar, printer cihazı ve internet şebekesiyle donatılmış olmalıdır. Ofis, yeterli derecede ışıklandırılmalı ve sık sık havalandırılmalıdır.

Mütercim, elindeki dokümanın karalamasını ister kâğıt kalem kullanarak, ister doğrudan elektronik ortamda ofis programını kullanmak suretiyle gerçekleştirebilir. İsterse tercüme edeceği metni gözü ile izleyerek anında hedef dile sesli şekilde çevirirken, bu fonetik çeviriyi

kayda alabilir. Bu da bir çeşit karalama işlemi sayılır. Bu yöntemler, her çevirmenin tercihine göre değişebilir. Ancak karalama aşamasını atlayarak doğrudan, *-son şekil formatında-* gerçekleştirilen çeviri, birçok hatayı barındırabilir.

Elektronik çeviri programlarını kullanmak, tercüme işlemini nisbeten kolaylaştırabilir ise de bu programlara kesin olarak güvenmek doğru değildir. Mütercim bu programları kullanırken, elde ettiği ham tercüme ürününün tamamını yeniden gözden geçirmeli, gerekli düzeltmeleri, hazifleri, ilâveleri, takdim ve tehirleri yapmalı, her cümlenin ögelerini *-hedef dilin kurallarına uygun biçimde-* ait olduğu yere koymak suretiyle ibareyi yeniden düzenlemelidir.

Çevirmen, mesleğini sürdürdükçe kazandığı deneyim ve birikimin belgesel sonuçlarını belli bir düzene koyarak bu suretle *-zaman içinde-* yararlanabileceği çok mükemmel bir arşiv oluşturmalıdır. Nitekim, hem elektronik ortamda hem de kâğıt üzerinde gerçekleştirilecek böyle bir arşiv, tercüme faaliyetlerini kolaylaştırıcı, çok yararlı ve değerli bir araç niteliğini kazanacaktır.

Mütercim, ofisini ve araçlarını çağdaş kurallara ve bilimsel tekniklere uygun biçimde ne kadar donatabilirse, mesleğini o nisbette başarıyla icra edebilir ve kendisini memnun edecek sonuçlar alabilir.

Neler Tercüme Edilemez?

Varlıklar arasında, kendine özgü bir bütünlüğü ve ayrıcalığı olan bazı şeyler vardır. Bunlar, kendilerinden başka bir şeye benzemedikleri için değiştirilemezler, başka bir yere aktarılamazlar ve tamamıyla taklit edilemezler. Bu varlıklar orijinaldirler. İstisnaları teşkil ederler; parmak izi, İstanbul, Kahire, Paris ve her insana ait kişilik gibi…

Tercüme mesleğinde de mütercimin karşısına çıkan bazı isimler, kalıplar ve kavramlar vardır ki bunların bazıları orijinaldir, bazıları kalıptır, bazıları da özeldir. Onun için bir dilden öbürüne aktarılamazlar. Çevirmen bunlara dokunmadan, olduğu gibi aktarmak zorundadır.

Tercümeye konu oluşturmayan bu değişmez isimleri ve kalıpları dört kategoride ele alabiliriz. Bunlar; özel adlar, adresler, bazı terim ve kısaltmalar ile bazı esprilerdir. Şimdi bunları teker teker inceleyelim ve neden tercümelerinin mümkün veya doğru olmadığına bakalım.

Özel Adlar Tercüme Edilemez

Her özel ad, simgesel bir anlam verir ve ait olduğu varlığın, başka varlıklardan ayırt edilebilmesine yardımcı olur. Örneğin; Mekke adı,

bu kenti dünyadaki bütün kentlerden ayırt edici bir simge anlamını taşır. Dünyada başka bir Mekke kenti bulunmadığını ifade eder. Buna ek olarak;

1. Tek ve eşsiz bir isim olduğu için,
2. Hangi dile ait olduğu bilinmediği için,
3. Herhangi bir dilde karşılığı bulunmadığı için,
4. Mekke denince (ana dili ne olursa olsun), bu şehrin adını daha önce duymuş her insan, bu isimden neyin amaçlandığını bildiği için Mekke kelimesi tercüme edilemez, tercümesi mutlak surette esasen imkânsızdır.

Mekke adından çok farklı olan Hasan, Ruken ve Sezer gibi yaygın ve herkes tarafından anlamları bilinen isimler de (birer özel ad oldukları takdirde), tercüme edilemezler. Bunun da nedenleri şöyle açıklanabilir:

Hasan, Arapçadır, erkek adıdır, "güzel" demektir. Ruken, Kürtçedir, kadın adıdır "yüzü güleç, mütebessim", demektir. Sezer, Türkçedir, erkek adıdır "hisseder, fark eder, içinden anlar" diye bir anlam taşımaktadır.

Bu üç isimden her biri, eğer özel bir ad olarak değil de herhangi bir şeyi nitelemek için kullanılırsa, tercüme edilebilir. Fakat bir kimseye ad olarak verilmiş iseler tercüme edilemezler. Yani başka bir dile çevrilemezler. Bir an için *(çevirmen rolünü üstlenmiş, ehliyetsiz ve yetkisiz)* biri tarafından, bu gibi özel isimlerden birinin tercüme edildiğini düşünelim. Çok anlamsız bir iş yapıldığına hemen tanık oluruz. Bunu, Arapçadan Türkçeye çevrilmiş bir örnek içinde görmekte yarar vardır.

وَصَلَ شَفِيقٌ فِي السَّاعَةِ الْخَامسة.

Bu Arapça cümlenin Türkçe çevirisi şöyledir:

"Şefik saat beşte ulaştı."

Şefik kelimesi Arapça, şefkatli demektir. Eğer bu isim de tercüme edilecek olursa, yukarıdaki cümlenin Türkçe çevirisi şöyle olacaktır: "Şefkatli, saat beşte ulaştı." Bu çevirinin ne kadar yanlış ve gülünç olduğu ortadadır. Çünkü özel bir isim olan "Şefik" kelimesinin, tercüme edilmesiyle bu sözcük, özel isim olmaktan çıkarılmış, meçhul biri için sıfata dönüştürülmüştür.

Adresler Tercüme Edilemez

Adresler birer kalıptırlar ve yazı ile ifade edilmiş birer minik kroki

gibidirler. Bu kalıpların her biri, sadece belli bir noktaya sorunsuz ulaşabilmek için yol tarifi işlevini görür. Bu yanlarıyla adresler özeldirler. Onun için bir adres, başka hiçbir adresin yerini tutamaz. Dolayısıyla bir adresin içindeki kelime dizisini, o adresi bize tarif eden krokinin çizgilerine benzetebiliriz. Çizgileri nasıl ki tercüme etmek mümkün değilse, onların işlevini gören sözcükleri de tercüme etmek mümkün değildir.

Örneğin, Tahran'dan İstanbul'a gönderilen bir zarfın üzerindeki *(Türkçe)* adres, İran'ın resmî dili olan Farsçaya çevrilemez. Buna, İran'ın ulaştırma örgütleri bakımından gerek olmadığı gibi, *(eğer adres, faraza Farsça yazılmış ise)* Türkiye'nin ulaştırma kurumları bakımından da önemli bir sorun oluşturur. Çünkü Türkiye'de ulaştırma kurumu çalışanları Farsça bir adresi bilmek ve deşifre etmek zorunda değildirler.

Adresler, daima iletilerin ulaştırılacağı ülkenin resmî diliyle ve alfabesiyle yazılır. Meselâ, Türkiye'den İspanya'ya gönderilecek iletinin üzerine adres *(Türkçe değil)*, İspanyolca yazılır. Örnek:

La Cámara de Comercio de Madrid, Ribera del Loria, 56-58 28042 MADRID.

Ancak adreslerde, varış yerinin *(sadece ülkenin)* adı hem mahallî dille, hem de varacağı ülkenin dili ve alfabesiyle yazılır. Meselâ, Türkiye'den Libya'ya gönderilecek iletinin bütün kelimeleri Arapça yazılır, sadece ülkenin adı hem Türkçe, hem Arapça yazılır. Örnek:

السوق المفتوح، شارع خالد بن الوليد – الظهرة. طرابس – ليبيا/Libya

Adresi tercüme etmeye kalkışan kişi, iletinin istenen yere sorunsuz şekilde ulaşmasına engel olmuş olur. İleti, böyle bir adrese *-büyük olasılıkla-* ulaşamayabilir. Dolayısıyla hem böyle bir soruna yol açmayı, hem de böylesi gülünç bir duruma düşmeyi, profesyonel hiçbir çevirmen göze alamaz.

Bazı Terim ve Kısaltmalar Tercüme Edilmezler

Örneğin "akreditif" kelimesi, aslında Fransızcadır ve orijinal yazılış şekli "accreditif"tir. Türkçe karşılığı ise "kredi mektubu"dur.[3] Fransız kültürünün Türkiye üzerinde İngilizceden daha etkin olduğu yakın geç-

3. Çok ilginçtir ki;
   1. Türkçe sandığımız **"Kredi Mektubu"** ifadesinde, son kelimenin son harfi olan **(u)**'ya ait sadece ses Türkçedir! Çünkü **"Kredi"** kelimesi, *-bir ihtimalle-* Latin dillerine Arapçadan geçen ödünç anlamındaki **قرض** kökünden gelmektedir. Başka bir görüşe göre: **Latince**de **"emanet"** anlamına gelen **"creditum"** kökünden gelmektedir.
   2. **Mektup** kelimesi Arapçadır ve "ketebe" fiilinden ism-i mefuldür.
   3. Bu bileşik ifadenin son harfi (u) ise 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen Latin alfabesinin harflerindendir.

mişte bu terim bizde kullanılır oldu ve ticaret terminolojimizin arasına girdi. Bu terim yerine, onun bir çeşit tercümesi olan "kredi mektubu" kullanılmamaktadır.

Uluslararası terim ve kısaltmaların tamamı batı dillerinden Türkçeye geçmiştir. Bu terim ve kısaltmalar, daha çok tıp, ekonomi, ticaret, sanayi, siyaset, sanat, spor ve diplomaside kullanılmaktadır. Bu kısaltmaların, orijinal dillerdeki açılımları kullanılmadığı gibi Türkçe karşılıkları da kullanılmamaktadır. Onun için tercümeye konu oluşturmamaktadırlar.

Uluslararası kısaltmalara bazı örnekler:

AI (Amnesty İnternational) Uluslararası Af Örgütü.

AIDS (Acquired immnue syndrome) Edinilmiş Bağışıklık Yetersizliği Belirtisi.

BCG (Bacillus Calmette Guérin) Verem Aşısı.

CAEC (Consultative Assembly of European Council) Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi.

CDH (Cour Europeenne des Droits de L'homme), Avrupa İnsan Hakları Adalet Divanı.

CE (Council of Europe) Avrupa Konseyi.

CIA (Central Intelligence Agency) ABD Merkezi Haber Alma Teşkilâtı.

CIF (Cost, insurance, freight) Maliyet-Sigorta-Navlun.

DDT (Dichloro-diphenol-trichloro-ethane) Böcek Öldürücü.

Dr. (doktor) Hoca, öğretici.

EAC (European Association for Cooperation) Avrupa İşbirliği Örgütü.

EBU (European Broadcasting Union) Avrupa Yayın Birliği.

FAO (Food and Agriculture Organization) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı.

FBI (Federal Bureau of Investigation) ABD Federal Araştırma Bürosu.

GB (Gigabyte) Bilgisayarda bellek birimi.

IATA (International Air Transport Association) Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği.

INTERPOL (International Criminal Police Commission) Uluslararası Cinayet Polisi Komisyonu.

KGB (Komitet Gossudarrstvennoi Bezopastnosti) Sovyet Gizli Haber Alma Teşkilâtı.

LPG (Liquified Petroleum Gas) Sıvılaştırılmış petrol gazı.

MB (Megabyte) Bilgisayarda bellek birimi.

Nato (Nort Atlantic Treaty Organization) Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı.

OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilâtı.

Prof (Professeur) Profesör, Bilimadamı, Müctehit.

RAM (Random Access Memory) Bilgisayarda okunabilir ve yazılabilir bellek.

RC (Red Cross) Kızılhaç.

SOS (Save Our Souls) Denizcilikte imdat uyarısı.

TIR (Transport International Routier) Uluslararası Karayolu Taşımacılığı.

UFO (Unidentified Flying Object) Tanımlanmamış Uçan Nesne.

UN (United Nations) Birleşmiş Milletler.

Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) BM. Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı.

UNO (United Nations Organization) Birleşmiş Milletler Teşkilâtı.

VIP (Very Important Person) Çok önemli kişi.

WHO (World Health Organization) Dünya Sağlık Örgütü.

Bazı Espriler Tercüme Edilemezler

Her dilde, sırf mahallî kültürün sınırları içinde örülmüş öyle epriler ve fıkralar vardır ki bunları başka bir dile aktarmak hemen hemen mümkün olmaz. Bunlar salt mahallî değerler olarak ait oldukları toplulukların yalnızca fertleri tarafından paylaşılabilirler. Türkçedeki bazı Bektaşî ve Ramazan fıkralarını bunlara örnek gösterebiliriz.

Türkler tarafından üretilmiş olan, *(özellikle dinsel kavramlarla örülmüş)* espriler ve fıkralar, Farsçaya ve Arapçaya büyük ölçüde tercüme edilebilirler. Çünkü Müslüman Türkler, aynı dine mensup olan Farslar ve Araplarla ortak kültüre sahiptirler. Bu ortak kültürün dilini kullanarak birçok şeyi paylaşabilirler. Buna karşın İslam kültürüne yabancı olan Batı halklarıyla, bu esprileri ve fıkraları paylaşmak oldukça zordur.

Dolayısıyla bunları batı dillerine tercüme etmeyi değme çevirmen göze almak istemez.

Türkçe-Arapça Arasında Tercüme ve Bu Konuda Karşılaşılan Sorunlar

Türkçe ile Arapça arasında çeviri yapmak, başka herhangi iki dil arasında çeviri yapmaktan *-büyük ihtimalle-* çok daha zordur. Bu zorluk, Arapça ve Türkçenin, sadece farklı karakter ve yapılara sahip bulunuyor olmalarından kaynaklanmakla sınırlı değildir. Bununla birlikte (ana problemin) daha birçok nedeni vardır.

Tercüme öğrencisinin, bunları önceden fark ederek, mevcut sıkıntılara karşı kendini hazırlaması gerekir. Dolayısıyla bu iki dil arasında çeviri yaparken ne gibi sorunlarla karşılaşılabileceği ve bu sorunların temelinde nelerin yattığı hakkında tercüme öğrencisini aydınlatmak bu çalışmanın önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Konunun sınırlarını aşan ayrıntıların içinde amacın belirsizleşmesini önlemek için bu sorunların önce kaynaklarını kısa başlıklar hâlinde sıralamak yararlı olacaktır.

Hiç şüphesiz, bu noktada akla gelen ilk şey *-biraz önce de işaret edildiği üzere-*, bu iki dil arasındaki yapı ve karakter farkıdır. Tercüme öğrencisinin karşılaşabileceği sorunların en önemlileri buradan kaynaklanmaktadır.

Sorunların ikinci büyük kaynağı olarak; dil eğitiminde günümüze kadar Türkiye'de izlenen sistem kusurlarıdır.

İdeopolitik tutumlar da karşımıza bu sorunların üçüncü kaynağı olarak çıkmaktadır.

Cumhuriyet tarihi boyunca, Türkçe üzerine cereyan eden tartışmaları ve ideolojik kamplaşmaları, sorunların dördüncü kaynağı olarak kaydetmek mümkündür.

Türkçenin Arapça karşısındaki yetersizliğini de eğer hesaba katacak olursak, Arapça ile Türkçe arasında çeviri yapan insanın karşılaşabileceği sorunlar için böylece beş temel kaynak saptamış oluruz. Bunları daha özetlenmiş olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. Arapça ile Türkçe arasında *-köken farkından kaynaklanan-* yapısal aykırılıklar.
2. Geleneksel sistem kusurları.
3. İdeopolitik tutumlar.

4. Türkçe üzerine cereyan eden ideolojik tartışmalar ve sonuçlandırdığı kamplaşmalar.

5. Türkçenin Arapça karşısında yetersizliği.

Bu beş başlığa, yıpratıcı ve engelleyici psikolojik yönlendirmeleri, altıncı faktör olarak ekleyebiliriz.

Şimdi bu başlıklardan her birini, el verdiği kadar özetleyerek açıklamaya çalışalım.

1. Arapça ile Türkçe Arasında *-Köken Farkından Kaynaklanan-* Yapısal Aykırılıklar.

Ögelerin, cümledeki diziliş sırası bakımından Arapça ifade dokusu, şeklen Türkçeden önemli farklılıklar gösterir.

Türkçede önce özne, sonra tümleç ve daha sonra yüklem gelirken; Arapçada, *(fiil cümlesinde)* bunun tam tersine; önce yüklem *(yani fiil),* sonra özne *(yani fail)* ve daha sonra tümleç *(yani mef'ul)* gelir.

Isim cümlesi ise; eğer sadece özne ve yüklemden oluşuyorsa, bu durumda iki dil arasında önemli bir aykırılık göze çarpmaz. "Okul yakındır = المَدْرَسَةُ قَرِيبَةٌ " cümlesinde olduğu gibi. Fakat eğer cümle uzarsa *(ki çoğunlukla ifadeler böyledir)* ve hele edebî içeriğe sahip ise, bu iki dil arasındaki yapısal karakter farkları daha çok belirginleşir. Cümle, ara cümlelerle uzadığı zaman uçurum daha da büyür. Böyle bir durumda ifadeyi özellikle Türkçeden Arapçaya aktarmak oldukça zorlaşır. İki dil arasındaki bu yapı farkı, onlardan her birinin, ayrı bir dil ailesinden geliyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Bilindiği üzere Türkçe Altay dilleri, Arapça ise Sami dilleri grubundandır. Yani köken olarak ayrı dil ailelerine bağlıdırlar. Bu bağlamda, Türkçe ile Arapçayı karşılaştırdığımız zaman *-aşağıda bir nebze görüleceği üzere-* aralarında önemli yapısal farklar buluruz. Bunları özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

a. Arapçada doğurgan sözcükler, (çok az sayıda dört harfli kökler hariç), genel olarak üç harfli köklerden oluşurlar. Bu özellik, Türkçe için söz konusu değildir. Dolayısıyla, Türkçede "Sulâsi mucerred" , kezâ "rubai mucerred" kavramı yoktur. Türkçede kök sözcükler, çeşitli sayıda harflerden oluşur.

b. Arapçada sözcükler muzekker (eril) ve muennes (dişil) diye farklı gruplara ayrılırlar. Zamirleri de farklıdır. Örneğin Arapçada güneş

dişildir, zamiri (hiye)'dir; ay erildir, zamiri (huwe)'dir. Türkçede böyle bir ayırım yoktur.[1]

1. Arapçada Kelimelerin Cinsiyeti:

Dünya dillerinin hemen tamamından farklı olarak Arapçada isimler, aynen canlılar gibi cinsiyet bakımından iki gruba ayrılmıştır: 1) Eril isimler, 2) Dişil isimler. Tabiatıyla bunun gerçekle bir ilişkisi yoktur. Çünkü kelime biyolojik bir varlık değildir. Bu, sadece bir varsayımdır.

Konunun ayrıntılarına girmeden önce, Arapçadaki bu özelliği somutlaştırmak için aşağıda biri eril, öbürü dişil sözcüklerden sınırlı sayıda örnekler içeren iki liste bulacaksınız. Önce bu iki listeyi inceleyelim.

Eril Sözcüklerden Örnekler:

Kalem, kitap, kapı, mescid, taş, su, ekmek, et, kemik, çamur, hamam, yiyecek, ay (gezegen), ay (30 gün), dağ, bulut, yağmur, kar, şimşek, yıldırım, insan (kelime olarak), hafta, deniz, nehir, bitki, duvar, baş, beyin, saç, göz kapağı, kaş, kirpik, burun, boğaz, yanak, omuz, karın…

Arap sözlüğünde, *-eril sözcüklere sadece birer örnek olan bunlar gibi-* binlerce eril isim vardır. Bunların eril olduğu, ancak fiillerinden anlaşılabilir. Onun için bir kelimenin eril mi yoksa dişil mi olduğunu, kendisine ait olan fiilden anlarız.

Dişil Sözcüklerden Örnekler:

Gök, yer, kuyu, kulaç, cin, cehennem, savaş, harf, alkollü içki, balta, değirmen, rüzgâr, dünya, lamba, kuşluk vakti, leğen, asa, örümcek, göz, kulak, el, ayak, baldır, bacak, kol, ruh, nefis…

Arapçada isimler niçin böyle iki gruba ayrılmıştır? Bu soruya şöyle cevap verilebilir: Bu gelenek, Arap insanının, ilginç münasebetlerle varlıklar arasında bir takım benzetmeler yapmasından doğmuştur. Arap dili tarihinde cansız bir varlık, *-çok eskiden-* herhangi bir ilgiyle dişi olarak nitelenmiştir. Bu ilgiler arasında özellikle varlığın doğurgan olması, edilgen olması, zayıf olması veya değersiz olması gibi çeşitli paradigmalar rol oynamıştır. Sonra bu düşünce gelenek hâlini almıştır.

İsimleri muzekker ve muennes olarak ayırmak, yalnızca Arapçaya mahsus bir özellik değildir. Örneğin *-Arapçadaki kadar ayrıntılara sahip olmasa bile-* bu özellik Fransızcada da vardır. Bu dildeki eril isimlerin önüne (le), dişil isimlerin önüne de (la) gelir. Bir fikir vermesi bakımından Fransızcada eril ve dişil sözcüklerden örnekler içeren aşağıdaki iki listeye bir göz atmakta yarar vardır.

Fransızca eril (masculin) sözcüklerden örnekler: antidote (panzehir), abattement (keyifsizlik), biscoteau (pazı), boucher (kasap), carrefour (kavşak), chamberlain (kâhya, mabeynci), dépotage (boşaltma), empressement (isteklilik), galopin (kirpi), heritage (miras)…

Fransızca dişil (feminin) sözcüklerden örnekler: abondance (bolluk), boucharde (çalı), cabriole (sıçrayış), dispersion (dağılım), fontanelle (bıngıldak) volonté (isteklilik),

Muzekker-muennes ayırımı, Arapçada çok önemli bir konudur. Bildiği dillerden biri Arapça olan çevirmenin *-Türkçeden Arapçaya sağlıklı bir tercüme gerçekleştirebilmesi için-* bu konuda kapsamlı bilgilere sahip olması gerekir. Bu nedenle aşağıda, konuya ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

İsimlerde aslolan tezkirdir (erilliktir). Te'nis (dişillik) kavramı ise sonradan türetilmiştir. Arapçada isimler cinsiyet bakımından üç gruba ayrılırlar 1) Muzekker isimler, 2) Muennes isimler, 3) Tenis ve tezkiri caiz olan (isteğe bağlı olarak muzekker veya muennes şeklinde kullanılabilen) isimler. Muzekker isim için çok fazla bir şey söylemek gerekmez. Fakat muennes isimler için Arap dil gramerinde önemli disiplinler konmuştur. Şöyle özetlenebilir:

Muennes isimler 1) Hakiki, 2) Mecazi olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Hakiki muennesler; "doğuran veya yumurtlayan gerçek canlıların isimleridir." şeklinde tarif edilir. (زينب), (هند), (ماعز), (أتان), (زينب) gibi. Cansız olup, vaktiyle herhangi bir münasebetle dişi kabul edilmiş varlıkların adları ise muennestir. (حِجْرٌ), (النار), (القِدْرُ) gibi. Mecazi muennesler, ayrıca kıyasi (kurallı) ve semai (kulaktan dolma) olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Kıyasi muennesler sonlarına aldıkları alametlerle tanınırlar; yuvarlak te'nis (ta)'sı, elif-i maksure ve elif-i memdude gibi. Örnek: حديقة، عصا، سماء. Mecazi muenneslerin sonunda herhangi bir te'nis alameti bulunmaz. حرب، روح، نفس.

İsimlerin muzekker, muennes veya isteğe bağlı olarak belirlenmesi konusunda Arap dil bilimcileri aşağıdaki kuralları koymuşlardır:

1) Muennes-i hakiki olmayan isimlerin tezkir ve te'nisi caizdir.

2) Cins isimlerin tümü, muennes itibar edilebilir.

c. Arapçada şahıslar tekil, ikil ve çoğul olarak sınıflanırlar. Zamirleri de (huwe, huma hum)'dur. Türkçede ikil yoktur. İki kişi için tek sözcüklü (huma) zamiri yerine, (o ikisi) sözcükleri kullanılır.

d. Arapçada isimlere mahsus (elif-lâm)'dan ibaret bir ön ek vardır. Buna "harf-i tarif" denir. İsmin başına gelir. Sözcüğe, tasavvurda belirlilik kazandırır. القلم gibi. Türkçede böyle bir ek yoktur. Hatta bunun tam tersine belirsiz hâle getirmek için ismin başına (bir) kelimesi eklenir: "bir kalem" gibi. Bu, herhangi bir kalem demektir ve belirsizdir (yani nekredir). İsmi belirli hâle getirmek için onu, ismin hâllerinden birinde kullanmak gerekir: "bana kalemi ver" cümlesinde olduğu gibi. Bu örnekte kalem, ismin (i) hâlinde kullanılmıştır ve belirlidir (ma'rifedir).

e. Arapça çekimde, *-kurallara göre-* ekler fiilin başına ve sonuna gelebilirler: نَأْكُلُ، شَرِبْنَا gibi… Türkçede ise ekler fiilin sonunda yer alır. Al<u>dım</u>, ye<u>dik</u>, gid<u>eceksiniz</u>… gibi.

f. Emir kipleri, -uyarı içerdikleri için- hemen her dilde genel olarak sessizle biterler ve ton olarak serttirler: ar. قُمْ , ing. Stop, fr. March gibi… Arapça ve Türkçe arasında bu konuda büyük bir fark yoktur; fakat Arapçada geçmiş (yalın) fiillerin sonu (كَتَبَ، ضَحِكَ، نَامَ) gibi daima (e) ile, (يَكْتُبُ، يَضْحَكُ، يَنَامُ) gibi şimdiki ve gelecek zaman (yalın) fiillerin sonu da (u) ile biter. Türkçede bu farklıdır; yalnızca geçmiş zaman fiilinin üçüncü şahıs kipi sesli ile biter. Yazdı, güldü, uyudu gibi… Öbürleri sessiz ile biter. Yazdım, güldük uyudular gibi…

g. Arapça fiil çekimlerinde, şahıslar ondörttür. Türkçede altıdır.

h. Arapçada, harflerin tamamı sessizdir. Bunlara ses kazandırmak için üç hareke kullanılır: Damme; harfi, kısa (u) ile seslendirir. Fetha; harfi, kısa (e) ile seslendirir. Kesra; harfi, kısa (i) ile seslendirir. Türkçede böyle bir yöntem yoktur. Türkçede 21 sessiz, 8 sesli harf vardır. Kelime içindeki sessiz harfler bu sesliler yardımıyla açığa çıkarlar.

i. Arapçada kelimenin son harfinin sesi oldukça önemlidir. Bu sesin yanlış çıkarılması çoğu kez cümlenin yanlış anlaşılmasına yol aça-

---

3) (ين) (ون) ile sonlanmayan insan cinsinin çoğulunda tezkir ve te'nisi caizdir.

4) Cansız her şeyin tezkir ve te'nisi caizdir.

5) (ين) (ون) ile sonlanan bütün isimler, kesinlikle muzekkerdirler.

6) Bütün arabi aylar muzekkerdirler.

7) وراؤ، قدَّام hariç, bütün zarflar muzekkerdirler.

8) Horasan, Isfahan ve Abadan gibi, sonu elif ve nun ile biten kentlerin isimleri muzekkerdir.

9) طلحة، حمزة، أسامة، قتادة، حنظلة، عُبَاجة، ثُمامة، علقمة، فُضَالة، حارثة، قدامة، معاوية، عنترة gibi lafzan muennes olan erkek isimlerinin tamamı muzekkerdirler.

10) Akıllılar hariç, akıldan yoksun (canlı, cansız) tüm varlıkların çoğulları muennes kabul edilmiştir. اجتمعت الإبل، طالت الأيام، مضت القرون gibi.

bilir. Dolayısıyla son harfi doğru seslendirebilmek için Arap dilcileri büyük çabalar harcamış ve onlarca kural koymuşlardır. Bunlara, "İ'rab kuralları" denir. Bu kurallara uygun olarak kelimeyi seslendirmeye de İ'rab denir. Bu işlem, Arap dil biliminin iki ana kolundan biri olan Nahuw ilminin konusudur. İ'rab terimlerinin çoğu, Türk dil biliminin terimlerinden farklıdır ve bir kısmının karşılığı Türkçede yoktur. Örneğin "mubteda" ve "fail" terimlerine karşılık olarak Türkçede "özne" kelimesi kullanılmaktıdr. Burada bir belirsizlik vardır. Yani Türkçede, "mubteda" ve "fail"in ayrı ayrı karşılıkları yoktur. Hâlbuki "mubteda" ile "fail" birbirinden çok farklı kavramlardır.

Arapça ile Türkçe arasındaki yapısal aykırılıklar sadece bunlarla sınırlı değildir. Dakik bir araştırma ve inceleme yapılacak olursa yukarıdaki liste uzayıp gidebilir. Bunlar, söz konusu diller arasında yapılacak her çeviri sırasında çevirmeni uğraştırır.

2. Geleneksel sistem kusurları ve ideopolitik tutumlar.

Arapça ile Türkçe arasında yapılacak çeviri işlemini olumsuz etkileyen sorunların önemli bir kaynağı da sistem kusurlarıdır. Osmanlı döneminde yüzyıllar boyu uygulanan *-gramer ezberletme alışkanlığı-* günümüzde de bütün hızıyla sürdürülmektedir. Sönük seslerle de olsa eleştiriliyor olmasına rağmen, alışkanlık hâlini aldığı ve kutsallaştırıldığı için bu sistemden vazgeçilemememektedir. Bu sistem çeviri için önemli sorunlara kaynaklık eder. Arapça dil eğitiminde izlenen geleneksel sistem kusurları hakkında az da olsa gerçekleştirilmiş çalışmalar vardır. Bu konuda geniş bilgi edinmek isteyenler sözü edilen çalışmalara başvurabilirler.[1]

3. İdeopolitik Tutumlar.

Arapça ile Türkçe arasındaki çeviri işlemlerinde önemli sorunlara kaynaklık eden sebeplerin büyük bir kısmı politik ve ideolojik tutumlardan kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet döneminin ilk yetmiş yılı boyunca izlenen politikaların özelliklerinden biri de Arapçaya karşı sürdürülen olumsuz tavır olmuştur. Nitekim, 1990'larda çıkarılan bir yasa ile Arapça dil eğitimi, Türkiye'de serbest hâle getirilmiş olmasına rağmen, eski alışkanlıkların bir sonucu olarak hâlâ ferah bir ortam bulamamıştır. Dolayısıyla bu dili çok iyi düzeyde öğrenmek, Türkiye'de uzun yıllar mümkün olamamıştır. Sonuç olarak bu sorun, Arapça ile Türkçe arasında yapılan çeviri işlemlerini ve çeviri hareketini olumsuz etkilemiştir.

1. 1. Feriduddin AYDIN, **"Arapçanın Önemi ve Türkiye'de Karşılaştığı Sorunlar."** (Bu çalışma, ne yazık ki henüz kâğıt üzerinde yayımlanamamıştır!) Ancak elektronik ortamda mevcuttur. Kitap Şubat 2016 tarihinde Ma'ruf Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

   2. Prof. Dr. Ömer Demircan, "Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil", Remzi Kitabevi, İstanbul.

4. Türkçe üzerine cereyan eden ideolojik tartışmalar ve sonuçlandırdığı kamplaşmalar.

Türkçe, Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya yüz tuttuğu günden şimdiye dek iki zıt cephe arasında ateşli tartışmalara konu olagelmiştir. Bu cephelerden birini muhafazakâr ve milliyetçiler, öbür cephesini de modernistler ve solcular oluşturmaktadır. Birinci cephe, *-makul seviyede sadeleşmiş bir Türkçeden yana ise de-* yeni Türkçecilik akımına karşıdır. İkinci cephe ise Türkçeyi yabancı unsurlardan arındırmak ve onu kendi bünyesi içinde zenginleştirmek iddiasındadır. Bu iki farklı tezin yandaşları, Cumhuriyet tarihi boyunca birbirlerine karşı kıyasıya savaşım vermiş, zaman zaman birbirlerine saldırmışlardır. Bu gerçeği belgesel olarak öğrenmek isteyenler, sözü edilen cephelere mensup kalem sahiplerinin yazıp çizdiklerini okuyabilirler.[2]

Türkçe, gerek birçok kez alfabesinin değişmesi, gerek birtakım evrim süreçlerinden geçerek aşırı derecede nitelik değiştirmesi, gerekse son yıllarda bütün bu sorunları kapsayan tartışmalara konu olması nedeniyle ideal anlamda bir istikrara kavuşamadığı için Arapça ve Türkçe arasında çeviri yapanların sık sık tereddüt içine girmelerine yol açmıştır

5. Türkçenin Arapça karşısında yetersizliği.

Daha çok İslamcı kesimi ilgilendiren bu sorun yüzünden, *-yaklaşık son otuz yıl boyunca-* Arapçadan Türkçeye *-daha çok ticari kaygılarla ve çok acele ederek-* yapılan çevirilerin büyük kısmı kaliteden yoksundur. Bu kesimden mütercimler, büyük sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu ise, dinî eserlerin tercümesinde çeşitli kusurlara kaynaklık etmiştir.

Türkiye'de özellikle Arapça ile Türkçe arasında çevirmenlik yapan kimseler, yukarıdaki beş ana sebepten dolayı büyük sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu elemanlar, Arapçadan Türkçeye nisbeten kolayca çeviri yapabilmiş olmalarına karşın, Türkçeden Arapçaya çeviri yapmada *-büyük ölçüde-* başarısız olmuşlardır.

Günümüzde daha elverişli ortamlarda eğitim alan tercüme öğrencileri, yukarıdaki engellere karşı kendilerini hazırlamada büyük imkânlara sahiptirler. Arapçayı çok iyi düzeyde öğrenebilen tercüme öğrencileri mezun olduktan sonra, özel çabalarıyla yapacakları pratikler ve seyahat-

2. Bk. Prof. Dr. Necme in Hacıeminoğlu, "*Türkçenin Karanlık Günleri*", Kamer Yay., 6. Baskı, İstanbul 1996.
Bk. Feyza Hepçilingirler, "*Türkçe Of*" Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 1977.
Bir iddiaya göre: "19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında yani Tanzimat'tan Cumhuriyet devrine kadar, Türkçenin sadeleştirilmesi konusundaki tartışmalar **fesahatçilik, tasfiyecilik ve sade Türkçecilik** olmak üzere başlıca üç görüş etrafında sürdürülmüştür."

ler sayesinde Arapçadan Türkçeye olduğu kadar, Türkçeden Arapçaya da başarılı tercümeler gerçekleştirebileceklerdir.

Dil Mantığı

Hemen her dil, *-kendi içinde bir dizi ilk evre kurallardan oluşan-* üç ayrı bilimin ortaklığına dayalı bir altyapı üzerinde kuruludur. Bunlar: morfoloji, sentaks ve retoriktir. Arapça'da bu bilimlerin, aynı sırayla adları: Sarf, Nahuw ve Belagat'tir.

Dil mantığına gelince, bu da kullanılan ifadelerin aklın ve bilimin ölçüleriyle ya da genel kabule uygunluğunu sağlamada öngörülen arka plan ölçüleridir. Dil mantığını derinlemesine incelemek ve bu kavramın bize ne anlattığını çok iyi öğrenebilmek için onu, yukarıdaki üç grup bilimin içinde irdelemek gerekmektedir.

Dil mantığının, önce gramerle nasıl uzlaştırıldığını ele alalım. Örneğin, "Ali üç gün önce geldi" cümlesi gramer kurallarına uygun biçimde kurulmuştur. Çünkü bu cümleyi oluşturan her sözcük, fonksiyonuna göre ait olduğu uygun yere konmuştur. Sonuç olarak cümle açık şekilde anlaşılmakta ve ondan kesin bir hüküm çıkarılabilmektedir.

Gramerde uygunluk, iki ilkenin varlığı ile ölçülür:

1. Cümlede kullanılan her ögenin, dizimde uygun olan yerlerden birine yerleştirilmesi;

2. Cümlede mantıklı ve kesin bir hükmün bulunması.

Nitekim bu iki ilke, yukarıdaki cümlede vardır ki *-bu cümlede-* özne ve yüklem, ait oldukları uygun yerlere yerleştirilmişlerdir. Ayrıca bu cümleden, mantıklı ve kesin bir hüküm çıkarılabilmektedir.

Gramer açısından kusursuz olan bu cümle, dil mantığı bakımından da kusursuzdur. Bu cümle ve benzerleri çok basit oldukları için, bunlarda pek yüksek bir edebî incelik aranmaz. Çünkü her cümlenin edebî olması gerekmez. Dolayısıyla bu tip cümlelerin, edebî düzeyleri hakkında bir şey söylemek de gerekmez.

Yukarıdaki cümlenin Arapça karşılığı olan

جَاءَ عَلِيٌّ قَبْلَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ.

cümlesi için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Eğer yukarıdaki cümlede bazı kelimelerin yerlerini değiştirecek olursak onun gramatik düzenini bozmadıkça anlamında bir mantık bozukluğu ile karşılaşmayız; sadece vurgulanan kesit değişir.

Örfî ve edebî kurallar da dil mantığı konusunda çok önemli ölçülerdir. Bir ifade, gramer kurallarına ne kadar uygun olursa olsun eğer örfî ve edebî kurallara aynı zamanda uymuyorsa kusurlu sayılır. Bu nedenle muhatap tarafından kavranması zorlaşabilir veya yanlış anlamalara da neden olabilir.

Örneğin, Arapçada öğrenci anlamına gelen iki sözcük vardır: (Tâlib: طَالِبٌ) ve (Tilmîz: تِلْمِيذٌ). Şayet öğretmen, bir öğrencisini göstererek muhatabına "Bu benim öğrencimdir" demek için, "Hâzâ tâlibî:هَذَا طَالِبِي " diyecek olursa büyük bir dil mantığı kusuru işlemiş olur. Çünkü "Tâlib" kelimesi böyle bir cümlede "öğrenci" anlamında kullanılamaz. Zira "Hâzâ tâlibî:هَذَا طَالِبِي" cümlesi "Bu beni arayandır", anlamına gelir. Dolayısıyla öğretmenin, yukarıdaki cümle yerine "Hâzâ tilmizî:هَذَا تِلْمِذِي" demesi gerekmektedir.

Konunun çok daha iyi kavranabilmesi için özellikle Arapça ve Türkçede global olarak aynı anlama gelen fakat sözcük bazında tamamen farklı anlamlar veren kesitlerden burada bazı örnekler vermekte yarar vardır.

Meselâ Arapçada "Ehlen ve Sehlen أَهْلاً وَسَهْلاً" cümlesi, Türkçeye, öteden beri "Hoş geldiniz" şeklinde tercüme edilir. Bu çeviri global olarak doğrudur. Ancak "Ehlen ve Sehlen" cümlesi içinde ne "hoş", ne de "geldiniz" diye bir kelime vardır. Öyle ise bu cümle global olarak aynı anlama gelen "Hoş geldiniz" cümlesi içinde Türkçeye aktarılmıştır. Yani bu iki cümle, gramatik ya da edebî açıdan değil, sadece mantık bakımından uzlaştırılmıştır. Bu bir zarurettir.

Şimdi eğer "Ehlen" ve "Sehlen" kelimelerinin Arapça'daki anlamlarını öğrenir ve yukarıdaki Arapça cümleyi Türkçedeki, "Hoş geldiniz" cümlesiyle karşılaştırırsanız, çeviride dil mantığı konusunun ne kadar büyük önem taşadığını daha iyi kavrayacak, biraz da hayret edeceksiniz. Çünkü "Ehlen": sen yabancı değilsin, bizdensin; "Sehlen" ise: kolay anlaşıp ağırlanacağın bir yere geldin, sıkıntı duymayacaksın, anlamlarına gelmektedir. İşte bu kadar zengin ve farklı anlamlar veren yukarıdaki ifadeyi Türkçeye ancak "Hoş geldiniz" şeklinde aktarabiliyoruz. Buna da mantıksal uzlaştırma diyoruz ki bu nokta tercüme işlemlerinde oldukça büyük önem taşımaktadır.

Türkçede de ayrı sözcüklerden örülmüş, fakat aynı anlama gelen bileşik ifadeler vardır. Örneğin; "yardım etmek", "destek olmak" ve "elinden tutmak" gibi tabirler tamamen ayrı sözcüklerden örülmüş olmalarına rağmen, *-global olarak-* aynı anlama gelmektedirler. Yani bu ifadelerden herhangi biri, diğerine özellikle tercüme edilmiş değildir. Dolayısıyla *-Türkçenin yapısında bulunan-* bu eş anlamlı mürekkep ifa-

deler için tercümede olduğu gibi bir mantıksal uzlaştırma söz konusu olmaz. Bunlar dilin olgunlaşma süreçleri boyunca doğal olarak ortaya çıkmışlardır. Bu cümleler, olsa olsa birbirinin ancak tefsiri, birbirinin açıklaması sayılabilirler. Bu ifadelerin her birini oluşturan kelimelerin karşılıklarını öbür ifadelerin içinde elbette arayamazsınız ve buna hiçbir zaman ihtiyaç da duymamalısınız. Olabilir ki bunları *-birer atf-ı tefsir olarak-*, bir önceki tabirin daha rahat anlaşılabilmesi için peşpeşe söyleyebilirsiniz. Bu ise tercüme değil, bir çeşit açıklama ve teyittir.

Fakat bir dilden ötekisine çeviri yapmak istediğiniz zaman genelde kelime bazında aktarım yapmayı düşünürsünüz. Akla ilk gelen yöntem budur. Bu, çevirmenlik formasyonuna ve profesyonel niteliklere sahip bulunmayanların yöntemidir. Bu gibi kimseler, ellerindeki metnin *(ya da zihinlerindeki düşünce yumağının)*, önce her kelimesinin karşılığını bulup tercümeyi böylece gerçekleştirmek eğilimindedirler. Bu yöntemde ısrar etmek ise insanı çok yanlış sonuçlara götürebilir. Çoğu zaman bu, o kadar büyük açmazlara neden olur ki *-işin sırrını biraz kapabilmiş olan-* çevirmen, ister istemez kelimeyi bir kenara atıp bileşik ifadenin karşı dilde global olarak ne anlama geldiğini aramak zorunda kalır. İşte bu arayış çeviri mesleğinde profesyonelliğin ruhunu oluşturmaktadır.

Örneğin Arapçada: "Zeyd'un atlaqa saaqa'yhi li'r-riyhi زَيْدٌ أَطْلَقَ سَاقَيْهِ لِلرِّحِ " cümlesi, kelime bazında şöyle bir anlam vermektedir: "Zeyd iki bacağını rüzgâra attı." Bu çeviriden ise mantıklı bir şey anlamak hemen hemen mümkün değildir. Çünkü mecazi bir ifadedir. Şu hâlde, bu tercümede büyük bir dil mantığı kusuru vardır. Oysa yukarıdaki Arapça cümle ile anlatılmak istenen şey şudur: "Zeyd tabanları yağladı." Yani hızla koşup gitti. Bu cümle de Türkçede, yine mecazi bir ifadedir.

Başka bir örnek:

Türkçedeki "biliyorum" sözcüğünün Arapçada birkaç karşılığı vardır. أَعْلَمُ، أَعْرِفُ، أدْرِي gibi... "Bilmedim" demeniz için: مَا عَلِمْتُ، مَا عَرَفْتُ، diyebilirsiniz. Fakat: مَا دَرَيْتُ örneği, her ne kadar gramer kuralları bakımından doğru ise de kullanılmamaktadır. Dolayısıyla eğer siz; "bilmedim" cümleciğinin karşılığı olarak مَا دَرَيْتُ tabirini kullanırsanız tuhaf karşılanabilirsiniz. Ama لَمْ أَدْرِي مَاذَا قُلْتَ yani: ne dediğini anlayamadım, diyebilirsiniz.

Yüzyıllar önce Arap aydın ve âlimlerinin kullandığı anlatım üslubu ile bugün kullanılan üslup arasında da *-Arapça ile Türkçedeki-* dil mantığını karşılaştırırken ayrıca yine bir takım farklar görürüz. Şunu da hemen eklememiz gerekir ki Kur'an-ı Kerim'deki anlatım tarzına da klasik Arapçanın özellikleri egemendir. Bu nedenle, Türkiye'de, Arapçayı İslam'ın dili olarak algılayan geniş çevrenin bakış açısı ve bu çevrenin din eğitiminde izlediği kitapları göz önüne alarak kadîm Arapçadaki

dil mantığı ile Türk dil mantığı arasında da bir karşılaştırma yapmamız yararlı olur.

Bu cümleden olarak; Arapçada, geçmiş zaman kiplerinin, Türkçeye geniş zaman olarak aktarılması gerektiğini burada vurgulamamız isabetli olur. Aşağıdaki bir ayet ve bir hadis örneğinde bunu çarpıcı olarak görebiliriz.

Ayet ve (kelime bazında) meali şöyledir;

وَإِذْ قَالَ اللهُ ياعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللهِ؟! (المائدة/**116**)

O zaman ki Allah şöyle dedi; "- Ey Meryemoğlu İsa, sen mi insanlara; beni ve annemi Allah'tan başka ilâh edinin dedin?!."

Hâlbuki bu ayetteki diyalog, kıyamet gününde sahnelenecektir. Dolayısıyla, yukarıdaki mealde; "O zaman ki Allah şöyle dedi" cümlesinin anlamı aslında: "Ne zaman ki Allah şöyle der" olmalıdır.

Hadis örneğine gelelim. Ezanla ilgili bu hadis, müezzinin sesini duyan kişinin ne söyleyeceğini belirlemektedir. Hz. Ömer'den rivayet edilen ve Müslim'de yer alan hadis şöyledir:

إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ : اللهُ أَكْبَرَ اللهُ أَكْبَر، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللهُ أَكْبَرَ اللهُ أَكْبَر. ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، فَقَالَ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، قَالَ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ،، مُخْلِصًا مِنْ قَلْبِهِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

Türkçe kaba anlamı şöyledir:

"Ne zaman ki müezzin Allahuekber Allahuekber dedi, biriniz dedi ki; Allahuekber Allahuekber. Sonra dedi ki; Hayye alessalah, o da dedi ki; lâ hawle welâ quwwete illâ billâh. Sonra dedi ki; Hayye alelfelâh, o da dedi ki; lâ hawle welâ quwwete illâ billâh, samimiyetle ve kalbinden... cennete girdi."

Görüyorsunuz, ifade oldukça karmaşık, Türkçe anlatım disiplinine uymayan ve pek de anlaşılmayan bir niteliğe sahip.

Oysa hadiste anlatılmak istenen şudur:

"Ne zaman ki müezzin Allahuekber Allahuekber der, siz de; Allahuekber Allahuekber dersiniz. Sonra o; Hayye alessalah, deyince siz de; lâ hawle welâ quwwete illâ billâh, dersiniz. Sonra o; Hayye alelfelâh, deyince; siz de lâ hawle welâ quwwete illâ billâh, dersiniz. Kim samimiyetle bunu içinden söylerse cennete girer."

İşte bu iki çarpıcı örnekte gördüğümüz şey, kadîm *(klasik)* Arapça'daki anlatım ile bugünkü Türkçe anlatım mantığı arasındaki farktır.

Şimdi de Arapça ile Türkçe arasındaki dil mantığı farkına çeşitli örneklerle bakalım. Aşağıdaki tabloda (soldan sağa doğru) dört hane görüyorsunuz. Bunlardan, birinci sütunda bir Arapça cümle örneği vardır. İkinci hanede onun salt kelime karşılığı, üçüncü hanede Türkçedeki kaba karşılığı, dördüncü hanede ise Türkçedeki en uygun karşılığı verilmiştir. Bu son üç tablodaki farklı çevirileri karşılaştırmak suretiyle Türkçe ile Arapça arasındaki dil mantığı farklarını çarpıcı biçimde görmek mümkün olacaktır.

Arapça cümle	Türkçedeki salt kelime karşılığı	Türkçedeki kaba karşılığı	Türkçedeki uygun karşılığı
فَاتَتْنِي الصَّلاَةُ.	Geçti beni namaz.	Namaz beni geçti.	Namazı kaçırdım.
كَمْ عِنْدَكَ مِنَ الأَقلاَمِ	Kaç var yanında den kalemler?	Kalemlerden kaç var yanında?	Sende kaç kalem var?
لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ	Yok ilâh hariç Allah	Yoktur ilâh başka Allah	Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.
خمسٌ وثلاثون مدينةً في تُرْكِيَا لم أَزُرْهَا بعدُ.	Otuzbeş kent İçinde Türkiye yok ziyaret ettim onları henüz	Otuzbeş kent Türkiye'de etmedim ziyaret onları henüz	Türkiye'de 35 kenti henüz görmüş değilim. (henüz ziyaret etmiş, uğramış değilim)
قَوْلُهُمْ: تَقَرَّحَ الجِلْدُ، أيْ عَلَتْهُ قُرُوحٌ.	Onların sözü: deri yaralar çıkarmış, yani yükselmiş üzerinde yaralar.	Söylüyor olmaları: deri yaralar çıkarmış, yani üzerinde yaralar yükselmiş.	Deride yaralar çıkmış tabiri: deri üzerinde yaralar yaygınlaşmış demektir.
قَاتَلَهُ اللهُ مَا أَظْرَفَهُ!	Allah onunla savaşsın, ne çok zariftir!	Allah canını alsın, ne çok zarif adamdır!	Allah canını almasın, ne şakacı adamdır.
عَلِيٌّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ خَالِدٍ	Ali daha sevgilidir bana den Halit	Ali, bana Halit'ten daha çok sevgilidir.	Ali'yi Halit'ten daha çok seviyorum.

مَنْ كَانَ مِنْكُم لَدَيْهِ اقْتِرَاحُ فَلْيَقْتَرِح.	Kim oldu sizden yanında yeni bir fikir ortaya atmak, yapsın fikir ortaya atmak.	İçinizden kimin varsa yanında yeni bir görüşü, görüşünü yapsın	Aranızda kimin yeni bir teklifi varsa ortaya atsın.
مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْكُم يُرِيدُ سُوءًا بغَيْرِهِ إلاَّ لَقِيَ سُوءًا	Yoktur den kimse sizden istiyor bir kötülük başkasıyla ondan hariç karşılaştı bir kötülük.	Sizden biri yoktur ki başkasına bir kötülük yapmak ister, illâ ki karşılaşır bir kötülükle	Aranızda, kim birine bir kötülük yapacak olursa mutlaka cezasını görecektir.
مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيم (الأنعام/54)	Kim işledi den siz bir kötülük bilgisizlik ile sonra tövbe etti den sonra onun ve ıslah oldu, O ise çok bağışlayıcı ve çok acıyandır.	Sizden kim bilgisizlik ile bir kötülük yaptı, sonra tövbe etti ondan sonra ve ıslah oldu, O ise çok bağışlayıcı ve çok acıyandır.	Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tövbe edip davranışlarını düzeltecek olursa, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.
إنَّ اللَّيْمُونَ يُحْدِثُ ارْتِكَاسًا غَرِيزِيًّا عِنْدَ الإِنْسَانِ	Gerçek şu ki: bilinen limon meydana getirir bir refleks içgüdüsel bilinen insanın yanında	Şu bir gerçektir ki: limon meydana getirir bir refleks içgüdüsel olarak insanda	Gerçekte limon, insanda içgüdüsel olarak bir refleks uyanmasına neden olur.
ثَكَلَتْكَ أُمُّكَ	Kadın yitirdi seni, anan sen	Kaybetti seni Annen	Anan öle senin! Yetim kalasın!
يَكَادُ الْخَرَابُ يَنْزِلُ بِهِ	Neredeyse bozulmak ona iniyor	Yıkılmak üzeredir.	Yıkımın eşiğine gelmiş bulunmaktadır.
فَأَخَذَ الْوَرَقَةَ تِلْكَ	Aldı kâğıdı o		O kâğıdı aldı.
إنَّ الرَّجُلَ هَذَا	Muhakkak ki belli bir adam bu	Gerçekten şu adam	Bu adam var ya!

Burada önemli belirtmek gerekir ki; Türk mealcileri bu tablodaki son sütunda yer alan uygun çeviri kalıplarını bulamamış ya da bu yeteneğe sahip olamamışlardır. Mesele sadece bu noktalarla da sınırlı değildir. Ayrıca her milletin eğilimleri, gelenek ve görenekleri, zevkleri ve dünya görüşleri ile o milletin dili arasında güçlü ilişkiler vardır. Bu yüzdendir ki bir dile ait bazı fıkraları, atasözlerini, özdeyişleri ve birçok argo ya da edebî tabirleri başka bir dile aktarmak mümkün olmaz. Nitekim Nasrettin Hoca'nın ve Bektaşîlerin bazı fıkralarını *-İngilizcede ne kadar mahir olursanız olunuz-* bir İngiliz arkadaşınızla paylaşamazsınız. Ona bu fıkralardaki incelikleri ve esprileri anlatamazsınız.

Dil Mantığı Farkları ve Uzlaştırma

Dil mantığı ise yeni bir bilim dalıdır. Batılıların "Linguistics" adı altında geliştirdikleri bu branş, birkaç dil bilenleri ve özellikle tercüme sanatını meslek edinenleri yakından ilgilendirmektedir.

Bu ilgiyle mutlaka burada işaret edilmelidir ki dünya dilleri, anlatım kapasitesi bakımından çok farklıdırlar. Arapça ve Fransızca gibi oldukça zengin ve doğurgan dillerin yanında çok fakir ve kısır diller de vardır. Onun için bir dilden öbür dile tercüme yaparken bu noktaya özellikle dikkat etmek gerekir. Çünkü bir dilin her kelimesinin ve her deyiminin tam karşılığını başka bir dilde bulmak mümkün değildir. İlginçtir ki bazen en fakir bir dilin kelimelerinden birinin tam karşılığı, en zengin bir dilde bile bulunmayabilir. Örneğin; Türkçedeki "kaçıncı" sözcüğünün tam karşılığı, Arapça gibi zengin bir ilim ve medeniyet dilinde yoktur. Evet Arapçada "kaçıncı" anlamına gelen bir kelime bulamazsınız. Sıra sayısını öğrenmek için Türkçede kullanılan bu kelimenin yerine Arapçada "hangi" kelimesinin karşılığı olan "Eyyu أَيُّ" kullanılır. Örneğin siz bir Arap öğrenciye; kaçıncı sınıfta olduğunu sormak için "hangi sınıftasın?" demek zorundasınız! Onun için muhatabınız eğer "üçüncü sınıftayım" yerine "şu sınıftayım", derse şaşmamalısınız! Keza, Türkçedeki "caydırmak" sözcüğünün tam karşılığı yine Arapçada yoktur. Aynı şekilde Türkçedeki "merak" sözcüğünün Arapçada -yerine göre- çok çeşitli karşılığı vardır. Bu kelimenin Arapçadaki karşılıkları, kullanacağınız cümleye göre farklılık gösterir.

İşte bu münasebetle, Türkçe ile Arapça arasındaki dil mantığı farkı hakkında burada özet bilgiler sunmak yararlı olacaktır.

Bilindiği üzere dünyada konuşulan her dilin kendine özgü kuralları vardır. Bu kurallar hemen hemen bütün diller için üç gruptur:

1. Gramer kuralları,

2. Edebî kurallar
3. Mantıksal kurallar.

Bir ifadede bunların her üçü de aranır. Çünkü bir anlatım, gramer kurallarına uygun olduğu hâlde zevk sahibi insanların kulağına yine de hoş gelmeyebilir. Bu durumdaki ifadenin yavan olduğu anlaşılır. Bu tür anlatımlar insan üzerinde etki yaratamadığı için edebî incelikten yoksundur diye eleştirilir. Aynı şekilde bir anlatım bazen hem gramer kurallarına uygundur, hem de az çok etkileyicidir; buna rağmen anlatımda aklın, zekânın ya da genel kabulün onaylayamayacağı bazı kusurlar bulunur. Onun için de ifade her bakımdan olgun sayılmaz. Özellikle bir dilden başka bir dile çeviri yapılırken ikinci dilin mantık kurallarına öncelik verilir ve bu kurallara harfiyyen uyulur. Nitekim, bir ifadenin tercümesinde yabancı dil ile ana dilin sözcükleri ve kavramları arasında semantik açıdan büyük ölçüde uygunluk sağlanmalıdır ki esasen bu nokta üzerinde yoğunlaşırken birinci dilin mantık kuralları da ihmal edilmemelidir. Ancak birinci dilin ifade içindeki mantığı ikinci dilin mantığı ile uzlaştırılmalıdır, daha doğrusu ona uydurulmalıdır.

Yukarıdaki kurallardan ilki *(yani gramer kuralları)*, hemen hemen bütün dillerde ortak kavramlar ve ortak terimlerle açıklanır. Dolayısıyla bütün diller, bu kurallarda belli düzeylerde ortaktırlar. Örneğin her dilde özne, yüklem, tümleç, zarf, nesne, edat, takı, fiil, isim, geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman gibi kavram ve terimler kullanılır. Her dilin anlaşılabilir biçimde kullanılması için bu kurallar öğretilir ve okutulur.

Edebî kurallar da bir dilin, daha güzel, daha düzeyli, *-dinleyici ya da okuyucu üzerinde-* daha etkili olabilmesi için öngörülmüş disiplinlerdir. Mecazlar, istiareler ve teşbihler gibi... İfade, bu disiplinler sayesinde estetik bir derinlik kazanır, çok daha çarpıcı ve hayranlık uyandırıcı olur. Okuyan ve dinleyen kişiye bir hayal zenginliği yaşatır.

Mantıksal kurallar da oldukça önemlidir. Birden fazla dil bilenler için özellikle dil mantığı konusu hayatî bir önem taşır. Bir dilden öbürüne çeviri yaparken ifadelerin olabildiğince örtüşmesini sağlamak, mütercimin, bildiği dillerin mantığını çok iyi kavramış olmasına bağlıdır. Bu münasebetle şimdi biraz da dil mantığı üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Sözlü Tercümenin Özellikleri ve Sorunları

İçinde cereyan ettiği ortam ve şartlar bakımından sözlü tercüme, yazılı tercümeden farklı şekilde seyreder.

Yazılı tercümede mütercim, işini yaparken genelde yalnız başınadır. Tercüme işlemini sürdürürken *-yardım, başvuru ve destek isteme gibi çok nadir hâllerin dışında-*, işini başka biriyle paylaşmamaktadır. Yazılı tercüme bireysel bir meslektir. Bu bakımdan çevirmen, rahatça düşünme fırsatına sahiptir. Elindeki metnin tercümesi eğer acil değilse, işini istediği kadar zamana yayabilir.

Sözlü tercümede durum bundan çok farklıdır. Çünkü her şeyden önce mütercim, bir dilden öbürüne çeviri yaparken iki muhatap arasındadır. Muhataplar birbirine kendi dilleriyle amaçlarını aktaramadıklarından, her ikisinin de dilini bilen mütercim araya girmekte ve her ikisinin görevini *-rol üstlenerek-* yerine getirmektedir. Üzerine aldığı bu rol, önemli riskler taşıdığı için mütercimin bu mesleğe yatkın olmasını gerektirmektedir. Onun için mütercim, en azından şu niteliklere sahip bulunmalıdır.

1. Muhataplarının dillerine bihakkın vakıf olmak

2. Sabırlı, cesur ve etkin olmak.

3. Kritik anlarda muhatapları yatıştırabilecek, onları uzlaştırmada, teselli veya ikna etmede maharet gösterebilecek beceri ve esnekliğe sahip olmak.

4. Muhatapların aşırı derecede duygusallaştıkları anlarda onlardan kaynaklanabilecek olumsuzluklara karşı tedbirli olmak.

Sözlü tercüme mesleğini icra eden kişinin, karşılaşabileceği muhtemel engeller vardır. Bunları dört kategoride inceleyebiliriz.

1. Hedef dilde karşılığı bulunmayan kavram ve kelimeleri aktarmaya çalışırken, mütercim zorlanabilir. Bu durumda anlam kapalılığı; işaretler, semboller, çizimler ya da mimiklerle bir nebze giderilebilir. Çevirmen, bu gibi hâllerde tamamen kilitlenmemek ve acı bir başarısızlık yaşamamak için daha önceden tedbirini almalıdır.

2. Tercüme sırasında mütercim, bazı sağlık sorunlarıyla karşılaşabilir. Bu durum eğer tercüme ortamının yarattığı stresten kaynaklanıyor ve sıkça yineleniyorsa mütercim, artık kendine başka bir iş ya da meslek aramalıdır! Yok eğer herhangi bir hastalık ya da kaza sonucu olarak işini devem ettiremiyorsa böyle bir kader ona herhangi bir sorumluluk yüklemeyeceği için, geleceğe dönük olarak kendisini ürkütmemelidir.

3. Tercüme sırasında muhataplararası diyalog sekteye uğrayabilir. Sözlü tercüme yapan çevirmenin, meslek hayatında sıkça yaşayabileceği önemli sorunlardan biri de budur. Bunun nedeni gayet açıktır. Tercümenin aracılık ettiği muhatapları, genelde iş ve çıkar ilişkileri bir araya getirir. Bunlar birer ticaret erbabı, birer siyaset ya da ilim adamı olabi-

lecekleri gibi birer mafya babası, birer çete lideri, birbirine diş bileyen kanlı bıçaklı birer düşman da olabilirler!

Unutmamak gerekir ki aynı dili konuşamayan iş ortakları çok sıkıntılı olurlar. Özellikle eğer ortaklıkları gizli kapaklı işler üzerinde dönüyorsa sıkıntılar daha da artar. Asabı bozulmuş, sinir harbi yaşayan ve birbirinin dilini konuşamayan iki muhatabı düşünün. Bunları anlaştıran mütercimin içinde bulunduğu durum hiç kuşkusuz risklerle doludur. Böyle bir ortamda görev üstlenmek isteyen her çevirmenin çok cesur ve çok tedbirli olması gerekir. Çünkü bu görev sırasında bazen kritik anlar yaşayabilir. Bazen kızışmış tehlikeli kavgaların ortasında da kendini bulabilir.

Konferanslarda icra edilen simültane tercümeler sırasında da çevirmen sıkıntılı anlar yaşayabilir. Bu sıkıntıların şiddeti, şartlara ve ortama göre değişir. Örneğin çok hızlı konuşan bir hatibin sözlerini anında başka dile aktarmak pek kolay değildir. Konuşmacılar bilgi, görgü ve karakter bakımından çok farklıdırlar. Bazı konuşmacılar sakin ve soğukkanlıdırlar. Bu şahsiyetler, muhtemelen konuşmalarını başka dile aktaracak olan çevirmenin, görevini başarıyla yerine getirmesini hesaba katarlar. Çünkü mütercimin başarısızlığından kaynaklanacak olumsuz sonuçlar onları da dolaylı olarak etkileyecektir. Bu nedenle konuşmayı uygun bir akış içinde sürdürmeye çalışırlar. Bunun tam tersine bazı konuşmacılar da sinirli, aceleci ve heyecanlı olurlar. Bu tipler, çevirmenlerin zaman zaman kabus yaşamalarına neden olabilirler.

Her şeye rağmen genetik olgunluğu tamamlayan geniş bilgi ve kültürle birlikte sorumluluk, sabır, cesaret ve beceri gibi meziyetler, simültane tercümeyi meslek edinmiş çevirmenlere önemli bir popülarite de kazandırabilir.

Tercümeye Neden İhtiyaç Duyulmaktadır?

Günümüz dünyasında insan ilişkileri oldukça yoğunlaşmıştır. Özellikle hız ve iletişim, dünyanın en uzak köşelerindeki insanları zorunlu sebeplerle sık sık bir araya getirmektedir. Özellikle turizm, ticaret ve diplomasi, bu sebeplerin başında gelmektedir.

Dünyada cereyan eden en ilginç sosyolojik hadiseler, dil farkından dolayı anlaşamayan insanların bir araya geldikleri sırada yaşananlardır. Dilini bilmediği muhatabına kendini ifade etmek kadar sıkıntı veren ve çözümü aciliyet isteyen başka bir duygu hemen hemen yoktur. Dolayısıyla bu sırada onları tanıştırabilecek, birbirine yaklaştırabilecek ihtiyaçlarını ve duygularını aktarabilecek bir yardımcıya ihtiyaçları vardır. Günümüzde milyonlarca insan bu acil ihtiyacı duymaktadır.

Bu şiddetli ihtiyaçtan kaynaklanan kaygılar, meraklar, telaş ve korkular, bu duyguları yatıştıracak üçüncü şahsın ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır. İşte bu üçüncü şahıs, mütercim ya da tercümandır. Onun için mütercim ve tercüman, dünyanın her yerinde insanlar tarafından aynen "can simidi" gibi algılanmaktadır. İnsan ilişkilerinde hiçbir meslek sahibi, mütercim ve tercüman kadar "Hızır" gibi algılanmamıştır. Bu da tercümenin ne kadar önemli, gerekli ve pahalı bir hizmet olduğunu göstermektedir.

Bu hizmeti karşılamak için *-hiç kuşkusuz-* mütercim *(ya da tercümanın)* en mükemmel anlamda mesleğinin erbabı olması gerekir. Nitekim profesyonelliğin en üst düzeyde arandığı mesleklerin başında mütercimlik gelmektedir.

Günümüzde bu meslek için, *-özellikle coğrafyamızda-* iki dil büyük önem taşımaktadır: Arapça ve İngilizce.

İngilizceye tercüme de duyulan ihtiyacın nedenleri çoktur ve çok yönlüdür. Burada özellikle tercüme için Arapçaya duyulan ihtiyaca dokunmakta yarar vardır.

Arapça hem İslam'ın ve İslam ümmetinin dili, hem aynı zamanda toplumumuzla âdeta akraba olan; halkımızla ortak dinî, tarihî ve kültürel değerlere sahip bulunan komşularımızın ana dilidir. Siyasi konjonktürün iki binli yıllarda değişmesiyle yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin Orta Doğu'da büyük önem kazanmasını sonuçlandırmıştır. Türkiye'nin Arap dünyası ile kurmaya çalıştığı ilişkiler, son birkaç yıl içerisinde bu geniş alemin dikkatini ülkemiz üzerine yoğunlaştırmış, bir yandan Arap sermayesini Türkiye'ye yönlendirmiş, öbür yandan Türkiye iş gücünün Orta Doğu'ya hızla açılmasına kapı aralamıştır. Bu da Arapçaya karşı Türkiye'de büyük bir eğilimin doğmasına neden olmuş, bu ihtiyaca medya cephesinden cevap verebilmek için de Arapça TV. kanalları kurulmuştur.

Arap ülkelerinde 2010 yılından itibaren peşpeşe meydana gelen toplumsal patlamalar ve iç savaşlar nedeniyle bu ülkelerden Türkiye'ye milyonlarca sığınmacı gelmiş, bu yüzden Arapça, Türkiye'de yeniden büyük önem kazanmıştır.

Özet olarak denebilir ki; ülkemizde çok iyi düzeyde Arapça öğrenen, bu dil ile Türkçe arasında sözlü ve yazılı çeviri yapacak maharete sahip elemanlar yakın gelecekte büyük önem kazanacaklardır. Bu nedenle Arapça dil eğitimi, gençlerimize kazandıracağı geniş kültürün yanında, onlara aydın bir gelecek de vadetmektedir.

Tercümede Eş değerlik

Mutabakat (eş değerlik), tercüme kavramını kuşatan ve onu özetleyen bir ölçüttür. En az iki çevirmen tarafından tercüme edilmiş bir metnin, ya da eserin farklı tercümeleri dakik bir tarama ile karşılaştırılarak ancak sağlıklı bir eş değerlik testi yapılabilir.

Bir eserde orijinal metin ile tercümesi arasındaki mutabakatı tespit etmek kolay değildir. Bu işlem ancak erbabı tarafından yapılabilir. Tercüme edilmiş bir metnin veya bir eserin, orijinali ile çevirisi arasındaki uyumluluğu saptamak isteyen kimse, (eğer kendisi bu eserle ilgili iki dile hâkim değilse), bu konuda ehil olan birine başvurmak zorundadır.

Bir eserin gerek yazıldığı orijinal dile, gerekse tercüme edildiği dile sırf hâkim olmak da çok kere yetmeyebilir. Bunun yanında tercüme mesleğinde önceden eğitim ve formasyon almış olmak, ayrıca bu meslekte yeterli deneyime ve birikime sahip bulunmak da şarttır.

Çeviri ilgisiyle söz konusu olan iki dil arasında olabildiğince mutabakatın sağlanıp sağlanamadığını test etmek, taşıdığı öneme göre eserin, gerekirse bir mütercimler komisyonu tarafından tartışılmasını lüzumlu kılabilir. Bu işlemdeki ölçüt, çeviriye konu olan iki dile ait kavramsal ve kültürel değerlerin, eserde ve tercümesinde mümkün olduğu kadar eşleştirilmiş olmasıdır. Bu ise, orijinal metni hedef dilde büyük bir isabetle anlamlandırmak ve yorumlamaktır. Tercümede asıl hedef bu olmalıdır.

Yazıldığı dile ve çevrildiği dile ait kavramsal ve kültürel değerler arasındaki uyumluluk düzeyinin saptanması ise büyük bir uğraş ve dikkat gerektirir. Çeviri mesleğindeki hüner ve ustalık burada kendini gösterir. Çünkü kelime bazında eş değerlik (istisnai durumlar hariç), genelde önem taşımaz. Esasen eş değerlik ölçüsü, *-biraz önce de işaret edildiği gibi-* orijinal dil ile çeviri dilinin kültürel değerleri arasındaki ince dengede saklıdır. Bu alanda yapılan çalışmalar eğer büyük gelişme kaydederse, diller arasında *-sözcükten çok kavramsal anlamlar baz alınarak-* bir takım matematiksel denklemler bulunabilir. Böyle bir ihtimal vardır. Bu çalışmalar eğer olumlu sonuçlar verirse tercüme işlemleri hız kazanacak, büyük ölçüde zaman kaybı önlenmiş olacak ve kolaylıklar sağlanacaktır.

Sonuç olarak belirtmekte yarar vardır ki mütercim, orijinal metin ile yaptığı çevirisi arasında bahsedilen ince dengeyi sağlamadıkça mutabakattan gerçek anlamda söz edilemez. Birçok çeviride açıkça gözlenen tutarsızlıkların temel nedeni budur. Bu konudaki tutarsızlığa en bariz örnek olarak Türkçe Kur'an meallerini gösterebiliriz!

Mütercimi İlgilendiren Çeşitli Ayrıntılar

Türkiye'de tercümeye, *-bilim ve sanat olarak-* ilgi duyan kimselerin, bilmesi gereken birçok müteferrik malumat bulunmaktadır. Bunları belli bir başlık altında toplamak edebî disiplin bakımından kolay değildir. Aynı zamanda bunları, filoloji, dil bilgisi veya tercüme gibi dil konularında gerçekleştirilecek çalışmaların belli bölümlerine dağıtmak da yine uğraş gerektirmektedir. Onun için tercüme öğrencisinin, belki zamanla ve kendi özel çabasıyla ancak ulaşabileceği bu bilgileri burada bir arada sunmak yararlı olacaktır. Bunları özet olarak şöyle sıralamak mümkündür:

1) Dille ilgili branşların herhangi birinde yüksek öğrenim gören ya da araştırma yapan kimsenin, hedefini isabetle gerçekleştirebilmesi için, çalışmalarını mutlaka şu dört yönden, birlikte yürüterek geliştirmesi gerekir: Cümle bilgisi (Syntax), şekil bilgisi (Morphologie), ses bilgisi (Phonetik) söz dağarcığı.

2) Arapçada (Ü) sesini veren hiçbir harf bulunmamamaktadır. (waw) ve (damme) (U) sesini verir.[1]

Ural-Altay dillerinin ortak özelliği olan "ses uyumu" nedeniyle bu dillerden birini ana dil olarak kullananlar Arapça sözcükleri telaffuz etmede zorluk çekerler. Bu dillerde "Halq harfleri حُرُوفُ الْحَلْقِ" bulunmadığı için, bunları içeren Arapça sözcükleri seslendirmede sorun yaşarlar. Buna aksan bozukluğu denir. Özellikle sözlü tercümede doğru aksan şarttır. Çünkü telaffuz bozukluğu, mütercimin -her hâlde- muhatap nezdindeki itibarını zedeler. Aşırı telaffuz bozukluğu ise yanlış anlamalara yol açabilir.

3) Türkiye'de Arapça öğrenmek isteyenlerin büyük çoğunluğu, eski medrese sisteminin devamını ısrarla sürdüren çeşitli topluluklarla bir şekilde temas kurar ve onların kullandığı geleneksel terminolojinin etkisi altında kalırlar. Bu terminolojide en belirgin olan tabirlerin başında (Arapçadaki inne'nin karşılığı olarak kullanılan) "muhakkak ki" ifadesidir. Arapça bir metni Türkçeye çevirirken günümüzde bu basmakalıp ifadeyi kullanmak artık yersizdir.

1. Arapçada **(Ü)** sesi yoktur. Ancak Türkiye'de Kur'an okutmayı öğreten kurs ve medreselerde **(Damme'nin)**, **(U)** ile **(Ü)** arasında bir sesi temsil ettiği ileri sürülmektir. Son zamanlarda *-propaganda yöntemiyle-* yaygınlaştırılmaya çalışılan bu tez, aslında ilginç bir kompleksten kaynaklanmaktadır.

   1960'lardan sonra başlayan tercüme hamlesi kapsamında İslami kaynakların Türkiye'de Arapçadan Türkçeye aktarılmasıyla birlikte depreşen ırkçı eğilimler, **"Arap İslamı"**na karşı **"Türk Müslümanlığı"** lehinde çeşitli tepkiler üretti. Bunlardan biri de Arapçadaki (U) sesine yeni bir tanım getirmek oldu. İslam'ın zaten *-öteden beri-* Araplarla Türkler arasında bir kıskanma aracı olarak kullanılıyor olması *-bilişim ve hızın etkisiyle-* bu duyguyu daha da çok kabarttı. Bunun üzerine, *-yaklaşık sekiz yüz yıllık geçmişi olan-* **"Müslümanlık"** akımını Türkiye'de yeniden güçlendirmek amacıyla çeşitli tepkiler ortaya çıktı. Söz konusu tez de bu tepkilerden biridir.

Arapçada (إِنَّ، أَنَّ), cümlenin manasını pekiştirmek ve anlatılmak istenen şeyin önemli olduğunu vurgulamak için kullanılır. Bu iki edatı Türkçede, "şüphesiz" ve "kesinlikle" tabirlerinden birini tercih ederek çevirmek daha isabetli olur.

Bu iki edat bazen muhatap kişi yada kişilere; "dikkatinizi çekmek istiyorum" manasında da kullanılabilir. Bu anlamda inne'yi ünlem işareti ile de Türkçeye yansıtmak mümkündür. Örneğin; Yûsuf suresinin birinci ayetinde geçen bu edatı çağdaş Türk meal yazarlarının birçoğu "muhakkak ki" şeklinde tercüme etmemişlerdir. Fakat geleneği devam ettirenler bunun aksini yapmaktadırlar.

Örneğin son medreselilerden olan Ömer Nasuhi Bilmen, (inne'yi klasik üslupla Türkçeye yansıtarak) bu ayetin mealini şöyle vermektedir: "Bir vakit ki, Yusuf babasına demişti: Ey pederim! Muhakkak ben (rüyamda) on bir yıldız ile güneşi ve kameri gördüm ki benim için secde edicilerdir."

Buna karşın, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait meallerde (inne'nin karşılığı) sadece bir ünlem işaretiyle yansıtılmıştır.[2] Bugünkü Türk dil mantığına uygunluğu bakımından doğru olan da budur.

4) Tercüme üç farklı şekilde gerçekleşebilir:

a. Mutabık Tercüme

b. Muharref (çarpık) tercüme

c. Telife dönüşmüş tercüme.

Kuşkusuz doğru çeviri, birinci kategoriye girebilecek nitelikteki aktarımdır. Bu üç farklı tercüme şekilleri şöyle açıklanabilir:

Mutabık Tercüme: Kaynak dildeki metin veya sözlerin, içerik ve üslup olarak *-en az kusurla-* hedef dile aktarılmış şeklidir.

Muharref (çarpık) tercüme: Kaynak dildeki metin veya sözlerin, *-herhangi bir nedenle-* kısmen veya tamamen çarpıtılmış olarak hedef dile aktarılmasıdır.

Telife dönüşmüş tercüme ise: Kaynak dildeki metin veya sözlerin, *-herhangi bir nedenle-* gereğinden fazla açıklamalarla beslenerek, sınırlarını aşan abartılı aktarımdır.

Çeviri mesleğinde her bakımdan ehil olan hiçbir mütercim, bu son iki tanıma girecek bir çeviri yapmayı elbette ki göze alamaz.

2. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait meallerde, yukarıdaki ayetin meali şöyle verilmiştir: **"Bir zamanlar Yusuf babasına (Ya'kûb'a) demişti ki: Babacığım! Ben *(rüyamda)* on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm. Onları bana secde ederlerken gördüm..**"

BÖLÜM-II

TERCÜMEDE UYGULAMA

TERCÜME EĞİTİMİNDE TEMEL UYGULAMALAR

تَطْبِيقَاتٌ عَلَى الْمُسْتَوَى الأَسَاسِيِّ فِي تَعْلِيمِ التَّرْجَمَةِ

AYDINLATICI ÖN AÇIKLAMA:

Elinizdeki kitabın buraya kadar olan bölümünde, çeviri kavramına ilişkin sadece teorik bilgiler verilmiştir. Teorik bilgi ise *-kısa bir tanımla-*: bir olguyu, bir dizi gözlem ve incelemeden sonra zihinsel bir kurgu olarak bağıntı ve ilişkileriyle sunan soyut bilgi kümeleridir. Buna göre; tercüme kavramı hakkında buraya kadar çeşitli başlıklar altında sunulan bilgiler, çeviri sanatını ve bilimini tanıtmaya yönelik salt bilgilerden oluşmaktadır.

Birinci bölümde sunulan bilgilerin zihinde pekişebilmesi için bunların çeşitli örneklerle uygulamaya konması gerekir. İşte bu ikinci bölümde *-ilerleyen süreçler boyunca, tedrici aşamalarla birbirini izleyen dersler içinde-* çeşitli tercüme uygulamalarına yer verilecektir. Ancak bu uygulamalar Türkçe ile Arapça arasında sınırlandırılmıştır. Yani elinizdeki kitabın işbu ikinci bölümü, tercüme öğrencisini sadece Türkçeden Arapçaya ve tersine çeviride yetiştirmeyi ve onu bu sanatta profesyonelliğe hazırlamayı hedeflemektedir.

Bu bölümü oluşturan dersler, birbirini tamamlayarak öğrenciyi çeviri sanatında ileriye doğru taşıyan hareketli bir sistemden oluşmaktadır. Derslerin tamamı, öğrenciyi dakik bir sıralama boyunca gittikçe çeşitli ve birbirini tamamlayıcı bilgilerle donatan bir bütünlüğe sahiptir. Onun için ders halkalarından hiçbiri atlanmamalıdır.

Çeviri öğrencisi, bu sanatta profesyonelliğe böylece ilk adımını atmaya başlayacaktır. Bu nedenle uygulamaların, özenle ve bu bilim dalında uzman bir üstat denetiminde yapılması şarttır.

Bu bölümde yer alan dersler, iki dönem boyunca dört aşama olarak tertiplenmiştir. Aşamaların sırası şöyledir:

1. Birinci Dönem Pratikleri
2. İkinci Dönem Pratikleri
3. İleri Düzey Pratikleri-I
4. İleri Düzey Pratikleri-II

Yukarıdaki aşamalardan ilk ikisi, orta öğretim sıralarında, seçmeli ders olarak Arapça eğitim almış ve yüksek öğrenim kurumlarında çeviri bölümünü tercih etmiş olan, üniversite birinci sınıf öğrencileri için; son iki aşama da aynı durumdaki üniversite ikinci sınıf öğrencileri için öngörülmüştür.

Bu amaçla; birinci dönem pratikleri, normalde birinci sınıf için, ikinci dönem pratikleri de ikinci sınıf için hazırlanmıştır.

İleri düzey pratikleri sayesinde ise ikinci sınıf öğrencileri, başarılı bir finale hazırlanacaklardır.

BİRİNCİ DÖNEM PRATİKLERİ

DERS-1

Türkçeden Arapçaya Kelime Bazında Tercüme

Müfred *(tekil)*, muzekker *(eril)*, muennes *(dişil)*, tesniye *(ikil)* ve cem *(çoğul)* sıygalarında, fiillerin tercümesi.

Alıştırma:

a. Aşağıdaki cümlelerde, bir tek anlama gelen sulâsî mücerred fiiller kullanılmıştır. Aralarında bulunan *koyu harflerle yazılı fiillerin zamanlarını ve faillerinin cinsiyetini dikkate alarak-* bu cümleleri Arapçaya çeviriniz.

Başarmış olacaksın. *(Gaibe tekil).*

Bir çeyrek saat sonra **geldi**. *(Gaip tekil).*

Bir saat önce **çıkmışlardı**. *(gaibe çoğul).*

Gecikti; ağır davrandı; tembellik etti. *(Gaip tekil)*.

İkisi salona **giriyorlar**. *(gaibe ikil).*

Kitabı okudu. *(Gaibe tekil).*

Onlar **seyrediyorlardı**. *(Gaip çoğullar)*.

Saatlerdir (ikisi) **oturuyorlar**. *(gaip ikil)*.

Siz (erkekler) ileride **kâr edeceksiniz**. *(Muhatap çoğullar).*

(O iki erkek) **Teşekkür ederiz** dediler. *(gaip ikil)*.

(O kadınlar) **Topladılar**. *(gaibe çoğul)*.

(o iki erkek) Yakında **dönüyorlar**. *(gaip ikil).*

Yarışı sen **kazandın**. *(Muhatap tekil)*.

b. Aşağıdaki cümlelerde, birden çok anlama gelen sulâsî mücerred fiiller kullanılmıştır. Aralarında bulunan *koyu harflerle yazılı fiillerin zamanlarını ve faillerinin cinsiyetini dikkate alarak-* bu cümleleri Arapçaya çeviriniz.

Aradı, istedi. *(Gaip tekil)*.

Dilenciye gelince, onu azarlama. *(Muhatap tekil)*.

Gittiler, görüş **ileri sürdüler**. *(Gaip çoğullar).*

Harfi, **sakin okudular**; kesin olduğunu **söylediler**. *(gaibe çoğullar).*

İttiler; ödediler. *(gaip ikil).* دَفَعَا.

Kesiyorlar; *-hikâye. olay-* **anlatıyorlar**. *(gaib çoğullar).*

Koydu; bıraktı; doğurdu. *(Gaibe tekil).*

Okuyorlar; öğrenim görüyorlar; inceliyorlar. *(Gaip çoğullar).*

Ona karşı tutum **sergiledi**; onu **hedef aldı.** *(Gaip tekil).*

Soruyorlar; dileniyorlar. *(gaip ikil).*

Tuttu; aldı; yakaladı. *(Gaip tekil).*

c. Edatla birlikte kullanıldıklarında, farklı anlamlara gelen sulâsî mücerred fiillerden örnekler; bu fiillerin, içinde geçtiği aşağıdaki cümleleri Arapçaya çeviriniz.

Onda **gördü**, güzel bir kadına **aşık oldu**. *(Gaip tekil).*

Ondan **aldı**; onu **esas aldı**; onu **engelledi**. *(Gaip tekil).*

Ondan **dersler aldı**; misafirleri **karşıladı**. *(Gaip tekil).*

Onun **içyüzünü öğrendi**; kapının önünde **durdu**. *(Gaip tekil).*

Orada **vakit geçirdi**; onu **öldürdü** *(Gaip tekil).*

Parayı **teslim aldı**; onu **yakaladı** *(Gaip tekil)*

Yoldan **ayrıldı**; **Adaletle hükmetti** *(Gaip tekil).*

DERS-2

Ta'diye, Lüzum, Mutavaa ve Müşareke İfade Eden Fiillerle Meçhul ve Ma'lum Fiillerin Tercümesi.

Alıştırma:

Aşağıdaki örneklerde *(farklı zamanlara ait geçişli fiiller içeren)* cümleleri Arapçaya çeviriniz. Fiiler koyu rankle gösterilmiştir.

a. Müteaddî Fiiller.

Arkadaşını *-yanındaki adamı-* **tokatladı** *(Gaip tekil).*

Bir konu **ortaya attı** *(Gaip tekil).*

Şok geçirdi. *(Gaip tekil).*

Buğday **biçiyorlar** *(Gaip çoğullar).*

Delillerini ortaya koydular *(Gaip çoğullar).*

Günahlarını **itiraf ettiler** *(gaip ikil).*

Hevesiyle hareket etti; Nefsine **kapıldı** *(Gaip tekil).*

Onda *(o konuda)* görüşünü **beyan etti** *(Gaip tekil).*

Onları **bekledik** *(Konuşan eril çoğullar).*

Onu **engelledi** *(Gaip tekil).*

Onu öldürmeye teşebbüs ettiler. *(Gaip çoğullar)*.

Onu **yok etti** *(Gaip tekil).*

Onun dikkatini başka yere **çekti** *(Gaip tekil)*.

Onun *(o kadının)* **isteğine uydum**, isteğini **kabul ettim** *(konuşan)*.

Onun **ne istediğini anladım** *(konuşan).*

Onunla **meşgul etti** *(Gaip tekil).*

Sırrını **gizledi** *(Gaip tekil).*

Tartışmayı **ateşlendirdi**; fitneyi **körükledi**. *(Gaip tekil).*

Yemeğimizden **yediler** *(gaibe dişiller)*.

Yemek pişiriyor *(gaibe dişil)*.

b. Lazımi Fiiller.

Acıktılar *(Gaip çoğullar).*

Bakıyorsunuz. *(muhatap erkekler).*

Deve **çöktü**; dişi deve **yere yattı.** *(gaip eril; gaibe dişil).*

Geri **döndüler** *(gaibe dişil ikil).*

Gülüyorlar *(Gaip çoğullar).*

Hoca girince *-onun için-* **ayağa kalktılar** *(Gaip çoğul)*.

Huzuruna **girdi** *(Gaip tekil).*

İçine **düştü** *(Gaip tekil).*

İniyorlar *(gaibe çoğullar).*

Kalktılar *(gaibe çoğullar).*

O maddeye göre **hüküm verdi** *(Gaip tekil).*

Ondan bir şey **çıktı**, bir şey **sadır oldu** *(Gaip tekil).*

Oturuyor *(gaibe dişil).*

Sevindiler, yüreklerine su serpildi *(Gaibe dişiller).*

Sustum *(konuşan).*

Süre **uzadı**. *(gaibe dişil).*

Ulaştılar *(Gaip çoğullar).*

Uyuyoruz *(konuşanlar).*

Ülke **kalkındı** *(Gaibe tekil).*

c. Mutavaa (geçişsiz) Fiiller.

Acıkmaya başladılar. *(gaip ikil, eril veya dişil).*

Ayakta duruyorlar *(gaip ikil, eril veya dişil).*

Ortalık karıştı, karmaşaya boğuldu. *(Gaip tekil).*

Birbirinden uzaklaştılar *(gaibe ikil).*

Boş hayallerini **at**. *(konuşan).*

Cinayete **karıştı** *(Gaibe tekil).*

Dikkati başka tarafa **yöneldi** *(Gaip tekil).*

Dürüst **geçiniyordu** *(Gaip tekil)*.

Etkileri asırlar **boyu sürdü**. *(Gaip tekil)*.

Fitne **kızıştı** *(Gaibe tekil)*.

Fiyatlar **yükseldi** *(gaibe dişiller)*.

Görüş **netleşti** *(Gaibe tekil)*.

Kim **alçakgönüllülük ederse** Allah onu yüceltir. *(Gaip tekil)*.

Kim **kibirlenirse** Allah onu alçaltır. *(Gaip tekil)*.

Mesele **büyüdü**, olay **gelişti** *(Gaip tekil)*.

O görüşü benimsedi *(Gaip tekil)*.

Ondan teslim aldı *(Gaip tekil)*.

Onu **kapsadı**; onu **içerdi**; onu **kuşattı**. *(Gaip tekil)*.

Onu övmeye **kendini zorluyor** *(Gaip tekil)*.

Onu tüketti *(Gaibe tekil)*.

Onunla meşgul oldu *(Gaip tekil)*.

Protesto için çırılçıplak **soyundu**. *(gaibe tekil)*.

Serserinin biri kutsal değerleri **çiğniyor**. *(Gaip eril)*.

Sorumluluğu üstlendim *(konuşan)*.

Uzaklaştılar (gaip ikil).

Yaklaştılar (gaibe ikil).

Yaprakları döküldü *(Gaibe tekil)*.

Yazı yazmayı **öğreniyorlar** *(Gaip çoğul)*.

d. Müşareke (İşteş) Fiilleri.

Biri öbürüne **ters düştü** *(Gaip tekil)*.

Günlerce **dövüştüler**. *(Gaip çoğullar)*.

Haberleştiğin için teşekkürler *(Konuşan)*.

Haklarını **savunabilirler** *(gaibe dişiller)*.

İçine **şüphe düştü** *(Gaip tekil)*.

İki kez **onunla tartıştım**. *(Konuşan)*.

İki mü'min grup **savaşırlarsa** aralarını bulun. *(Gaip çoğullar)*.

İki ordu, iki grup **dövüşüyor; savaşıyorlar.** (gaip ikil).

Komşusuyla **geçinmeye çalışı**yor. *(Gaip tekil)*.

O kadınla **ilişki kurdu.** *(Gaip tekil)*.

Onu abartarak **övdüler**. *(gaibe dişiller)*.

Onu **engelledi**. (gaibe dişil).

Seviyesine göre **onunla muamelede bulun** *(Muhatap tekil)*.

Tağutun **hakemliğine baş vurdular**. *(Gaip çoğullar)*.

Tokalaştılar. (gaibe ikil).

e. Ma'lum (faili bilinen; etken) Fiiller.

Annesi elbisesini **yamıyordu**. *(geçmişin hikâyesi; gaibe tekil dişil)*.

Arkadaşımdan **bir mektup aldım**. *(konuşan)*.

Arkadaşımdan bana bir **haber geldi**. *(gaip tekil)*.

Yüzüne bir **yumruk vurdu.** *(gaip tekil)*.

(O bayan) çok okumaktan gözlerini **yordu**. *(gaibe tekil)*.

Makalesini yalanlarla **tıkıştırmış**. *(gaip tekil)*.

(O bayan) öğle yemeğini yemek için **fırsat bulamadı**. *(Gaibe tekil)*.

Polis, bir imalâthaneye **baskın düzenledi.** *(Gaibe tekil)*.

Şiş ile şişmanlığı **ayırt edemeyecek kadar** aptaldır. *(gaip tekil)*.

Tüccarlar **vurgun yapıyorlar.** *(Gaip çoğullar)*.

Yürürken ayağını **sürüyor**. *(gaibe tekil)*.

f. Meçhul (faili bilinmeyen; edilgen) Fiiller.

Ahlâksız kişi daima **küçümsenir**. *(Gaip tekil)*.

Ahlâksızlığı nedeniyle **kınandı**. *(Gaip tekil)*.

Aslı yok, **deniliyor**. *(Gaip tekil)*.

Bayram namazı büyük bir alanda **kılınır**. *(Gaibe tekil)*.

Bir akşam **ziyafeti verildi.** *(Gaibe tekil)*.

Bir çocuk **sahibi oldu.** *(Gaip tekil)*.

Bir tören **düzenlendi**. *(Gaibe tekil)*.

Dikkati **başka yere çekildi**. *(Gaip tekil)*.

Düşmanlar **kovuldu**. *(Gaip çoğullar)*.

Onun hakkında had **cezasına hükmedildi.** *(Gaip tekil)*.

Söylentiler o *(kadınlara)* **mal edildi.** *(Gaibe tekil)*.

Yalancılar **gebersin**. *(Gaip çoğullar)*.

DERS-3

Fiilin Zamansal Anlamının Tercümesi

Alıştırma:

Aşağıdaki örneklerde koyu harflerle yazılı fiilleri Arapçaya çeviriniz.

a. Mutlak geçmiş;

Öğle yemeğimi **yedim**. *(konuşan)*.

Uzunca **yürüdüler**. *(gaibe dişiller)*.

Avının **üzerine kapaklandı**.*(Gaip tekil)*.

Arkadaşını **destekledi**. *(Gaip tekil)*.

Gelişiyle onları **müjdeledik**. *(konuşanlar)*.

Parmaklarını **ısırdılar**. *(Gaip çoğullar)*.

İman ettik, **dediler**. *(Gaip çoğullar)*.

Biraz **geciktim**. *(Konuşan)*.

b. Geçmişin hikâyesi;

Onunla bazen birlikte **oluyordum**. *(konuşan)*.

Bana macerasını **anlatıyordu**. *(Gaip tekil)*.

Onu hiç **kastetmemiştim**. *(konuşan)*.

Büyük bir **sıkıntı çekiyordu**. *(Gaibe tekil)*.

Kocasıyla **tartışıyordu**. *(Gaibe tekil)*.

Onlarla geceleri **sohbet ederdik**. *(konuşanlar)*.

Sen fakir **değildin**. *(muhatap eril tekil)*.

c. Gelecek zaman ve hikâyesi;

Sabredersen onlara karşı zafer **kazanmış olacaksın.** *(muhataba tekil)*.

Eğer önce varırsam, onlara galip **gelmiş olacağım.** *(konuşan)*.

Onlardan uzak durursan şerlerinden **emin olacaksın.** *(muhatap eril)*.

d. Şimdiki zaman ve geniş zaman;

Beni **izliyorlar**. *(Gaip çoğullar)*.

Kocalarına **yardım ediyorlar.** *(Gaibe dişiller)*.

Çocuğuna bakıyor ***-bakımını yapıyor-*** *(Gaibe tekil)*.

Peşinden **koşuyorlar**. (Gaip ikil).

Hâlâ çabalarını **sürdürüyorlar**. *(Gaip çoğullar)*.

Ona küstüğüm için beni **kınıyor**, ayıplıyor. *(Gaip tekil)*.

Onları her hafta **ziyaret ederiz.** *(konuşanlar)*.

Onları razı etmek için **uğraşıyorlar**. *(Gaip çoğullar)*.

e. Emir ve nehiy fiillerinin muzekker, muennes, tekil, müsenna ve çoğul sıygaları.

Emir sıygaları *(kipleri)* inden örnekler:

İyilik ettiğin kişi *(ahlaksız biriyse)* **şerrinden korun**. *(muhatap eril)*.

Sağ elinle ve önünden **ye**. *(Muhatap tekil)*.

Allah yoluna hikmetle ve güzel öğütle **çağır**. *(muhatap tekil)*.

Size iyilik edene, siz de **iyilikle karşılık veriniz**. *(muhatap eriller)*.

Her iki kardeşine **iyilikle muamelede bulun.** *(Muhatap tekil)*.

Annene daima **yardım et**. *(Muhataba tekil)*.

İyilik edersen **başa kakma.** *(Muhatap tekil)*.

Fırsat buldukça **oku**. *(Muhatap tekil)*.

Tavsiyem olsun; Salih insanlarla **birlikte ol.** *(Muhatap tekil)*.

f. Nehiy sıygaları (kipleri) ile örnekler:

Size selam verene "sen mümin değilsin", **demeyiniz**. *(muhatap eriller)*.

Kaba ve katı kalpli **olma**. *(muhatap eril)*.

Ahmaklarla **düşüp kalkma**. *(muhatap eril)*.

Cahillere ilim diliyle **hitap etmeyiniz**. *(muhatap çoğul)*.

Ateşi söndürmeden yataklarınıza **girmeyiniz**. *(Muhatap çoğul)*.

Ateşe **yaklaşma** *(muhatap tekil)*.

Spor yapmayı *ihmal etmeyiniz. (muhatap çoğul)*. ل

Sakın ahlâksızlarla *düşüp kalkma. (Muhatap tekil)*.

DERS-4

Cümle Bazında Tercüme

a. Çekimli (tam), çekimsiz (nakıs) fiillerin bulunduğu cümle tercümeleri.

Çekimsiz (nakıs) fiiller, sayıca çok azdırlar. Bunların dışında kalan fiillerin hepsi tamdırlar. Bu konuya giren gramer bilgileri, lise sıralarında işlendiği için burada ayrıca ele alınmayacak, sadece; içinde **nakıs** ve **tam fiil** bulunan cümlelerden örnekler verilecektir. Bu örneklerin içinde (Arapça karşılıkları) tam ve nakıs olan fiiller **koyu** harflerle yazılmışlardır. Bu fillerden bazısının Türkçedeki karşılığı *(**hâlâ** gibi)* bir **isimdir** ya da *(**nedeyse** gibi)* bileşik bir ifadedir. Buna dikkat edilmesi gerekir.

Alıştırma:

Aşağıdaki Türkçe cümleleri, Arapçaya çevirmeyi deneyiniz. **Koyu** renkle yazılmış kelime ve takriplerin Arapça karşılıklarını bulmaya çalışınız.

Çekimli (tam) fiillerin kullanıldığı cümle örnekleri:

Şirketin genel müdürü, *-işçi sorunlarının ele alındığı-* bir toplantı düzenledi.

Geçen hafta pikniğe **gittik**.

İstanbul Üniversitesi'nde üç yıl **okudum**. *(öğrenim gördüm.)*

Bu ilkeden hareket **ediyorlar**.

Şansımız yaver giderse onların sonunu **göreceğiz**.

Polisin, bir hırsızı kovaladığını **gördüm**.

Konuşmasını **dinledim, hoşuma gitti.** *(beğendim.).*

Bir siyaset adamının **doğru söylüyor** olduğuna ilk kez tanık oldum.

Onlar bizi *(**görmüyor**larken)* görmeden, biz onları **seyrediyorduk**.ك

Elektronik cihazların, insan hayatı üzerinde olumsuz etkileri **olabilir**.

Sadece çekimsiz (nakıs) fiillerin kullanıldığı cümle örnekleri:

Artık kimse hayvan sırtında yolculuk **etmiyor**.

Cesur, erdemli ve güzel ahlaka sahip **idi**.

Saatler sonra **dön**düm, onu **hâlâ** kitabın üzerine **abanmış** olarak buldum.

Saatlerce yerinden **ayrılmadı**.

Ölüm orucuna girdi, **neredeyse** helak **olacaktı**.أ

Bana yardım edin, yere yığılmak **üzere**yim.

Güneş doğuncaya kadar uykusuz **kaldı**.

Olsun veya **olmasın** (ister olsun ister olmasın).

b. Olabilirlik ifade eden fiil ve edatlar içeren cümlelerin tercümesi.

Dilerim selametle döner.

Çalış, **umarım** kazanırsın.

Belki, kararlaştırılmış saatten önce gelirler.

Neredeyse elimden düşecekti.

Fitnenin her yeri saracağı **yakın**dır.

Artık yürüyecek mecali **yok**. لَمْ يَعُدْ قَادِرًا عَلَى الْمَشْيِ

DERS-5

Edatlarla Birlikte Fiillerin Tercümesi *(edatlar koyu harflerle işaretlenmiştir).*

Alıştırma:

Aşağıdaki Türkçe cümleleri Arapçaya çevirmeyi deneyiniz.

a. Cer harfleriyle birlikte fiillerin tercümesi. *(Cer harflerinin karşılıkları koyu renkle işaretlenmiştir. Ancak bu edatlardan bazıları Türkçe tercüme içinde belirgin olarak gözükemez. Aşağıdaki son örnekte olduğu gibi).*

Allah'ın verdiği rızık**tan** yeyin ve için.

Kıyamet**ten** sana sorarlar, kopacağının belirtisi nedir diye.

O, istediğini doğru yol**a** iletir.

Sevdiğiniz şeyler**den** (iyilik için) harcama**dıkça**, iyiliğe eremezsiniz.

Onlarla en güzel **şekilde** mücadele et.

O'nun eş**i** (benzer**i**) yoktur.

Bu hususta, zan dışında sağlam hiçbir bilgileri yoktur.

b. Nasp edatlarıyla birlikte fiillerin tercümesi. *(Nasp edatlarının karşılıkları koyu renkle işaretlenmiştir. Ancak bu edatlardan bazıları Türkçe tercüme içinde belirgin olarak gözükemez. Aşağıdaki birinci örnekte olduğu gibi).*

Engelleri aşabildi *(Güç yetir **ki** engelleri aşabilsin).*

Emellerini gerçekleştirmek **için** beklediği fırsatı asla bulamayacaktır.

Böylece seni, mutlu olsun ve üzülmesin **diye** annene geri verdik.

Çok çalıştın, **öyle ise** başaracaksın.

DERS-6

Aynı Cümlenin Farklı İfadelerle Tercümesi.

Bazı ifadeler, bir dilden başka bir dile yalnızca bir tek kalıp içinde çevrilebilirler. Bunlar genelde kısa ve standart olurlar. Yani; kaynak dilde cümleyi oluşturan sözcüklerin, hedef dilde yalnızca birer karşılıkları vardır. Bu cümlelerden bazı örnekler:

Üç kelime yazdım.

Emaneti sahibine geri verdi.

O asla geri dönmeyecektir.

Abartıyor.

Onların her biri yerini aldı.

Arabayı ben kullanıyordum.

Ömrümü onu araştırmakla geçirdim.

Emin değilim.

Herhangi bir karışıklığı önlemek bakımından,

Bineğinin üzerine yerleşti.

Yukarıdaki 10 cümle eğer *-birbirinden habersiz çok sayıda çevirmen tarafından-* Arapçaya tercüme edilecek olsa *-nadir istisnalar hariç-* hepsinin, çeviride aynı kelimeleri kullandıkları görülecektir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere:

كَتَبْتُ ثَلَاثَ كَلِمَاتٍ.

رَدَّ الأَمَانَةَ إِلَى صَاحِبِهَا.

إِنَّهُ لَنْ يَعُودَ أَبَدًا.

يُبَالِغُ.

كُلٌّ مِنْهُمْ أَخَذَ مَكَانَهُ.

زُفَّ إِلَيْهِ الْبُشْرَى.

كُنْتُ أَنَا أَقُودُ السَّيَّارَةَ.

قَضَيْتُ حَيَاتِي فِي البَحْثِ عَنْهُ.

لَسْتُ مُتَأَكِّدًا.

تَفَادِيًا لِأَيِّ الْتِبَاسٍ.

اِسْتَوَى عَلَى رَاحِلَتِهِ.

Bunun aksine, bazı ifadelerin *-çok kısa bile olsalar-* çevirileri sırasında mütercimler, farklı sözcükler kullanarak onları aktarırlar. Böylece aynı anlama gelmekle birlikte bir ifadenin, her mütercime ait çeviri dokusu farklı kelimelerden oluşabilir. Özellikle eğer cümle, edebî manalar taşıyorsa, onu çeviren mütercimlerin yorumları çok daha büyük farklılıklar gösterebilir.

<u>Alıştırma:</u>

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, aşağıdaki Arapça cümlelerin, *-birden çok-* farklı çevirilerini gerçekleştirmeyi deneyiniz.

أَعْجَبَنِي كَلاَمُهُ.

أَبْنَاؤُهُ كَانُوا يَسِيرُونَ عَلَى هُدَاهُ وَخُطَاهُ.

اتَّفَقُوا عَلَى حَلِّ الأَزْمَةِ فِي نِهَايَةِ الْمَطَاف.

أثْنَى عَلَيْهِ جَميلاً.

إِخْسَأْ عَنِّي!

حُكِيَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُعَالِجُونَ بِالأَعْشَابِ.

أَتُجْبِرُنِي أَمْ هَذَا طَلَبٌ.

قَسَمْتُ بَيْنَهُمْ.

مَا نِلْتُ مِنْهُ شَيْئًا.

يَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ.

مَا نَبِسَ بِبِنْتِ شَفَةٍ.

DERS-7

Cümlenin Türkçede ve Arapçada *(karşılaştırmalı olarak)* Tarifleri

Cümlenin tarifi bir gramer konusu olup tercüme konusu değildir. Ancak *-aydınlatıcı bilgi olmak üzere-* cümlenin her iki dildeki tanımları kısaca şöyle sunulabilir:

Cümlenin Türkçe tarifi:

Bir duyguyu, düşünceyi, isteği, haberi, durumu, olayı vb. ifade etmek için kurulan ve kendi içinde anlam ve yargı bütünlüğü olan sözcüğe veya söz dizisine cümle denir.[1]

Cümlenin Arapça *-en kısa-* tariflerinden biri ise şöyledir:

الكَلامُ لَفْظٌ مُفِيدٌ يَحْسُنُ السُّكُوتُ عَلَيْهِ.

Yukarıdaki tanımların kapsamına giren çeşitli söz dizilerinden, Arapçadan Türkçeye ve Türkçeden Arapçaya tercüme örnekleri:

<u>Alıştırma:</u>

a. Aşağıdaki olumlu Türkçe cümleleri Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Ev ödevlerimi hazırlarken bazen arkadaşlarımdan yardım alırım.

Temiz toplum; bireylerinin çoğunun, birer temiz vicdana sahip olduğu toplumdur.

Sorun üç hafta sonra yeniden patlak verdi.

Kendimi savunmak zorunda kaldım.

Büyük babası büyük bir topluluğa liderlik ediyordu.

Bu haber, güvenilirliği olmayan bir kaynağa dayandırılmaktadır.

Onunla karşılaştığımda üzgündü.

Haberi sahibine isnad etmeye daima önem verdim.

Müslümanlar, bayram günlerinde tebrikleşirler.

Bulaşıcı hastalık, sağlam olanlara hastalardan bulaşır.

---

1. Arapçada bu tanımın geçerli olduğu söz veya söz dizisine "**cümle**" yerine, الكَلَامُ الْمُفِيدُ denir. **"el-Kelâmu'l-mufîd"**; dinleyen kimseye, *-herhangi bir soruya yer bırakmayacak şekilde-* tam olarak bir yargıyı bildiren söz demektir. Ancak "**cümle**" kavramı ile amaçlanan söz bu kadar kapsamlı değildir. Cümlede tam bir yargı bulunuyorsa bu, **"el-Kelâmu'l-mufîd"**'dir; bulunmuyorsa, sadece **"cümle"**'dir. Örneğin; isim ve sıfat tamlamaları Arapçada cümledirler, ancak **"el-Kelâmu'l-mufîd"** değildirler. **"el-Kelâmu'l-mufîd"**; *(mubteda-Haber)* veya *(Fail-Mef'ul)*'den oluşur. Öyle ise **"el-Kelâmu'l-mufîd"** aynı zamanda cümledir, fakat her cümle **"el-Kelâmu'l-mufîd"** değildir. Aralarında umum husus farkı vardır.

b. Aşağıdaki olumlu Arapça cümleleri Türkçeye çevirmeyi deneyiniz:

تَقَعُ مَدِينَتَا أَنْقَرَة وَقُونْيَة فِي الْمِنْطَقَةِ الْوُسْطَى مِنَ أَنَاضُولَ.[2]

كَثِيرٌ مِنَ الطُّلاَّبِ الْعَرَبِ يَدْرُسُونَ فِي جَامِعَاتِ تُرْكِيَا.

عُزِلَ مِنْ مَنْصِبِهِ بِحُكْمٍ صَادِرٍ مِنَ الْقَضَاء.

يَتَظَاهَرُونَ بِالصَّدَاقَةِ وَلَكِنَّهُمْ فِي الأَصْلِ خُوَنَةٌ.

نَكَسَتِ الْمُشْكِلَةُ بَعْدَ ثَلاَثَةِ أَسَابِيعَ.

اضْطَرَرْتُ أَنْ أُدَافِعَ عَنْ نَفْسِي.

اسْتَغْرَقَتْ زِيَارَتُهُ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ.

سِيَّانَ عِندي، أجِئْتِ أنْتِ أوْ جَائَتْ هِيَ.

كَانَ أَوْ لَمْ يَكُنْ (أَكَانَ أَمْ لَمْ يَكُنْ).[3]

مِسْكِينَةٌ.. وَقَفَتْ بَيْنَ يَدِي الْقَاضِي وَهِيَ تَصُبُّ دُمُوعَهَا

2. Arap yazarlar **"Anadolu"** kelimesini الأَنَاضُول şeklinde *(yani; başına **elif-lâm-ı tarif** getirerek)* yazarlar. Oysa bu yanlıştır. Çünkü bu yazılış şekli, önemli bir Arap dil kuralına aykırıdır. Bu kural; *(gayri munsarif)* olan isimlerin başına, **elif-lâm-ı tarif** getirilemeyeceğine ilişkindir. Bu kurala, ayrıntılı birçok Nahuw kitaplarında yer verilmiştir. **Anadolu** da bu isimlerden biridir. Bu nedenle **Anadolu** ismi Arapça: **الأناضول** değil, *(**elif-lâm**sız olarak)*, **أناضول** şeklinde yazılması gerekir.
3. Aslında bu iki söylem, Arapçada: **"olsun ya da olmasın"** başka bir tabirle: **"ister olsun ister olmasın"** anlamlarında kullanılmaktadır. Dikkat edilirse bu iki tabirden birincisinde **أو** , ikincisinde ise **أم** atıf edatı kullanılmıştır. Onun için bu iki söylem, hemen hemen aynı anlama geliyorlarsa da ikincisinde kullanılan edatla ilgili çok önemli bir gramer kuralı vardır. Bu kurala göre; **istifham hemzesiyle başlayan ve birbiriyle ilintili iki ayrı tercih sunan cümlede *-zorunlu olarak-* bu iki tercih arasına أم *(atıf edatı)* girip onları birbirine bağlar.** Bu, kesin bir gramer kuralıdır. İstifham hemzesiyle başlayan ve *-zorunlu olarak-* içinde **أم** edatını barındıran **"bu ya da şu"** gibi farklı tercihler içeren, *-genelde-* soru cümlelerine birkaç örnek:

قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللهُ! (البقرة/**140**)

Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan Biz miyiz? أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ (**الواقعة**/59)

Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren Biz miyiz? أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ (**الواقعة**/64)

Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren Biz miyiz?

أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (**الواقعة**/69)

Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan Biz miyiz?

أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ (الواقعة/72)

Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa gökyüzünü yaratmak mı?

أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا (**النازعات**/ 27)

Artık size vadolunan şey (mahşerde toplanma zamanınız) yakın mı uzak mı?

أَقَرِيبٌ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ (**الأنبياء**/ 109)

Gerçek şu ki, onları korkutsan da korkutmasan da onlar için birdir; iman etmezler.

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ(البقرة/6)

c. Aşağıdaki olumsuz Türkçe cümleleri Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Tatilimi köyde mi yoksa şehirde mi geçireceğim, bilmiyorum.

Mahkeme, onun yurt dışına çıkma isteğini kabul etmedi.

Adalet olmadan güven ve huzur sağlanamaz.لاَ

O dakikalarda arabayı kullanan ben değildim.

Ona yumuşak bir dille hitap etmedi.

Halkın çoğu, sigaranın tehlikelerini henüz kavrayamamaktadır.

Batı, Orta Doğu'da anarşi çıkardığı sürece bölgeye barış gelmeyecektir.

Durum, kendi bakış açınızdan seyrettiğiniz gibi değil.

Çıkar, ağır bastığı sürece savaşlar dinmeyecekti.

d. Aşağıdaki olumsuz Arapça cümleleri Türkçeye çevirmeyi deneyiniz:

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلاَ نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ. (آل عمران/**67**)

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ. (الأحزاب/**40**)

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ. (البقرة/**272**)

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ. (البينة/**1**)

وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلاَ النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ. (البقرة/**120**)

هَذِهِ مَزْعَمَةٌ لاَ تَمُتُّ إِلَى الْحَقِيقَةِ بِصِلَةٍ .

الْمُسْلِمُ لاَ يُعَادِي أَخَاهُ الْمُسْلِمَ .

لاَ يَجُوزُ وَضْعُ الْعَقَاقِيرِ قَرِيبًا مِنْ مُتَنَاوَلِ الأَطْفَالِ.

تَنْفِيذُ الْعُقُوبَةِ عَلَى الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ لَيْسَ مِنَ الْحِكْمَةِ فِي شَيْءٍ.

أُوْقِيَةٌ مِنَ الْقُطْنِ لَيْسَتْ بِأَخَفَّ مِنْ أُوْقِيَةٍ مِنَ الْحَدِيدِ.

e. Aşağıdaki Türkçe soru cümlelerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Kaynak bulmakta sıkıntı çekiyor musun?

Ne bu boşvermişlik?!

O gün bize misafir gelenlerin adlarını hatırlıyor musun?

Hangisini tercih ediyorsun: yerde oturmayı mı, koltukta oturmayı mı?

Salona girmene kim engel oldu?

Neden toplantıya bizimle katılmadınız?

Bu rezalete bulaşmaya seni iten sebep ne!?

Bu cürümlere (cinayetlere) karşı ne zamana kadar sessiz kalınacak!?

Erzincan kenti Türkiye topraklarında nereye düşer?

Elazığ kentini hiç ziyaret ettin mi?

f. Aşağıdaki Arapça soru cümlelerini Türkçeye çevirmeyi deneyiniz:

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى؟ (طه/17)

أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللهِ؟ (المائدة/116)

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ؟ (البقرة/44)

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا؟ (النساء/82)

أَوَلَمْ يرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلاَ يُؤْمِنُونَ؟ (الأنبياء/30)

أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ؟ (محمد14)

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ؟ (المؤمنون/115)

هَلْ يُمْكِنُكَ أَنْ تَعِيشَ مُطْمَئِنًّا بَيْنَ قَوْمٍ لاَ تَأْمَنُ شَرَّهُمٍ؟

g. Aşağıdaki Türkçe emir ve nehiy cümlelerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Ona yapış, ola ki onun kültüründen ve geniş bilgilerinden yararlanırsın.

Hayırlı insanlarla otur ki perişan olmayasın.

Biri sana bir şey anlattığı zaman, konuşmasını bitirinceye kadar onu dinle.

Erdemlerle donanmış kimseleri arkadaş olarak seç, ayak takımı ve serserilerle arkadaş olmaktan kaçın.

Randevularına daima sadık kal, vaat ettiğin şeyi yerine getirmemekten sakın.

Başkalarına; yapma! dediğin fiili sakın işleme* eğer işleyecek olursan çok büyük ayıp olur.

Görevin (işin) için önceden hazırlan, işine canlılık ve rağbetle başla.

Herhangi bir ilimden nasip almak istersen onu ehlinden dinle.

Şüpheli yerlerden kaçının.

Sakın rezil kimselerle düşüp kalkma.

İşine dört elle sarıl ve meyvesini verinceye kadar sabret.

Çok okuyunuz, çok yazınız.

h. Aşağıdaki ayetlerin içinde bulunan emir ve nehiy fiillerini inceleyiniz.

قُلْ لاَ أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللهِ.. (الأنعام/50)

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ.. (النحل/125)

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلاَ تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ. (هود/112)

وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُوا.. (المائدة/8)

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ.. (آل عمران/104)

وَلاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ.. (آل عمران/105)

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ.. (القلم/48)

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلاَ تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ. (الرحمن/9)

وَلاَ تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلاَ تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا. (الإسراء/29)

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلاَ تُسْرِفُوا إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ. (الأعراف/13)

وَلاَ تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ فَيَسُبُّوا اللهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ.. (الأنعام/108)

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الاثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. (المائدة/2)

1. Aşağıdaki Türkçe şart cümlelerini[4] Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Eğer tarih olmasaydı eskilere ait bilgiler yok olurdu.

Eğer kişi kendine saygılı olursa başkasına da saygılı olur.

Niyetin ne zaman iyi olursa, davranışların da o zaman iyi olur.

Beni ziyaret ettikçe onu ağırladım.

İki hırsız kavga edince, çalınan mal ortaya çıkar.

İlaç olmazsa, hastalar helak olur.

Kader gelip çatınca, göz görmez olur.

Ona ne sordu isem belagatla cevabını verdi.

لَوْلاَ التَّارِيخُ لَذَهَبَ كَثِيرٌ مِنْ أَخْبَارِ الأَقْدَمِينَ.

لَوْ عَرَفَ الْمَرْءُ قَدْرَ نَفْسِهِ، لَعَرَفَ قَدْرَ غَيْرِهِ.

أَيَّانَ تَحْسُنْ سَرِيرَتُكَ، تُحْمَدُ سِيرَتُكَ.

كُلَّمَا زَارَنِي أَكْرَمْتُهُ.

4. Şart: bir ifade tarzıdır. Bir olayın meydana gelmes*i -bu tarzda-* bir nedene bağlanır. Örneğin; **"ücretimi peşin verirsen, teklifini kabul ederim"** gibi.. Bu ifadede, teklifin kabul edilmesi, ücretin peşin ödenmesine bağlanmıştır. Arap dil gramerinde şart cümlesi, üç unsurdan oluşur; 1) Şart edatı, 2) Şart fiili, 3) Şartın cevabı (ya da karşılığı). Şart edatları iki gruba ayrılır; 1) Şart harfleri (bunlar iki tanedir: **إِنْ**, **إِذْمَا**), 2) Şart isimleri. Bu isimler cazime ve gayr-i cazime olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Cazime olanlar şunlardır: **مَنْ، مَا، مَهْمَا، مَتَى، أَيَّانَ، أَيْنَ، أَنَّى، حَيْثُمَا، كَيْفَمَا، أَيِّ**. Cazime olmayanlar da şunlardır: **لَو، لَولاَ، لَوْمَا، أَمَّا، كُلَّمَا**.

إِذَا تَخَاصَمَ اللِّصَّانِ، ظَهَرَ الْمَسْرُوقُ.

لَوْمَا الْعِلاَجُ، لَهَلَكَ الْمَرْضَى.

إِذَا وَقَعَ الْقَدَرُ عَمِيَ الْبَصَرَ.

كُلَّمَا طَرَحْتُ عَلَيْهِ سُؤَالاً، أَجَابَ عَلَيْهِ بِبَلاَغَةٍ.

i. Birer şart cümlesi olan aşağıdaki ayetleri inceleyiniz.

إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا. (الإسراء/7)

وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلاَ أَنْ هَدَانَا الله. (الأعراف/34)

لَوْلاَ كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ. (الأنفال/68)

كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ.. (المائدة/46)

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ.. (النساء/78)م

وَلله الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ الله. (البقرة115)

خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً. (الملك/2)

مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ.. (البقرة/112)

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ.. (النساء/80)

DERS-8

Cümleyi Meydana Getiren Ögelerin *(Türkçede ve Arapçada ayrı ayrı)* Adları ve Bu Ögelerin Hedef Dildeki Karşılıkları.

Cümleyi oluşturan ögelere ilişkin ayrıntılı bilgiler gramer konusu olup, tercüme konusu değildir. Ancak gramer ile tercüme arasındaki bağı güçlü tutabilmek bakımından cümleyi oluşturan ögelere bu ilgiyle kısaca şöyle dokunmakta yarar vardır.

Arapçada iki çeşit cümle vardır: Fiil cümlesi **الجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ**, isim cümlesi **الجُمْلَةُ الإِسْمِيَّةُ**.

Fiil cümlesi: Fiille başlayan cümledir. **جَاءَ رَاشِدٌ, يُسَافِرُ الضَّيْفُ** gibi..

Fiil cümlesinde en az iki öge bulunur. Bunlardan birincisi fiil, ikincisi faildir. Bunlardan birinin bulunmaması hâlinde cümle anlamını yitirir. Yukarıdaki iki örnekte **جَاءَ** ve **يُسَافِرُ** fiildirler. **رَاشِدٌ** ve **الضَّيْفُ** da faildirler.

<u>Alıştırma:</u>

a. Aşağıdaki Arapça fiil cümlelerini Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

يَطِيرُ الْعُصْفُورُ.

غَابَتِ الشَّمْسُ.

تَهْتَزُّ الأَغْصَانُ.

انْتَشَرَتِ الأَمْرَاضُ.

İsim cümlesi de isimle başlayan cümledir. **العِلْمُ نُورٌ الوَعْدُ دَيْنٌ**, gibi..

İsim cümlesi de en az iki ögeden oluşur. Bunlardan birincisi **mubteda**, ikincisi ise **haberdir**. Bunlardan da yine birinin bulunmaması hâlinde cümle anlamını yitirir. Yukarıdaki iki örnekte **العِلْمُ** ve **الوَعْدُ** mubtedadırlar. **نُورٌ** ve **دَيْنٌ** da haberdirler.

b. Aşağıdaki Türkçe isim cümlelerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz.

Kapı açıktır.
Temiz bir çehresi var.
Mümin azizdir.
Bilgi silahtır.

DERS-9

Mubteda, Haber, Fiil, Fail, Mef'ul Kavramlarının Türkçedeki Karşılıkları.

Arapçadaki **mubteda** ve **fail**in, Türkçede karşılıkları **"özne"**dir. Haber ve fiilin karşılıkları ise "yüklem"dir. İfadenin tam bir anlam verebilmesi için fiil cümlesinde fiil ve failin, isim cümlesinde de mubteda ve haberin bulunması şarttır. Gramer bunu bir dil kuralı olarak işler; edebiyatta ve tercümede ise bu şarta uymak zorunludur. İfadenin tertibi sırasında bu kurala uymamak büyük kusurdur. Çünkü yazacağınız bir anı, bir mektup veya bir dilekçede; ya da tercüme edeceğiniz bir metinde eğer bu şarta bağlı kalmaz, bu kuralı ihmal ederseniz, muhatabınız ve okuyucularınız sizi anlamakta güçlük çeker. Böyle bir durum ise itibarınızın zedelenmesi ve hedefinizin gerçekleşmemesi gibi talihsiz sonuçlar doğurabilir![5]

Alıştırmalar:

a. Aşağıdaki isim cümlelerini Arapçaya çeviriniz. *(Bu cümlelerin her biri, -mubteda ve haberden ibaret- birer isim cümlesi olarak çevrilecektir.)*

İlaç faydalıdır.

Ben (bir) öğrenciyim.

Ortam belirsizdir.

Hava açıktır.

---

5. **Mubteda-haber** ve **fiil-fail** ilişkileri hakkında, Arapça gramer kitaplarında ayrıntılı bilgiler bulabilirsiniz. Osmanlı döneminden kalma alışkanlıkla, Arap dil gramerine, günümüz Türkiyesinin (İslami eğitim veren) kurumlarında hâlâ ağırlık verilmektedir. Bu ilginin aşırılığı, eleştirilere hedef olmakta ise de yararı inkâr edilemez. Tercüme öğrencisinin, bu kurumlardan, modern eğitim sistemlerine sahip olan kesimlere ait yayımlardan faydalanarak, sarf ve nahuw ilimlerine önem vermesi gerekir. Örneğin; haber ile sıfatın birbirine karıştırılmaması, keza isim tamlaması ile sıfat tamlamasının birbirinden ayırt edilmesi, mubteda ve haberin özellikleri oldukça önemli ayrıntılardır. Bu bağlamda, haber ile sıfatın birbirine karıştırılmasını önlemek için özet olarak aşağıda yararlı bilgiler sunulmuştur:

   Sıfat tamlamaları, kuruluş bakımından isim cümlelerine benzerler. Fakat aralarında şöyle bir fark vardır: Sıfat tamlamasında eğer mewsuf (nitelenen) **marife** ise, **sıfat** (niteleyen) da **marifedir**. **الحَيَاةُ السَّعِيدَةُ** gibi. Tersine eğer **mewsuf** (nitelenen) **nekre** ise, sıfat (niteleyen) da **nekredir**. **حُبٌّ صَادِقٌ** gibi. Bu iki örnekte de hüküm yoktur. Sadece bir niteleme vardır. Bu tür tamlamalar kısa isim cümlelerine benzerler. Aralarındaki fark şudur; mubteda ve haberden ibaret olan ve bazen sıfat tamlamasıyla karıştırılan isim cümlesinde; <u>mubteda</u> **marife**, <u>haber</u> ise **nekredir**. **الحَدِيقَةُ جَمِيلَةٌ** gibi. Ancak bu cümleyi: **حَدِيقَةٌ جَمِيلَةٌ** şeklinde eğer değiştirirseniz, onu bir sıfat tamlamasına dönüştürmüş olursunuz.

   Konuyu ilgilendiren şu önemli notları da unutmamak gerekir: Mubteda -genel olarak- marifedir, ancak nekre olarak geldiği yerler de vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: 1) İstifham edatından sonra gelirse; **هَلْ نَفْسٌ نَاجِيَةٌ مِنَ الْمَوْتِ؟** gibi. 2) Amaç genelleme ise; **كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ جَالِبَةٌ لِلْمَحَبَّةِ** gibi. 3) Muzaf olarak gelirse; **مَاءُ الْبَحْرِ مَالِحٌ** gibi. 4) Mubteda, (cârr-mecrûr) dan veya zarftan sonra gelirse; **عِنْدَهُ ثَرْوَةٌ، عَلَى الأَرْضِ جَالِسُونَ** gibi.

Hava sıcaktır.

Hararet yüksektir.

b. Aşağıdaki cümlecikleri Türkçeye çeviriniz. *(Bunlar, mubteda ve haberden oluşmayan birer mürekkep ifadedir. Bunlara ne ad verilir?)*

خَبَرٌ سَارٌّ.

كِتَابٌ نَافِعٌ.

مَسَافَةٌ بَعِيدَةٌ.

قُوَّةٌ فَائِقَةٌ.

جَبَلٌ عَالٍ.

فِكْرَةٌ سَخِيفَةٌ.

فَتَيَاتٌ عَفِيفَاتٌ.

شَابٌّ طَائِشٌ.

قُبَّةٌ عَظِيمَةٌ.

دَوْرٌ خَطِيرٌ.

Dikkat ederseniz, bu cümlecikler; عَلِيٌّ قائِمٌ؛ فَاطِمَةُ جَالِسَةٌ؛ بَكْرٌ قَادِمٌ؛ الْجَوُّ بَارِدٌ gibi, kısa isim cümlelerine benzemektedirler. Oysa yukarıdaki on mürekkep ifadenin hiçbiri isim cümlesi değildir. Bu ifadelere *(Arap dil gramerinde)* ne dendiğini bulunuz.

c. Aşağıdaki fiil cümlelerini Arapçaya çeviriniz.

Tren vardı (ulaştı).

Onu bulmadım.

Ona demişimdir.

O (erkek) o (kadınlara) anlatmış idi.

Farklı (ayrı ayrı) idiler.

O (kadın) onlara (iki erkeğe) bildirmişti.

DERS-10

Soru *(İstifham)* Cümlesinin Tercümesi

Türkçede, *-ses uyumuna göre-* sonuna (mı), (mi) ya da (mu) takılarından biri eklenerek; veya *(kim, niçin, neden, nerede, nereden, nasıl)* sözcüklerinden biri ile başlatılarak soru cümlesi kurulur.

Arapçada ise; cümlenin başına, soru edatlarından veya soru isimlerinden biri getirilerek kurulur.

Arapça soru edatları üçtür: أ، مَا، هَلْ. Bu edatlar, bazen soru cümlesinin tam başında olmayabilirler.

Soru isimleri ise dokuzdur: أَنَّى، أَيْنَ، أَيَّانَ، أَيٌّ، كَمْ، كَيْفَ، مَتَى، مَنْ، مَا Bu isimler, soru cümlesinin daima başında bulunurlar. Türkçeden Arapçaya tercüme yapan çevirmenin bu ve benzeri gramer kurallarına dakik bir şekilde uyması gerekir.

Alıştırma:

a. Aşağıdaki Türkçe soru cümlelerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Sana yardım edecek birini bulamadın mı?

Söylediklerim konusunda görüşün nedir?

Hoca sana izin vermeden niçin dışarı çıktın?

Arkadaşın nerede?

Bu zenginliğe nereden sahip oldun?

Hangi kitabı seçiyorsun?

Kaç arkadaşın var?

Dağın zirvesine nasıl ulaşabildin?

Ne zaman dönüyorsun?

Bu çantayı kim taşıyacak?

Yapmadığın şeyi neden öğütlüyorsun?

Bu girişimden ne bekliyorsun?

Sorgulama *(istifhâm-ı inkârî)* cümlesinin tercümesi:

Arapçada "İstifhâm-ı inkârî" olarak bilinen bir soru yöneltme üslubu daha vardır. Türkçede bu üslup sorunun farklı bir türü olarak işlenmemiştir.

İstifhâm-ı inkârî: Muhatabı düşündürmek, uyarmak, azarlamak, ondan ikrar istemek, onu küçümsemek, dikkatini çekmek veya onu yüceltmek gibi çok çeşitli amaçlardan birini güderek, kendisine yöneltilen bir soru şeklidir.

İstifhâm-ı inkârî: -farkında olduğu ve bildiği- bir gerçeği, *-bilmezden geldiği, hafife aldığı veya kabul etmediği için-* "öyle değil mi?" veya "hiç öyle şey olur mu?" anlamında muhataba yöneltilen sorgulayıcı bir üsluptur.

b. İstifhâm-ı inkârî üslubu ile yöneltilmiş olan aşağıdaki Arapça soruları Türkçeye çevirmeyi deneyiniz:

أَوَ هَلْ أَضَرُّ شَيْءٍ بِالْمَرْءِ مِنْ لِسَانِهِ!

أَلَمْ أُنَبِّهْكَ عَلَى خَطَرِ الاِقْتِرَابِ مِنَ النَّارِ!

يَا لَلْعَار! أَوَ هَلْ يَغَارُ الأَسَدُ مِنَ الْحِمَار؟!

أَمَا أَعْطَيْتُكَ هَذَا الْمَالَ لِتُنْفِقَهُ عَلَى الْفُقَرَاءِ!

أَلَسْتَ أَنْتَ الَّذِي جَعَلْتَنِي أَغْلِبُ الْيَأْسَ وَأَتَحَدَّاهُ!

لاَ أَدْرِي، أَأُجَازِيكَ عَلَى جَمِيلِكَ الَّذِي لَنْ أَنْسَاهُ، إِذْ أَنْقَذْتَنِي مِنَ الْمَوْتِ فِي لَحْظَةٍ لَمْ أَجِدْ لِي مِنْ مُسْعِفٍ، أَمْ أُعَاقِبُكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ الْيَوْمَ بِي مِمَّا لَمْ أَتَوَقَّعْهُ مِنْ عَدُوٍ مِنَ الخِيَانَةِ وَالشَّمَاتَةِ!

c. İstifhâm-ı inkârî üslubunu içeren aşağıdaki ayetlerin meallerini inceleyiniz:

أَوَلاَ يَذْكُرُ الإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا. (مريم/67)

أَلاَ يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ. (الملك/14)

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلاَّ الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ. (الملك/19)

أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لاَ يَخْلُقُ أَفَلاَ تَذَكَّرُونَ. (النحل/17)

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ. (ق/6)

أَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ. (التين/8)

DERS-11

Tercüme Yaparken Eş Anlamlılardan En Uygun Olanın Seçilmesi.

Yazılış ve okunuşları farklı ama anlam bakımından aynı olan sözcüklere eş anlamlı veya anlamdaş kelimeler denir. Bunlardan bir kısmı, birbirinin yerinde kullanılabilirler. Ancak bir konuya vurgu yapmak ve önemine dikkat çekmek için, anlamdaş veya manaları birbirine çok yakın en az iki kelimeyi peş peşe kullanmak kusurdur, mübalağadır.

Aşağıdaki eş anlamlı kelimeler listesini inceleyiniz:

كُوَّةٌ، خَوْخَةٌ، ثَقْبٌ، خَرْمٌ، فَتْحَةٌ، خَرْقٌ، فُوَّهَةٌ، نَافِذَةٌ.

حُفْرَةٌ، جُحْرَةٌ، جُبٌّ، بِئْرٌ.

بَوَّابَةٌ، مَدْخَلٌ، ثَغْرٌ.

مُتعَرِّجٌ، مُتَمَعِّجٌ، مُلْتَوٍ.

مُرَاوَغَةٌ، مُخَادَعَةٌ، مُدَاوَرَةٌ، مُنَاوَرَةٌ، مُخَاتَلَةٌ.

الصَّخَبُ، الْجَلَبَةُ، الضَّجِيجُ.

خَيْطٌ، حَبْلٌ، سِلْكٌ.

تَمْتَمَ، تَلَجْلَجَ، تَتَعْتَعَ.

أَنِفَ، اسْتَنْكَفَ، تَرَفَّعَ عَنْ.

تَمَعُّجٌ، تَعَرُّجٌ، فَتْلٌ، بَرْمٌ، جَدْلٌ، الْتِوَاءٌ، انْجِدَالٌ، انْفِتَالٌ، انْعِطَافٌ، ثَنْيٌ: تَحَاشٍ، احْتِرَازٌ، تَوَقٍّ، تَجَنُّبٌ، اجْتِنَابٌ.

Bir konuya vurgu yapmak ve önemine dikkat çekmek için, anlamdaş sözcükler yerine bileşik kalıplar da kullanılabilir. Normal sınırları aşmazsa bu yöntem abartı sayılmaz. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz:

خَوَّارٌ، هَشٌّ، سَهْلُ التَّفَتُّتِ، قَابِلٌ للانْكِسَارِ.

Vurgu için birkaç anlamdaş sözcüğü peş peşe kullanmak cahiliye döneminden, Abbasilerin orta dönemine kadar Araplarda âdet değildi.

Ancak Fars (İran) gelenek ve kültürünün Arapları etkilemeye başladığı Abbasiler döneminde eş anlamlıların peş peşe kullanılması, Arap edipleri arasında yaygınlaşmaya başladı ve 1900'lerin başına kadar sürdü. Keza "Seci' سجع" geleneği de bu tarihten sonra terk edildi.

Mütercim, hiç şüphesiz elindeki metne sadık kalarak tercümeyi gerçekleştirmek durumunda olduğu için bu tür kusur ya da âdetleri içeren kesitleri de aslına sadık kalarak aktarma sorumluluğunu taşır. Çünkü mütercim bir elçidir. Bir fikir vermesi bakımından; övgüde aşırıya kaçmış birinin, yücelttiği kişi için kullanmış olabileceği şöyle bir ifade ile karşılaşan mütercim, onu aynen hedef dile aktaracaktır:

كَانَ شُجَاعًا، جَرِيئًا، مِقْدَامًا، قَوِيَّ الْقَلْبِ، بَطَلاً، لاَ يُطَاقُ وَلاَ يُبَالِي بِالْمَوْتِ.

Cesurdu, cüretliydi, atılgandı, yürekliydi, kahramandı, karşısında dayanılamazdı, ölüme aldırış etmezdi…

<u>Alıştırma:</u>

a. Aşağıdaki olumlu niteleme cümlelerini Arapçadan Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

كَانَ فَاضِلاً، عَالِمًا، وَاسِعَ الْمَعْرِفَةِ، بَارِعًا فِي شَتَّى الْعُلُومِ، مُتَبَحِّرًا شَامِخًا فِي عِلْمِهِ...

كَانَ جَلِيلَ الْقَدْرِ، وَجِيهًا، مُوَقَّرًا، سَيِّدًا، مُهَابًا، مُطَاعًا فِي قَوْمِهِ، لاَ يُعْصَى لَهُ أَمْرٌ.

كَانَ مُثَقَّفًا، مُتَفَتِّحًا، أَدِيبًا، بَلِيغًا، مُفَوَّهًا، فَصِيحَ اللِّسَانِ، لاَ يَكَادُ يَلْحَنُ...

كَانَ حَسَنَ السِّيرَةِ، دَمِسَ الْخُلُقِ، لَيِّنَ الْجَانِبِ، لَطِيفًا، مُؤْنِسًا، لاَ يَمَلُّ مِنْهَ جَلِيسُهُ أَبَدًا.

كَانَ شَرِيفًا، طَاهِرَ الْقَلْبِ وَالْيَدِ، زَاهِدًا، وَرِعًا، مَضْرَبَ الأَمْثَالِ فِي حِلْمِهِ وَصِدْقِهِ...

b. Aşağıdaki olumsuz niteleme cümlelerini Türkçeden Arapçaya çevirmeyi deneyiniz.

Hilekârdı alçaktı, kabaydı, zorbaydı, hiçbir sınır tanımaz ve hiç kimseye saygı duymazdı…

Zalimdi, kanlıydı, diktatördü, tirandı, hak çiğneyendi, katı yürekliydi, acımasızdı ve hiç kimseye hak tanımazdı…

Ahlâksızdı, utanmazdı, ağzı bozuktu, küfürbazdı, rezil bir dili vardı, hayasızdı, kara kalpliydi, her türlü ahlâksızlığa bulaşmıştı, onu çirkinliklerden alıkoyan bir imanı yoktu…

Çok yalancıydı, insanların özel hayatını merak ederdi, söz gezdirirdi.

DERS-12

Arapça Cümlede Kullanılan Tesniye, Muzekker ve Muennes Kelimelerin Türkçeye Tercümeleri.

Türkçeden başka bir dil konuşmayan ve Arapçaya yeni başlayanlar için büyük önem taşıyan bir nokta vardır ki o da, Arapçada kelimelerin muzekker (eril) ve muennes (dişil) olarak iki kısma ayrılmasıdır. Ancak Arapçanın bu özelliği gramer konusudur, tercümenin doğrudan konusu değildir. Çünkü Arapça tercüme öğrencisi, bu konuyu lise sıralarında gramer derslerinde işlemiştir. Ancak cümle oluştururken, kelimeler arası ilişkilerden hareketle sözcüğün muzekker mi muennes mi olduğuna karar vermekte bazen tercüme öğrencisi sıkıntı duyabilir. Bu nedenle aşağıdaki cümleleri çevirmek suretiyle muzekker ve muennes kelimelerin seçimi konusunda tercüme öğrencisi bir sınama fırsatını bulacaktır.

Alıştırma:

a. Aşağıdaki Türkçe cümleleri Arapçaya çevirmeyi deneyiniz:

Elini kaldırdı (Gaibe dişil).

Kapının önünde duruyorlar *(Gaibe dişiller)*.

Onu (kadını) tam iki yıl bekledim *(Konuşan)*.

Duruşmada bulunmadılar (gaibe iki dişil).

Sular akıyordu. *(Gaibe tekil)*.

Onu (kadını), asla göremeyeceksin *(muhatap: kadın)*.

b. Aşağıdaki Arapça cümleleri Türkçeye çevirmeyi deneyiniz (muzekker ya da muennes olduklarına işaret ediniz):

هَلْ تعْلَمِينَ مَا فِي قُلُوبِهِنَّ؟!

لَقَدْ ظَلَمْتُمُوهُ.

هَاجَتْ أَمْوَاجُ الْبَحْرِ.

ألحَحْتُمَا عَلَيْهِ لِيَتَحَمَّلَ الْمَسْئُولِيَّةَ عَنْكُمَا.

كَانَتْ عُضْوًا فِي الْمُؤْتَمَرِ.

مَا بَالُكُنَّ لاَ تُدَافِعْنَ عَنْ أَنْفُسِكُنَّ!

كُلٌّ مِنْهُنَّ تُمَثِّلُ لجَنْةً.

نَصَحْتُهُ، لَكِنَّهُ لَمْ يَنْصَحْ لِي وَأَنَا وَلِيُّ أَمْرِهِ!

مَازَالَتْ مُدَّتُهُ سَارِيَةً.

هَاتَانِ شَهِدَتَا لَهُ، وَهَؤُلاَءِ شَهِدْنَ عَلَيْهِ.

DERS-13

İsim Tamlaması *(İzafet Terkibi)* ve Arapçadan Türkçeye Tercümesi

"İzafet Terkibi" Türkçeleştirilmiş Arapça bir terimdir. Türkçedeki tam karşılığı "isim tamlaması"dır. Arapçada buna, **التَّرْكِيبُ الإِضَافِيُّ** denir. İzafet terkibi, bir mürekkep ifadedir.

Belli bir anlam vermesi için, birden çok kelimenin oluşturduğu kalıba mürekkep (bileşik ifade) denir. Sadece kesin yargı bildiren cümleler değil, aynı zamanda isim ve sıfat tamlamaları gibi kısmî bir anlam veren ifadeler de mürekkep ifadelerdir; "kırmızı kalem" ve "Fatma'nın kitabı" gibi..[6]

İzafet terkibi, Arapçayı henüz çok iyi sindirememiş bazı öğrenciler tarafından sıfat tamlamasıyla karıştırılabilir. Tercümeyi meslek olarak seçmiş olan öğrencilerin bu kusuru işlememeleri için bu her iki kalıp hakkında, kaynaklarda geçen kuralları çok iyi öğrenmeleri gerekir. Bu amaçla aşağıya, izafet terkibine ilişkin yararlı bilgiler sunulmuştur.

İzafet, bir aidiyet ifadesidir. Yani bir şeyin başka bir şeye ait olduğunu dile getirmektir. "Kapının kolu" gibi. Bu kalıp içinde iki isim geçmektedir: Kapı ve kol. Geçen terkipte, bu iki şeyden kolun kapıya ait olduğu ifade edilmiştir. İşte buna izafet terkibi denir.

Arapçada gramer kitaplarında izafet terkibine ilişkin geniş bilgiler mevcuttur.[7]

---

6. Arapçada izafe kavramı *-özet olarak-* şöyle tanımlanmaktadır:

الإِضَافَةُ: هِيَ نِسْبَةٌ بَيْنَ اسْمَيْنِ يُسَمَّى الأَوَّلُ: الْمُضَافَ، وَالثَّانِي: الْمُضَافَ إِلَيْهِ، وَالْمُرَادُ مِنْهُمَا كَلِمَةٌ وَاحِدَةٌ. مثل: "قِمَّةُ الْجَبَلِ"، و"فُلاَنٌ طَوِيلُ الْقَامَةِ." فَالْمُرَادُ فِي الْمِثَالِ الأَوَّلِ: الْقِمَّةُ، وَلَيْسَ الْجَبَلَ، وَإِنَّمَا ذُكِرَ الْجَبَلُ لِتَعْرِيفِ الْقِمَّةِ وَتَقْيِيدِهَا، وَالْمُرَادُ فِي الْمِثَالِ الثَّانِي: الطُّولُ وَلَيْسَتِ الْقَامَةَ. وَإِنَّمَا ذُكِرَتِ الْقَامَةُ لِتَعْرِيفِ الطُّولِ وَتَقْيِيدِهِ. فَالْغَايَةُ مِنَ الْمُضَافِ إِلَيْهِ إِذَنْ: إِزَالَةُ التَّعْمِيمِ عَن مَعْنَى الْمُضَافِ، وَإِفَادَةُ التَّقْيِيدِ.

7. Bu bilgileri, bir nebze ayrıntılı olarak aşağıda bulacaksınız.

1. İzafet terkibi iki isimden oluşur: Birincisine (muzaf **مضاف**), ikincisine ise (muzafu'n-ileyh **مضاف إليه**) denir.

2. Muzaf, içinde bulunduğu cümlede; mubteda, haber, fail ve mef'ul olabilir, buna göre de son sesi değişebilir. (merfu, mansub, mecrur olabilir).

3. Arapça izafet terkibindeki kelime sırası, Türkçedekinin tam tersinedir. Tamlayan, yani başka bir şeye ait olan (muzaf); Arapçada birinci sırada, Türkçede ise ikinci sırada yer alır. Tamlanan, yani kendisini tamlayana sahip olan (muzafu'n-ileyh) ise Arapçada ikinci sırada, Türkçede birinci sıradadır.

   Örneğin: **بَابُ الْمَسْجِدِ** ifadesi; bir izafet terkibidir, **Mescidin kapısı** demektir. Bu bileşik ifadede (bab=kapı), Arapça kalıpta, birinci sırada yer almıştır. Türkçe kalıpta ise ikinci sırada yer almıştır.

   Mesleğe yeni atılmış Türk çevirmeni şaşırtabilecek önemli noktalardan biri de budur!

Alıştırma:

Aşağıda, Arapça isim tamlamalarına birçok örnek verilmiştir. Bu örnekleri inceleyiniz ve hepsini Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

1. Muzafın başına tarif takısı olan (أل) gelmez, sonuna da tenvin gelmez.

2. Muzafu'n-ileyh daima mecrur olur ve bazen başına tarif takısı (أل) gelebilir.

3. Muzaf sözcüğünün aksine muzafun ileyh bir cümlenin temel ögelerinden kabul edilmez. Fonksiyonu; önceki sözcüğü yani muzafı bir şekilde tamlayarak ondaki anlamsal kapalılığı gidermektir.

4. İzafet terkibi **kelâm-ı mufid** değildir. Cümleciktir, bir yargı içermez.

5. İzafet terkibi iki kısma ayrılır:

a. **MANEVİ** ***(Hakiki)*** **İZAFET: Tarif** veya **tahsis** ifade eden tamlama şeklidir. Eğer muzafu'n-ileyh **marife** ise, izafette **tarif** vardır. Yani muzaf, tek başına nekre olmasına rağmen böyle bir izafet vasıtasıyla **muarref** hâle gelir. Örnek: عَلَامَةُ الْمُنَافِقِ Bu izafette, alametin münafığa ait olduğu belirtilmiş (الْمُنَافِقِ) kelimesi **muarref** olduğu için, (عَلَامَةُ) kelimesi de *-dolayısıyla-* **muarref** hâle gelmiş, kime ait olduğu belirginleşmiştir.

Eğer muzafu'n-ileyh **nekre** ise, izafette **tahsis** vardır. Yani muzaf, tek başına nekre olmasına rağmen, izafet vasıtasıyla **muarref** hâle gelir. Örnek: قَوْلُ عَالِمٍ. Bu izafette, kavlin herhangi bir âlime ait olduğu belirtilmiş (عَالِمٍ) kelimesi *-izafet dolayısıyla-* **muarref** olduğu için, (قَوْلُ) kelimesi de *-bu nedenle-* **muhassas** hâle gelmiş, kime ait olduğu belirginleşmiştir.

Bu izafetteki muzafu'n-ileyh'in başında gizli bir **cerr harfi** var sayılır. Örnek: لَونُ الذّهَبِ. Bu terkip, aslında لَوْنٌ للذَّهَبِ takdirindedir. Burada izafet sebebiyle muzafın tenvini ile muzafu'n-ileyh'in başındaki (أل) ortadan kalkmıştır. Ayrıca; لَونُ الذّهَبِ terkibinde tarif vardır. (لَونُ) **muarref** hâle gelmiştir.

b. **LAFZİ** ***(Mecazi)*** **İZAFET:** Manevi izafetin aksine bu çeşit izafette tarif veya tahsis amaçlanmaz. Aynı zamanda bu izafet türünde gizli bir **cerr harfi** var sayılmaz. Amaç sadece tenvini, tesniye ve cem'in nûnunu ortadan kaldırarak bir (tahfif) telaffuz kolaylığı sağlamaktır. Bu, tabiatıyla eğer muzaf bir sıfat olup *-failine veya mef'ulüne-* izafet edilmiş ise olur. Örnek: حَسَنُ الْوَجْهِ، طَوِيلُ الْقَامَةِ gibi. Aslında bu iki terkipten birincisi; حَسُنَ وَجْهُهُ ikincisi de; طَالَتْ قَامَتُهُ takdirindedir, yani bu anlamları taşımaktadırlar.

نَمَاذِجُ مِنَ التَّرْكِيبِ الإِضَافِيِّ:

1. إِثَارَةُ الرَّأْيِ الْعَامِّ
2. إِثْبَاتُ الْوُجُودِ
3. أَخْبَارُ الْيَوْمِ
4. إِدَانَةُ الْمُتَّهَمِ
5. إِرْغَامُ الْعَدُوِّ
6. إِرْهَابُ الْعَدُوِّ
7. إِزْهَاقُ الرُّوحِ
8. إِشَارَةُ الْمُرُورِ
9. إِطْلاَقُ السَّرَاحِ
10. إِعْدَادُ التَّقْرِيرِ
11. إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ
12. أَفْضَلُ النَّاسِ
13. إِقَامَةُ الْبَرْهَانِ
14. إِقَامَةُ الْحُجَّةِ
15. اقْتِحَامُ الْحُرْمَةِ
16. إِلْزَامُ الْخَصْمِ
17. إِلْقَاءُ الْقَبْضِ
18. إِمَامُ الْمُسْلِمِينَ
19. أُمَّةُ الإِسْلاَمِ
20. أَمْوَالُ الْعَامَّةِ
21. أَمِينُ الْيَدِ
22. انْتِهَاءُ الْعَمَلِيَّةِ
23. أَنِيقُ الْمَظْهَرِ
24. إِهْدَارُ الدَّمِ
25. إِيتَاءُ الزَّكَاةِ
26. إِيقَامُ الصَّلاَةِ
27. بَابُ الْمَسْجِدِ
28. بِدَايَة الأُمْرِ
29. بَذِيءُ اللِّسَانِ
30. بَرَاءَةُ الذِّمَّةِ
31. بَرِيءُ الذِّمَّةِ
32. تَأْدِيبُ الْمُذْنِبِ
33. تَأْلِيفُ الْكِتَابِ
34. تَدْوِينُ الْقِصَّةِ
35. تَشْهِيرُ السِّلاَحِ
36. تَفْنِيدُ الْخَصْمِ
37. تَوْقِيعُ الْعَقْدِ
38. ثَقِيلُ الدَّمِ
39. ثَوْرَةُ الْمُتَمَرِّدِينَ
40. جِبَايَةُ الضَّرَائِبِ
41. جَدْوَلُ الأَعْمَالِ
42. جَلِيلُ الْقَدْرِ.
43. جَمِيلُ الْوَجْهِ
44. حَاجِبُ الْمَلِكِ
45. حَبِيبُ الْقُلُوبِ
46. حُثَالَةُ النَّاسِ
47. حِجَابُ الْمَرْأَةِ
48. حِجُّ الْبَيْتِ

49. حَدِيثُ الْيَوْمِ
50. حِدِيقَةُ الْحَيَوَانِ
51. حِرَاثَةُ الأَرْضِ
52. حِزَامُ الأَمْنِ
53. حَزِينُ الْقَلْبِ
54. حَسَنُ الْخُلُقِ
55. حَصَادُ الزَّرْعِ
56. حَضَانَةُ الطِّفْلِ
57. حُقُوقُ الإِنْسَانِ
58. حَقِيبَةُ الْيَدِ
59. حِكَايَةَ الصَّوْتِ
60. خَشِنُ الصَّوْتِ
61. خُلاَصَةُ الْقَوْلِ
62. دَاءُ السُّكَّرِيِّ
63. دَاءُ الْكَلْبِ
64. دَقِيقُ الْعُنُقِ
65. دَمِثُ الْخُلُقِ
66. رُؤْيَةُ الْعَيْنِ
67. رَابِطُ الْجَأْشِ
68. رِسَالَةُ السَّمَاءِ
69. رَسُولُ الرَّحْمَةِ
70. رَشِيقُ الْقَامَةِ
17. رَشِيقُ الْقَدِّ
72. رِضَى اللهِ
73. رِعَايَةُ الْيَتِيمِ
74. رِوَايَةُ الْحَدِيثِ
75. رِيَادَةُ الْفَضَاءِ
76. زَكَاةُ الْمَالِ
77. زُهُورُ الرَّبِيعِ
78. زِيَارَةُ الْقُبُورِ
79. سَائِقُ الْحَافِلَةِ
80. سَبِيلُ الرَّشَادِ
81. سريع البديهة
82. سُفُوحُ الْوَادِي
83. سَفِينَةُ النَّجَاةِ
84. سِقَايَةُ الْحَاجِّ
85. سَمِيُّ الرَّسُولِ
86. سُنَّةُ الرَّسُولِ
87. سَيِّءُ الْخُلُقِ
88. سَيِّدُ الْقَوْمِ
89. شَارِعُ بَغْدَادَ
90. شَدِيدُ الْبَأْسِ
91. شُرُوقُ الشَّمْسِ
92. شَرِيفُ النَّسَبِ
93. شَفِيعُ الْمُذْنِبِينَ
94. شِكَايَةُ الْمَظْلُومِ
95. شَمَاتَةُ الأَعْدَاءِ
96. شَهَادَةُ الزُّورِ
97. صَادِقُ الْوَعْدِ
98. صِدَارَةُ النَّجَاةِ
99. صَلاَةُ الظُّهْرِ
100. صَوْمُ رَمَضَانَ
101. صِيَامُ النَّهَارِ
102. ضَعِيفُ الْبِنْيَةِ

103. ضَغْطُ الدَّمِ
104. ضَوْءُ الشَّمْسِ
105. طَاهِرُ الْقَلْبِ
106. طَرِيقُ الْحَقِّ
107. طَرِيقُ الْغَابَةِ
108. طَلاَقَةُ اللِّسَانِ
109. طَلِقُ اللِّسَانِ
110. طَوَافُ الْكَعْبَةِ
111. طَوِيلُ السَّاقِ
112. طَوِيلُ الْقَامَةِ
113. ظَرِيفُ الْكَلاَمِ
114. عَالَمُ (ك و ف)
115. عِبَادَةُ الأَوْثَانِ
116. عَرْشُ الْمَلِكِ
117. عَرَقُ الْجَبِينِ
118. عَصَا الرَّاعِي
119. عُطْلَةُ الصَّيْفِ
120. عَقْلِيَّةُ الْمُجْتَمَعِ
121. عِلَّةُ السَّرَطَانِ
122. عَلِيَّةُ الْقَوْمِ
123. عِمَارَةُ الْبَيْتِ
124. عِيَادَةُ الْمَرِيضِ
125. غَلَبَةُ الدَّيْنِ
126. غَلِيظُ الطَّبْعِ
127. غِيَابُ الشَّخْصِيَّةِ
128. فَتْحُ الأَنْدَلُسِ
129. فَرِيدُ الْعَصْرِ
130. قَانُونُ الْعُقُوبَاتِ
131. قِتَالُ الْعَدُوِّ
132. قَتْلُ النَّفْسِ
133. قَطْعُ الْمَسَافَةِ
134. قَطْفُ الزُّهُورِ
135. قِمَّةُ الْجَبَلِ
136. قَهْرُ الرِّجَالِ
137. قَوِيُّ الشَّكِيمَةِ
138. قِيَادَةُ الْجَيْشِ
139. قِيَامُ اللَّيْلِ
140. كَبِيرُ الْهَامَةِ
141. كِتَابُ الرَّسُولِ
142. كِتَابُ اللهِ
143. كَلِمَةُ التَّوْحِيدِ
144. كَيْدُ الْخَائِنِينَ
145. لِقَاءُ الْعَدُوِّ
146. مَحَبَّةُ الْوَالِدَيْنِ
147. مِحْفَظَةُ النُّقُودِ
148. مَحْوُ الأُمِّيَّةِ
149. مَذْهَبُ أَبِي ح.
150. مُرَاعَاةُ الآدَابِ
151. مَصَارِيفُ السَّفَرِ
152. مُعَاقَبَة الْمُجْرِمِ
153. مُعَانَاةُ الشَّدَائِدِ
154. مَعْرَكَةُ الْقَادِسِيَّةِ
155. مُقَاسَاةُ الشَّدَائِدِ
156. مُكَافَحَةُ م. خ.

166. نِظَامُ الْحُكْمِ
167. نَظِيفُ الثِّيَابِ
168. نَقِيُّ السَّرِيرَةِ
169. نِكَايَةُ الْعَدُوِّ
170. نُورُ الْعَيْنِ
171. هَدْيُ الإِسْلاَمِ
172. وَحِيدُ الدَّهْرِ
173. وَزَارَةُ الْعَدْلِ
174. يَوْمُ الْجُمُعَةِ

157. مَلاَئِكَةُ اللهِ
158. مَنْصِبُ الرَّجُلِ
159. مِهْنَةُ الْعَامِلِ
160. مَوْسِمُ الْحَصَادِ
161. نَاصِرُ الْمَظْلُومِينَ
162. نَبِيُّ الرَّحْمَةِ
163. نَحِيفُ الْبَدَنِ
164. نَسِيمُ الصَّبَاحِ
165. نَشْرَةُ الأَخْبَارِ

Osmanlıca İzafet Terkipleri (İsim Tamlamaları)

627 yıl kadar uzun bir zaman, tarih sahnesinde kalan Osmanlı Devleti'nin (1500'lü yıllardan itibaren) yazı lisanı olarak kullandığı dile Osmanlıca denir. Vaktiyle "Lisân-ı Osmânî" adı verilen bu dil, Arapça ve Farsçanın etkisi altında ve zamanın akışı içinde yapılanmıştır. Altyapısı Türkçedir.

Öyle anlaşılmaktadır ki, İslam'ın baskın etkisi ve Arap alfabesinin kullanılmasından kaynaklanan eğilimle Türkçe; Arapça ve Farsça ile uzlaştırılmak istenmiş, bu yoldaki çabaların sonucu olarak Osmanlıca doğmuştur. Bu uzlaştırma, daha çok isim ve sıfat tamlamaları ile kısmen devrik fiil cümlelerinde yapılmıştır. Arapçada genel olarak, Osmanlıcada da *(arı Türkçeden daha yaygın biçimde)* nisbeten hüküm mukaddemdir. Bu gerçeği misallerle kanıtlamak mümkündür. Örneğin, arı Türkçede "geldiğim zaman" cümleciği, Arapça karşılığı olan: فَلَما جِئْتُ cümlesine, *-kelimelerinin dizilişi bakımından-* terstir. Bu Türkçe cümleciği Arapçasıyla uyumlu hâle getirmek için "vakta ki geldim" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Aşağıdaki örnekler bu gerçeği daha da somutlaştıracaktır:

Arı Türkçe	Osmanlıca	Arapça Karşılığı
Sağlığımda ona fırsat vermem.	Ona fırsat vermem hâl-i hayatımda.	لَنْ أُمَكِّنَهُ فِي حياتي
İlacın etkisiyle iyileşti.	Şifa bulması, devanın tesiri sayesinde oldu.	تَحَسَّنَتْ حَالُهُ بِسَبَبِ الدَّوَاءِ
Beni deli etti.	Eyledi beni mecnun.	جَعَلَنِي أَجِنُّ
Olağanüstü	Harikulade	خارِقُ العادَةِ

Alıştırma:

Aşağıdaki Osmanlıca izafe terkiplerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz.

Ancak bu işlemi yaparken, bazı kalıplarda büyük değişiklikler yapmanız gerekecektir. Çünkü, aşağıdaki terkipleri, Arapça dil kurallarına uydurabilmek için onları sadece altüst etmek ve izafet bağını Arapçalaştırmak yetmeyecektir. Örneğin: "Su-i kasd" tamlaması, her ne kadar iki Arapça sözcükten oluşturulmuş ise de Arapçada böyle bir tabir kullanılmamaktadır. Bunun yerine إغْتِيَالٌ kelimesi kullanılmaktadır.

Osmanlıca İzafet Terkiplerine Örnekler:

1. Âb-ı hayât
2. Âb-ı kevser
3. Âlem-i gayb
4. Âlem-i K. F.
5. Ashâb-ı Kehf
6. Asr-ı saadet
7. Bâb-ı niyaz
8. Cebel-i Tarıq
9. Darb-ı mesel
10. Dâru'l-aceze
11. Dâru'l-fünun
12. Dâru'ş-şafaka
13. Dest-i izdivac
14. Diyar-ı gurbet
15. Ef''âl-i mukellefîn
16. Efkâr- umumiye
17. Ehl-i dalalet
18. Ehl-i heva
19. Ehl-i takva
20. Ehl-i hak
21. Ehl-i sünnet
22. Ehl-i Kitab
23. Ehl-i beyt
24. Erbâb-ı ilim
25. Evlâd-ı Rasul
26. Kibâr-ı ulemâ
27. Lafza-i Celâl
28. Nizâm-ı âlem
29. Reis-i Cumhur
30. Rızâ-i Bârî
31. Rûz-i ceza
32. Sahih-i Buhârî

33. Sahih-i Muslim
34. Said-i Nursî
35. Salâh-ı amel
36. Sebeb-i vücud
37. Sebe-i nüzul
38. Su-i kasd
39. Su-i zan
40. Sukut-i hayal
41. Şefi-i rûz-i ceza
42. Veled-i zina

Osmanlıca Sıfat Terkipleri (Sıfat Tamlamaları)

Osmanlıca sıfat tamlamalarında, -aynen Arapça ve Farsçada olduğu gibi-, sıfat mewsuftan sonra gelir. Aralarındaki (ı, i) bağı, Farsçadan alınmadır. Osmanlıca sıfat tamlamaları, izafet terkipleriyle çok rahat karıştırılabilir. Onun için mütercim bu konuda dikkatli olmalıdır.

Alıştırma:

Aşağıdaki Osmanlıca sıfat terkiplerini Arapçaya çevirmeyi deneyiniz.

1. Akd-i batıl
2. Akd-i sahih
3. Amel-i salih
4. Asâr-ı atika
5. Ashâb-ı kirâm
6. Azâb-ı elîm
7. Azâb-ı şedîd
8. Belâ-yi azîm
9. Cevâb-ı mukni
10. Cehl-i basit
11. Cehl-i murekkeb
12. Cemaat-i müslimîn
13. Cennet-i a'lâ
14. Cihad-ı sitte
15. Din-i mubîn-i İslâm
16. Duyûn-i umumiyye
17. Ecr-i azîm
18. Ecr-i cezîl
19. Edebiyat-ı cedîde
20. Esbâb-ı mûcibe
21. Ezân-ı Muhammedî
22. Farz-ı ayn
23. Farz-ı kifâye
24. Fecr-i âti
25. Galat-ı meşhur
26. Günah-ı kebair
27. Hadis-i hasen
28. Hadis-i mevzu'
29. Hadis-i munker
30. Hadis-i sahih
31. Hadis-i şerif
32. Harb-i umûmî
33. Hırka-i şerif
34. Hulefâ-i râşidîn
35. İmam-ı A'zam
36. İnsan-ı kâmil
37. Kader-i ilahî
38. Kelâm-ı kadîm

39. Kelâm-ı kibar
40. Kerâhet-i tahsiniyye
41. Kitab-ı Mukaddes
42. Kerâhet-i tenzihiyye
43. Kutub-i sitte
44. Kur'an-ı Kerim
45. Küfr-i inâdî
46. Levh-i Mahfuz
47. Medine-i Munevvere
48. Mekke-i Mukerreme
49. Mescid-i Nebevî
50. Nazm-ı Celîl
51. Nefs-i emmare
52. Nefs-i levvame
53. Nefs-i mutmainne
54. Neseb-i sahih
55. Neseb-i gayr-i sahih
56. Rasul-i Ekrem
57. Rezzâk-ı mutlak
58. Rubab-ı şikeste
59. Saadet-i ebediyye
60. Sabr-ı cemîl
61. Sadr-ı a'zam
62. Sahih-i metrûk
63. Sahra-i cedîd
64. Sebeb-i mücbir
65. Sıfat-ı ilâhiyye
66. Sulâle-i tahire
67. Sünnet-i seniyye
68. Ulûm-i diniyye
69. Vakf-ı kebîr
70. Veliyy-i mücbir
71. Vezir-i a'zam
72. Zat-ı ilâhiyye
73. Zevcât-ı tâhirât

Osmanlıcanın, Türkiye ve Türkçe ile olan bağı açısından önem taşıdığını söylemek abartı sayılmamalıdır. Ancak bu konudaki ilgiyi genellememek gerekir. Şöyle ki; Osmanlıca, yüzyıllar boyu geniş bir coğrafyaya hükmeden bir cihan devletinin dili olmak bakımından bugün özellikle tarihçileri, sosyologları, edebiyatçıları ve bir kısım mütercimleri yakından ilgilendirmektedir. Bu alanlarda uzmanlaşmış Türkiyeli şahsiyetlerin Osmanlıcayı çok iyi bilmeleri hemen hemen şarttır. Aksi hâlde bu ülke ve toplumun yakın geçmişini öğrenmek ve aktarmak sağlıklı olamayacaktır. Bu konuda olabilecek gecikmeler, *-hâlen bütün hızıyla sürdürülmekte olan-* "tarih saptırmacılığı" gibi tehlikeli bir akıma yarayacaktır!

Şu gerçeği de vurgulamak gerekir ki; Osmanlıcayı Türkiye'de yaygınlaştırma özlemi akılcı bir seçim değildir. Bu tercih üzerinde yoğunlaşmak, toplumu gereksiz bir doğrultuda meşgul etmek ve zaman israfına sebep olmak demektir.

DERS-14

Sıfat Tamlaması (Sıfat Terkibi) ve Arapçadan Türkçeye Tercümesi

Türkçede sıfat: "varlıkların durumlarını, renklerini, biçimlerini, sayılarını, sıralarını, yerlerini belirten sözcüklerdir" şeklinde tanımlanır. Özet olarak: "İsimleri niteleyen ya da belirten sözcüklerdir." diye de tanımlanabilir. Sıfatlar, cümle içinde, niteledikleri şeylerle birlikte olurlar.

Sıfatın Arapçadaki ayrıntılı tanımı ise şöyledir:

الصِّفَةُ (النَّعْتُ): اسْمٌ تَابِعٌ، أَوْ مُؤَوَّلٌ بِهِ، يَتْبَعُ اسْمَ الَّذِي سَبَقَهُ لِيُفِيدَ تَخْصِيصَهُ، أَوْ تَوْضِيحَهُ، أَوْ مَدْحَهُ، أَوْ ذَمَّهُ، أَوْ تَأْكِيدَهُ، أَوِ التَرَحُّمَ عَلَيْهِ؛ كَمَا أَنَّهُ يَتْبَعُهُ فِي الإِعْرَابِ، وَالتَّعْرِيفِ، وَالتَّنْكِيرِ، وَالتَّذْكِيرِ، وَالتَّأْنِيثِ، وَالإِفْرَادِ، وَالتَّثْنِيَةِ، وَالْجَمْعِ.

Yukarıdaki iki tanım karşılaştırıldığında, önemli aykırılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunlar, -hiç şüphe yok ki- Arapça ile Türkçenin birbirine yabancı olan kökenlerinden ve uyuşmayan karakterlerinden kaynaklanmaktadır. Bu aykırılıkları özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

1) Sıfat: Arapçada, mutlaka nitelediği isimden sonra gelir. **الْقَلْبُ الْقَاسِي، أرضٌ جَرْدَاءُ، وَجْهٌ شَاحِبٌ** örneklerinde olduğu gibi… Türkçede ise *(Sabri Ağa, Zeynep Hanım, Hasan Çavuş gibi ünvan sıfatları hariç)*, sıfatlar isimden önce gelirler: Uzun yol, dürüst insan, kapalı hava gibi…

2) Yukarıdaki Arapça tanımına baktığımızda sıfat ile mewsuf arasında sekiz noktada uyum bulunması gerektiğini görüyoruz. Türkçede böyle bir açıklama yoktur. Sadece "Sıfat ile onun nitelediği isim arasına nokta konmaz" gibi noktalama ile ilgili kısa dokunmalar var. Çünkü Türkçede; tarif, tenkir, tezkir, te'nis gibi kavramlar yoktur. Örneğin: "yüksek dağ" ile "yüksek bir dağ" tabirleri arasındaki farkın elbette ki Türkçede bir açıklaması varsa da bu açıklama kesin bir dil bilgisi kuralı olarak saptanmamıştır. Oysa bu iki sıfat tamlamasının Arapçadaki karşılıkları olan **الجَبَلُ الْعَالِي، جَبَلٌ عَالٍ** örneklerinden birincisinde: sıfat da mewsuf da ma'rifedirler. Dolayısıyla, aralarında tam bir uyum vardır. İkincisinde ise: sıfat da mewsuf da nekredirler ve yine aralarında tam bir uyum vardır.

Keza; **أَيَّامٌ مَعْدُودَاتٌ، أَشْخَاصٌ مَشْبُهُونَ** örneklerinde, yine sıfat ile mewsuf arasında tam bir uyum görüyoruz; ikisi de çoğuldurlar. Hâlbuki bunların Türkçesinde böyle bir uyum yoktur. Nitekim bunlar Türkçede; şüpheli kişiler, sayılı günler şeklinde kullanılırlar. Oysa Arapçalarında: şüpheliler kişiler, sayılılar günler olarak geçmektedir.

Arapçadaki eril-dişil ayrımı bakımından da sıfat tamlamaları iki dilde farklılık gösterir. Örneğin Arapçada: الحَدِيقَةُ جَمِيلٌ denmez. Böyle bir isim tamlaması kusurludur. Çünkü bu tamlamada mewsuf (nitelenen) dişildir. Onu niteleyen sıfatın da dişil olması gerekir. Dolayısıyla bu tamlamanın doğrusu: الحَدِيقَةُ جَمِيلَةٌ dur.

Arapçadaki bu açıklamanın dayanak noktası, yukarıda geçen dil bilgisi kuralıdır. Bu ve benzeri kurallar yüzyıllar önce saptanmıştır.

3) Türkçede sıfatlardan; niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları diye iki çeşit olarak söz edilmiş, belirtme sıfatları da ayrıca;

a) İşaret sıfatları,

b) Sayı sıfatları,

c) Belgisiz sıfatlar,

d) Soru sıfatları şeklinde detaylandırılmış, ondan sonra sayı sıfatları da;

asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları gibi kısımlara ayrılmıştır. Arapçada sıfatla ilgili böyle bir taksimat yoktur.

Özellikle Türkçeden Arapçaya çeviri yapan mütercimin bu önemli farklara dikkat etmesi gerekir.

<u>Alıştırma:</u>

Aşağıda, Arapça sıfat tamlamalarına birçok örnek verilmiştir. Bu örnekleri inceleyiniz ve hepsini Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

نَمَازِجُ مِنَ التَّرْكِيبِ الْوَصْفِيِّ

Bu örneklerdeki sıfat ve mewsufların tamamı muarreftirler (nekre değildirler!).

1. الأَجْرُ الْجَزِيلُ

2. الإِسْمُ الْمَذْكُورُ

3. الأَسِيرُ الْمُسْتَضْعَفُ

4. الأُمُّ الْحَنُونُ

5. الأَمَدُ الْبَعِيدُ

6. الأَمْرُ الْهَيِّنُ

7. الإِنْسَانُ الْوَقِحُ

8. الإِيمَانُ الصَّادِقُ

9. البَّابُ الأَوَّلُ

10. البَابُ الْمُغْلَقُ

11. البَحْرُ الْغَمْرُ

12. البَرْدُ الْقَارِسُ

13. البُرْهَانُ الْقَاطِعُ

14. البَقَرَةُ الصَّفْرَاءُ

15. البَلَدُ الطَّيِّبُ

16. البَيْتُ الْمَهْجُورُ

17. البِئْرُ الْعَمِيقُ

18. التَّاجِرُ الْفَاشِلُ

19. التَّعْبِيرُ الْغَامِضُ

20. التِّلْمِيذُ النَّاجِحُ

21. الثَّعْلَبُ الْمَاكِرُ

22. الجَبَّارُ الْعَنِيدُ

23. الجَبَل الشَّامِخُ

24. الجِسْرُ الْمُمْتَدُّ

25. الجِسْمُ النَّحِيفُ

26. الجِهَاتُ السِّتُّ

27. الجِهَازُ الْعَاطِلُ

28. الجَوَابُ السَّرِيعُ

29. الحُبُّ الْمَمْنُوعُ

30. الحَجُّ الْمَبْرُورُ

31. الحُجَّةُ الْبَالِغَةُ

32. الحَدُّ الأَدْنَى

33. الحُرُّ الْعَفِيفُ

34. الحَرْبُ الضَّارِيَةُ

35. الحَرَمُ الْمَكِّيُّ

36. الحَظُّ الْوَافِرُ

37. الحَقُّ الْمُرُّ

38. الحُكْمُ الْعَدْلُ

39. الحُكُومَةُ الرَّاشِدَةُ

40. الحَيَاةُ السَّعِيدَةُ

41. الخَسَارَةُ الْفَادِحَةُ

42. الخُلُقُ السَّيِّءُ

43. الدَّوْرُ الْخَطِيرُ

44. الذَّكَاءُ الْوَقَّادُ

45. الذَّنْبُ الْمَغْفُورُ

46. الذَّوْقُ السَّلِيمُ

65. الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ

66. الصِّلَةُ الْقَوِيَّةُ

67. الضَّرْبَةُ الْعَنِيفَةُ

68. الطَّابِقُ الأَعْلَى

69. الطَّبِيبُ الْحَاذِقُ

70. الطَّرِيقُ الْوَعْرُ

71. الطَّعَامُ اللَّذِيذُ

72. الطُّغْمَةُ الْحَاكِمَةُ

73. الطِّفْلُ الصَّغِيرُ

74. العَالِمُ الْمُتَبَحِّرُ

75. العَامُ الْخَامِسُ

76. العَبْدُ الصَّالِحُ

77. العُبُوَّةُ النَّاسِفَةُ

78. العَدُوُّ اللَّدُودُ

79. العَرْفُ الطَّيِّبُ

80. العَقْلُ الرَّاجِحُ

81. العَقْلُ السَّدِيدُ

82. العَقْلُ النَّاضِجُ

47. الرَّأْيُ السَّقِيمُ

48. الرَّائِحَةُ الْكَرِيهَةُ

49. الرَّبُّ الرَّحِيمُ

50. الرَّجُلُ الشَّرِيفُ

51. الرَّجُلُ الْفَاجِرُ

52. الرِّحْلَةُ الْمُمْتِعَةُ

53. الرَّسُولُ الْكَرِيمُ

54. الرِّيحُ الْعَاصِفُ

55. السَّرِيرَةُ النَّقِيَّةُ

56. السِّفْرُ الْجَلِيلُ

57. السَّمُّ الْقَاتِلُ

58. السَّهْلُ الْمُمْتَنِعُ

59. السَّوَادُ الأَعْظَمُ

60. السَّيْفُ الْمَسْلُولُ

61. الشَّهْرُ الْحَرَامُ

62. الصَّاحِبُ الْخَبِيثُ

63. الصَّانِعُ الرَّدِيءُ

64. الصَّدِيقَ الْمُخْلِصُ

83. العِلْمُ الرَّاسِخُ

84. العِلْمُ النَّافِعُ

85. العُمْرُ الطَّوِيلُ

86. العَيْشُ الرَّغِيدُ

87. الغَنِيُّ السَّخِيُّ

88. الفَجْرُ الصَّادِقُ

89. الْفَصْلُ الثَّانِي

90. الفَقِيرُ القَّانِعُ

91. الفَلَكُ الدَّوَّارُ

92. القَتْلُ الْعَمْدُ

93. القَدُّ الرَّشِيقُ

94. القُدْسُ الشَّرِيفُ

95. القُرْآنُ الْكَرِيمُ

96. القَصْرُ الْمَشِيدُ

97. القَصْرَ الْمَعْمُورُ

98. القَلْبُ الحَزِينُ

99. القَلْبُ الْقَاسِي

100. القَلَمُ الأَحْمَرُ

101. القَمَرُ الْمُنِيرُ

102. القَوْلُ الباطِلُ

103. القَّوْلُ اللَّيِّنُ

104. الكِتَابُ الْمُقَدَّسُ

105. الكَعْبَةُ الْمُشَرَّفَةُ

106. الكَلاَمُ الْفَصِيحُ

107. الكَلْبُ الْعَقُورُ

108. الكَلْبُ الْمَسْعُورُ

109. الكَلِمَة الطَّيِّبَةُ

110. الكَّلِمَةُ الْوَجِيزَةُ

111. اللِّبَاسُ الْفَاخِرُ

112. اللِّصُّ الخَطِيرُ

113. اللَّهْجَةُ الْقَاسِيَةُ

114. اللَّوْنُ الأَخْضَرُ

115. اللَّيْلَةُ الْمُبَارَكَةُ

116. المَالُ الْكَثِيرُ

117. المَدِينَةُ الْمُنَوَّرَةُ

118. المُرَتَّبُ الْمُغْرِي

119. المَرَضُ الْعِضَالُ

120. الْمُسَافِرُ الْغَرِيبُ

121. المَسْجِدُ الْحَرَامُ

122. المَسْجِدُ النَّبَوِيُّ

123. المَطَرُ الْغَزِيرُ

124. المَكَانُ الْخَالِي

125. المَكَانُ الْمُرْتَفِعُ

126. مَكَّةُ الْمُكَرَّمَةُ

127. المَلأُ الأَعْلَى

128. المَيِّتُ الْمَقْبُورُ

129. النَّبَأُ الْعَظِيمُ

130. النَّجْمُ الثَّاقِبُ

131. النَّسَبُ الطَّاهِرُ

132. النِّظَامُ القَائِمُ

133. النَّظَرُ الثَّاقِبُ

134. النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

135. النُّورُ السَّاطِعُ

136. النَّوْعُ الْجَدِيدُ

137. الهَضْبَةُ الْخَضْرَاءُ

138. الهِلاَلُ الأَحْمَرُ

139. الوَجْهُ الْجَمِيلُ

140. الوَجْهُ الشَّاحِبُ

141. الوَجْهُ الطَّلِقُ

142. الوَجْهُ الْعَبُوسُ

143. الوَجْهُ الْمُشْرِقُ

144. الوَحْشُ الْمُفْتَرِسُ

145. الوَلَدُ الصَّالِحُ

146. الوَلَدُ الْعَاقُّ

147. اليَدُ الطَّاهِرَةُ

148. اليَقِينُ التَّامُّ

149. اليَوْمُ الأَخِيرُ

150. اليَوْمُ السَّعِيدُ

Aşağıdaki sıfat tamlamalarında sıfat ve mewsufların hepsi nekredirler.

حُبٌّ زَائفٌ

أَوْرَاقٌ خُضْرٌ

عَدُوٌّ حَاقِدٌ

فِكْرٌ شَارِدٌ

تِجَارَةٌ رَابِحَةٌ

التَّوَاضُعُ خَصْلَةٌ طَيِّبَةٌ

الجَاهِلُ مَخْلُوقٌ جَرِيئٌ

الدَّوْلَةُ صَانِعٌ رَدِئٌ وَتَاجِرٌ فَاشْلٌ.

الحَرِيصُ عَلَى جَمْعِ الْمَالِ آلَةٌ شِبْهُ إِنْسَان

DERS-15

Gerekçeli İfadelerin Tercümesi:

Arapçada gerekçe için kullanılan bileşik sözlerin başlıcaları şunlardır: (لأَنَّهُ) , (لأَنَّ), (ذَلِكَ أَنَّ), (ولِهَذَا) Bunlar, Türkçedeki **"çünkü", "zira", "bu nedenle" "dolayısıyla"** ve **"nitekim"** gibi anlamlar taşırlar. Bir tezi, bir iddiayı kanıtlama çabası verilirken, yerine göre bu sözlerden biri kullanılır.

Alıştırma:

Aşağıdaki gerekçeli Arapça ifadeleri Türkçeye çevirmeyi deneyiniz:

الجَاهِلُ يَشْمَئِزُّ مِنَ الْكَلاَمِ الرَّائِعِ، لأَنَّ الجَهْلَ شِبْهُ مَرَضٍ.

الْبَلِيدُ يَكْرَهُ الأَدِيبَ وَيَقْدَحُ فِي أُسْلُوبِهِ، لأَنَّهُ مَحْرُومٌ.

الدَّنِيئُ يَطْعَنُ فِي الأَصِيلِ، لأَنَّهُ حَقِيرٌ.

الرَّجُل الصَّالِحُ يَتَجَنَّبُ مُجَالَسَةَ الْفَاسِقِ، لأَلاَّ يُتَّهَمَ بِمَا فِي صَاحِبِهِ مِنَ الْفِسْقِ.

المَحَبُّة ثَمَرَةُ الْعِلْمِ بِالْجَمَالِ، لأَنَّ طَبْعَ الإِنْسَانِ مَجْبُولٌ عَلَى مَحَبَّةِ الْجَمَالِ.

أَرْبَابُ الْقَلَمِ كَانُوا قَدِيمًا مِنَ الرِّجَالِ، لأَنَّ الْكِتَابَةَ كَانَتْ فِي الرِّجَالِ دُونَ النِّسَاءِ.

الأُمِّيُّ سُمِّيَ أُمِّيًّا لأَنَّهُ لاَ يَكْتُبُ نِسْبَةً إِلَى أُمِّهِ الَّتِي لَمْ تَكُنْ تُحْسِنُ الْكِتَابَةَ فِي الْقُرُونِ الْمَاضِيَّةِ.

DERS-16

Tercüme Sırasında Cümlenin, Her Bakımdan Bir Bütün Olarak Aktarılmasının Önemi

Tercümede en önemli husus, cümlenin bütünlüğünü korumaktır. Kaynak dilde, her cümlede ne anlatılmak istenmişse, mümkün olduğunca onun hedef dile noksansız bir bütünlük içinde aktarılması şarttır. Çeviri sanatının bütün incelikleri bu noktada odaklanmaktadır. Dolayısıyla mütercimin sahip bulunduğu uzmanlık, beceri ve hüner de cümlenin bir bütün olarak hedef dile aktarılması sırasında ortaya çıkar. Bu ilgiyle vurgulamak gerekir ki; bütünlüğü korunan, kaliteli bir aktarımın yolu "noktadan noktaya çeviri"den geçer. Yani her cümleyi bağımsız olarak tercüme etmek gerekir. Dürüstlüğün, içtenliğin ve mesleğe saygının icabı budur. Bu yolu göz ardı eden mütercimler acele etmiş olurlar! Birden çok cümle içeren bir paragrafı ya da bir metni okuyup zihinde harmanladıktan sonra onu hedef dile aktarmak doğru bir davranış değildir.

Çeviri sanatının en önemli ve belki de tek amacı olan "cümlenin kusursuz bir bütünlük içinde aktarılması" konusu, burada birçok ayrıntıdan *-uygulamalı olarak-* söz etmeyi gerekli kılmaktadır.

Bu ayrıntılar aşağıda 12 madde içinde açıklanmıştır. Bu maddelerden her birinin içinde uygulamalı örnekler verilmiştir. Bu suretle tercüme öğrencisinin, kendi birikiminden de yararlanarak örnekleri çoğaltması ve gittikçe çeviriyi daha kolayca ve zaman kaybetmeden gerçekleştirebilmesi için destek sunulmuştur.

Ayrıntılara gelince:

Cümlenin hiçbir ögesi ihmal edilmemelidir. Cümle, ögelerinin sayısı bakımından çeşitlidir. En az iki kelimeden oluşabileceği düşünülen cümlenin, bazen bu iki ögeden biri zikredilmemiş *(gizli kalmış)* olabilir. Buna Arapçada "idmâr" denir. Örneğin ذَهَبَ fiili, *(görünürde)* tek kelimeli bir cümledir. Oysa bu cümle *-gerçekte-* iki sözcükten *(fiil-failden)* oluşmaktadır. Fail mudmar *(gizli)* olan هُوَ dir.

<u>Alıştırma:</u>

Aşağıdaki ayette mudmar olan bir kesit vardır. Onu bulmaya çalışınız:

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا... (فاطر/8)

Meâli: Kötü davranışı kendisine güzel gözüken kimse mi?..

Yukarıdaki ayetten bu kadar anlaşılmaktadır. Bu da ayette "mud-

mar", yani gizli bir kesit bulunduğunu gösteriyor. Bu gizli kısımda ne söylemek istenmiş olabileceği hakkında ise *-az çok farklı yorumlansa da-* hemen bütün yorumcuların kanaatleri yaklaşıktır. Bunlardan biri örneğin şöyle olabilir; "(...) yoksa iyi davranış gösteren kimse mi doğru yoldadır?"

Cümlenin hedef dile aktarılması sırasında, önem verilmesi gereken ikinci husus; kuşatıcı toplu tercümedir. Bütünlüğünü korumak şartıyla cümleyi oluşturan her kelimenin, ayrı ayrı çevirisi yerine, *-hepsinin birden anlatmak istediği-* manayı hedef dile aktarmak gerekir. Buna "global tercüme" diyebiliriz. Cümleyi hedef dile çevirmek için eğer her kelimesinin ayrı ayrı karşılıklarını bulur, ondan sonra bu küçük parçaları *-yerlerini değiştirmeden-* birleştirerek toplu bir aktarımı düşünürseniz, üzerinde çalıştığınız ifadeyi dil kurallarına uygun ve kolay anlaşılır bir akıcılıkta tercüme etmeyi *-çoğu kez-* başaramazsınız. Bu yönteme de "kırık tercüme" denir. Ancak kırık tercüme yardımıyla global tercümeye ulaşılabilir. Bu da bir yöntem meselesidir. Eğer mütercim, global tercümeyi gerçekleştirebilmek için önce kırık tercümeye başvurmak zorunda kalırsa elbette ki bu aracı kullanacaktır. Önemli olan, cümlenin kusursuz bütünlüğüdür; ondan sonra paragrafın, daha sonra da metnin bütünlüğü gelir.

Alıştırma:

Aşağıda aynı cümlenin; biri kırık, öbürü global olmak üzere Türkçeye iki ayrı çevirisi yapılmıştır. Bu iki farklı tercümeyi karşılaştırmalı olarak inceleyiniz:

يَكُونُ الجَوُّ حَارًّا فِي الصَّيْفِ.

Yukarıdaki Arapça cümleyi oluşturan kelimelerin sıra ile Türkçeye (kırık) tercümesi şöyledir:

"Olur hava sıcak içinde yaz."

Bu çeviri *-görüldüğü üzere-* uygunsuzdur. Çünkü *-anlaşılıyor olsa bile-* Türk dil kurallarına aykırıdır. Bu sorunun iki nedeni vardır; biri temel, ikincisi ise *-birincisine bağlı olarak-* tâlîdir. Temel neden; Türkçe ve Arapça arasındaki yapı ve karakter farkından kaynaklanmaktadır. Bunu, şöyle özetleyebiliriz:

Türkçe, *-Moğolca, Mançuca ve Tunguzca gibi-* Altay dilleri ailesindendir. Arapça ise *-İbranca, Aramca, Fenikece ve Akadça gibi-* Sami dilleri ailesindendir. Bu temel sebepten kaynaklanan tâlî neden ise, Türk dil mantığı ile Arap dil mantığı arasındaki örtüşmezliktir. İşte bu iki sebepten dolayı Arapça ile Türkçe arasında çeviri yapan mütercimin, cüm-

le içindeki kelimeleri, zihninde harmanlayarak onları uygun bir sıraya koyması gerekir. Çevirmenin, harmanlamadan ya da kırık tercümeden sonra yapacağı bu son düzenlemeye "global tercüme" ya da "toplu tercüme" denir. Unutulmamalıdır ki, çeviride daima hedef dilin kuralları geçerlidir.

Şimdi de yukarıdaki Arapça cümlenin aşağıda, global çevirisini göreceksiniz:

"Yazın hava sıcak olur."

Yukarıdaki Arapça cümlenin Türkçeye kırık ve toplu tercümelerini karşılaştırdığımızda şu değişikliklerin yapıldığını görürüz:

- Kelimelerin sayısı değişmiştir; kırık tercümede kelime sayısı beş iken, toplu tercümede bu sayı dörde inmiştir.

- Kelimelerin yerleri değişmiştir; kırık tercümede 1 numaralı kelime, toplu tercümede dördüncü sırada yer almıştır. Kırık tercümede "yaz" kelimesi 4. sırada, toplu tercümede ise birinci sırada yer almıştır.

- "Yaz" kelimesi, Arapçadaki فِي edatının anlamını da içererek "yazın" şeklini almıştır. (yaz mevsimi içinde, demektir.)

Şu hâlde mütercim, Arapçadan Türkçeye çeviri yaparken en az bu kadar bir değişikliğin tercümeye yansıyacağını peşin olarak bilmeli ve ona göre hazırlıklı olmalıdır.

Orta ve uzun cümleler, birkaç kesitten oluşurlar. Bu kesitler *-genel olarak- (mubteda-haber), (fiil-fail-mef'ul), (isim tamlaması)* ve *(sıfat tamlaması)* gibi bileşik ifadelerdir. Cümlenin bütünlüğünü koruyarak toplu bir tercümeyi başarıyla gerçekleştirebilmek için *-kelimelerin yerlerini değiştirerek yeniden düzenleme işleminde olduğu gibi-* bu kesitlerin de yine *-gerekirse-* yerlerini değiştirmek suretiyle onları yeniden düzenleyerek çeviriyi sonuçlandırmak gerekir. Aşağıdaki Arapça cümlenin, Türkçeye çevrilirken kesitlerinin nasıl düzenlendiğini inceleyiniz.

كَرَّسَ كُلَّ جُهُودِهِ فِي إِحْيَاءِ الْقِيَمِ السَّامِيَةِ.

Yukarıdaki Arapça cümle, *(gizli ve açık zamirlerle tarif edatları dâhil)* onbir kelimeden ve iki ana kesitten oluşmaktadır. Kesitlerden birincisi: كَرَّسَ كُلَّ جُهُودِهِ, ikincisi de: فِي إِحْيَاءِ الْقِيَمِ السَّامِيَةِ. dir. Bu cümleyi üç kesit olarak da düşünebiliriz;

1) كَرَّسَ كُلَّ جُهُودِهِ،

2) فِي إِحْيَاءِ،

3) الْقِيَمِ السَّامِيَةِ .

Bu cümleyi Türkçeye çevirirken *-her şeyden önce-* kelimelerin karşılıkları, Türk dil kurallarına uygun biçimde sıralanmalıdırlar. Bu suretle kesitler, kendiliklerinden *-çeviride-* uygun yerlerini alacaklardır. Şu hâlde çeviride sıralama önceliği kesitlere değil, kelimelere aittir. Bu ilkeyi, yukarıdaki Arapça cümlenin, kırık ve global çevirisinde şöyle göreceğiz:

Cümlenin kırık tercümesi:

"Yoğunlaştırdı bütün çabalarını içinde canlandırmak değerlerini maneviler."

Tabiatıyla bu çeviriyi anlamak güçtür. Şimdi de cümlenin global tercümesine bakalım:

Cümlenin toplu tercümesi:

"Bütün çabalarını, manevi değerleri ihya etmede yoğunlaştırdı."

Edebî değerlere uygun bir ifade hâline getirmek için bu cümlede, şöyle küçük bir değişiklik daha gerekebilir:

"Bütün çabalarını, manevi değerleri ihya etmek için yoğunlaştırdı."

Bu örnekte görüldüğü üzere, ibareyi Türkçenin edebî tarzına uygun hâle getirebilmek ve akıcılığını sağlayabilmek için mütercim, *-metne çok fazla müdahale etmeden-* zaman zaman küçük değişiklikler yapmak durumunda kalabilir.

Tercümede Kelimenin Karşılığı

Diller, zenginlik bakımından birbirinden farklıdırlar. Bazı diller, diğerlerine göre daha zengindirler. Çeviri yaparken, sık sık önemli sıkıntılarla bu yüzden karşılaşılır. Bir dilin zenginliği onun *-genel olarak-* üç özelliğinden kaynaklanır;

a. Kelimenin, birden çok anlama gelebiliyor olması,

b. Anlamdaş kelimelerin sayıca çokluğu,

c. Kelimenin, başka dillerde ifade edilemeyen bir anlam taşıyor olması.

Konumuzu ilgilendiren önemli bir ilke vardır: **"Dil bilimi; bilimsel disiplin gereği, dünyada hiçbir dilin bir diğerinden üstün ya da zengin olmadığını varsayar."** Buna rağmen bir dil eğer yukarıdaki üç özelliği taşıyorsa, o dil zengindir denebilir. Ancak bir dilin, *-mutlak anlamda-* herhangi bir dilden daha zengin olduğu söylenemez. Örneğin; *"Arapça, her bakımdan Türkçeden daha zengin bir dildir."* savı, doğruyu yansıtmaz. Dolayısıyla, zengin olduğuna inanılan bir dilin, yetersiz sanılan bir dil karşısında bazen onunla eşit, bazen de onun gerisinde bulunabileceği olasılığı vardır. Zengin dilin karşıtını "yetersiz dil" olarak tanımlayabiliriz.

Zengin bir dil ile çoğu kez onun karşısında yetersiz kalan bir dil arasında çeviri yapmak çok zordur. Eğer zengin dil ile yetersiz dil ayrı ayrı dil ailelerinden ve farklı yapılara sahip iseler, çeviri işlemi *-özellikle edebî anlatımlarda-* çok daha zorlaşır. Bu ilgiyle ifade etmek gerekir ki; öteden beri, Arapçanın zengin bir dil olduğuna ilişkin bir kanaat vardır. Eğer Arapçayı, *-bilimsel testler kullanarak-* örneğin Türkçe ile karşılaştıracak olursak, bu gerçeği açık şekilde görmemiz mümkündür. Yukarıdaki üç özellikten yola çıkarak, bu iki dil arasında bir karşılaştırma yapmakta yarar vardır.

Örneğin, aşağıdaki Arapça cümlede iki önemli kelime vardır: **صَلَاح** ve **مَرْهُون**.

İçinde, bu iki kelimenin kullanıldığı cümle şudur:

صَلاَحُ النَّاسِ مَرْهُونٌ بِصَلاَحِ عُلَمَاءِهِمْ وَحُكَّامِهِمْ.[1]

Eğer bu cümleyi, "İnsanların iyiliği, yöneticilerinin ve âlimlerinin iyiliğine bağlıdır." şeklinde Türkçeye çevirecek olursak, bu cümlenin Arapçasındaki parlak anlatım ve zengin muhteva tamamen yok olur. Ancak bu çeviri ile yetinmekten başka çare de yoktur. Bunun nedenlerini şöyle açıklayabiliriz:

a. Arapça "salâh" ve "merhûn" kelimelerini zengin içerikleriyle yansıtabilecek, Türkçede birer karşılıkları yoktur. Ayrıca Türkçede hâlen binlerce Arapça kelime kullanılıyor olmasına rağmen, bu iki kelime çok nadir olarak *-sadece ilim ehli tarafından-* kullanılmaktadır. Çünkü içeriklerini anlayabilecek, kapsamlı bir Arapça dil kültürü ile birlikte İslamî ilimlerde geniş birikime sahip insan sayısı Türkiye'de oldukça azdır. Nitekim bunun en güçlü kanıtlarından biri de **"âlim"** kavramı yerine Türkiye'de **"akademisyen", "ilim adamı", "din adamı", "uzman", "Dr."** ve **"prof. Dr."** gibi ünvanların kullanılıyor olmasıdır. Bütün bu açıklamalar, Türkçenin Arapça karşısındaki yetersizliğini çok açık biçimde ortaya koymaktadır.

b. Ne **"iyilik"** sözcüğü Arapça **"salâh"** kelimesinin tam karşılığıdır, ne de **"bağlı"** sözcüğü Arapça **"merhûn"** kelimesinin tam karşılığıdır. Türkçedeki **"iyilik"** sözcüğü, olsa olsa Arapçadaki **"ihsan إحسان"** kelimesinin, **"bağlı"** kelimesi de Arapça **"mewsûq موثوق"** kelimesinin karşılığı olabilir.

Dolayısıyla bu örnekte açıkça görüldüğü üzere Türkçe, Arapçanın karşısında *-çoğu kez-* yetersiz kalmaktadır. Bu ise Arapçadaki zengin içerikli anlatımların, Türkçeye her zaman kolaylıkla taşınamayacağını

1. Prof. Dr. Emrullah İşler, Prof .Dr. Musa Yıldız, Arapça Çeviri Klavuzu s. 243. Elif Yay., Ankara 2002.

göstermektedir. Arapça-Türkçe arasında çeviri yapan mütercimin bu önemli noktadan haberdar olması gerekir. Bununla birlikte çevirmen, aşırıya kaçmayan uygun yorumlarıyla, ayrıca edatlardan ve anlamdaş kelimelerden yararlanarak ve parantez cümleleri kullanarak metin ile tercüme arasında olabildiğince denge kurmak için çaba harcamalıdır.

<u>Alıştırma:</u>

Aşağıdaki (birbirini izleyen) iki ayet-i kerimeyi (meâlen) Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ * يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ، هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ (التوبة/34، 35).

TERCÜME EĞİTİMİNDE ORTA DÜZEY UYGULAMALAR

تَطْبِيقَاتٌ عَلَى الْمُسْتَوَى الْمُتَوَسِّطِ فِي تَعْلِيمِ التَّرْجَمَةِ

TÜRKÇE-ARAPÇA VE ARAPÇA-TÜRKÇE METİN ÇEVİRİ DERSLERİ

Metin Tercümesi

İnsan konuşan canlıdır. Öbür canlılardan en büyük ve en çarpıcı farkı, onun konuşuyor olmasıdır. Konuşmak ise bir iletişim aracıdır. Bazen konuşmak da yetmez. Eğer muhatabınız konuştuğunuz dili bilmiyor, siz de onun dilini bilmiyorsanız, bir aracıya ihtiyacınız var demektir. İşte bu aracı, mütercim ya da tercümandır.

İnsanlar, tarihleri boyunca hep konuşmuşlardır. Amaçlarını bazen sembollerle dile getirmeye çalışmışlar, yazıyı bulduktan sonra da isteklerini, zevklerini, sevinç ve acılarını bu araçla anlatmaya çalışmışlardır. Yazı, *-koşullar el verdiği sürece-* kalıcı olduğu için yazılı anlatımlar, sonraki kuşaklara intikal etme imkânını bulabilmiştir. Bu suretle günümüzün kütüphanelerini dolduran eserler oluşmuştur. Bunlar, çeşitli dillerde yazılmış ve atalarımız tarafından bize bırakılmış zengin bir kültür mirasıdır.

Yazı aracı, çağımızda çok daha yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Dünyanın çeşitli dillerinde, her gün kitaplar, makaleler, haberler ve mesajlar yayımlanmaktadır. İnsanlar bu yazılı anlatımların yayımlandığı materyalleri elde ederek bilgi edinme ihtiyacını gidermeye çalışmaktadırlar. Ancak bilmedikleri dillerde yayımlanan bu anlatımların *-yabancı dil bilmeyen her insan için-* bir çevirmen tarafından tercüme edilmesi gibi çok önemli bir ihtiyaç vardır.

Yazılı anlatımlar bir sözcükten, kitap kapsamında bir metne kadar çeşitli uzunlukta bulunabilirler. Bir sözcüğü, bir ya da birkaç satırı başka bir dile çevirmek pek uzun bir zaman almaz ve yorucu bir uğraş gerektirmez. Ancak uzun metinlerin çevirisi *-bunun tam tersine ve her şeyden önce uzmanlık isteyen-* dakik ve yorucu çalışmalarla ancak gerçekleşebilir.

Tercüme öğrencileri, birinci dönem pratikleri sırasında birçok kelime ve cümle çevirisi ile *-buraya gelinceye kadar, çok sınırlı da olsa-* tercümede belli bir düzeye ulaşmış sayılırlar. Profesyonelliğe buradan itibaren

ilk adımlarını atmak üzere olan tercüme öğrencileri, aşağıda *-kolaydan zora doğru ve gittikçe kapsamı artan-* metinlerle karşılaşacaklardır.

Aşağıdaki derslerde bu metinlerin önemli bir bölümü Arapçadan Türkçeye, bir kısmı da Türkçeden Arapçaya çevrilecektir. Ana dil olarak Türkçe konuşan tercüme öğrencisi, Arapçadan Türkçeye çeviri yaparken pek zorlanmayacak, fakat bunun tersini yaparken *(Türkçeden Arapçaya çeviri sırasında)* ilk denemelerde hiç şüphesiz zorlanacaktır. Her iki hâlde de yaptığı çevirilerde olabilmiş yanlışları, *-ehil birinin veya hocasının desteğini isteyerek-* gidermeye çalışmalıdır. Önemli bir uyarı olarak şunu kaydetmek gerekir ki tercüme öğrencisi, profesyonel düzeyi yakalayıncaya kadar, yaptığı çevirilerin doğruluğundan emin olabilmek için sık sık bir danışmana ihtiyaç duyacaktır. Dolayısıyla bu konuda gerekli tavsiyeleri almadan sorumluluk altına girerek profesyonel çeviri hizmetlerini üstlenenler, büyük sorunla karşılaşabilirler!.

METİN ÇEVİRİ DERSLERİ

"Metin" kelimesi, bir edebiyat terimidir. Konusu ne olursa olsun bu sözcük, *-bir terim olarak-* edebiyat alanını ilgilendirir. Bu terimin genel anlamına gelince onu şöyle tanımlayabiliriz: Herhangi bir konunun, herhangi bir dille *-yazılı olarak-* anlatımından oluşan sözler bütünüdür.

Metin kelimesi Arapçadır, مَتْنٌ şeklinde yazılır. مَتُنَ يَمْتُنُ fiilinin mastarıdır. Çeşitli anlamlara gelir. Edebiyatla ilgili olarak yukarıdaki tanımda ifadesini bulur. Birkaç cümleden ibaret bir metin olabileceği gibi, hacimli bir kitabın tüm içeriğini kapsayan çok uzun bir yazı da olabilir. Nitekim kitabın metni dendiği zaman, müellifi tarafından o kitaba sığdırılmış yazının tamamı akla gelir.

Metin kelimesi Arapça olmasına karşın Araplar, bu kelime yerine "nass نَصٌّ" sözcüğünü kullanırlar. Çoğulu: نُصُوصٌ tur. Her iki kelime de Arapça olmasına rağmen, Türkçeye neden "nass" yerine bu kelimenin seçilmiş bulunduğu, konumuzun dışında kalan tartışmalı dil sorunlarından biridir.

Örnek olarak aşağıda, farklı konularda ve büyüklüklerde Arapça üç metin bulacaksınız. Bu metinleri inceleyiniz ve onları Türkçeye çevirmeyi deneyiniz.

Örnek-1

المَعْرَكَةُ

المَعْرَكَةُ بَيْنَ الحْقِّ وَالحْقِّ لاَ تَقُومُ. وَالْمَعْرَكَةُ بَيْنَ الحْقِّ وَالْبَاطِلِ لاَ تَدُومُ. وَالْمَعْرَكَةُ بَيْنَ الْبَاطِلِ وَالْبَاطِلِ لاَ تنْتَهِي. وَالحْقُّ يعْلُو وَلاَ يُعْلَى عَلَيْهِ.

Örnek-2

الهَرَمُ وَالْفَقْرُ

عِنْدَمَا تجَاوَزَ السِّتِّينَ مِنْ عُمْرِهِ، سَرَى الْوَهْنُ فِي جَسَدِهِ النَّحِيلِ، وَصَارَ يَضَعُ عَلَى عَيْنَيْهِ نَظَّارَةً سَمِيكَةً، وَيَسْتَعِينُ بِالْعُكَازِ وَالْمُنَشِّطَاتِ وَالْمُقَوِّيَاتِ وَالْمُسَكِّنَاتِ. وَعِنْدَمَا مَنَعَهُ الأَطِبَّاءُ عَنْ تنَاوُلِ السُّكَّرِ وَالدُّهُونِ، وَالتَّوَابِلِ، وَنَصَحُوهُ بِتَجَنُّبِ السَّفَرِ وَالسَّهْرِ، وَقِرَاءَةِ الصُّحُفِ، قَالَ لَهُمْ سَاخِرًا: لاَ حَاجَةَ لِذَلِكَ، فَقَدْ مَنَعَنِي عَنْهَا أَخُو مُرَّةَ! (وَأَخُو مُرَّةَ: الْفَقْرُ)

Örnek-3

مِنَ نَصَائِحِ الأُدَبَاءِ

إِنْ كُنْتَ مُحِبًّا لِلأَدَبِ وَمُعْجِبًا بِالأُدَبَاءِ، اِصْرِفْ هَمَّكَ إِلَى قِرَاءَةِ كُتُبٍ نَافِعَةٍ يَكْفُلُ لَكَ مَلَكَةً حَسَنَةً تَمْلِكُ بِهَا نَاصِيَةَ الأَدَبِ، وَلَكِنْ يَنْبَغِي أَنْ تَكُونَ لَكَ مَوَاهِبُ وَرَاثِيَّةٌ تَقُودُكَ إِلَى هَذِهِ الْغَايَةِ، وَهِيَ مَالاَ يُعْرَفُ إِلاَّ بَعْدَ أَنْ تُوَاصِلَ الدِّرَاسَةَ وَالْبَحْثَ زَمَنًا، وَتَحْفَظَ قَدْرًا كَبِيرًا مِنَ الأَمْثَالِ وَالأَشْعَارِ وَنَصَائِحِ الْحُكَمَاءِ... فَإِنْ ظَهَرَ عَلَيْكَ أَثَرُهَا وَإِلاَّ كُنْتَ أَدِيبًا كَسَائِرِ الأُدَبَاءِ، الَّذِينَ يَسْتَعِيضُونَ مِنَ الْمَوْهِبَةِ بِقُوَّةِ الْكَسْبِ وَالاجْتِهَادِ. وَرَأْسُ الأَمْرِ فِي هَذِهِ الْمَسِيرَةِ بَلْ سِرُّ النَّجَاحِ فِيهَا، أَنْ تَكُونَ صَبُورًا. فَإِنْ دَأَبْتَ فِي الْقِرَاءَةِ وَالْبَحْثِ، وَأَهْمَلْتَ أَمْرَ الزَّمَنِ – طَالَ أَوْ قَصُرَ – اِنْتَهَى بِكَ الزَّمَنُ إِلَى يَوْمٍ يَكُونُ تَارِيخًا لِمَجْدِكَ، وَثَوَابًا لِجِدِّكَ. (مصطفى صادق الرافعي، – بتصرف–)

METİN ÇEVİRİ DENEMELERİ

Tercüme öğrencisinin çeviri becerisini geliştirmek amacıyla aşağıda bir dizi metin sunulmuştur. Bu metinlerden çoğu Türkçe, birkaçı da Arapça olarak düzenlenmiştir. Ana dili Türkçe olan öğrenci için, Türkçeden Arapçaya tercüme gerçekleştirmek daha önemlidir, çünkü daha zordur. Nedenine gelince; *-daha önce de izah edildiği gibi-*, Ana dili Türkçe olan tercüme öğrencisi, Arapça'yı sonradan öğrenmiştir. Bu ise onun, Arapçayı *(ve sonradan öğrendiği başka herhangi bir lisanı)* kendi ana dili kadar mükemmel düzeyde bilmediği anlamına gelir. Dolayısıyla onun ana dilden hedef dile çeviri yapma becerisini geliştirebilmesi için çabalarını bu doğrultuda yoğunlaştırması gerekir. Bu nokta büyük önem taşıdığı için, aşağıdaki metin çeviri denemelerinde, Türkçeden Arapçaya tercüme işlemine daha fazla ağırlık verilmiştir.

Türkçeden Arapçaya çevrilecek her metnin altında, o metinde kullanılacak Arapça sözcüklerin tamamı bir lügatçe içinde yalın olarak yer almaktadır.

Lügatçenin kapsamına ilişkin bilgiler ise şöyledir:

1. Edatlar, takılar ve zamirler hariç, metinde geçen bütün kelimeler (harekesiz olarak) verilmiştir.

2. Fiillerin sadece mastarları verilmiştir.

3. İsimler mufred olarak verilmiştir.

4. Alıntılar, olduğu gibi verilmiştir.

5. Metin içinde tekrarlanmış sözcükler, lügatçede sadece birer kez verilmiştir.

DERS-1

Aşağıdaki Türkçe metni Arapçaya çeviriniz.

Disiplinin Önemi

Disiplin başarının temelidir. Çünkü varlığın ve hayatın da temelidir. Kâinatın hangi köşesine bakışımızı yöneltecek olsak, orada çarpıcı bir düzen görürüz. Dev uzay ve içerdiği gezegenler ve galaksiler, akılları dehşete düşüren bir düzeni haber vermektedir. Varlık âlemindeki her zerre, bütünlük içinde ve tüm evreni kuşatan bir düzeni haber vermektedir. Keza, yerküremiz üzerindeki hayat da ince bir düzen üzerinde durmaktadır. Hayatta her olayın, sebepler zincirine bağlı bir sebebi vardır. "Biz her şeyi ölçü ile yarattık." Alemlerin Rabbi böyle diyor ve bize, düzenin öneminden haber veriyor.

Lügatçe:

نظام – أهمية – أساس – نجاح – كون – حياة – أينما – توجيه – أنظار – أنحاء – مشاهدة – هناك – بارِع – فضاء – عملاق – سيارات – مجرات – إنباء – اندهاش – عقول – كل – ذرة – كون – برهنة – متكامل – شامل – سيادة – عالم – كذلك – كرة – أرضية – قائم – دقيق – حدث – سبب – اتصال – سلسلة – أسباب – هكذا – قول – رب – عالم. "إنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ" (القمر/49).

DERS-2

Aşağıdaki Türkçe metni Arapçaya çeviriniz.

Neden Arapça Öğreniyoruz?

Arapça, dillerin en köklü, en ünlü ve en zenginlerindendir. Onun başlıca özellikleri şunlardır: kelime sayısı ve eş anlamlı sözcükleri bakımından çok zengindir. Üremek için ona imkân veren muazzam bir kapsama ve esnekliğe sahiptir. Bu ise onun, yüzyıllar boyu ilişkilerde kullanılmaya açık bir dil olduğu anlamına gelmektedir. Dilcilerden bir grup*, -bu lisanı hakkıyla bilen kimsenin, içinden geçen en dakik şeyi bile anlatabileceği bir araç olarak-* Arapçanın birçok dilden üstün olduğunu ikrar etmişlerdir. Arapçayı nitelemede, en az bunları söylemek mümkündür.

Lügatçe:

تعلّم – لغة – عربية – عدّ – عريق – حية – شهرة – غنى – خصوصية – رئيس – زاخر – مفرد – مترادف – امتياز – شمول – عظمة – مرونة – سماح – توليد – عناية – فتح – تواصل – دوام – مدى – عصر – إقرار – طائفة – تفوّق – كثير – آلة – استطاعة – اتقان – حقّ – تعبير – دقيق – جولان – خلد – قليل – امكان – قول – وصف.

DERS-3

Aşağıdaki Türkçe metni Arapçaya çeviriniz.

Okuma Kuralları

Okumak; bir beceri, sanat ve zevktir. Çünkü okumak, okuyucunun bilgili ve kültürlü olduğunu kanıtlar. Okumada beceri kazanmak, ancak çok okumakla olur. Okumak ve yazmak, öğretim ve eğitimde temel gereklerdendir. Okuma ve yazmanın disiplinleri vardır; bunlarla bu işlerin erbabı ilgilenir. Yazmak ile okumak arasında organik bir ilişki mevcuttur. Yazmayı bilmeyen, sadece okumayı beceren kimse hemen hemen yoktur. Öğrenciyi yazmaya ve okumaya alıştıracak bir öğretmen olmalıdır. Çünkü birinin rehberliği olmadan insanın kendi kendine okuma yazma öğrenmesi imkânsızdır. Okuma ve yazma, ilme ve bilgiye ulaşmanın iki zorunlu aracıdırlar. Okumanın birçok kuralı vardır. Okuma bir beceri ve yeterliliktir ki okuyan insan, bununla cahil kişiden ayrılır.

Lügatçe:

ماذا – التعلم – اللغة – العربية – تعد – أعرق – اللغات – حية – أشهر – أغنا – خصائص – رئيسة – زاخرة – مفردات – مترادفات – اتمتياز – شمول – عظيمة – مرونة – سماح – توليد – هذا – معنى – لغة – مفتوحة – تواصل – دائم – مدى – عصور – أقرار – طائفة – لغيون – تفوق – كثير – آلة – استطاعة – حق – اتقان – تعبير – أدق جولة – خلد – هذ – أقل – امكان – قول – وصف.

DERS-4

اِقْرَأ النَّصَّ التَّالِيَ أَوَّلاً بِدِقَّةٍ وَإِمْعَانٍ، ثُمَّ حَاوِلْ تَرْجَمَتَهُ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ.

اللُّغَةُ وَالتَّرْجَمَةُ

اللُّغَةُ هِيَ آلَةُ التَّعْبِيرِ عَنِ الْحَيَاةِ كُلِّهَا، لاَ يَسْتَطِيعُ الإِنْسَانُ أَنْ يَسْتَغْنِيَ عَنْ هَذِهِ الآلَةِ أَيْنَمَا حَلَّ، حَتَّى إِذَا كَانَ مُنْفَرِدًا بَعِيدًا عَنْ بَنِي جِنْسِهِ. لأَنَّ الإِنْسَانَ يُحَدِّثُ نَفْسَهُ كَمَا يُحَدِّثُ غَيْرَهُ. وَقَدْ يُكَلِّمُهَا جَهْرًا كَمَا يُخَاطِبُ غَيْرَهُ. فَلاَ يَخْلُو الإِنْسَانُ لَحْظَةً مِنْ حَيَاتِهِ إِلاَّ وَهَذِهِ الآلَةُ مَعَهُ. كُلُّ إِنْسَانٍ سَلِيمِ الْحَوَاسِّ يَتَعَلَّمُ لُغَةً عَلَى الأَقَلِّ أَيَّامَ طُفُولَتِهِ، ثم تَأْخُذُ مَعْرِفَتُهُ فِي الاتِّسَاعِ حَوْلَ اسْتِعْمَالِ هَذِهِ اللُّغَةِ شَيْئًا فَشَيْئًا، خَاصّةً إِذَا دَرَسَ شُعْبَةً مِنَ الْعُلُومِ وَحَظِيَ قِسْطًا كَبِيرًا مِنَ الثَّقَافَةِ. وَقَدْ يَحْتَاجُ الإِنْسَانُ إِلَى مَعْرِفَةِ لُغَةٍ أَجْنَبِيَّةٍ تُسَاعِدُهُ فِي الاتِّصَالِ بِغَيْرِ أَبْنَاءِ شَعْبِهِ، وَلِيَبْنِيَ الْعَلاَقَةَ مَعَهُمْ، حَيْثُ تَجْمَعُ الأَسْبَابُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ. اللُّغَاتُ آلاَتُ التَّفَاهُمِ بَيْنَ الأَفْرَادِ وَالْمُجْتَمَعَاتِ. كُلُّ لُغَةٍ لَهَا طَبِيعَتُهَا الْخَاصَّةُ وَمَبَادِؤُهَا. وَكُلٌّ مِنْهَا عَلَى حِدَةٍ تُمَكِّنُ الأنسَانَ مِنَ الاتِّصَالِ بِمَنْ يَتَدَاوَلُهَا فَحَسْبُ. هَذَا، وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ يَتَفَاهَمُونَ بِلُغَةٍ وَاحِدَةٍ مُشْتَرَكَةٍ. تِلْكَ هِيَ لُغَتُهُمُ الْمَحَلِّيَّةُ. وَقَدْ يَحْتَاجُ بَعْضُهُمْ إِلَى لُغَةٍ أُخْرَى لِيَسْتَخْدِمَهَا فِي الإِتِّصَالِ مَعَ غَيْرِ أَبْنَاءِ شَعْبِهِ. وَهَذَا صَعْبُ الْمَنَالِ. لِذَا، يَلْجَأُ كَثِيرٌ مِنْ أَصْحَابِ الْحَاجَةِ إِلَى مُتَرْجِمٍ يَنْقُلُ كَلاَمَهُ إِلَى الآخَرِينَ. وَلِهَذِهِ الضَّرُورَةِ ظَهَرَتْ فَنُّ التَّرْجَمَةِ، وَأَصْبَحَتْ مِهْنَةً جَلِيلَةَ الْقَدْرِ.

Alıştırma:

Yukarıdaki metnin her cümlesi, aşağıda kısmen Türkçeye çevrilmiştir. Bu cümlelerin boş yerlerini (yine Arapça metinden yararlanarak) doldurmaya çalışınız.

Dil, ………………………tümünü ……………………… bir araçtır. İnsan nerede ………………………olsun, bu araca ………………………Hemcinslerinden………………………ve tek başına kalsa da..

Çünkü ………………………başkasıyla konuştuğu gibi, ………………………………ile de konuşur. Başkasına ………………………………ettiği gibi ……………………………… ile de bazen konuşur. Onun için………., bu araçla birlikte ……………………………….bir an bile bulunmaz. Duyuları ………………………………her insan,……………………………… günlerinde en az bir ………………………öğre-

nir. Sonra, büyüyünceye.................................. onun, bu dili.................................düzeyi.................................gelişir. Özellikle bilimlerden bir branşta.................................ve büyük bir ölçüde kültürden nasip aldığı ....Kendi toplumunun mensuplarından................................. haberleşmede ve onlarla.................................kurmada kendisine yardımcı olacak.................................bilmeye insanın bazen ....olabilir. Bir yer veya zamanda, ...onu öbürleriyle ....getirdiğinde... Diller, ...ve.................................arasında ....araçlarıdırlar.

Her dilin, ...özgü karakteri ve ....vardır.

Ve ayrı ayrı olarak................................., sadece o dili başkalarıyla paylaşan ....insanın kontak ....imkân sağlar

Hâl böyleyken ....çoğu, bir tek ortak ....anlaşırlar. Bu, onların.................................dilidir. Onlardan kimisi, ...toplumunun mensuplarından başkasıyla.................................kullanmak için başka bir dile ....duyabilir. Bu ise elde ....zor bir iştir.

Onun için, ihtiyaç ....birçok kimse, sözlerini.................................aktaracak bir ....başvurur. Bu nedenle ....sanatı ortaya çıkmış ve saygın bir ....olmuştur

DERS-5

Aşağıdaki Türkçe metni Arapçaya çeviriniz.

Hurafe

Hurafe, batıl bir inanış ve yanlış bir düşüncedir. Olgun bir akla ve kâmil bir imana sahip olan insan batıla inanmaz. Ona, ancak aklı olgunlaşmayan ve imanı kemale ermeyen kimse inanır. Çünkü hurafe sağduyuya ters düşer ve imanın esaslarıyla çatışır. Her hurafe uydurulmuştur. Hiçbir hurafenin gerçeğe dayalı bir temeli yoktur. Onun için çocuklardan, delilerden, tutuculardan ve cahillerden başka kimse hurafelere ve batıl şeylere inanmaz. Çocuklara ve delilere gelince mazeretleri açıktır. Tutuculara gelince, bilgi dereceleri ne olursa olsun batıl karşısındaki tutumları cahillerinkinden farklı değildir. Batıl ve hurafelerin hemen çoğu, tutucular aracılığıyla toplumların inançlarına sızarlar. Bu ise batıl ve hurafelere karşı savaş için uyanık olmanın zorunluluğunu teyit etmektedir.

<u>Lügatçe:</u>

خرافة – معتقد – باطل – تصور – خاطيء – اعتقاد – صاحب – راجح – ايمان – كامل – نضج – كمال – تعارض مع – عقل – سليم – تنازع – كل – اختلاف – ليس – أي – أساس – صحة – لذا – طفل – مجنون – متعصب جاهل – عذر – ظاهر – مهما – كان – حظ – علم – معرفة – موقف – يكاد – تسرب – أكثر – شعب – طريق هذا – تاكيد – وجوب – صحوة – كفاح.

DERS-6

اِقْرَأِ النَّشِيدَةَ التَّالِيَةَ أَوَّلاً بِدِقَّةٍ وَإِمْعَانٍ، وَاحْفَظْهَا عَنْ ظَهْرِ قَلْبٍ، ثُمَّ أَكْمِلِ التَّدْرِيبَاتِ الَّتِي تَحْتَهَا.

جَدَّتِي

لِي جَدَّةٌ تَرْأَفُ بِي ** أَحْنَى عَلَيَّ مِنْ أَبِي

وَكُلُّ شَيْءٍ سَرَّنِي ** تَذْهَبُ فِيهِ مَذْهَبِي

إِنْ غَضِبَ الأَهْلُ عَلَيْ ** يَّ كُلُّهُمْ لَمْ تَغْضَبِ

مَشَى أَبِي يَوْمًا إِلَيْ ** يَّ مِشْيَةَ الْمُؤَدِّبِ

غَضْبَانَ قَدْ هَدَّدَ بِالضْ ** ضَّرْبِ وَإِنْ لَمْ يَضْرِبِ

فَلَمْ أَجِدْ لِي مِنْهُ غَيْ ** رَ جَدَّتِي مِنْ مَهْرَبِ

فَجَعَلَتْنِي خَلْفَهَا ** أَنْجُو بِهَا وَأَخْتَبِي

وَهِيَ تَقُولُ لأَبِي ** بِلَهْجَةٍ مُؤَنِّبِ

وَيْحٌ لَهُ، وَيْحٌ لِهَ ** ذَا الْوَلَدِ الْمُعَذَّبِ

أَلَمْ تَكُنْ تَصْنَعُ مَا ** يَصْنَعُ إِذْ كُنْتَ صَبِي!!

تَدْرِيبَاتٌ: أَجِبْ عَنِ الأَسْئِلَةِ الآتِيَةِ باللغة العربية، وَسَجِّلِ الإِجَابَاتِ فِي كُرَّاسَتِكَ:

– مَنِ الجدَّةُ؟

– مَا مَعْنَى: تَرْأَفُ بِي؟

– مَا مَعْنَى قَوْلِ الطِّفْلِ: (هِيَ) أَحْنَى عَلَيَّ مِنْ أَبِي؟

– هَلْ تَذْكُرُ مَصْدَرَ الْفِعْلِ: (أَحْنَى)

– مَا صِيغَةُ كَلِمَةِ (أَحْنَى)؟

– مَا مَعْنَى كَلِمَةِ (سَرَّنِي؟)

– هَلْ هُنَاكَ عَلاَقَةٌ بَيْنَ كَلِمَتَيْ: (السُّرُورِ) وَ(سَرَّنِي؟)

– مَا مَعْنَى الْمَذْهَبِ؟

– مَا الْفَرْقُ بَيْنَ: (غَضِبَ لِي) وَ(غَضِبَ عَلَيَّ؟)

– مَا مَعْنَى: مِشْيَةِ الْمُؤَدِّبِ؟

– مَا مَعْنَى: غَضْبَانَ؟

– مَا مَعْنَى: وَإِنْ لَمْ يَضْرِب؟

– هَلْ تَمَكَّنَ الْوَالِدُ مِنْ ضَرْبِ وَلَدِهِ؟

– لِمَاذَا لَمْ يَجِدِ الطِّفْلُ مَهْرَبًا غَيْرَ جَدَّتِهِ؟

DERS-7

Aşağıdaki Türkçe metni Arapça çeviriniz.

Vücudumuzu Tanıyalım

İnsan vücudu, belirgin üç kısma ayrılır. Bunlar; baş, gövde, kollar ve bacaklardır. Baş, sert kemiklerle kuşatılmıştır. Bu, onu darbelerden korumak içindir. Üstten saçla kaplıdır. İçinde beyin bulunur. O sinirlerin merkezidir. Başta belirgin organlar bulunur. Bunlar; gözler, burun, ağız, ve kulaklardır. Gövde, baştan sonra gelir ve boyun vasıtasıyla ona bağlanır. Gövde, iki belirgin bölgeye ayrılır. Bunlar göğüs ve karındır. Göğüs, bir oyuktan ibarettir; dıştan, kaburga kemikleri diye adlandırılan kemiklerle çevrilidir. İçinde; yemek borusu, nefes borusu, akciğerler ve kalp bulunur. Bu organlardan her birinin vücutta bir görevi vardır. Karın, göğüs altında bir oyuktur. Onu göğüsten ayıran bir zar vardır. Buna, [Peritoneum (İn); Peritoine (fr); Perituvan (tr)] denir. Karında; mide, karaciğer, pankreas, ince bağırsaklar, kalın bağırsaklar ve iki böbrek bulunur. Bu organlardan her birinin, vücutta belli, zorunlu bir görevi vardır. Kollar ve bacaklar gövdeden çıkan ve ona yapışık bulunan dış bölümlerdir. Bunlar da iki kısımdır: Üst çıkıntılar ve alt çıkıntılar. Üst çıkıntılar kollardır; alt çıkıntılar ise bacaklardır.

Lügatçe:

تَعَرُّفٌ – جسم – إنسان – انقسام – ثلاثة – جزء – واضح – رأس – جذع – طرف – محاط – عظم – صلب – ذلك – حماية – صدمة – مغطى – أعلى – شعر – وجود – داخل – مخ – مركز – عصب – عضو – ظاهر – هي عين – أنف – فم – أذن – وَلْيٌ – اتصال – واسطة – عنق – منطقة – هما – صدر – بطن – عبارة – تجويف – محاط – خارِج – تسمية – ضلع – داخل – مريء – قصبة – هوائية – رئة – قلب – كل – هذه – وظيفة – تحت – فصل – غشاء – حجاب – حاجز – معدة – كبد – بنكرياس – مَعْيٌ – دقيق – غليظ – كلية – معين – ضروري – قسم – علوي – سفلي – ذراع – طرف – رِجْلٌ.

DERS-8

اِقْرَأْ النَّصَّ التَّالِيَ أَوَّلاً بِدِقَّةٍ وَإِمْعَانٍ، ثُمَّ حَاوِلْ تَرْجَمَتَهُ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ.

العَمَلِيَّاتُ الأَسَاسِيَّةُ فِي الرِّيَاضِيَّاتِ

الْعَمَلِيَّاتُ الأَسَاسِيَّةُ فِي الرِّيَاضِيَّاتِ أَرْبَعَةٌ. وَهِيَ الْجَمْعُ، وَالضَّرْبُ، وَالطَّرْحُ، والْقِسْمَةُ. فَالْجَمْعُ: هُوَ ضَمُّ الأَعْدَادِ بَعْضِهَا إِلَى بَعْضٍ. مَثَلاً: 4 + 5 = 9 (أَرْبَعَةٌ، زِد عَلَيْهَا خَمْسَةً تُسَاوِي تِسعَةً) تُجْمَعُ الأَعْدَادُ بِطَرِيقَتَيْنِ: بِالطَّرِيقَةِ الْعُمُودِيَّةِ أَوْ بالطَّرِيقَةِ الأُفُقِيَّةِ. يَتِمُّ تَرْتِيبُ الأَعْدَادِ عُمُودِيًّا بَعْضِهَا تَحْتَ بَعْضٍ فِي الطَّرِيقَةِ الأَوُلى؛ وَيَتِمُّ تَرْتِيبُ الأَعْدَادِ أُفُقِيًّا بَعْضِهَا بِجَانِبِ بَعْضٍ فِي الطَّرِيقَةِ الثّانِيَةِ. ولَكِنْ فِي الطَّرِيقَةِ الثّانِيَةِ تَدْخُلُ عَلاَمَةُ الجَمعِ بَيْنَ الأَعْدَادِ الْمُرَتَّبَةِ، تَفْصِلُ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ. بِفَضْلِ هَذِهِ الْعَمَلِيَّةِ نَسْتَطِيعُ أَنْ نَتَحَصَّلَ عَلىَ مَجْمُوعِ أَعْدَادٍ كَبِيرَةٍ فِي لَحَظَاتٍ يَسِيرَةٍ.

يَجِبُ أَنْ يَكُونَ مَدْلُولُ الأَعْدَادِ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ، لِكَيْ يَجُوزَ تَسْمِيَةُ الْمَجْمُوعِ بِالْمَدْلُولِ نَفْسِهِ. لأَنّهُ مَثَلاً: إِذَا جَمَعْنَا عَدَدًا مِنَ التُّفَّاحِ، وعَدَدًا مِنَ الْكُمَّثْرَى، فَلاَ يَكُونُ الْمَجْمُوعُ مَدْلُولاً لأَيِّ جِنْسٍ مِنْهُمَا. وَلِكَي تَصِحَّ عَمَلِيَّةُ الجَمْعِ، يَشْتَرِطُ أَنْ يَكُونَ مَدْلُولُ الأَعْدَادِ الْمَجْمُوعَةِ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ. إِذًا يَجِبُ أَنْ يُجْمَعَ التُّفَّاحُ مَعَ التُّفَّاحِ، وَالْكُمَّثْرَى مَعَ الْكُمَّثرَى.

– حَسَنًا، إِذَا طَلَبَ أَحَدٌ مِنْكَ أَنْ تَجْمَعَ سِتَّ تُفَّاحَاتٍ مَعَ خَمْسِ كُمَّثْرِيَاتٍ، كَيْفَ تُجِيبُهُ؟

– أَوَّلاً أَقُولُ لَهُ هَذَا طَلَبٌ خَطأٌ. ثُمَّ أُذَكِّرُهُ بِالْقَاعِدَةِ الْمَعْرُوفَةِ للْجَمْعِ فِي الرِّيَاضِيَّاتِ؛ أَقُولُ لَهُ: إِنَّهُ لاَ يَجُوزُ جَمْعُ أَجْنَاسٍ مُخْتَلِفَةٍ تَحْتَ إِسْمٍ وَاحِدٍ. وَمَعنىَ هَـذَا: أنَّ خَمْسَ تُفَّاحَاتٍ مَثَلاً إِذَا جُمِعَتْ مَعَ سِتِّ كُمَّثْرَيَاتٍ، فَإِنَّ الْمَجْمُوعَ لا يُمَثِّلُ تُفَّحًا وَلاَ كُمَّثرَى.

هَيَّا بِنَا الآنَ نَقُومُ بِجَمْعِ بَعْضِ الأَعْدَادِ..

Yukarıdaki metnin her cümlesi, aşağıda kısmen Türkçeye çevrilmiştir. Bu cümlelerin boş yerlerini (yine Arapça metinden yararlanarak) doldurmaya çalışınız.

Matematikte.................................... işlemler dörttür. Bunlar; ....çarpma, ... ve bölmedir. Toplamaya .... bu, sayıları birbirine .... ibarettir. Örnek: .... Sayılar....................................

yöntemle toplanırlar. Dikey ....ya da yatay ....

Birinci yöntemde ....dikey olarak....................................dizilirler. İkinci ....ise sayılar.................................... sıralanırlar. Fakat ikinci....................................toplama işareti, sıralanmış olan .... arasına girer, ...birbirinden .... Bu....................................sayesinde, çok anlık süreler ...., büyük miktarda ....toplamını elde edebiliriz.

Sayıların ifade ....şeyin aynı .... olması gerekir. Ta ki sayıların ....aynı ad verilebilsin. Çünkü örneğin; bir.................................... elma ile bir miktar ....toplayacak olursak toplam, ... cinslerden herhangi birini ....etmiş olmaz. Toplama.................................... doğru yapılabilmesi...................................., toplanmış olan ....aynı cinsi ifade etmesi şarttır. Öyle ise ....elma ile, ... da armut ile .... gerekir. Pekâlâ, eğer .... senden .... elma ile .... armudu toplamanı isterse ona .... bir cevap verirsin? Ona, önce bu.................................... yanlış .... söylerim; ondan.................................... matematikte.................................... kuralı .... hatırlatırım, derim ki; .... cinsler aynı .... altında toplanamazlar. Bunun da ....şudur: Örneğin beş...................................., altı armutla toplanacak olursa, bu toplam ne elmayı ne de.................................... temsil eder.

Haydi .... biraz toplama işlemi yapalım.

DERS-9

اِقْرَأِ النَّصَّ التَّالِيَ أَوَّلاً بِدِقَّةٍ وَإِمْعَانٍ، ثُمَّ حَاوِلْ تَرْجَمَتَهُ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ.

أُسْطُورَة الْخَوْف

ذَكَرُو فِي أَسَاطِيرِ الأَوَّلِينَ: أنَّ هَيْكَلاً عَظِيمًا كَانَ خَارِجَ مَدِينَةِ اِصْطَخْر. وَكَانَ يَأوِي إِلَيْهِ بَعْضُ سُرَاةِ اللَّيْلِ إِذَا اِشْتَدَّ بِهِمْ وَحْشَةُ الظَّلاَمِ. وَمَا آوَى إِلَيْهِ أَحَدٌ، إلاَّ غَالَتْهُ الْمَنِيَّة. فَيَأتِي طُلاَّبُ أَثَرِهِ إلَى الْهَيْكَلِ فِي ضَوْءِ النَّهَارِ لِقَصِّ خبَرِهِ، فيجِدُونَهُ مَيِّتًا بِرَغْمِ سَلاَمَةِ بَدَنِهِ مِنْ كُلِّ مَا يُعْرَفُ سَبَبًا لِلْمَوْتِ. اِشْتَهَرَ أَمْرُ الْهَيْكَلِ بَيْنَ السَّابِلَةِ وَالْقُطَّانِ. وَأَخَذَ كُلٌّ حِذْرَهُ مِنَ الْمَبِيتِ بِهِ. حَتَّى ضَاقَتْ الدُّنيَا بِرَجُلٍ وَفضَّلَ الْموتَ عَلَى الْحَيَاةِ. لَكِنْ صَعُبَ عَلَيْهِ الاِنْتِحَارُ. فَذَهَبَ إلىَ الْهَيْكَلِ لَعَلَّهُ يلْقَى مَنِيَّتَهُ. كَانَ بِالْقُرْبِ مِنَ الْهَيْكَلِ رِجَالٌ، نَصَحُوهُ وَحَذَّرُوهُ عَاقِبَةَ الْهَلاَكِ؛ فَلَم يَصْغَ إِلَيْهِمْ وَقَالَ:

– إِنَّمَا أَتَيْتُ لِتِلْكَ الْعَاقِبَةِ.

اِنْفَلَتَ الرَّجُلُ الْبَائِسُ مِنْ نُصَحَائِهِ إلىَ حَيْثَ يَظُنُّ مَهْلَكَهُ. لَمَّا تَوَسَّطَ الْهَيْكَلَ فَأجَابَهُ أَصْوَاتٌ مُزْعِجَةٌ هَائِلَةٌ، كَأَنَّ جَمْعًا عَظِيمًا يُخَاطِبُهُ.

– هَا نَحْنُ قَدْ أَتَيْنَا لإِتْلاَفِكَ! هَا نَحْنُ قَدْ أَتَيْنَا لإِزْهَاقِ رُوحِكَ! هَا نَحْنُ قَدْ وَصَلْنَا لِتَمْزِيقِ بَدَنِكَ وَسَحْقِ عِظَامِكَ!

صَاحَ الْبَائِسُ:

– أَلاَ فَاقْدُمُوا، فَقَدْ سَئِمتُ الْحَيَاةَ!

لَمْ يَكَدْ يُتِمُّ كَلاَمَهُ حَتَّى حَدَثَتْ فَرْقَعَةٌ شَدِيدَةٌ وَانْحَلَّ الطِّلَّسْمُ، وَانشَقَّ الْجِدَارُ، وتَنَاثَرَتْ مِنْهُ الدَّنَانِيرُ وَالدَّرَاهِمُ، وَتَفَتَّحَتْ أَبْوَابُ الْكُنُوزِ.

اِطْمَأَنَّ الْخَائِفَ، وَنَامَ. لَمَّا أضْحَى النَّهَارُ وَجَاءَ الْوَاقِفُونَ عَلى خَبَرِهِ لِيَحْمِلُوا جِنَازَتَهُ، وَجَدُوهُ فَرِحًا مُسْتَبْشِرًا. يَسْأَلُهُمْ بَعْضَ الأَوْعِيَةِ لِيَحْمِلَ مَا وَجَدَهُ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ. سَأَلَ الرِّجَالُ عَنْ قِصَّتِهِ،

وَبَعْدَ الْبَيَانِ، عَلِمُوا أَنَّ هَلاَكَ مَنْ هَلَكَ إِنَّمَا كَانَ بِسَبَبِ الْفَزَعِ مِنْ تِلْكَ الْمُزْعِجَاتِ الّتِي لاَ حَقِيقَةَ لَهَا.[2]

Korku Efsanesi

Eskilere ait.......................... de anlatılır;

(Tarihî) Istakhr .... nin dışında ....bir tapınak varmış.

Gecenin ....cü .... ında şiddetli yalnızlık duygusuna kapılan bazı gece .... burada barınırlarmış.

Ancak burada her kim .... mutlaka ölümün .... sine düşermiş.

Sonra, kendisinden .... almak için .... sürenler,

gün ışığında tapınağa ...., bedeninde ölüm sebebi olarak .... hiçbir şey olmamasına rağmen onu .... olarak bulurlarmış. Bu .... ğın hikâyesi, gelen geçenler .... meşhur olmuştu. Burada .... mamak için herkes .... davranıyordu. Ta ki adamın birinin .... dünya dar geldi ve ölümü .... tercih etti. Fakat, ... intihar etmek ona .... geliyordu.

Bunun üzerine ...., belki ölümle yüz yüze .... diye tapınağa gitti.

Tapınağın yakınında bir .... adam vardı. Ona nasihatte ...., (orada konaklamanın) ölümle sonuçlanacağı .... onu sakındırdılar.

(uyardılar). Fakat adam onlara kulak .... ve dedi ki: ben zaten böyle bir .... için gelmiş bulunuyorum. Zavallı ...., kendisine öğüt .... koparak helak olacağını .... yere gitti. Tapınağın tam .... vardığında, korkunç ve huzur .... sesler ona karşılık verdi.

2. إِنَّ هذِهِ الْقِصَّةَ الْخَيَالِيَّةَ قَدْ صَاغَهَا الْعَلاَّمَةُ جَمَالُ الدِّينِ الأَفْغَانِيُّ بِعُنْوَانِ "أُسْطُورَة الْخَوْف"، وَهِيَ قِصَّةٌ رَمْزِيَّةٌ، أَرَادَ بِهَا إِثَارَةَ الْغَيْرَةِ والْحَمِيَّةِ فِي نُفُوسِ الْمُسْلِمِينَ ضِدَّ الْحَرَكَاتِ الاسْتِعْمَارِيَّةِ واحتِلاَلِ الْغَرْبِيِّينَ للْوَطَنِ الإِسْلاَمِيِّ

Sanki .... bir kalabalık .... sesleniyordu;

İşte seni yok .... geldik! İşte senin canını ....geldik! İşte senin .... parçalamaya ve .... ezmeye geldik! Zavallı .... haykırdı: Haydi, ne ...., gelin! Çünkü ben (artık) .... tan bıktım. Adam henüz .... bitirmemişti ki .... bir patlama oldu. Ve büyü .... Duvar yarılmıştı.

Birden etrafa dinarlar, dirhemler (altın ve gümüş paralar) .... Hazinelerin .... açılmıştı. Korku .... adam rahatladı ve .... daldı.

Gün ağarıp, adam ....ında duyum alanlar, cenazesini .... üzere geldiklerinde .... sevinç içinde buldular. Adam, bulduğu .... ve gümüşleri dolduracak .... istedi. Gelen .... ise başından .... sordular.

Yapılan açıklamadan .... anladılar ki (daha önce burada konaklayıp) ölenlerin .... sebebi meğer aslı esası .... o ürkütücü seslerin doğurduğu .... dolayı imiş.

DERS-10

Aşağıdaki Türkçe Metni Arapçaya Çeviriniz.

Haberlerden Bir Alıntı

Amerika Büyükelçiliği'nden bir heyet, Lübnan'ın güneyinde saldırıya uğradı ve taşlandı.

Lübnan'ın güneyinde, Amerikalı bir heyet taşlandı ve saldırıya uğradı. Amerika Büyükelçiliği'nden bir heyet, güvenlik kaynaklarının ifadesine göre, Lübnan güneyinin en büyük kentlerinden Sayda'da cumartesi günü yaptıkları bir gezi sırasında taşlandılar, saldırıya uğradılar ve sövüldüler. Heyetin yolunu engelleme girişiminde bulunuldu.

Bir güvenlik kaynağı bildirdi: Greenwich zamanlamasıyla öğleden sonra saat iki sularında, bir grup genç Amerikan sefaretinden bir heyetin, *-Sayda'da sahil yolu üzerinde-* bir restorandan çıkarken yolunu kesti ve söverek saldırdılar. Sonra, onlara taş ve boş şişe fırlattılar. Olayda yaralanan olmadı. Amerikan heyeti içinde diplomatların bulunduğu hususu kesinlik kazanmadı. Bildirildiğine göre; yerel medya saldırının, Büyükelçiliğin siyasi müşavirini hedef aldığını ifade etti. Sayda'da diğer bir güvenlik kaynağı şunu bildirdi: Gençlerden oluşan grup, heyetin yolunu, restorandan çıkarlarken kesti. Ardından; gruptakiler: "Caniler! İsrailliler! Direnişin ve şehitlerin toprağını kirlettiniz!" diye bağırdılar. Peşinden; heyete refakat eden, Lübnan İç İşleri'ne bağlı güvenlik görevlileri olaya müdahale ettiler. Çatışmayı ayırmadan önce, heyetle gençler arasında bir arbede yaşandı. Fakat gençler, heyet üyelerini *-araca binerlerken-* taşlamaya giriştiler ki bu, araba camının kırılmasına neden oldu. Haber kaynağı; Lübnan iç güvenliğinin olaya el koyduğunu ve saldırganlardan üç kişiyi tutukladığını kaydetti. Sayda kenti halkının çoğunluğu Sünni müslimlerden oluşmaktadır. Siyasi eğilim olarak Saad el-Hariri hükümetini destekleyen bir çoğunluk ile Amerika karşıtı Şii Hizbullah'ı destekleyen diğer bir gruba ayrılmaktadırlar.

<u>Lügatçe:</u>

قبسة – أخبار – وفد – سفارة – أميركية – تعرض – رشق – حجر – هجوم – جنوب – لبنان – وفد – كان – جولة سياحية – مدينة – صيدا – كبرى – جنوب – سبت – شتم – محاولة – اعتراض – طريقه – حسب – إفادة – أي – مصدر – شاب – قرابة – ساعة – ثانية – نصف – بعد – ظهر – يوم – لدى – خروج – مطعم – طريق – حرية – بدأ – ثم – إلقاء – وقناني – زجاجية – فارغة – تأدية – حادث – وقوع – إصابة – تمام – تأكد – وجود – دبلوماسي

– عداد – علم – وسيلة – إعلام – محلية – ذكر – إعتداء – استهداف – مستشار – سياسي – إيضاح – آخر – مجموعة – صراخ – أفراد – مجرم – إسرائيلي – دنس – أرض – مقاومة – شهيد – تدخّل – أثر – عنصر – قوى – داخلي – لبناني – كان – مرافقة – حصول – تدافع – قبل – أن تمكن – فض – اشتباك – عمد – أثناء – صعود – سيارة – تسبب – تحطيم – زجاج – سيارة – إشارة – جيش – بعد – حادث – أيقاف – ثلاثة – مهاجم – غالبية – سكان – مسلمين – سنة – انقسام – ولاء – سياسي – بين – أكثرية – مؤيدة – رئيس – حكومة – سعد – حريري – آخر – مؤيد – شيعي – مناهض – ولايات – متحدة.

DERS-11

Aşağıdaki Türkçe metni Arapçaya çeviriniz.

Annelik ve Çocuk Terbiyesi

Annelik Yüce Yaratıcı tarafından kadına tevdî edilmiş bir görevdir. Anneliğin, kadına mahsus fıtrî özellikleri vardır. Erkek bu niteliğe sahip değildir, hatta bu özellikleri hiç fark edemez, onları gerçek anlamıyla kavrayacak bir zevke de sahip değildir. Evet anne ve baba, ikisi de çocuğunu sever. İkisinin ona duydukları sevgi derecelerini karşılaştırmak, ahlâki bakımdan doğru değildir. Çünkü bunda olumsuzluklar vardır. Fakat bilimin tespit ettiği bazı yönler vardır ki annenin çocuğuna duyduğu sevgi bu yönlerle babanınkinden farklılık gösterir. Çünkü annenin, çocuğuna verdiği önemi sergilemesi bakımından babadan daha canlıdır. O, çocuğu ile sürekli meşguldür. Çocuğunun beslenmesi, temizliği, sakinleştirilmesi, uyutulması, eğitilmesi ve alıştırılması gibi hizmetlerine kendini tamamen adar. Anne, çocuğunun psikolojisini anlamada, istek ve ihtiyaçlarına cevap vermede daha süratlidir. Vurgulamak gerekir ki anne, yavrularının imdadına koşmada ve onları kurtarmada, babadan daha şiddetli tepki verir. Hiç şüphe yok ki çocuklarından biri tehlikeye maruz kaldığı zaman anne de baba da ellerinden geleni esirgemezler; fakat anne çocuğunu kurtarmaya çalıştığı sırada kendini feda etmekten bir an bile çekinmez. Baba da öyledir, ancak o, çocuğunu kurtarırken kendisi de aynı zamanda kurtulabilecek şekilde bilinçle hareket eder. Bu nedenledir ki anneler, çocukların dünyasında melektirler.

Lügatçe:

أمومة – تربية – طفل – مهمة – توكيل – مرأة – قبل – فاطر – عظيم – جليل – سلطان – ميزة –فطري – خاص – اتصاف – رجل – حتى – معرفة – تذوّق – معنى – حقيقي – نعم – كلا – والد – محبة – جواز – مقارنة – بين – درجة – عرف – سلب – علم – إثبات – وجه – امتياز – أمّ – أب – نشاط – إظهار – اهتمام – شغل – انهماك – شأن – تغذية – تنظيف – تهدئة – تنويم – تعليم – ترويض – قدرة – تفهم – نفسية – طفل – سرعة – استجابة – طلب – حاجة – جدارة – مكان – شدة – انفعال – زوج – نجدة – إسعاف – شكّ – أدخار – وسع – إنقاذ – متى – تعرض – أحد – خطر – مِلْك – نفس – فداء – طرفة – عين – عند – قيام – إنقاذ – لكن – انطلاق – شعور – نجاة – نفس – وقت – ذات – مَلَكٌ –دنيا.

DERS-12

Aşağıdaki Türkçe Metni Arapçaya Çeviriniz.

İstifham Kavramı:[3] Kısımları ve Anlamdaşları

İstifham; (اسْتَفْهَمَ - يَسْتَفْهِمُ) fiilinin masdarıdır. Amacı; bir mesele, bir kişi ya da herhangi bir şey hakkında algı arayışıdır. Bu, soru üsluplarından dilsel bir üsluptur. Nahuw âlimleri onu iki türe ayırmışlardır:

1. Gerçek istifham; soru soran kişi bu üslupla, bilmediği şeyi öğrenmek ister; örneğin: **"adın nedir?"** gibi.

2. Mecazi istifham; bu istifhamda, (soran kişi) arkadaşına cevabı öğretir (öğretmek ister). Fakat başka bir anlamı amaçlamaktadır. Bu ise soranın sözleri üzerinde düşündükten sonra akıştan anlaşılır. Birbirini tanıyan iki kişiden birinin öbürüne yönelttiği *(tehdit yollu)* şu hitabı gibi: *"Sen benim kim olduğumu biliyor musun?!"*

İstifham ile istihbar arasındaki farka gelince (ki bu ikisinden her biri soru üsluplarından bir üsluptur): İstifham (biraz önce geçtiği gibi):

---

3. İstifham kavramını, aşağıdaki kurallı bilgiler daha kapsamlı bir çerçevede içermektedir. Tercüme öğrencisinin lisan kültürüne katkı sağlayan bu Arapça açıklamalar, aynı zamanda hem nahuw hem belagat ilminin önemli konularından olan istifham kavramı hakkında çok yararlı akademik bilgiler sunmaktadır

الاسْتِفْهَامُ: هُوَ طَلَبُ الْعِلْمِ بِشَيْءٍ لَمْ يَكُنْ مَعْلُومًا مِنْ قَبْلُ بِأَدَاةٍ خَاصَّةٍ مِنْ أَدَوَاتِ الاسْتِفْهَامِ. وَهُوَ مَوْضُوعُ عِلْمِ الْبَلاَغَةِ، وَيتَنَاوَلُهُ عِلْمُ النَّحْوِ أَيْضًا. يَعُدُّهُ الْعُلَمَاءُ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الإِنْشَاءِ الطَّلَبِيِّ. لَهُ أَدَوَاتٌ خَاصَّةٌ، مِنْهَا: الْهَمْزَةُ، وَهَلْ، وَمَا، وَكَمْ، وَمَنْ، وَمَتَى، وَكَيْفَ، وَأَيْنَ، وَأَنَّى، وَأَيُّ... لِكُلٍّ مِنْهَا وَظِيفَةٌ خَاصَّةٌ. لِلاسْتِفْهَامِ أَنْوَاعٌ ثَلاَثَةٌ: 1) ا الاسْتِفْهَامُ الْعُرْفِيُّ: وَهُوَ السُّؤَالُ عَنْ مَجْهُولٍ لِمُجَرَّدِ الْمَعْرِفَةِ بِهِ. نحو: مَاذَا فِي حَقِيبَتِكَ؟ وَاللهُ سُبْحَانَهُ مُنَزَّهٌ مِنْ أَنْ يُوَجِّهَ مِثْلَ هَذَا السُّؤَالِ، يَعْلَمُ خَائِنَةَ الأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ (غافر/19). 2) الاسْتِفْهَامُ التَّقْرِيرِيُّ: وَهُوَ أَنْ تَطْلُبَ مِنَ الْمُخَاطَبِ أَنْ يُقِرَّ بِمَا يُسْأَلُ عَنْهُ نَفْيًا أَوْ إِثْبَاتًا لأَيِّ غَرَضٍ مِنَ الأَغْرَاضِ الَّتِي يُرَادُ بِهَا التَّقْرِيرُ، كَالإِدَانَةِ، وَاللَّوْمِ، وَالتَّوْبِيخِ ونحو ذَلِكَ. كَمَا فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى (طه/17). هَذَا الاسْتِفْهَامُ لِلتَّقْرِيرِ بِهِ، لِيُرَتِّبَ عَلَيْهِ الْمُعْجِزَةَ، وَهِيَ إِنْقِلاَبُهَا حَيَّةً. وَرَدَ مِنْ أَمْثَالِ هَذَا الاسْتِفْهَامِ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ، نحو: قَوْلُهُ تَعَالَى عَلَى لِسَانِ فِرْعَوْنَ يُخَاطِبُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ: أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا؟! (الشعراء/18). وَقَوْلُهُ تَعَالَى عَلَى لِسَانِ قَوْمِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ عِنْدَمَا حَطَّمَ أَصْنَامَهُمْ: أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ (الأنبياء/62). وَقَوْلُهُ تَعَالَى مُمْتَنًّا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى (الضحى/6)، فَهُوَ اسْتِفْهَامٌ تَقْرِيرِيٌّ لِلامْتِنَانِ عَلَى النَّبِيِّ. 3) الاسْتِفْهَامُ الإِنْكَارِيُّ: أُسْلُوبٌ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ الأَمْرَ الْمُسْتَفْهَمَ عَنْهُ أَمْرٌ مُنْكَرٌ. لِلاسْتِفْهَام الإِنْكَارِيِّ أَغْرَاضٌ مُخْتَلِفَةٌ، كَالنَّفْيِ، وَالتَّعَجُّبِ، وَالتَّحْقِيرِ، وَالاسْتِبْطَاءِ، وَالاسْتِبْعَادِ، وَالتَّهَكُّمِ، وَالْوَعِيدِ، وَالتَّخْصِيصِ وَغَيْرِهَا...

soru yönelten kişinin, bilmediği şeyi öğrenmek istemesidir. İstihbara gelince bu, soruyu soran kişinin, aslında bildiği, ya da çoğu kez kısmen haberdar olduğu bir mesele hakkında bilgi istemesidir. Yarışa katılmak isteyen birine, senin; "sen yarışa katılmak istiyor musun?" diye sorman gibi. Bunun için, Allah Teala'yı (algılamak)la nitelemek caiz değildir. Fakat O'nu haberdar olmakla nitelemek caizdir. İstifham, istihbar, istisbat ve sual sözcüklerinin hepsi anlam bakımından birbirine yakın adlandırmalardır.

Lügatçe:

مفهوم –استفهام – قسام – مرادف – مصدر – فعل – غرض – طلب – فهم – حول – أمر – شخص – أي – شيء – أسلوب – لغة – سؤال – قسمة – نحو – نوع – حقيقة – قصد – سؤال – معرفة – جهل – اسم – مجاز – علم – صاحبه – جواب – لكن – قصد – معنى – آخر – فهم – سياق – بعد – تأمل – كلام – خطاب – شخص – كل – قول – سبيل – توعد – هل – تعرفني – مَنْ – أنا – فرق – بين – استخبار – مرور – آنف – استخبار – خبر – شيء – غلبة – حول – مثل – إرادة – أشتراك – مسابقة – هل – رغبة – جواز – وصف – الله – سبحان – وصف – خبر – استثبات – مسمى –متقارب.

DERS-13

Aşağıdaki Türkçe Metni Arapçaya Çeviriniz.

Görüşlerde Ayrılık *(Fikir Ayrılığı)*

Fikir ayrılığı doğaldır. İnsan başkasından farklı bir görüş ortaya koyabilir. Bu olgu, insanın kişiliğiyle, kültürel düzeyi ve içinde yetiştiği şartlarla büyük ölçüde ilişkilidir.

İnsan, karşılaştığı her görüşe katılabilecek bir karaktere sahip bulunuyor olabilir. Fakat böyle bir karakter, barışçıl olarak nitelenemez. Kişi geçimsiz, kaba, büyüklük kompleksine sahip, *-haklı da haksız da olsa-* sırf kendi görüşünü beğenen, başkasının kanaatini reddeden biri de olabilir. Mutedil, başkasının görüşü üzerinde düşünen, aklın ve örfün terazisinde tartarak, *-genelin çıkarına uygun gördüğü takdirde-* onu kendi kişisel görüşüne tercih eden biri de olabilir. Böylece insanların kanaat ve tutumları, birinden öbürüne farklılık gösterebilir.

Düşünce farkı, Âdem'den beri vardır ve kıyamete kadar da devam edecektir. Ancak burada düşünmemiz gerekir ki fikir ayrılığının her türlüsü olumsuz değildir. Bilakis bunlardan olumlu ve yararlı olanı da vardır. Çünkü insanların güç potansiyelleri eşit ve kanaatleri tamamen çakışacak olursa yapıcı bir hayatı kurmak imkânsızlaşır. O zaman da tepkileşim, kazanma ve verim için bir hareket imkânı kalmamış olur. Bu nedenle ilâhî hikmet, insanların zeka düzeyi, düşünme ve tasavvurda farklı olmalarını gerekli görmüştür. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Biz, kimi dilersek onu derecelerle yükseltiriz. Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır." (Yusuf/76)

İnsanlar aynı zamanda bedensel güç bakımından da birbirlerinden farklıdırlar. Bu ise bir araya gelmeyi, tanışmayı ve yardımlaşmayı zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla hayatımız ve mutluluğumuz, yapıcı fikir ayrılığına bağlıdır. Onun için bizim, bütün fikir ayrılıklarından korkmamamız gerekir. Ancak bizim, yıkıcı fikir ayrılıklarından uzak durmamız, onurumuzu hedef almadığı ve genelin çıkarına zarar vermediği sürece başkalarının görüşüne müsamahalı olmamız lazımdır.

Lügatçe:

اختلاف – وجهة – نظر – أمر – فطرة – طبيعة – انسان – مع – غير – إبداء – رأي – ظاهرة – علاقة – كبيرة – شخصية – مستوى ثقافة – ظرف – نشأة– كون – موافقة – كل – تلقٍّ – امكان – وصف – مسالمة – فظ – غليظ – مكابر– معجب – سواء– حق – باطل – رفض

– اقتراح – معتدل – تأمل – تقدير – ميزان – عقل – عرف – فضل – مصلحة – عموم – هكذا – قيام– لدن – آدم – يوم – قيامة – تأمّل – هنا – نوع – سلب – إيجاب – نافع استحالة – بناء – حياة – تساوٍ – قدرة – ناس اتفاق – تمام – مجال – عند – تفاعل – اكتساب – عطاء – اقتضاء – حكمة – تفاوت – مستوى – ناس – عقل – تفكير – تصور– بدن – سبب – مجبر – تلاق – تعارف – تعاون – سعادة – وقف – بناء – خوف – وجوب – اجتناب – هدم – احترام – دوام – استهداف – كرامة – ضرر.

DERS-14

Aşağıdaki Arapça Metni Türkçeye Çeviriniz.

السَّعَادَة

إِنَّ السَّعَادَةَ هِيَ الْحُلُمُ الَّذِي يُرِيدُ كُلُّ إِنْسَانٍ تَحْقِيقَهُ. وَهِيَ فِي ذَاتِهَا مَفْهُومٌ غَامِضٌ يَصْعُبُ تَعْرِيفُهَا؛ أَشْغَلَ الْعُقُولَ، وَأَثَارَ النُّفُوسَ فِي كُلِّ عَصْرٍ. إِنَّهَا بِتَعْرِيفٍ وَجِيزٍ: هِيَ شُعُورٌ دَاخِلِيٌّ يَظْهَرُ فِي الإِحْسَاسِ بِالسَّكِينَةِ، وَرَاحَةِ الْبَالِ، وَانْشِرَاحِ الصَّدْرِ... فَهِيَ تَكْمُنُ فِي كَلِمَةِ: "طُمَأْنِينَةِ الْقَلْبِ."

كَانَتِ السَّعَادَةُ مَجَالَ بَحْثِ الْفَلاَسِفَةِ مُنْذُ الْقُرُونِ، وَقَدْ تَنَاوَلَهَا عُلَمَاءُ النَّفْسِ، وَالأَطِبَّاءُ، فَاخْتَلَفَتْ فِيهَا آرَاؤُهُمْ؛ وَإِنِ اتَّفَقَ مُعْظَمُهُمْ عَلَى أَنَّ السَّعَادَةَ (بِشَكْلٍ أَوْ آخَرَ): هِيَ الرِّضَا، وَلَكِنَّ الْمَسْأَلَةَ كَانَتْ دَائِمًا: "مَا الَّذِي يُحَقِّقَ الرِّضَا؟" فَيَبْدُو أَنَّ مَفْهُومَ السَّعَادَةِ إِذَنْ مِنَ الْمَسَائِلِ الَّتِي سَوْفَ تَظَلُّ مَوْضُوعَ الْخِلاَفِ وَالنِّقَاشِ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ.

Mutluluk

Mutluluk, her insanın ……………………… mesini istediği bir hayaldir. O, aslında ……………………… zor olan girift bir kavramdır. Her çağda akılları ……………………… etmiş ve ruhları ……………………… geçirmiştir. O, özet bir ……………………… la; içsel bir sezinlemedir, Dinginlik ………………………, zihin rahatlığı ve ……………………… olarak ortaya çıkar … İç huzuru ……………………… rinde ifadesini bulur. Asırlardır……………………… ların araştırma alanını oluşturmuştur. Onu, ……………………… loglar ve ……………………… ler ele almışlar, ancak -mutluluğun şu veya bu şekilde- razı olmak ……………………… geldiği hakkında her ne kadar çoğu ……………………… birliği içinde ……………………… larsa da düşünceleri bu meselede ……………………… göstermiştir. Ancak mesele daima; rızayı kim ……………………… recek sorusunda kilitlenmiştir.

Bu nedenle öyle gözüküyor ki, ……………………… kavramı ……………………… kopuncaya kadar ihtilaf ve tartışma konusu olarak ……………………… cektir.

DERS-15

Aşağıdaki Türkçe Metni Arapçaya Çeviriniz.

Arapça'da Selb ve İcab Tarzı *(Nefiy ve İspat)*

Selb ve icab, Arapçada bir anlatım tarzıdır. Birbirini izleyen iki cümleden oluşur. Birincisine selbiye, ikincisine icabiye denir. Selbiye cümlesi, olumsuzluk edatlarından biriyle başlar. Sonra onu icabiye cümlesi izler. O da istisna edatıyla veya onun yerine geçen bir şeyle başlar. Olumluyu olumsuzdan ayırır. Örnek: "La ilâhe illallah." "La ilâhe" cümlesi, olumsuz bir cümledir. Bununla; gerek ibadet edilmesi hak olan, gerekse olmayan bütün ilâhlar reddedilmiştir. Sonra, icabiye ve istisnaiye cümlesinde ilâhlık sıfatı *-başkası için değil-* yalnızca Allah için müsbet kılınmıştır ki o da "illallah"tır. Selb ve icab cümlesinden örnekler:

1. Yanına girdiğim her defasında onu düşünceye dalmış olarak buldum. Sadeleştirilmiş Osmanlıcası: Yanına hiç dâhil olmadım meğer onu garib-i tefekkür buldum.

2. Onu her ziyaret edişimde beni neşeli bir yüzle karşıladı. Osmanlıcası: Onu hiç ziyaret eylemedim illa ki beni neş'eli bir çehre ile istikbal eyledi.

3. Her sabah, gökte bir çağrıcı şu çağrıda bulunur (hiçbir sabah yoktur ki gökte bir çağrıcı şu çağrıda bulunmuş olmasın. Hiçbir sabah yoktur ki gökte bir münadi şu yakarışta bulunmasın); "Allah'ım, iyilik için harcayan kişiye harcadığının yerini doldur ve kim ki cimrilik eder, onun da malını telef eyle!"

Müslüman kişinin vücuduna eziyetten ne uğrarsa mutlaka onun günahlarına kefaret olur. Osmanlıcası: Müslim kişinin vücuduna eziyetten bir güna değmez ki onun hatalarına kefaret olmasın. (Not: "Güna" Farsçadır ve çeşit demektir).

Lügatçe:

أسلوب – سلب – ايجاب – لغة – عربية – نفي – إثبات – خاص – تعبير –تأليف – جملة – تتابع – أولى – ثانية – بدأ – جملة – أداة – تبع– استثناء – معنى – تمييز – ثبوت – إله – كل – كون – معبود – حق – صفة – وحد – دون – غير– مثال – دخول – قط – وجد –غرق – تفكير– زيارة – استقبال – وجه – طلق – صباح – نداء – سماء – اللهم – عطاء – انفاق – خلف – إمساك – تلف – أذى – اصابة – مسلم – جسد – كفارة – خطأ

DERS-16

Aşağıdaki Türkçe Metni Arapçaya Çeviriniz.

Geometri ve Geometrik Şekiller

Geometri, boyut ve alanları inceleyen (işleyen) bir bilimdir. Geometri biliminin uzmanına mühendis denir. Geometri, rasyonel ve deneye dayalı bilim dallarından biridir. Geometri, daha çok yüzey şekilleriyle ilgilenir.

Geometrik şekiller çoktur. Birçok geometrik şekil vardır, bir kısmı şunlardır: üçgen, kare, dikdörtgen, koni, piramit, küre, daire, prizma, küp. Üçgenin üç kenarı ve üç açısı vardır. Üç kenar ve üç açıdan oluşan geometrik şekle üçgen denir.

Üçgenin çeşitleri vardır. Bunlardan biri, eşkenar üçgendir. Bir diğeri, çeşitkenar üçgendir. Bir diğeri ise dik üçgendir. Dik üçgenin açılarından biri doksan derecedir. Her geometrik şeklin alan ölçüsü belli bir kurala dayanır ve belli bir formülü vardır. Örneğin üçgenin alanı, tabanı ile yüksekliğinin çarpımının yarısına eşittir. Dört kenar ve dört açıdan meydana gelen her geometrik şekil, çapraz olarak iki eşit parçaya bölündüğü zaman iki tane eşit üçgen ortaya çıkar.

Lügatçe:

هندسة – شكل –علم – بحث – قياس – بُعد – مساحة – خبير – تسمية – مهندس – عقلي – تجربة – درس – سطح – غالب – كثير – بعض – مثلث – مربع – مستطيل – مخروطي – أهرام – كرة – دائرة – موشور – مكعب – ثلاث – ضلع – زاوية – تأليف – نوع – تساوٍ – قائم – درجة – حساب – قانون – معين – صيغة – مثلا – نصف –حاصل – ضرب – قاعدة – ارتفاع – أربع – قسمة – قطعة – متساو.

Deyimlerin Tercümesi:

Deyim; uzunca açıklama isteyen anlamlı bir amacı, mecazi yolla özetleyerek ve uyarıcı etki yaparak dile getiren kısa, bileşik ifadedir.

Deyim, en az iki kelimeden oluşur; "kül yutmam!" gibi. "Ben kül yutmam!" demek; beni kimse yanıltamaz, kimse laf oyunlarıyla beni aldatamaz, demektir. Görüldüğü üzere bu deyimi kullanarak, uzun cümleler yerine iki kelime ile çok şey anlatmak mümkün olmaktadır.

Türkçede deyim çok yaygındır. Konuşan kişi, farkında olsun ya da olmasın sözlerinin akışı içinde sık sık çeşitli deyimler kullanır. Örne-

ğin, serzeniş ve öfkeyle sıradan kullanılan "Burası dağ başı mı?!", ya da "Burası Dingo'nun ahırı mı?!" soru cümleleri içinde *-dikkat edilirse-* deyimsel ifadeler vardır. İstifhâm-ı inkârî tarzındaki bu sorular, sert uyarılar içerir ve muhatap kişi ya da kişilere "ayağını denk al!", "haddini bil!" anlamında ikaz için kullanılır. Yine dikkat edilirse, ilk iki örneği açıklamak için şuracıkta kullandığımız "ayağını denk al!" ve "haddini bil!" cümleleri de yine deyimsel ifadedirler. Bu da Türkçedeki deyim zenginliğini kanıtlamaktadır.

Deyimler, anlatımda büyük önem taşırlar. Çünkü geniş anlamları çok ince ve bazen dokunaklı bir şekilde özetleyerek muhataba iletirler. Hemen her milletin dilinde bir deyimler dağarcığı vardır ve o dile zenginlik kazandırır. Deyimler, ait oldukları toplumun dünya görüşünü, inançlarını, gelenek ve göreneklerini ortaya koymak bakımından büyük önem taşırlar.

Türkçe deyimlerin başka dillere aktarılması Türk çevirmen için önemli ve sorumluluk isteyen bir konudur. Unutmamak gerekir ki, bir dilin deyimlerine, başka dillerde tıpatıp karşılık bulmak her zaman mümkün değildir. Hatta nadir rastlantılardandır. Bu sorun aynı zamanda Türkçe için de geçerlidir. Onun için Türk çevirmen, Türkçe bir deyimi başka dile aktarmaya çalışırken tabiatıyla çoğu kez zorlanır ve büyük sorun yaşar. Çünkü bir deyimi bir dilden başka bir dile çevirmek beceri işidir. Böyle bir beceriye sahip olmak ise mütercimin, her şeyden önce bildiği dillere çok geniş anlamda hâkim olmasına, bu dillerin kültürüne sahip bulunmasına bağlıdır.

Arapça Tercümeleriyle Deyimler Ve Deyimsel İfadeler

Aşağıda, Arapça deyim ve deyimsel ifadelerden oluşan bir liste bulacaksınız. Bu ifadeler, Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir. Bunlardan bazılarının Türkçede *-yaklaşık karşılıkları-* parantez içinde verilmiştir. Bu örnekleri inceleyiniz.

المَعْنَى بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ **Türkçe Karşılığı**	مَثَلٌ عَرَبِيٌّ وَتَعْبِيرٌ إِصْطِلاَحِيٌّ **Arapça deyim ve deyimsel ifade:**
Hayır dedi, istemedi.	أَبَى إلاَّ أنْ...
Seni tenzih ederim.	أَبَيْتَ اللَّعنَ، حَاشَاكَ.
Deveden daha kindar.	أحْقَدُ مِنَ الجَمَلِ

Ben ona "Süha" yıldızını soruyorum, o bana ayı gösteriyor. "Ben diyorum Çanakkale haftası, sen diyorsun mangal tahtası."	أُرِيهَا السُّهَا وُتُرِينِي الْقَمَر:
Ateşten kaçıp, güneşte kızmış taşlara basmak (Yağmurdan kaçıp doluya tutulmak): "Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak"	الاسْتِجَارَةُ بِالرَّمْضَاءِ مِنَ النَّارِ:
Muhtaç olma, ya da öl. (Namerde muhtaç olma)	اسْتَغْنِ أَوْ مُتْ:
İsimler gökten iner.	الأَسْمَاء تَنْزِلُ مِنَ السَّمَاء
Rüzgârlar geminin istediği yöne esmiyor. (Herkes gider Mersin'e, sen gidersin tersine)	تَجْرِي الرِيَاحُ بِمَا لا تَشْتَهِي السُّفُن
Her insanın uğursuzluğu iki dudağı arasındadır. "İnsanın başına ne gelirse dilinden gelir"	أَشْأَمُ كُلِّ امْرِئٍ بَيْنَ لِحْيَيْهِ
Sana verdiği sözü buzun üzerine yaz!	اكْتُبْ مَا وَعَدَكَ عَلَى الجَمَد
Sen soğuk demir dövüyorsun (Havanda su dövüyorsun)	إنَّكَ تَضْرِبُ فِي حَدِيدٍ بَارِدٍ
Kurtuluş arıyorsun fakat seni kurtaracak yolu izlemiyorsun * Ne var ki gemi karada yüzemez.	تَرْجُو النَّجَاةَ وَلَمْ تَسْلُكْ مَسَالِكَهَا * إنَّ السَّفِينَةَ لاَ تَجْرِي عَلَى الْيَبَسِ.
Güzelleşmeye, iyileşmeye çalışmak, güzel olmaktan daha iyidir.	التَّحَسُّنُ خَيْرٌ مِنَ الْحُسْنِ
Kıl payı kurtuldum.	تَخَلَّصْتُ مِنْهُ بِشَعْرَةٍ
Önlem almak hayatın yarısıdır.	التَّدْبِيرُ نِصْفُ المعِيشَةِ:

Tanıtım ticaretin yarısıdır.	التَّعْبِيرُ نِصْفُ التّجَارَةِ:
Sevin (sevdiklerinizi), fakat onlara komşu olmayın. (Çok muhabbet tez ayrılık getirir)	تَزاوَرُوا وَلاَ تَجَاوَرُوا
Akrep hem ısırır, hem inler. (waw; hâliyedir). (Hem suçlu hem güçlü.)	تَلْدَغُ الْعَقْرَبُ وَتَصْئِي، (الوَاوُ لِلْحَالِ). يُضْرَبُ للظَّالِمِ الَّذِي يَتَظَلَّمُ
(Üstünlük yarışıyla) ön plana çıkmaya çalışmak uğursuzluk getirir.	التَمَيُّزُ شُؤْمٌ:
İncir incire baka baka kararır (Üzüm üzüme baka baka kararır.).	التينَةُ تَنْظُرُ إِلَى التينَةِ فَتَيْنَعُ:
Belleme, attan daha iyi. (Dışı kalaylı, içi vayvaylı..)	الجُل خَيْرٌ مِنَ الفَرَسِ
Deve başka bir işte, deveci başka bir işte (koyun can derdinde, kasap et derdinde.)	الجَمَلُ فِي شَيْءٍ والجَمَّالُ فِي شَيْءٍ
Bana yardımı dokunacak bir cehalet, benim yardımıma muhtaç bir akıldan daha hayırlıdır. (Bilgili olup da bu bilgiden yararlanamamaktansa, bilgisizliğimle kendime faydalı olmam çok daha iyidir.)	جَهْل يَعُولُنِي خَيْرٌ مِنْ عَقْلٍ أَعُولُهُ
Tane dolaşır, sonunda değirmene döner. (Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkanıdır.)	الحَبَّةُ تَدُورُ، وَإِلى الرَّحَا تَرْجِعُ
Hareket berekettir.	الحَرَكَةُ بَرَكَةٌ
Kıskançlık, şifası olmayan bir illettir.	الْحَسَدُ دَاءٌ لاَ يَبْرَأ
Kıskanç muradına ermez.	الحَسُودُ لاَ يَسُود

Av sandı, tuzağa düştü. (Etme komşuna gelir başına; alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste)	حَسِبَهُ صَيْدًا، فَكَانَ قَيْدا
(Bir şeyi usulünce güzel) istemek ilmin yarısıdır.	حُسْنُ طَلَبِ الحَاجَةِ نِصْفُ الْعِلْم
Seni en iyi koruyan yurdundur; seni en çok seven de yakınlarındır.	حِمَاكَ أَحْمَى لَكَ، وَأَهْلُكَ أحْفَى بِكَ.
Tayyab'ın eşeği ve Ebû Dulâme'nin katırı (Her boyaya boyandı, fıstıkiye dayandı)	حِمَارُ طَيَّابٍ وَبغْلَةُ أَبِي دُلاَمَة
Kişinin gerekmediği yerde utanması zaaftır.	حَيَاءُ الرَّجُلِ فِي غيْرِ مَوْضِعِهِ ضَعْفٌ
Üzerimize torba dikti (Başımıza çorap ördü.).	خاطَ عَلَيْنَا كِيسَا
Bana bugün biraz yardım et, sana yarın çok yardım ederim.	خُذْ بِيَدِي اليَوْمَ آخُذْ بِرِجْلِكَ غَدًا
Gerektiğinde boyun eğmek delikanlılıktır.	الخُضُوعُ عِنْدَ الحَاجَة رُجُولِيَّة
Haklı da olsan tartışma.	دَعِ المِرَاءَ وَإِنْ كُنْتَ مُحِقًّا
Dirhemler merhemdir: "Kim bu dünyada kazanmazsa bir ekmek parası, dostunun yüz karası, düşmanın maskarası" M. A. Ersoy.	الّدَراهِمُ مَراهِمُ
Para ancak para ile kazanılır.	الدَّرَاهِمُ بالدَّرَاهِمِ تُكْسَبُ
Koyun postuna bürünmüş kurt.	ذِئْبٌ اسْتَنْعَجَ
Köpeğe, kuyruğu ekmek kazandırır, ağzı ise ona dayak yedirir.	ذَنَبُ الكَلْبِ يُكْسِبُهُ الطعْمَ، وفَمُهُ يُكْسِبُهُ الضَّرْبَ

İnsanlar gitti, geriye maymunlar kaldı.	ذَهَبَ النَّاسُ، وَبَقِيَ النَّسْنَاسُ
Başı kıblede, kıçı harabede. (Ele verir talkını, kendi yutar salkımı)	رَأْسُهُ في القِبْلَةِ، وَاسْتهُ في الخَرْبَةِ:
Kafeste hava. (Kalburla su taşımak)	رِيحٌ في القَفَصِ
Nice susmak var ki konuşmaktan yeğdir. (Söz gümüşse, sükut altındır.)	رُبَّ سُكُوتٍ أَبْلَغُ مِنْ كَلاَمٍ
Dil sürçmesinin sözü olmaz (Sürç-i lisan eylediysek affola).	زَلَّةُ اللِّسَانِ لاَ تُقَالُ
İzzet ve ikbal, ancak yandaşların desteği ile elde edilebilir.	السُّودَدُ مَعَ السَّوادِ
Rastlayacağın şeye doğru sürülürsün. (Kaderinde ne varsa onu görürsün.)	سَتُسَاقُ إِلَى ما أَنْت لاَقٍ
Kötü elçi ara bozar.	سَفِيرُ السُّوءِ يُفْسِدُ ذَاتَ البَيْنِ
Miyavlayan kedi hiçbir şey avlayamaz. (Isıran köpek dişini göstermez.)	السنَّورُ الصَّيَّاحُ لا يَصْطَادُ شَيْئًا
Balığın kötülüğü, suyu bulandırmaktır. (Ummadığın taş, baş kırar.)	شَرُّ السَّمَكِ يُكَدرُ المَاءَ
İstese de istemese de..	شَاءَ أَمْ أَبَى
Elde sanat, yoksulluğa karşı bir teminattır. (Sanat altın bileziktir.)	الصنَاعَةُ فِي الْكَف أَمَانٌ مِنَ الْفَقْرِ
Serçe can çekişiyor, çocuklar coşuyor. (Koyun can derdinde, kasap et derdinde.)	الصَّعْوُ فِي النَّزْعِ وَالصبْيَانُ فِي الطَّرَبِ

Mızrağı mihrabın yüzüne çalmış (Kitabın ortasından konuşuyor.).	ضَرَبَ بالحِرَابِ وَجْهَ المحراب
Doktordur, başkalarını tedavi eder kendisi hasta.	طَبِيبٌ يُدَاوِي النَّاسَ وَهْوَ مَرِيضٌ:
Kuş ancak kuşla avlanır.	الطَّيْرُ بالطَّيْرِ يُصْطَادُ
Darbuka tokatlanmaya alışıktır.	الطَّبْلُ قَدْ تَعَوَّدَ اللطَامَ
Akrabanın zulmü kılıç yarasından daha acı verir.	ظُلْمُ الأقَارِبِ أشَدُّ مَضَضاً مِنْ وَقْعِ السَّيْفِ
Kişinin saygınlığı, onun başkasına muhtaç olmamasında saklıdır.	عِزُّ المَرْءِ اسْتَغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ
Kadının ayıbı kalıcıdır.	عَارُ النِسَاءِ بَاقٍ
Alışkanlık karakterin ikiz kardeşidir. (Can çıkar, huy çıkmaz.)	العَادَةُ تَوْأمُ الطَّبِيعَةِ
İlim avdır, yazı ise onun tuzağıdır.	العلم صيد والكتابة قيد
Kalplerdeki sahtelik, dillerin sürçmesinde ve mimiklerde ortaya çıkar.	غِشُّ القلوبِ يَظْهَرُ في فَلَتَاتِ الأَلْسُنِ وصفحات الوجوهِ
Kişinin zenginliği, gurbette ona vatan, yoksulluğu ise vatanda ona gurbet olur.	غِنَى المَرْءِ فِي الغُرْبَةِ وَطَنٌ، وفَقْرُهُ فِي الوطَنِ غُرْبَةَ
Öfkesi burnunun ucunda. (Burnundan kıl aldırmıyor.)	غَضَبُهُ على طَرَفِ أنْفِهِ
Leb demeden leblebiyi anlamak.	فِي بَعْضِ القُلُوبِ عُيُونٌ
Avucunda İblis'in üfürüğünden anahtar var. (Adamda şeytan tüyü var.)	فِي كَفهِ مِنْ رُقَى إبْلِيسَ مِفْتَاحٌ

Yağmurdan kaçtı, oluğun altında oturdu. (Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak.)	فرَّ مِن المَطَرِ وقعَدَ تَحْتَ المِيزابِ
Ölümden kaçarken ölüme yakalandı.	فرَّ مِنَ المَوْتِ وفِي المَوْتِ وَقَعَ
Ölüp de "canı cehenneme" dedirtmektense, öldürülüp de "Allah rahmet eylesin." dedirtmek daha hayırlıdır.	فرَّ أخْزَاهُ اللهُ، خَيرٌ مِنْ قُتِلَ رَحِمَهُ اللهُ
Beterin de beteri var.	فوْقَ كُل طَامَّةٍ طَامَّة
Öğütlerinde akrep iğnesi var. (Vaaz ve nasihatte sert dil kullanılmamalı.)	فِي نُصحِهِ حُمَةُ العَقْرَبِ
Tesbih eden bir dil ve boğazlayan bir el. (Gece silahlı gündüz külahlı)	فَمٌ يُسَبحُ، وَيَدٌ تَذْبَحُ
Fırsatı kaçırmak, ehil olmayan birinden iş talep etmekten daha hayırlıdır.	فوْتُ الحَاجَةِ خَيرٌ مِنْ طَلَبِها إلى غَيرِ أهلِهَا
Bir kulağı bostan, öbür kulağı meydan. (Bir kulağından girip öbür kulağından çıkıyor.)	قَدْ جَعَلَ إحْدَى أُذُنَيْهِ بُسْتَاناً، والأخرى مَيْدَاناً
Adam topal asker olmuş. (Sakal bırakmaya özenen köse.)	قَدْ صَارَ مِنْ سَقَطِ الجُنْدِ
Önce ölç sonra kes. (Önce düşün, sonra yap)	قَدِّرْ ثُمَّ أقطَعْ.
Âmânın kılavuzluk ettiği kimse yolunu şaşırır. (Körle yatan şaşı kalkar)	قَدْ ضَلَّ مَنْ كَانَتِ العِمْيَانُ تَهْدِيْه
Kalp kalbe karşıdır. (Duygular karşılıklıdır.)	القُلُوب تُجَازِي القُلوبَ
Her sıkıntının ardından bir ferahlık vardır.	كلُّ هَمٍّ إلَى فَرَجٍ

Her gelecek yakındır.	كلُّ مَا هُو آتٍ قَرِيبٌ
Her başın bir ağrısı vardır.	كلُّ رَأسٍ بِهِ صُدَاع
Önceleri örstü, şimdi balyoz olmuş.	كَانَ سِنْدَاناً فصارَ مِطْرَقَةً
Sözü, kafesteki havaya benziyor. (Kalburla su taşımak)	كَلاَمُهُ ريحٌ فِي قَفَصٍ
Ne besliyor, ne de açlığı gideriyor. (el-Gâşiye/7)	لا يُسْمِنُ وَلاَ يُغْنِي مِنْ جُوع
Yavrularını yiyen kedi gibi.	كَهِرَّةٍ تَأكُلُ أوْلاَدَهَا
Adam ok gibi, şimşek gibi	كَأنَّهُ سَهْمٌ زَالِجٌ أو برْقٌ خاطِفٌ
Yalan konuşursan hafızan güçlü olsun!	كُنْ ذَكُوراً إذا كُنْتَ كَذُوباً
Adamın yüzüne sanki nar patlatılmış. (Yüzü pancar gibi olmak)	كأنمَا فُقِئ فِي وَجْهِهِ الرُّمَّانُ
Kefalet pişmanlıktır.	الكفالةُ نَدَامَة
Zenci gibi; acıkınca çalar, doyunca ırza geçer. (Şecaat arz ederken merd-i Kıpti sirkatın söyler.)	كالزنْجِي؛ إنْ جَاعَ سَرَقَ وإنْ شَبعَ زَنَى
Bakış laftan daha anlamlıdır.	لَحْظٌ أصْدَقُ مِنْ لَفْظٍ
Aşkta meşveret olmaz. (Aşkın gözü kördür)	لَيْسَ فِي الحب مَشُورَةٌ
Zevklerde çatışma olmaz. (Zevkler değişir)	لَيْسَ فِي الشَّهَوَاتِ خُصُومةٌ
Abadan'dan öte bir köy yok. (Aklın yolu birdir. Gerçek değişmez.)	لَيْسَ وَرَاءَ عَبَّادَانَ قَرْيَةٌ

Bu, İbrahim'in ateşi değil. (Bu iş sanıldığı kadar kolay değil.)	لَيْسَ هَذَا بِنَارِ إبْرَاهِيمَ
Bal yedirsem parmağımı ısıracak. (Nankör)	لو أَلْقَمتُهُ عَسَلاً عَضَّ أصْبُعِي
Her duyduğunu arzulama.	لاَ تَطْمَعْ فِي كُل مَا تَسْمَعُ
Bilmediğin yoldan gitme.	لاَ تَجْرِ فِيماَ لاَ تَدْرِي
Şahini siste ava salma.	لاَ تُرسل الْبَازِىَ فِي الضَّبَابِ
Ne sıkılacak kadar yumuşak, ne de kırılacak kadar sert ol.	لاَ تَكُنْ رَطْباً فَتعْصَرَ ولاَ يَابِساً فتُكْسَرَ
Kendi ekmeğini başkasının sofrası üzerinde yeme.	لاَ تَأْكُلْ خُبْزَكَ عَلَى مَائدَةِ غَيْرِكَ
Bugünün işini yarına bırakma.	لاَ تُؤخرْ عَمَلَ اليَوْمِ لِغَدٍ
Vezir seni aldatıyorsa krala güvenme.	لاَ تَأمَنِ الأميرَ إذَا غشَّكَ الوَزِيرُ
Saygı göstere saygı görür.	مَنْ هَابَ الرجَالَ تَهَيَّبُوهُ
Kurt olmayanı kurtlar yer.	مَنْ لَمْ يَكُنْ ذِئْباً أكَلَتْهُ الذئَابُ
Amcasının kızından utanan çocuk sahibi olamaz.	مَنِ اسْتَحْيَا مِنْ بِنْتِ عَمهِ لَمْ يُولَدْ لَهُ وَلَدٌ
Düşüne düşüne karar veren, temenni ettiğini bulur.	مَنْ تأنَّى أدركَ ما تَمَنَّى
Bir soğan veren ancak bir sarımsak alabilir.	مَنْ أعْطَى بَصَلَةً أَخَذَ ثُومةً
Kim neden çok bahsederse onunla tanınır.	مَنْ أَكْثَرَ مِنْ شيء عُرِفَ بِهِ
Sıvanmakla ıslah olmayan, dağlanarak yola gelir.	مَنْ لَمْ يُصْلِحْهُ الطلاَءُ أصْلَحَهُ الكَيُّ
Gezen aradığını bulur. (Çalışan kazanır.)	مَنْ جَالَ نَالْ

Denenmişi deneyen pişman olur.	مَنْ جَرَّب المُجَرَّبْ حَلَّتْ بِهِ النَّدَامةُ
Kişi sevdiği şeyi çokça anar. (Dervişin fikri neyse zikri de odur.)	مَنْ أحبَّ شيئاً أكثرَ مِنْ ذِكْرِهِ
Her istediğini yapanın başına kötü işler gelir.	مَنْ فعَلَ ما شَاءَ لَقِيَ ما سَاءَ
Beni ısıtmayan güneşi ne yapayım.	مِنْ فُرَصِ اللص ضَجَّةُ السُوق
Kendine saygısı olmayanı başkaları küçümser.	مَنْ لَمْ يَصُنْ نَفْسَهُ ابتَذلَهُ غَيْرُهُ
Kalabalıklar, egemen olanın peşine takılırlar.	النَّاسُ أَتبَاعُ مَنْ غَلَبَ
Toplumlar, yöneticilerinin dinine tabi olurlar.	النَّاسُ على دِينِ المُلوكِ
İnsanlar iyiliğin kölesidirler.	النَّاسُ عَبِيدُ الإَحْسَانِ
En iyi eğitici zamandır.	نِعْمَ المُؤَدبُ الدَّهْر
Her rüzgârla birlikte eser. (Çıkarcı, menfaatperest)	يَهُبُّ مَعَ كُل رِيحٍ

TERCÜME EĞİTİMİNDE YÜKSEK DÜZEY UYGULAMALAR

تَطْبِيقَاتٌ عَلَى الْمُسْتَوَى الْمُتَقَدِّمِ فِي تَعْلِيمِ التَّرْجَمَةِ التَرَجَمَةٌ

التَّرْجَمَةُ مُصْطَلَحٌ عِلْمِيٌّ وَفَنِّيٌّ هَامٌّ جِدًّا، لَهُ تَعَارِيفُ مُخْتَلِفَةٌ، وَشُرُوحٌ وَتَفَاصِيلُ أَسْهَبَ فِيهَا أَهْلُ الإِخْتِصَاصِ كَالأُسْتَاذِ الأَكَادِيمِي الأَخْضَر عِزِّي، وَالْمَوْسُوعِيُّ مُنِير الْبَعَلْبَكِي. يقُولُ: "إِنَّ التَّرْجَمَةَ: نَقْلُ مَا عُبِّرَ عَنْهُ بِلُغَةٍ مُعَيَّنَةٍ إِلَى لُغَةٍ أُخْرَى."

يقال: تَرْجَمَ – يُتَرْجِمُ تَرْجَمَةً، أَيْ يِنْقُلُ الْكَلاَمَ مِنْ لُغَةٍ إِلَى لُغَةٍ أُخْرَى. وَلَفْظَةُ "تَرْجَمَةِ" عَلَى وَزْنِ "فَعْلَلَةٍ": صِيغَةٌ قِيَاسِيَّةٌ مِنْ أَبْنِيَةِ مَصَادِرِ الرُّبَاعِيِّ الْمُجَرَّدِ. قَالَ الْمُرْتَضَى الزُّبَيْدِيُّ فِي تَاجِ الْعَرُوسِ: قَالَ الْجَوْهَرِيُّ: يُقَالُ: تَرْجَمَانُ مِثْلَ (زَعْفَرَانُ) أَيْ بِفَتْحِ الأَوَّلِ وَالثَّالِثِ. قَالَ وَالْجَمْعُ: التَّرَاجُمُ، مِثْلُ: زَعْفَرَان، وَزَعَافِر، وَصَحْصَحَان، وَصَحَاصِح، وَرَأَيْتُ فِي هَامِشِ الْكِتَابِ مَا نَصُّهُ "تَرْجَمَانُ"، بِفَتْحِ الْجِيمِ مِنْ مَنَاكِيرِ الْجَوْهَرِيِّ، وَلَيْسَ بِمَسْمُوعٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ الأَثْبَاتِ. قَالَ: وَيُقَالُ: تَرْجُمَان مِثْل (رَيْهُقَان) أَيْ بِفَتْحِ الأَوَّلِ وَضَمِّ الثَّالِثِ؛ قُلْتُ: وَهَذِهِ هِيَ الْمَشْهُورَةُ عَلَى الأَلْسِنَةِ. وَ"قَدْ تَرْجَمَهُ"، وَ"تَرْجَمَ عَنْهُ" إِذَا فَسَّرَ كَلاَمَهُ بِلِسَانٍ آخَرَ قَالَهُ الْجَوْهَرِيُّ، وَقِيلَ: نَقَلَهُ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى. (وَالْفِعْلُ يَدُلُّ عَلَى أَصَالَةِ التَّاءِ) فِيهِ تَعْرِيضٌ عَلَى الْجَوْهَرِيِّ، حَيْثُ ذَكَرَهُ فِي (ر ج م) مَعَ أَنَّ أَبَا حَيَّان قَدْ صَرَّحَ بِأَنَّ وَزْنَهُ: "تَفْعُلاَن" وَيُؤَيِّدُهُ قَوْلُ ابْنِ قُتَيْبَةَ فِي أَدَبِ الْكَاتِبِ أَنَّ التَّرْجَمَةَ تَفْعِلَةٌ مِنَ الرَّجْمِ، ثُمَّ وَقَعَ الْخِلاَفُ: هَلْ هُوَ مِنَ "الرَّجْمِ بِالْحِجَارَةِ"، لأَنَّ الْمُتَكَلِّمَ رَمَى بِهِ، أَوْ "مِنَ الرَّجْمِ بِالْغَيْبِ"، لأَنَّ الْمُتَرْجِمَ يَتَوَصَّلُ لِذَلِكَ بِهِ. فِيهِ قَوْلاَنِ لاَ تَنَافِيَ بَيْنَهُمَا، وَهَلْ هُوَ عَرَبِيٌّ أَوْ مُعَرَّبُ "دَرْغُمَان" فَتَصَرَّفُوا فِيهِ. قُلْتُ: إِذَا كَانَ مُعَرَّبًا فَمَوْضِعُ ذِكْرِهِ هُنَا لأَنَّهُ حِينَئِذٍ لاَ يَشْتَقُّ مِنْ رَجَمَ فَتَأَمَّلْ. والتَّرْجَمَةُ مُصْطَلَحٌ عِلْمِيٌّ وَفَنِّيٌّ هَامٌّ جِدًّا، لَهُ تَعَارِيفُ مُخْتَلِفَةٌ، وَشُرُوحٌ وَتَفَاصِيلُ أَسْهَبَ فِيهَا أَهْلُ الإِخْتِصَاصِ كَالأُسْتَاذِ الأَكَادِيمِي الأَخْضَر عِزِّي، وَالْمَوْسُوعِيُّ مُنِير الْبَعَلْبَكِي. يقُولُ أَحَدُهُمَا: إِنَّ التَّرْجَمَةَ: نَقْلُ مَا عُبِّرَ عَنْهُ بِلُغَةٍ مُعَيَّنَةٍ إِلَى لُغَةٍ أُخْرَى.

التَّرْجَمَةُ: فَنٌّ قَدِيمٌ قِدَمَ الأَدَبِ الْمُدَوَّنِ. فَقَدْ عَثَرَ الْعُلَمَاءُ عَلَى شَذَرَاتٍ مِنْ مَلْحَمَةِ جِلْجَامِشْ الْبَابِلِيَّةِ مُتَرْجَمَةً إِلَى أَرْبَعٍ أَوْ خَمْسٍ مِنَ اللُّغَاتِ الآسْيَوِيَّةِ الشَّائِعَةِ فِي الأَلْفِ الثَّانِي قَبْلَ الْمِيلاَدِ. وَفِي مَيْسُورِنَا الْقَوْلُ، فِي اطْمِئْنَانٍ: إِنَّ الإِغْرِيقَ لَمْ يُمَارِسُوا التَّرْجَمَةَ، لاحْتِقَارِهِمُ الأَجَانِبَ وَلَغَاتِهَا، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَعْتَبِرُونَ جِيرَانَهُمْ بَرَابِرَةً. وَإِنَّ الرُّومَانَ أَيْضًا لَمْ يُتَرْجِمُوا مِنَ الْيُونَانِيَّةِ غَيْرَ النَّزْرِ الْيَسِيرِ، لأَنَّ

شِدَّةَ إِعْجَابِهِمْ بِأَدَبِ الإِغْرِيقِ جَعَلَتْ مُثَقَّفِيهِمْ يُقْبِلُونَ عَلَى تَعَلُّمِ الْيُونَانِيَّةِ وَقِرَاءَةِ التُّرَاثِ الإِغْرِيقِيِّ بِلُغَتِهِ الأَصْلِيَّةِ. وَالْوَاقِعُ أَنَّ الْعَرَبَ كَانُوا أَوَّلَ مَنْ نَهَضُوا بِعِبْءِ التَّرْجَمَةِ عَلَى نَحْوٍ جَادٍّ. فَقَدْ نَقَلُوا كَثِيرًا مِنْ تُرَاثِ الأُمَمِ الَّتِي سَبَقَتْهُمْ، مُرَكِّزِينَ بِخَاصَّةٍ عَلَى تُرَاثِ الْيُونَانِ الْفَلْسَفِيِّ وَالْعِلْمِيِّ. وَإِذْ كَانَتْ مَخْطُوطَاتُ هَذَا التُّرَاثِ الأَصْلِيَّةِ نَادِرَةً فِي الْغَرْبِ، فَقَدْ عَمَدَ مُتَرْجِمُو الْعُصُورِ الْوُسْطَى إِلَى نَقْلِ التُّرَاثِ الْيُونَانِيِّ إِلَى اللاَّتِينِيَّةِ عَلَى أَسَاسٍ مِنَ التَّرْجَمَاتِ الْعَرَبِيَّةِ الَّتِي وَصَلَتْ إِلَيْهِمْ. وَخِلاَلَ عَصْرِ النَّهْضَةِ ازْدَهَرَتِ التَّرْجَمَةُ فِي أُورُوبَا ازْدِهَارًا كَبِيرًا. وَفِي الْقَرْنِ التَّاسِعَ عَشَرَ نُقِلَ إِلَى الإِنْجِلِيزِيَّةِ أَثَرَانِ شَرْقِيَّانِ خَالِدَانِ هُمَا "أَلْفُ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٌ" وَ"رُبَاعِيَّاتُ الْخَيَّامِ." وَنَشِطَتْ حَرَكَةُ التَّرْجَمَةِ عَنِ الْفَرَنْسِيَّةِ وَالإِنْجِلِيزِيَّةِ إِلَى اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ. وَقَدْ اتَّسَعَ نِطَاقُ هَذِهِ الْحَرَكَةِ فِي الْقَرْنِ الْعِشْرِينَ، فَنُقِلَتْ إِلَى الْعَرَبِيَّةِ عَنْ مُخْتَلِفِ لُغَاتِ الْعَالَمِ آلاَفُ الْكُتُبِ فِي مُخْتَلِفِ الْعُلُومِ وَالْفُنُونِ.

وَالتَّرْجَمَةُ أَنْوَاعٌ: مِنْهَا " التَّرْجَمَةُ الْمَكْتُوبَةُ" وَهِيَ تَرْجَمَةُ نَتَاجٍ لُغَوِيٍّ مَلْفُوظٍ أَوْ مَكْتُوبٍ إِلَى نَتَاجٍ تَرْجَمِيٍّ مَكْتُوبٍ بِإِتَاحَةِ مُدَّةٍ زَمَنِيَّةٍ لِلْمُتَرْجِمِ. وَمِنْهَا "التَّرْجَمَةُ الْمَلْفُوظَةُ." وَهِيَ تَرْجَمَةُ نَتَاجٍ لُغَوِيٍّ مَلْفُوظٍ أَوْ مَكْتُوبٍ إِلَى نَتَاجٍ تَرْجَمِيٍّ مَلْفُوظٍ، وَكَذَلِكَ بِإِتَاحَةِ مُدَّةٍ زَمَنِيَّةٍ لِلْمُتَرْجِمِ. وَمِنْهَا "التَّرْجَمَةُ الْفَوْرِيَّةُ" وَهِيَ "مَكْتُوبَةٌ" أَوْ "مَلْفُوظَةٌ"، وَلَيْسَتْ مَلْفُوظَةً فَقَطْ كَمَا يَظُنُّ الْبَعْضُ. وَتَتَمَيَّزُ هَذِهِ التَّرْجَمَةُ بِعَدَمِ إِتَاحَةِ مُدَّةٍ زَمَنِيَّةٍ لِلْمُتَرْجِمِ بَيْنَ نَشْأَةِ النَّصِّ أَوْ تَقْدِيمِهِ لِلْمُتَرْجِمِ وَبَيْنَ عَمَلِهِ التَّرْجَمِيِّ. وَعَلَيْهَا قَدْ يَضْطَرُّ التَّرْجُمَانُ إِلَى تَرْجَمَةِ كَلاَمٍ قِيلَ للتَّوِّ أَوْ نَصٍّ كُتِبَ قَبْلَ دَقَائِقَ، تَرْجَمَةً فَوْرِيَّةً دُونَ تَفْكِيرٍ سَابِقٍ وَدُونَ مُرَاجَعَةٍ. وَهَذِهِ التَّرْجَمَةُ هِيَ الأَصْعَبُ وَهِيَ الَّتِي تَكْثُرُ فِيهَا الأَخْطَاءُ وَالإِخْتِزَالاَتُ وَتَتَطَلَّبُ مَجْهُودًا ذِهْنِيًّا جَبَّارًا. وَقِيلَ: التَّرْجَمَةُ عِلْمٌ وَفَنٌّ فِي آنٍ مَعًا. وَهَذَا يَنْبَعُ مِنْ نَظْرَةٍ فَلْسَفِيَّةٍ مُعَيَّنَةٍ. فَهِيَ مِنْ أَقْدَمِ الْعُلُومِ الَّتِي احْتَاجَهَا الْبَشَرُ مُنْذُ حُقْبَةٍ سَحِيقَةٍ مِنْ تَارِيخِ الْبَشَرِ. نَعَمْ، التَّرْجَمَةُ عِلْمٌ لأَنَّهَا تَخْضَعُ لِقَوَاعِدَ مُعَيَّنَةٍ كَسَائِرِ الْمُمَارَسَاتِ الْمِهَنِيَّةِ، عِلْمٌ، لأَنَّهَا تَخْضَعُ لِقَوَاعِدِ اللُّغَةِ الْمَنْقُولِ إِلَيْهَا وَفَلْسَفَتِهَا (شَعَرَ بِذَلِكَ الْمُتَرْجِمُ أَوْ لَمْ يَشْعُرْ)، وَتَرَاكِيبِهَا وَأَسَالِيبِهَا وَ"عَبْقَرِيَّتِهَا" عُمُومًا... فَهُنَاكَ "أُطُرٌ" لاَ يُمْكِنُ لِلْمُتَرْجِمِ أَنْ يَحِيدَ عَنْهَا. فَكَمَا أَنَّ لِكُلِّ عِلْمٍ مَوْضُوعُهُ وَنَظَرِيَّاتُهُ وَأَسَالِيبُهُ وَمُصْطَلَحَاتُهُ فَكَذَلِكَ التَّرْجَمَةُ... وَالتَّرْجَمَةُ فَنٌّ لأَنَّهَا تَتَوَقَّفُ فِي كَثِيرٍ مِنْ أَلْوَانِهَا، لاَ سِيَّمَا التَّرْجَمَةُ الأَدَبِيَّةُ، عَلَى ذَوْقِ الْمُتَرْجِمِ وَعَاطِفَتِهِ وَحِسِّهِ الْجَمَالِيِّ وَقُدْرَتِهِ الإِبْدَاعِيَّةِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ مَوَاهِبِهِ. وَمِنْ هُنَا كَانَتِ التَّرْجَمَةُ الْمُخْتَلِفَةُ لِلنَّصِّ الْوَاحِدِ. إِنَّ الْفَرْقَ بَيْنَ مُتَرْجِمٍ وَآخَرَ يَتَجَلَّى فِي التَّبَايُنِ فِي هَذِهِ الْعَوَامِلِ... وَأَمَّا أَنْوَاعُ التَّرْجَمَةِ: فَقَدْ أَوْرَدَ Jakobson ثَلاَثَةَ تَقْسِيمَاتٍ لِلتَّرْجَمَةِ؛ النَّوْعُ الأَوَّلُ: وَيُسَمَّى بِالتَّرْجَمَةِ ضِمْنَ اللُّغَةِ الْوَاحِدَةِ intralingual translation. وَتَعْنِي هَذِهِ التَّرْجَمَةُ أَسَاسًا إِعَادَةَ صِيَاغَةِ مُفْرَدَاتِ رِسَالَةٍ مَّا فِي إِطَارِ نَفْسِ اللُّغَةِ. وَوُفْقًا لِهَذِهِ الْعَمَلِيَّةِ، يُمْكِنُ

تَرْجَمَةُ الإِشَارَاتِ اللَّفْظِيَّةِ بِوَاسِطَةِ إِشَارَاتٍ أُخْرَى فِي نَفْسِ اللُّغَةِ، وَهِيَ تُعْتَبَرُ عَمَلِيَّةً أَسَاسِيَّةً نَحْوَ وَضْعِ نَظَرِيَّةٍ وَافِيَةٍ لِلْمَعْنَى، مِثْل عَمَلِيَّاتِ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ. النَّوْعُ الثَّانِي: وَهُوَ التَّرْجَمَةُ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى intralingual translation. وَتَعْنِي هَذِهِ التَّرْجَمَةُ تَرْجَمَةَ الإِشَارَاتِ اللَّفْظِيَّةِ لإِحْدَى اللُّغَاتِ عَنْ طَرِيقِ الإِشَارَاتِ اللَّفْظِيَّةِ لِلُغَةٍ أُخْرَى. وَمَا يَهُمُّ فِي هَذَا النَّوْعِ مِنَ التَّرْجَمَةِ لَيْسَ مُجَرَّدَ مُعَادَلَةِ الرُّمُوزِ (بِمَعْنَى مُقَارَنَةِ الْكَلِمَاتِ بِبَعْضِهَا) وَحَسْبُ، بَلْ هُوَ تَكَافُؤُ رُمُوزِ كِلْتَا اللُّغَتَيْنِ وَتَرْتِيبِهَا. أَيْ يَجِبُ مَعْرِفَةُ مَعْنَى التَّعْبِيرِ بِأَكْمَلِهِ. النَّوْعُ الثَّالِثُ: وَيُمْكِنُ أَنْ نُطْلِقَ عَلَيْهِ التَّرْجَمَةَ مِنْ عَلامَةٍ إِلَى أُخْرَى intersemiotic translation. وَتَعْنِي هَذِهِ التَّرْجَمَةُ نَقْلَ رِسَالَةٍ مِنْ نَوْعٍ مُعَيَّنٍ مِنَ النُّظُمِ الرَّمْزِيَّةِ إِلَى نَوْعٍ آخَرَ دُونَ أَنْ تُصَاحِبَهَا إِشَارَاتٌ لَفْظِيَّةٌ، وَبِحَيْثُ يَفْهَمُهَا الْجَمِيعُ. فَفِي الْبَحْرِيَّةِ الأَمْرِيكِيَّةِ عَلَى سَبِيلِ الْمِثَالِ، يُمْكِنُ تَحْوِيلُ رِسَالَةٍ لَفْظِيَّةٍ إِلَى رِسَالَةٍ يَتِمُّ إِبْلاغُهَا بِالأَعْلامِ، عَنْ طَرِيقِ رَفْعِ الأَعْلامِ الْمُنَاسِبَةِ. وَفِي إِطَارِ التَّرْجَمَةِ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى intralingual translation ، يُمْكِنُ التَّمْيِيزُ بِصِفَةٍ عَامَّةٍ بَيْنَ قِسْمَيْنِ أَسَاسِيَّيْنِ:

1- التَّرْجَمَةُ التَّحْرِيرِيَّةُ Written Translation: وَهِيَ الَّتِي تَتِمُّ كِتَابَةً. وَعَلَى الرُّغْمِ مِمَّا يَعْتَبِرُهُ الْكَثِيرُونَ مِنْ أَنَّهَا أَسْهَلُ نَوْعَي التَّرْجَمَةِ، إِذْ لاَ تَتَقَيَّدُ بِزَمَنٍ مُعَيَّنٍ يَجِبُ أَنْ تَتِمَّ خِلاَلَهُ، إِلاَّ أَنَّهَا تُعَدُّ فِي نَفْسِ الْوَقْتِ مِنْ أَكْثَرِ أَنْوَاعِ التَّرْجَمَةِ صُعُوبَةً، حَيْثُ يَجِبُ عَلَى الْمُتَرْجِمِ أَنْ يَلْتَزِمَ الْتِزَامًا دَقِيقًا وَتَامًّا بِنَفْسِ أُسْلَوبِ النَّصِّ الأَصْلِيِّ، وَإِلاَّ تَعَرَّضَ لِلانْتِقَادِ الشَّدِيدِ فِي حَالَةِ الْوُقُوعِ فِي خَطَأٍ مَّا.

2- التَّرْجَمَةُ الشَّفَهِيَّةُ Oral Interpretation: وَتَتَرَكَّزُ صُعُوبَتُهَا فِي أَنَّهَا تَتَقَيَّدُ بِزَمَنٍ مُعَيَّنٍ، وَهُوَ الزَّمَنُ الَّذِي تُقَالُ فِيهِ الرِّسَالَةُ الأَصْلِيَّةُ. إِذْ يَبْدَأُ دَوْرُ الْمُتَرْجِمِ بَعْدَ الانْتِهَاءِ مِنْ إِلْقَاءِ هَذِهِ الرِّسَالَةِ أَوْ أَثْنَائَهُ. وَلَكِنَّهَا لاَ تَلْتَزِمُ بِنَفْسِ الدِّقَّةِ، وَمُحَاوَلَةِ الالْتِزَامِ بِنَفْسِ أُسْلُوبِ النَّصِّ الأَصْلِيِّ، بَلْ يَكُونُ عَلَى الْمُتَرْجِمِ الاكْتِفَاءُ بِنَقْلِ فَحْوَى أَوْ مُحْتَوَى هَذِهِ الرِّسَالَةِ فَقَطْ. وَتَنْقَسِمُ التَّرْجَمَةُ الشَّفَهِيَّةُ إِلَى عِدَّةِ أَنْوَاعٍ: أَوَّلاً: التَّرْجَمَةُ الْمَنْظُورَةُ At-Sight Interpreting: أَوِ التَّرْجَمَةُ بِمُجَرَّدِ النَّظَرِ. وَتَتِمُّ بِأَنْ يَقْرَأَ الْمُتَرْجِمُ نَصَّ الرِّسَالَةِ الْمَكْتُوبَةِ بِاللُّغَةِ الْمَصْدَرِ **LS** بِعَيْنَيْهِ، ثُمَّ يُتَرْجِمَهَا فِي عَقْلِهِ، لِيَبْدَأَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي تَرْجَمَتِهَا إِلَى اللُّغَةِ الْمَنْقُولِ إِلَيْهَا **TL** بِشَفَتَيْهِ. ثَانِيًا: التَّرْجَمَةُ التَّتَبُّعِيَّةُ Consecutive Interpreting: وَتَحْدُثُ بِأَنْ يَكُونَ هُنَاكَ اجْتِمَاعًا بَيْنَ مَجْمُوعَتَيْنِ تَتَحَدَّثُ كُلُّ مَجْمُوعَةٍ بِلُغَةٍ مُخْتَلِفَةٍ عَنْ لُغَةِ الْمَجْمُوعَةِ الأُخْرَى. وَيَبْدَأُ أَحَدُ أَفْرَادِ الْمَجْمُوعَةِ الأُولَى فِي إِلْقَاءِ رِسَالَةٍ مُعَيَّنَةٍ، ثُمَّ يَنْقُلُهَا الْمُتَرْجِمُ إِلَى لُغَةِ الْمَجْمُوعَةِ الأُخْرَى لِكَيْ تَرُدَّ عَلَيْهَا الْمَجْمُوعَةُ الأَخِيرَةُ بِرِسَالَةٍ أُخْرَى، ثُمَّ يَنْقُلُهَا الْمُتَرْجِمُ إِلَى الْمَجْمُوعَةِ الأُولَى ... وَهَكَذَا.

وَمِنَ الصُّعُوبَاتِ الَّتِي يَجِبُ التَّغَلُّبُ عَلَيْهَا فِي التَّرْجَمَةِ التَّتَبُّعِيَّةِ، مُشْكِلَةُ الاسْتِمَاعِ، ثُمَّ الْفَهْمُ الْجَيِّدُ لِلنَّصِّ مِنْ مَنْظُورِ اللُّغَةِ الْمَصْدَرِ نَفْسِهَا. وَلِذَلِكَ يَجِبُ الْعَمَلُ عَلَى تَنْشِيطِ الذَّاكِرَةِ لاسْتِرْجَاعِ أَكْبَرِ قَدْرٍ مُمْكِنٍ مِنَ الرِّسَالَةِ الَّتِي تَمَّ الاسْتِمَاعُ إِلَيْهَا. ثَالِثًا: التَّرْجَمَةُ الْفَوْرِيَّةُ Simultaneous Interpreting : وَتَحْدُثُ فِي بَعْضِ الْمُؤْتَمَرَاتِ الْمَحَلِّيَّةِ أَوِ الدُّوَلِيَّةِ، حَيْثُ يَكُونُ هُنَاكَ مُتَحَدِّثٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ بِلُغَةٍ أُخْرَى عَنْ لُغَةِ الْحُضُورِ. وَيَبْدَأُ الْمُتَحَدِّثُ فِي إِلْقَاءِ رِسَالَتِهِ بِلُغَتِهِ الْمَصْدَرِ لِيَقُومَ الْمُتَرْجِمُ بِتَرْجَمَتِهَا فِي نَفْسِ الْوَقْتِ إِلَى لُغَةِ الْحُضُورِ.

وَيَنْبَغِي هُنَا أن يُلْقَى بَعْضُ الضَّوْءِ عَلَى الْمُتَطَلَّبَاتِ الْوَاجِبِ تَوَافُرُهَا فِي الْمُتَرْجِمِينَ الَّذِينَ يَقُومُونَ بِالتَّرْجَمَةِ الْفَوْرِيَّةِ. فَيَجِبُ أَنْ يَتَّصِفَ الْمُتَرْجِمُ الْفَوْرِيُّ بِصِفَاتٍ مُعَيَّنَةٍ، مِنْ أَهَمِّهَا: الْقُدْرَةُ عَلَى سُرْعَةِ الرَّدِّ quick response، وَالْقُدْرَةُ عَلَى التَّرْكِيزِ concentration، وَالتَّمَتُّعِ بِقَدْرٍ كَبِيرٍ مِنْ هُدُوءِ الأَعْصَابِ relaxation، وَالْقُدْرَةُ عَلَى الاسْتِمْرَارِ فِي التَّرْجَمَةِ لِمُدَّةٍ طَوِيلَةٍ consistence، بِالإِضَافَةِ إِلَى الإِلْمَامِ بِحَصِيلَةٍ كَبِيرَةٍ مِنَ الْمُفْرَدَاتِ اللُّغَوِيَّةِ vocabular ... وَرَدَ فِي حِوَارٍ بِعُنْوَانِ: "الدُّكْتُور عَبْدُ الْوَاحِد مُحَمَّد وَفَنُّ التَّرْجَمَة"، يَقُولُ: "وَالطَّامَّةُ الْكُبْرَى تَكْمُنُ فِي الْغُمُوضِ غَيْرِ الْمَقْصُودِ الَّذِي يَكُونُ نَاجِمًا عَنْ خَلَلٍ فِي التَّرَاكِيبِ الْجُمَلِيَّةِ أَوْ تَفْرِيطٍ فِي إِسَاءَةِ اسْتِخْدَامِ الأَلْفَاظِ. وَمَتَى مَا كَانَ الْمُتَرْجِمُ وَاعِيًا بِهَذِهِ النَّاحِيَةِ وَغَيْرِهَا مِنْ نَوَاحِ الإِبْدَاعِ، تَتَفَتَّحُ أَمَامَهُ الْمَسَالِكُ الْمُعَبَّدَةُ الْمُؤَدِّيَةُ إِلَى أَفْضَلِ التَّرْجَمَاتِ." وَيُلاَحَظُ أَنَّ حَوَالَى ثُلُثِ التَّرْجَمَةِ الْفَوْرِيَّةِ تَعْتَمِدُ عَلَى الثِّقَةِ بِالنَّفْسِ self-confidence.

وَهُنَاكَ صُعُوبَاتٌ كَبِيرَةٌ تُوَاجِهُ الْمُتَرْجِمَ الْفَوْرِيَّ، لَعَلَّ مِنْ أَهَمِّهَا فِي التَّرْجَمَةِ مِنَ الْعَرَبِيَّةِ إِلَى الإِنْجِلِيزِيَّةِ مَا يَتَمَثَّلُ فِي تَأَخُّرِ الصِّفَةِ عَلَى الْمَوْصُوفِ، ذَلِكَ أَنَّهُ فِي اللُّغَةِ الإِنْجِلِيزِيَّةِ لاَ بُدَّ أَنْ تَتَقَدَّمَ الصِّفَةُ عَلَى الْمَوْصُوفِ. وَمِثَالُ ذَلِكَ، فَالْعَرَبِيَّةُ تَقُولُ مَثَلاً: الرَّجُلُ الْكَبِيرُ. وَالْمُتَرْجِمُ الْفَوْرِيُّ لَنْ يَسْتَطِيعَ الانْتِظَارَ حَتَّى يَسْمَعَ بَقِيَّةَ الْجُمْلَةِ كُلِّهَا ثُمَّ يَبْدَأُ فِي التَّرْجَمَةِ، فَهُوَ يَقُومُ بِالتَّرْجَمَةِ أَوَّلاً بِأَوَّلٍ. وَمِنَ الصُّعُوبَاتِ الَّتِي تُوَاجِهُهُ أَيْضًا فِي هَذَا الصَّدَدِ، تَأَخُّرُ الْفَاعِلِ فِي الْجُمْلَةِ الْفِعْلِيَّةِ. فَيُقَالُ مَثَلاً: لاَ يَلْبَثُ أَنْ يَنْكَشِفَ زَيْفُهُ. وَمِنَ الْمَعْلُومِ أَنَّ الْجُمْلَةَ الإِنْجِلِيزِيَّةَ تَبْدَأُ بِالْفَاعِلِ ...

وَأَمَّا التَّرْجَمَةُ مِنَ اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ إِلَى الْعَرَبِيَّةِ خَاصَّةً فَإِنَّهَا مِنْ أَشَقِّ الأُمُورِ وَأَكْثَرِهَا تَعْقِيدًا وَخُطُورَةً. وَلِهَذَا لَمْ يَسْبَقْ أَنْ بَرَزَ مُتَرْجِمٌ فِي هَذِهِ الْعَمَلِيَّةِ وَاتَّصَفَ بِالنَّجَاحِ. وَلاَ يُسْتَبْعَدُ أَنْ تَرْتَبِطَ مُعْظَمُ الْمَشَاكِلِ النَّاشِئَةِ بَيْنَ الشَّعْبَيْنِ التُّرْكِيِّ وَالْعَرَبِيِّ عَبْرَ تَارِيخِهِمَا الْمُشْتَرَكِ مِنْ هَذَا التَّضَادِّ اللُّغَوِيِّ!

يَخْتَلِفُ مَجَالُ التَّرْجَمَةِ تَبَعًا لِلاخْتِصَاصِ، وَلاَ يَكْفِي لِلْمُتَرْجِمِ فِي هَذِهِ الْحَالَةِ الْمَعْرِفَةُ النَّظَرِيَّةُ

لِلْكَلِمَاتِ فَحَسْبُ، بَلْ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ لَهُ إِلْمَامٌ بِمَجَالِ الْعُلُومِ الَّتِي يَقُومُ بِالتَّرْجَمَةِ مِنْهَا وَإِلَيْهَا. فَكُلُّ شَخْصٍ عَادِيٍّ بِامْكَانِهِ فَتْحُ الْمُعْجَمِ وَنَقْلُ الْمَعْنَى لِيُصْبِحَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِدَادِ الْمُتَرْجِمِينَ، وَلَكِنْ لاَ يُعَدُّ الْعَمَلُ الَّذِي قَامَ بِهِ تَرْجَمَةً، لأَنَّ التَّرْجَمَةَ عِلْمٌ وَفَنٌّ وَتِقْنِيَةٌ، وَالنَّقْلُ كَذَلِكَ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى لاَ يُمْكِنُ أَنْ نَنْظُرَ إِلَيْهِ عَلَى أَنَّهُ مُهِمَّةٌ يَسِيرَةٌ وَبَسِيطَةٌ، وَإِذَا لَمْ نُعْطِ التَّرْجَمَةَ مَعْنَاهَا الاصْطِلاَحِيَّ فِإِنَّهُ لاَ يُمْكِنُ أَنْ يَكُونَ هُنَاكَ تَخَصُّصٌ أَوْ مَجَالٌ اسْمُهُ التَّرْجَمَةُ، وَلاَ يُمْكِنُ أَنْ تَرْقَى مِهْنَةُ الْمُتَرْجِمِ إِلَى مِهْنَةِ وَدَرَجَةِ الطَّبِيبِ أَوِ الْمُهَنْدِسِ أَوِ الْمُحَامِي، فَالتَّرْجَمَةُ هِيَ عِلْمٌ وَفَنٌّ وَذَوْقٌ، وَهِيَ حِقْلٌ مِنْ أَهَمِّ حُقُولِ الْمَعْرِفَةِ.

وَلِلتَّرْجَمَةِ اخْتِصَاصَاتُهَا وَتَشَعُّبَاتُهَا الدَّقِيقَةُ؛ فَهُنَاكَ التَّرْجَمَةُ الْعِلْمِيَّةُ الْبَحْتَةُ الَّتِي تَتَفَرَّعُ عَنْهَا التَّرْجَمَةُ الطِّبِّيَّةُ وَالتَّرْجَمَةُ الْهَنْدَسِيَّةُ وَالْقَانُونِيَّةُ، وَالَّتِي بِدَوْرِهَا تَتَفَرَّعُ عَنْهَا تَرْجَمَاتٌ جُزْئِيَّةٌ. وَهُنَاكَ أَمْثِلَةٌ قَدْ تُؤَدِّي إِلَى تَشْوِيهِ الْمُصْطَلَحَاتِ الْمُتَرْجَمَةِ كَمَا نُلاَحِظُهَا فِي جُلِّ الْكُتُبِ الاقْتِصَادِيَّةِ الْمُتَرْجَمَةِ مِنَ اللُّغَتَيْنِ الْفَرَنْسِيَّةِ وَالإِنْجِلِيزِيَّةِ إِلَى اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ. وَهُنَا يَظْهَرُ انْعِدَامُ الْحِسِّ وَالذَّوْقِ الْفَنِّيِّ الرَّاقِي فِي التَّرْجَمَةِ. وَلِلتَّرْجَمَةِ مَجَالاَتٌ عَدِيدَةٌ، وَهِيَ: التَّرْجَمَةُ الأَكَادِيمِيَّةُ الْعِلْمِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الْعَامَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الْقَانُونِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الطِّبِّيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الاِقْتِصَادِيَّةُ وَالْمَالِيَّةُ، وَالترجمة الأَدَبِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الْفَنِيَّةُ التِّقْنِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الْوَثَائِقِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الْمُسْتَنَدِيَّةُ، وَالتَّرْجَمَةُ الذَّاتِيَّةُ... فَالتَّرْجَمَةُ إِذَنْ، هِيَ عِلْمٌ وَفَنٌّ وَذَوْقٌ رَاقٍ، وَفِي بَعْضِ الْحَالاَتِ يَجِدُ الْمُتَرْجِمُ فِي لُغَةِ الْمَتْنِ الْمُتَطَوِّرِ وَالرَّاقِي نَفْسَهُ فِي حَيْرَةٍ مِنْ أَمْرِهِ مِنْ بَابِ اخْتِيَارِ الْمُفْرَدَاتِ الدَّالَّةِ وَذَاتِ الْمَعَانِي الارْتِكَازِيَّةِ. فَهُنَاكَ الْمُفْرَدَاتُ أَوِ الصِّيَاغَاتُ الَّتِي تَظْهَرُ وَأَنَّهَا جَمِيلَةٌ وَلَكِنْ فِي نَفْسِ الْوَقْتِ لاَ تُؤَدِّي مَعْنَاهَا، وَكَذَلِكَ وَحَتَّى نَتَفَادَى الصُّعُوبَاتِ الَّتِي تُلاَقِي الْمُتَرْجِمُ فِي مَجَالِ الاخْتِصَاصَاتِ الْعِلْمِيَّةِ، يَتَعَيَّنُ اخْتِيَارُ الْكَلِمَاتِ وَالْمُصْطَلَحَاتِ الأَكْثَرِ تَعْبِيرًا وَتَأْثِيرًا. وَهَذَا بِطَبِيعَةِ الْحَالِ يَتَوَقَّفُ عَلَى مَهَارَةِ الْمُتَرْجِمِ فِي الْعُثُورِ عَلَيْهَا إِذَا كَانَ لَهُ إِلْمَامٌ وَسَابِقُ مَعْرِفَةٍ فِي الْمَجَالِ الَّذِي يُمَارِسُ التَّرْجَمَةَ فِيهِ. فَالْكَثِيرُ مِنَ النَّاسِ يُحَبِّذُونَ الْقِيَامَ بِالتَّرْجَمَةِ دُونَ أَنْ يَكُونُوا مُهَيَّئِينَ لِذَلِكَ، وَمَعَ النَّتَائِجِ الَّتِي لاَ يُمْكِنُ إِطْلاَقًا تَصَوُّرُهَا، فَيُلاَحَظُ غِيَابٌ شِبْهُ كُلِّيٍّ لِقُدُرَاتِ التَّحْرِيرِ وَالصِّيَاغَةِ، وَكَذَلِكَ الْغِيَابُ التَّقْرِيبِيُّ أَوْ انْعِدَامٌ كُلِّيٌّ لِلْمَوْضُوعِ الْمُعَالَجِ، وَهُمَا عُنْصُرَانِ كَابِحَانِ لِلتَّرْجَمَةِ خَاصَّةً إِذَا كَانَتِ التَّرْجَمَةُ تَتَنَاوَلُ مَوْضُوعًا عِلْمِيًّا. فَفِي الْمَجَالاَتِ الْعِلْمِيَّةِ وَالْفَنِّيَّةِ وَالأَدَبِيَّةِ، يَجِبُ الْفَهْمُ وَالْفَهْمُ الدَّقِيقُ وَالتَّفْصِيلِيُّ لِلْمُصْطَلَحَاتِ بُغْيَةَ التَّبْسِيطِ، فَلاَ يَجِبُ أَنْ نَنْسَى طَرْحَ سُؤَالٍ جَوْهَرِيٍّ مِنْ طِرَازِ مَاذَا تَعْنِي هَذِهِ الْجُمْلَةُ؟ وَمَاذَا تَعْنِي هَذِهِ الْكَلِمَةُ؟ وَمَاذَا تَعْنِي هَذِهِ الْفَقْرَةُ؟ كَمَا يَجِبُ إِعَادَةُ تَنْظِيمِ وَمُرَاجَعَةِ وَتَجْمِيلِ النَّصِّ الْمُتَرْجَمِ، وَاخْتِيَارُ الْمُفْرَدَاتِ الَّتِي لَهَا مَعْنًى.

وَهُنَاكَ مُسْتَجِدَّاتٌ تَطْرَأُ عَلَى لُغَةِ التَّخَاطُبِ وَالصَّيَاغَةِ، وَلاَ بُدَّ لِلْمُتَرْجِمِ أَنْ يُوَاكِبَهَا لِتَكُونَ تَرْجَمَتُهُ قَرِيبَةً مِنَ الْمَنْطِقِ الْمُتَدَاوَلِ وَالْمُفْرَدَةِ الشَّائِعَةِ حَتَّى لاَ تَكُونَ النُّصُوصُ الْمُتَرْجَمَةُ غَرِيبَةً عَنْ هَذَا الْوَاقِعِ. وَهَذِهِ الأُمُورُ غَالِبًا مَّا تَسْتَجِدُّ فِي مَجَالِ الْبُحُوثِ الاقْتِصَادِيَّةِ وَالْمَالِيَّةِ وَالإِعْلاَمِ مِنْ وَاقِعِ مَا يُعْرَفُ بِالْمَجَلاَّتِ الْمُتَخَصِّصَةِ وَالْمُحْكَمَةِ وَالْمَعْرُوفَةِ بِاسْمِ الدَّوْرِيَّاتِ وَالَّتِي غَالِبًا مَّا تَكُونُ لَهَا لِجَانٌ لِلْقِرَاءَةِ تتَكَوَّنُ مِنْ خُبَرَاءَ لِلْقِيَامِ بِالتَّحْكِيمِ الْعِلْمِيِّ، وَمِنْ ثَمَّ الإِذْنِ بِالنَّشْرِ. وَتَكُونُ هَذِهِ النَّشْرِيَّاتُ كُتُبًا كَانَتْ أَوْ مَجَلاَّتٍ مُتَخَصِّصَةً تَحْمِلُ التَّرْقِيمَ الدَّوْلِيَّ مِنْ طِرَازٍ.

النص الأول:

إِقْرَأِ النَّصَّ الآتِيَ أَوَّلاً، ثُمَّ قُمْ بِإِكْمَالِ التَّمَارِينِ الَّتِي تَتْبَعُهُ.

عَالَمُنَا

نَعِيشُ عَلىَ ظَهْرِ كَوْكَبٍ إِسْمُهُ الدُّنْيَا. هِيَ فِي الْحَقِيقَةِ نَجْمَةٌ صَغِيرَةٌ، مَهْمَا كَبُرَتْ فِي أَعْيُنِنَا وَعَظُمَتْ. إِنَّهَا كُرَوِيَّةُ الشَّكْلِ، وَلَيْسَتْ كُرَةً تَمَامًا. نَعَمْ إِنَّ كُرَتَنَا الأَرْضِيَّةَ غَيْرُ مُكْتَمَلَةِ التَّكْوِيرِ. لأَنَّهَا مَضْغُوطَةٌ عِنْدَ الْقُطْبَيْنِ. وَقُطْرُ الأَرْضِ عِنْدَ خَطِّ الإِسْتِوَاءِ يُعادِلُ: 577 21كِيلومَتْرًا. أَمَّا قِيَاسُ الْقُطْرِ مُرُوْرًا بِالْقُطْبَيْنِ، فَإِنَّهَا يَخْتَلِفُ قَلِيلاً عَنْ هَذاَ. وَذَلِكَ 714 12 كِيلُومَتْرًا.

يَتَكَوَّنُ سَطْحُ الأَرْضِ مِنْ بُرُوْرٍ وَبِحَارٍ... يَنْقَسِمُ الْبَرُّ مِنْهُ إِلَى سَتَّةِ قَارَّاتٍ، وَهِيَ: آسْيَا، وَأُورُبَّا، وَإِفْرِيقِيَا، وَأَمِيرِكَا، وَأُوسْتْرَالْيَا، وَآنْتَارِكْتِيكَا. خَمْسَةٌ مِنْ هَذِهِ الْقَارَّتِ الْمُقَدَّمِ ذِكْرُهَا مَسْكُونَةٌ بِالْبَشَرِ. أَمَّا القَارَّةُ الأَخِيرَةُ، (وَهِيَ قَارَّةُ آنْتَارِكْتِيكَا)، فَإِنَّهَا خَالِيَةٌ من السُّكّانِ، بِسَبَبِ مَنَاخِهَا البَارِدِ؛ ولأَنَّهَا مُغَطَّاةٌ بِطَبَقَاتٍ مِنَ الصَّقِيعِ، تَرَاكَمَتْ عَلىِ بَعضِهَا الْبَعضُ عَبْرَ القُرُوْنِ، نَتِيجَةَ هُطُولِ الثُّلُوْجِ وَبَقَائِهَا دُوْنَ ذَوْبٍ.

تَدْرِيبَاتٌ:

1. تَرْجِمِ الْجُمْلَةَ الأُولَى مِنَ النَّصِّ، إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، ثُمَّ أَجِبْ عَنِ الأَسْئِلَةِ الآتِيَةِ:

- **أَيْنَ تَقَعُ الْفِعْلُ (نَعِيشُ) فِي التَّرْجَمَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَلِمَاذَا؟**
- **هَلْ يَجُوزُ حَذْفُ كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ مِنْ هَذِهِ الْجُمْلَةِ قَبْلَ التَّرْجَمَةِ، وَلِمَاذَا؟**
- **التَّرْجَمَةُ أَهِيَ أَفْضَلُ (بِتَخَطِّي هَذِهِ الْكَلِمَةِ)، أَمْ ذِكْرُهَا أَفْضَلُ؟**

2. قَارِنِ الْجُمْلَتَيْنِ الأُولَيَيْنِ، ثُمَّ أَشِرْ إِلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا بِثَلاَثَةِ أُمُورٍ عَلَى الأَقَلِّ.

3. اِشْرَحِ الْفَرْقَ بَيْنَ الْكَوْكَبِ وَالنَّجْمِ.

4. هُنَاكَ فِعْلاَنِ مَجْهُولاَنِ فِي الْجُمْلَةِ الثَّانِيَةِ، أَذْكُرْهُمَا.

5. إِلَى كَمْ مَقْطَعٍ تَنْقَسِمُ الْجُمْلَةُ الثَّالِثَةُ؟ أَجِبْ.

6. قَدْ وَرَدَتْ كَلِمَةُ (نَعَمْ) فِي بِدَايَةِ قَوْلِهِ: " نَعَمْ إِنَّ كُرَتَنَا الأَرْضِيَّةَ غَيْرُ مُكْتَمَلَةِ التَّكْوِينِ."، بَيْنَمَا لَيْسَ هُنَاكَ سُؤَالٌ يَسْتَوْجِبُ التَّصْدِيقَ. اذْكُرْ سَبَبَ وُرُودِ (نَعَمْ) فِي مِثْلِ هَذَا الْمَقَامِ.

7. أُذْكُرِ الْفِعْلَ الْمَحْذُوفَ فِي جُمْلَةِ " أَمَّا قِيَاسُ الْقُطْرِ مُرُورًا بِالْقُطْبَيْنِ "، وَأَجِبْ: لِمَاذَا وَرَدَتْ كَلِمَةُ "مُرُورًا" مَنْصُوبَةً؟

8. قَدْ ذُكِرَ شَيْئَانِ مِنْ وَصْفِ سَطْحِ الأَرْضِ فِي بِدَايَةِ الْمَقْطَعِ الثَّانِي، اشْرَحْهُمَا بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ بِطَرِيقِ الْمُقَارَنَةِ بَيْنَهُمَا، مَعَ ذِكْرِ مُكَوِّنَاتِ كُلٍّ مِنْهُمَا بِالْقَدْرِ الْمُيَسَّرِ.

9. وَرَدَتْ أَسْمَاءُ الْقَارَّاتِ الَّتِي يَتَكَوَّنُ مِنْهَا الْجُزْءُ الْبَرِّيُّ لِسَطْحِ الأَرْضِ، أَجِبْ: مَاذَا يُسَمَّى الْجُزْءُ الآخَرُ الَّذِي يُقَابِلُ الْبَرَارِيَ، عَلَى سَطْحِ الأَرْضِ؟

01. تَرْجِمْ جُمْلَةَ: "قَارَّاتٌ مَسْكُونَةٌ بِالْبَشَرِ" إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ. تَأَمَّلْ فِي تَرْكِيبِ: "مَسْكُونَةٌ بِالْبَشَرِ"، ثُمَّ قَارِنْ هَذَا التَّرْكِيبَ بِمُقَابِلِهِ فِي اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ: مَا ذَا تَجِدُ هُنَاكَ مِنَ الْغَرَابَةِ؟ اشْرَحْ مَا يَبْدُو لَكَ.

11. تَرْجِمْ تَرْكِيبَ: "خَالِيَةٌ من السُّكَّانِ" فِي نُمُوزَجَيْنِ مُخْتَلِفَيْنِ.

21. مِمَّ وَكَيْفَ يَتَكَوَّنُ طَبَقَاتُ الصَّقِيعِ؟ أَجِبْ فِي سُطُورٍ قَلِيلَةٍ.

النص الثاني:

إقْرَأ النَّصَّ التَّالِيَ وَتأمَّل فِي التَّرْكِيبَاتِ الإِضَافِيَّةِ وَالتَّرْكِيبَاتِ الْوَصْفِيَّةِ الْوَارِدَةِ فِيهِ..

حِكْمَةُ الصِّرَاعِ بَيْنَ الْحَقِّ والْبَاطِلِ

إنَّ اللهَّ تعَالىَ خَلَقَ الأضْدَادَ فَحَيَّرَ الْعَقُولَ بِذَلِكَ، لِتَخْضَعَ لَهُ الأعْنَاقُ وَترْغَمَ لَهُ الأُنُوفُ، وَلِتَكوُنَ حُجَّتُهُ غَالِبَةً عَلىَ كُلِّ حُجَّةٍ.

وَمِنْ أعْظَمِ الأضْدَادِ: الْحَقُّ والْبَاطِلُ. فَهُمَا فِي حَرْبٍ مِنَ الأزَلِ، لاَ هِوَادَةَ لَهَا. قَدْ يَتَرَاءَ الْبَاطِلُ كَأَنَّهُ غَالِبٌ عَلىَ الْحَقِّ فِي بَعْضِ الأحْيَانِ. ذَلِكَ لأَنَّ الْحَقَّ والْبَاطِلَ مَفْهُومَانِ نِسْبِيَّانِ. يَلْتَبِسُ أَحَدُهُمَا بِالآخَرِ عَلىَ كثيرٍ مِنَّ النَّاسِ غَالِبًا. وَهَذَا هُوَ السَّبَبُ الأسَاسِيُّ للصِّرَاعِ الْقَائِمِ بَيْنَ أَبْنَاءِ البَشَرِ مُنْذُ الْقَدِيمِ. وَفِي ذَلِكَ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ تَدُلُّ عَلىَ دِقَّةِ سُنَّةِ اللهِ فِي خُلقِهِ، لأَنَ الإنْسَانَ لَوْ تَأَكَّدَ مِنْ أَنَّهُ عَلىَ البَاطِلِ والْحَقُّ عِنْدَ خَصْمِهِ، لَكَفَّ عَنِ الْمُقَارَعَةِ. وَإِذَا عَمَّتْ هَذِهِ النَّزْعَةُ، تَوَقَّفَ الصِّرَاعُ، وَاخْتَفَت الآمَالُ وَالطُّمُوحَاتُ، وَهَدَأَتِ الأَعصَابُ، فَتَحَوَّلَ الإنْسَانُ إِلىَ حَيَوَانٍ مُخْصِيٍّ أَوْ مُعَقَّلٍ فِي مَرْبَضِهِ. وَرَكَدَتِ الْحَيَاةُ وَانْتَهَتِ الْمُنَافَسَةُ. وَفِي ذَلِكَ بُطْلاَنُ الإِبْتِلاَءِ. بَيْنَما البَلاَءُ أَسَاسُ الْحَيَاةِ.

قَالَ تعَالىَ: خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً. (الملك/1–2). وَهَذَا يقْتَضِي أَنْ يَكوُنَ التَّنَافُسُ قائِمًا إِلىَ أَبَدِ الآبِدِينَ. قَالَ تعَالىَ: وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُم فَاسْتَبِقُوا الخَيْرَاتِ إِلَى الله مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ. (المائدة/48). وَقَالَ تعَالىَ: وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُواْ الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُواْ يَأْتِ بِكُمُ اللهُ جَمِيعاً إِنَّ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير. (البقرة/148). وَفِي اسْتِبَاقِ الْخَيْرَاتِ نِهَايَاتٌ سَعِيدَةٌ. وَهِيَ مَرْضَاةُ اللهِ تعَالىَ، وَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ. وَصَفْوَةُ الْقَوْلِ، أنَّ الْحَقَّ غَالِبٌ وَالْبَاطِلَ زاهق مَهْمَا كَانَ. قَالَ الله تبَارَكَ وتعَالىَ: بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ، وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُون. (الأنبياء/18).

تَدْرِيبَاتٌ:

1. كَمْ عَدَدُ التَّرْكِيبَاتِ الإِضَافِيَّةِ فِي النَّصِّ؟ أُحْصُرْهَا فِي قَائِمَةٍ

2. كَمْ عَدَدُ التَّرْكِيبَاتِ الْوَصْفِيَّةِ فِي النَّصِّ؟ أُحْصُرْهَا فِي قَائِمَةٍ

3. مَا مَعْنَى (حَيَّرَ الْعُقُولَ؟) فِي مُسْتَهَلِّ النَّصِّ. اشْرَحْهُ بِإِيجَازٍ.

4. مَا مَعْنَى (اللاَّمِ) فِي قَوْلِهِ (وَلِتَكُونَ حُجَّتُهُ غَالِبَةً عَلَى كُلِّ حُجَّةٍ)؟

5. اِمْلأِ الْفَرَاغَاتِ التَّالِيَةَ بِكَلِمَاتٍ مُنَاسِبَةٍ:

• إِنَّ أَيَّ ضِدَّيْنِ مِنَ الأَضْدَادِ لاَ يَتَّسِمَانِ بِالْخِلاَفِ وَالْعَكْسِيَّةِ أَكْثَرَ مِمَّا يَتَّسِمُ بِهِ مَا................................

• الصِّرَاعُ .... بَيْنَ أَبْنَاءِ الْبَشَرِ وَلَنْ .... إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

• إِنَّ أَغْلَبَ الْمُنَازِعِينَ يَرَوْنَ أَنَّ .... عِنْدَهُمْ.

• إِنَّ الصِّرَاعَ لَيْسَ أَمْرًا............................... بَلْ فِيهِ .... بَالِغَةٌ.

6. مَا حِكْمَةُ التَّنَافُسِ بَيْنَ أَبْنَاءِ الْبَشَرِ؟ اشْرَحْ بِإِيجَازٍ. اشْرَحْ بِإِيجَازٍ.

7. مَا الْعَلاَقَةُ بَيْنَ اخْتِلاَفِ وُجْهَاتِ النَّظَرِ وَالْمُنَافَسَةِ؟

8. لِمَاذَا خَلَقَ اللهُ الْعِبَادَ مُخْتَلِفِينَ، وَلَمْ يَجْعَلْهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً؟ اشْرَحْ بِإِيجَازٍ.

9. أُتْلُ الآيَةَ الْكَرِيمَةَ الَّتِي تُعَبِّرُ عَنِ الْعَاقِبَةِ لِصِرَاعِ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ.

النص الثالث:

دَوْرُ اللُّغَةِ فِي حَيَاةِ الإِنْسَانِ

اللُّغَةُ وَسِيلَةٌ عَامَّةٌ. تَشْمِلُ جَمِيعَ الْوَسَائِلِ. مَثَلاً: الْقَلَمُ وَسِيلَةٌ، والْمَرْكَبَةُ وَسِيلَةٌ، واللِّبَاسُ وَسِيلَةٌ، والطَّعَامُ وَسِيلَةٌ، والسَّكَنُ وَسِيلَةٌ... وَلَكِنْ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْ هَذِهِ الْوَسَائِلِ خَاصَّةٌ. يَعْنِي لَهَا مَجَالٌ خَاصٌّ. أَمَّا اللُّغَةُ فَلَيْسَتْ كَذَالِكَ. إنَّهَا تَشْمِلُ جَمِيعَ هَذِهِ الْوَسَائِلِ. تَشْمِلُ حَيَاةَ الإِنْسَانِ بِكَافَّةِ مَجَالاَتِهَا. إِنَّكَ لاَ تَسْتَخْدِمُ الْقَلَمَ ولاَ الْمَرْكَبَةَ وَلاَ اللِّبَاسَ وَلاَ الطَّعَامَ وَلاَ السَّكَنَ لِلْوُصُولِ إِلَى كُلِّ الأَهْدَافِ. وَلَكِنَّكَ مُضْطَرٌّ إلى اسْتِخْدَامِ اللُّغَةِ أَيْنَمَا حَلَلْتَ. وَحَتَّى إذا انْفَرَدْتَ بِنَفْسِكَ تَسْتَخْدِمُ اللُّغَةَ أَيْضًا دُونَ أَنْ تُحَدِّثَ شَخْصًا. تَسْتَخْدِمُهَا فِي قِرَاءَتِكَ وَكِتَابَتِكَ، إن لَمْ تَسْتَخْدِمْهَا فِي حِوَارِكَ وَمُحَادَثَتِكَ. هَكَذَا تُحِيطُ اللُّغَةُ بِحَيَاةَ الإِنْسَانِ مْنْ كُلِّ جَانِبٍ. إِذَنْ يَجِبُ عَلَيْنَا أنْ نتَنَاوَلَ اللُّغَةَ بِهَذه النَّظْرَةِ. وَإلاَّ فَاتَنَا الشُّعُورُ بِأَهَمِّيَّتِهَا. وَمَنْ فَاتَهُ الشُّعُورُ بِأَهَمِّيَّةِ اللُّغَةِ أَهْمَلَهَا. وَمَنْ أَهْمَلَ اللُّغَةَ أَهْمَلَهُ النَّاسُ، وَبَقِيَ وَحِيدًا عَلَى هَامِشِ الْمُجْتَمَعِ لاَ يَعْبَأُ بِهِ أَحَدٌ.

تَدْرِيبَاتٌ:

1. اشْرِحْ دَوْرَ اللُّغَةِ فِي حَيَاةِ الإِنْسَانِ، اشْرَحْهُ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

2. مَا مَعْنَى اشْتِمَالِ اللُّغَةِ عَلَى جَمِيعِ الْوَسَائِلِ؟ تَرْجِمِ السُّؤَالَ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَأَجِبْ عَنْهُ بِالْعَرَبِيَّةِ.

3. مَا مَعْنَى الْوَسِيلَةِ بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ؟

4. مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الْوَسِيلَةِ وَالْوَسِيطِ؟ أَجِبْ بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ.

5. كَمْ طَرِيقَةً لاسْتِخْدَامِ اللُّغَةِ؟ اشْرَحْهُ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

6. مَتَى يَضْطَرُّ الإِنْسَانُ إِلَى اسْتِخْدَامِ اللُّغَةِ بِطَرِيقَةِ الْكِتَابَةِ؟

7. هَلْ يَتَحَدَّثُ الإِنْسَانُ مَعَ نَفْسِهِ جَهْرًا بِاسْتِخْدَامِ اللُّغَةِ، مَتَى، وَبِأَيٍّ مِنَ الأَسْبَابِ؟

8. هَلْ هُنَاكَ وَسِيلَةٌ أُخْرَى، تَحْتَلُّ مَكَانَ اللُّغَةِ، وَمَتَى؟

9. هَلِ الإِشَارَاتُ وَالرُّمُوزُ تُؤَدِّي دَوْرَ الصَّوْتِ فِي التَّعْبِيرِ؟ أَجِبْ بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

01. مَا مَعْنَى إِهْمَالِ اللُّغَةِ؟ أَجِبْ بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

11. مَا عَلاَقَةُ اللُّغَةِ بِاسْتِقْلاَلِ الْمُجْتَمَعِ؟ أَجِبْ بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

12. كَيْفَ تَتَدَهْوَرُ اللُّغَةُ؟ أذكر أسبابه بِاللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ وَبِإِيجَازٍ.

النص الرابع:

الْبَطَالَةُ

الْبَطَالَةُ مِنْ أَكْبَرِ الْمَشَاكِلِ الَّتِي تُعانِي مِنْها الْمُجْتَمَعاتُ الْبَشَرِيَّةُ الْيَوْمَ. لِلْبَطَالَةِ أسْبَابٌ كَثيرَةٌ. مِنْهَا مَا يَعُودُ إِلَىَ قُصُورٍ فِي شَخْصِيَةِ الْعَامِلِ أوْ فِي ظُرُوفِهِ؛ وَمِنْهَا مَا يَعُودُ إِلىَ طَبِيعَةِ الْعَمَلِ؛ وَمِنْهَا مَا يَعُودُ إِلىَ قُصُورٍ فِي سِيَاسَةِ الْعَمَلِ. وَمِنْ هَذَا يَبْدُو أَنَّ الْبَطَالَةَ مُشْكِلَةٌ فِي الْحَقِيقَةِ لَيْسَ مِنَ السَّهْلِ حَلُّهَا. لأَنَّهَا مَسْأَلَةٌ ذَاتُ وُجُوهٍ مُتعَدِّدَةٍ. لِذَا، فَإِنَّ حَلَّ هَذِهِ الْمُشْكِلَةِ تَتَوَقَّفُ عَلَى شُرُوطٍ مُتعَدِّدَةٍ؛ مِنْ أَهَمِّهَا: الْمَعرِفَةُ بِهَذِهِ الْمُشْكِلَةِ مَعْرِفَةً عِلْمِيَّةً شَامِلَةً. وَإِنَّمَا يتَطَلَّبُ الأَمْرُ أنْ يَكُونَ كُلُّ أَفْرَادِ الْمُجْتَمَعِ مُتَمَتِّعِينَ بِهَذِهِ الْمَعْرِفَةِ. مَثَلاً يَجِبُ عَلىَ الشَّخْصِ الَّذي يَطْلُبُ عَمَلاً، أنْ يَعْلَمَ بِالتَّأْكِيدِ: أَنَّهُ لَنْ يَجِدَ عَمَلاً إلاَّ إِذَا كَانَ أهْلاً لِذَلِكَ الْعَمَلِ مِنْ جَمِيعِ الْوُجُوهِ. وَأنَّهُ لَنْ تَعُوُدَ مَنَافِعُ كَدِّهِ وَسَعْيِهِ إلَىَ نَفْسِهِ قَبْلَ أَنْ يَنْتَفِعَ غَيْرُهُ مِنْ إنْتَاجِهِ. لأَنَّ مُوَاصَلَةَ الْحَيَاةِ مَوْقُوفَةٌ علىَ مُوَاصَلَةِ الإنْتَاجِ. وَالإِنْتَاجُ مَفْهُومٌ مُعَقَّدٌ، مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَتَطَوَّرَ مُسْتَمِرًّا فِي نَمَاءٍ وَنَوعٍ وَنَوْعِيَّةٍ. إِذًا يَجِبُ أنْ يَكُونَ الْعَامِلُ ذَا كَفَاءَةٍ فِي تَطْوِيرِ الإِنْتَاجِ. وَإِلاَّ كَانَ مَرْفُوضًا مِنْ قِبَلِ رَبِّ الْعَمَلِ. وَهَذَا مِنْ أسْبَابِ الْبَطَالَةِ. وَلِلْعَقْلِيَّةِ السَّلِيمَةِ والسِّيَاسَةِ الْحَكِيمَةِ أَهَمِّيَّةٌ كَبِيرَةٌ فِي الْقَضاءِ عَلىَ الْبَطَالَةِ وَسَلْبِيَّاتِهَا. أمَّا الإِصابَةُ فِي التَّشْغِيلِ وفِي تَطْوِيرِ الإِنْتَاجِ، فَإِنَّهُ يَتَوَقَّفُ عَلىَ مَبْدَأٍ هَامٍّ. وَهُوَ انْتِقَاءُ الْعَامِلِ (أوِ الْمُوَظَّفِ) الْمُتَمَتِعِ بِالْكَفَاءَةِ بِصَرْفِ النَّظَرِ عَنْ شَهَادَةِ التَّأهِيلِ الْمِهَنِيِّ وَالأَكَادِيمِيِّ الّذي يَحْمِلُهُ. لأَنَّ غَالِبَ هَذِهِ الشَّهَادَاتِ لاَ تُبَرهِنُ عَنْ حَقِيقَةِ مَا يَتَّصِفُ بِهِ حَامِلُهَا مِنْ شَخْصِيَّةٍ وَأَخْلاَقٍ وَمَهَارَةٍ. ثُمَّ عَدَمُ تَكْيِيفِ طَبِيعَةِ الْعَمَلِ لِتوَافِقَ طَبِيعَةَ الْعَامِلِ وَمُسْتَوَاهُ وَسُلُوكَهُ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الخامس:

مَجْنُونُ بَنِي عِجْلٍ

حُكِيَ أَنَّ الْحَجَّاجَ خَرَجَ يَوْمًا مُتَنَزِّهًا، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ نُزْهَتِهِ صَرَفَ عَنْهُ أَصْحَابَهُ وَانْفَرَدَ بِنَفْسِهِ، فَإِذَا هُوَ بِشَيْخٍ مِنْ بَنِي عِجْلٍ، فَقَالَ لَهُ: مِنْ أَيْنَ أَيُّهَا الشَّيْخُ؟ قَالَ مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ. قَالَ كَيْفَ تَرَوْنَ عُمَّالَكُمْ؟ قَالَ شَرَّ عُمَّالٍ، يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَسْتَحِلُّونَ أَمْوَالَهُمْ. قَالَ كَيْفَ قَوْلُكَ فِي الْحَجَّاجِ؟ قَالَ ذَلِكَ مَا وَلِيَ الْعِرَاقَ شَرٌّ مِنْهُ. قَبَّحَهُ اللهُ وَقَبَّحَ مَنِ اسْتَعْمَلَهُ! قَالَ أَتَعْرِفُ مَنْ أَنَا؟ قَالَ لاَ. قَالَ أَنَا الْحَجَّاجُ. قَالَ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَوَ تَعْرِفُ مَنْ أَنَا؟ قَالَ لاَ. قَالَ أَنَا فُلاَنُ بْنُ فُلاَنٍ مِنْ بَنِي عِجْلٍ، أُصْرَعُ فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ، (أَيْ أُصَابُ بِالْجُنُونِ)، فَضَحِكَ الْحَجَّاجُ مِنْهُ وَأَمَرَ لَهُ بِصِلَةٍ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص السادس:

الشَّرُّ يتَدَاعَى

إنَّ الشَّرَّ يتَدَاعَى، وَيَجُرُّ بَعْضُهُ بعْضًا، لَهُ حَلَقَاتٌ مُتَتَابِعةٌ، وَأَشْكَالٌ مُتنَوِّعَةٌ، قَدْ يتَطَوَّرُ فِي تَسَلْسُلٍ إِذَا كَانَتِ الظُّرُوفُ مُتَاحَةً، وَالتّعَاوُنُ قَائِمًا بَيْنَ رُمُوزِهِ فِي احْتِكَارِ أَسْبَابِهِ. وَلِلشَّرِّ ضُرُوبٌ مُتَبَايِنَةٌ فِي الصُّورَةِ، مُتَشَابِهَةٌ فِي الْغَرَضِ، يَسْتَفْحِلُ بِتَعَاوُنْ الطَّامِعِينَ مِنْ وَرَاءِ الْفِتْنَةِ. السُّوؤُ يَدْعُو السُّوءَ. تَمْتَدُّ الصِّلَةُ بَيْنَ أَشْكَالٍ مِنْهُ. لأَنَّ كُلَّ شَرٍّ مُنْبَثِقٌ مِنْ شَرٍّ آخَرَ وَ مُوَلِّدٌ شَرًّ آخَرَ. إذَا تَلَبَّسَ الإِنْسَانُ بِنَوْعٍ مِنْ أَنْوَاعِ السُّوءِ، دَفَعَهُ إَلَى مَا هُوَ أَخْطَرُ مِنْهُ.

والشَّرُّ دَسَّاسٌ وَعَـدَوِيٌّ. بِخَاصَّةِ إِذَا تَسَلَّلَ إِلَى الضَّمِيرِ وَالْخُلُقِ. سُرْعَانَ مَا اسْتَوْلَى عَلَى كِيَانِ الإِنْسَانِ. وَتَرَسَّخَ فِيهِ. ثُمَّ تَوَلَّدَ مِنْهُ أَنْوَاعٌ أُخْرَى مِنَ الشُّرُورِ. فَالْكِبْرُ مَثَلاً: خُلُقٌ سَيِّءٌ. إِذَا خَالَطَ الإِنْسَانَ جَرَّهُ إِلَى أَنْمَاطٍ أُخْرَى مِنَ الْفَسَادِ. جَرَّهُ إِلَى الشُّحِّ، وَإِلَى الرِّيَاءِ، وَإِلَى الاسْتِخْفَافِ بِالنَّاس. وَقَدْ يتَطَوَّرُ فِيهِ الْفَسَادُ، فَيسْتَبِدُّ وَيتَجَبَّرٌ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يتَيَسَّرُ لَكَ.

النص السابع:

العدلُ قِوَامُ الْحَيَاةِ

الْعَدْلُ نَقِيضُ الظُّلْمِ. والْعَدْلُ يَظْهَرُ فِي الْحُكْمِ والشَّهَادَةِ والْقَضَاءِ والْمِيزَان. سَلاَمَةُ الْحَيَاةِ الاجْتِمَاعِيَّةِ مِنَ النزَّاعِ والاضْطِرَابِ والْفَوضَى تتوَقَّفُ عَلىَ توَفُّرِ الْعَدْلِ. لِذَا يُعْتَبَرُ الْعَدْلُ إِكْسِيرَ الْحَيَاةِ. لَقَد بَرْهَنَ التَّارِيخُ: أَنَّ أَيَّ مُجْتَمَعٍ أَقَامَ الْعَدْلَ والْمُسَاوَةَ ازْدَادَ قُوَّةً وطَالَ بقَاؤُهُ عَلَى مَسْرَحِ التَّارِخِ. وَأَنَّ أَيَّ مُجْتَمَعٍ تهَاوَنَ بِهِمَا وَنَبَذَهُمَا انهَارَ بِسُرْعَةٍ. كُلُّ مَن اشْتهَرَ بِعَدْلِهِ مِنَ الْمُلُوكِ وَرِجَالِ الدَّوْلَةِ خَلَّدَهُ التَّارِيخُ وَاحْتفَلَ النَّاسُ بِذِكْرَاهُ عَبْرَ الْقُرُونِ.

فهذا عُمَرُ بنُ الخطَّابِ، فقَد ظَلَّ اسْمُهُ خَالِدًا بِسَبَبِ عَدْلِهِ. وَمَن جَارَ مِنْهُمْ لَعَنَتْهُ النَّاسُ عَبْرَ الْقُرُونِ. الْعَدْلُ خَصْلَةٌ رَفِيعَةٌ سَامِيَةٌ. لِذا أَمَرَ اللهُ بِالْعَدْلِ والاحْسَانِ.

وَرَدَ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ تأْكِيدٌ بَالِغٌ عَلَى إِقَامَةِ الْعَدْلِ. وَهَذِهِ جُمْلَةٌ مِنْ تأْكِيدِ الاسْلاَمِ عَلَى إِلْتِزَامِ جَانِبِ الْعَدْلِ:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤدُّواْ الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعاً بَصِيراً. (النساء/58)

وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُواْ فَأَصْلِحُواْ بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الأُخْرَى فَقَاتِلُواْ الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُواْ بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُواْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ. (الحجرات/9)

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَآءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُون. (النحل/90)

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الثامن:

كَلِمَةُ حَقٍّ يُرَادُ بِهَا الْبَاطِلُ

رُوِيَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: "جَاءَ رَجُلاَنِ مِنْ الأَنْصَارِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوَارِيث بَيْنَهُمَا قَدْ دَرَسَتْ لَيْسَ لَهُمَا بَيِّنَةٌ, فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ, وَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ، وَإِنَّمَا أَقْضِي بَيْنَكُمْ عَلَى نَحْوٍ مِمَّا أَسْمَعُ مِنْكُمْ، فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ بِشَيْءٍ فَلاَ يَأْخُذْهُ، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ بِهِ قِطْعَةً مِنْ النَّارِ، يَأْتِي بِهَا إِسْطَامًا فِي عُنُقِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ, قَالَتْ: فَبَكَى الرَّجُلاَنِ وَقَالَ كُلٌّ مِنْهُمَا: حَقِّي لأَخِي, فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا إِذْ فَعَلْتُمَا فَاذْهَبَا وَاقْتَسِمَا وَتَوَخَّيَا الْحَقَّ ثُمَّ لْيَحْلِلْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا صَاحِبَهُ."

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص التاسع:

مَا هِيَ الْحَضَارَةُ

الْحَضَارَةُ: تَعْبِيرٌ حَدِيثٌ. لا نَعْثُرُ عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ فِي النُّصُوصِ الْقَدِيمَةِ وَهَذَا أَمْرٌ طَبِيعِيٌّ. لأنّ الْحَضَارَةَ اسْمٌ يُطْلَقُ عَلَى تُرَاثِ الْمُجْتَمَعَاتِ الْبَشَرِيَّةِ. فَلاَ يُعْقَلُ أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتُعْمِلَ قَبْلَ أَنْ يَتَكَوَّنَ هَذَا التُّرَاثُ، وَقَبْلَ أنْ يُثِيرَ ذَلِكَ انْتِبَاهَ الإنْسَانِ. وَلَكِنْ لَمَّا مَضَتْ عَلَى حَيَاةِ الْبَشَرِيَّةِ حُقُبَاتٌ طَوِيلَةٌ، تَكَوَّنَ مِنْ آثَارِهَا مَعَ الزَّمَانِ تُرَاثٌ ضَخْمٌ. يُعْتَبَرُ هَذَا التُّرَاثُ رَصِيدًا قَيِّمًا لِجَمِيعِ الأَجْيَالِ بِحَيْثُ كُلَّمَا تَنَاوَلَ الإِنْسَانُ شَيْئًا مِنْهُ بِالْبَحْثِ والدِّرَاسَةِ اهْتَدَا إلَى حَقَائِقَ تُسَلِّطُ الضَّوْءَ عَلَى طَرِيقِهِ إلَى الْمُسْتَقْبَلِ. لَقَدْ تَرَكَتِ الأُمَمُ آثَارًا ضَخْمَةً اخْتَفَتْ تَحْتَ الأَتْرِبَةِ والرِّمَالِ عَبْرَ آلاَفِ السِّنِينَ. فَلَمَّا تَطَوَّرَ الْعِلْمُ وانْتَشَرَتِ الْحَفْرِيَاتُ الأَثَرِيَّةُ، ظَهَرَتْ مَعَالِمُ الْحَضَارَاتِ، وَانْكَشَفَتْ أَسْرَارُ الْمَاضِي. فَتَعَرَّفَ الإِنْسَانُ عَلَى أَشْكَالٍ مُتَنَوِّعَةٍ مِنْ حَيَاةِ أَسْلاَفِهِ. وَمِنْ حَقَائِقِ عِلْمِ التَّارِيخِ: إنَّ عَدَادًا مِنَ الأُمَمِ الْبَائِدَةِ امْتَازَتْ بِآثَارِهَا الَّتِي تَكَامَلَتْ فِي طِرَازٍ خَاصٍّ، عَلَى امْتِدَادِ قُرُونٍ طَوِيلَةٍ. إنَّ هَذِهِ التَّكَامُلِيَّةَ الشَّامِلَةَ لِجَمِيعِ آثَارِ أُمَّةٍ بِعَيْنِهَا هِيَ الْحَقِيقَةُ الَّتِي سُمِّيَتْ بِالْحَضَارَةِ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص العاشر:

أَعْضَاءُ جِسْمِ الإِنْسَانِ
(الرَّأْسُ والْجِذْعُ والأَطْرَافُ)

يَنْقَسِمُ جِسْمِ الإِنْسَانِ إِلَى ثَلاَثَةِ أَجْزَاءٍ رَئِيسَةٍ وَاضِحَةٍ وَهِيَ: الرَّأْسُ والْجِذْعُ والأَطْرَفُ. أَمَّا الرَّأسُ: فَإِنَّهُ كُرَوِيُّ الشَّكلِ يَحْتَلُّ مَكَانًا فِي أَعْلَى الْجِسْمِ بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ وَيَتَكَوَّنُ مِنْ جُزْئَيْنِ رَئِيسَيْنَ، هُمَا: الْجُمجُمَةُ والدِّمَاغُ.

أَمَّا الْجُمجُمَةُ: فَإِنَّهَا عِظَامٌ صُلْبَةٌ مُغَطَّاةٌ مِنْ أعْلَى بِالشَعْرِ تَشْتَمِلُ عَلَى الدِّمَاغِ وَتَحْمِيهِ مِنْ الصَّدَمَاتِ. ثُمَّ الدِّمَاغُ يَنقَسِمُ إِلىَ جُزْئَيْنِ هُمَا الْمُخُّ والْمُخَيْخُ. يَحْتَلُّ الْمُخُّ مَكَانَهُ فِي الْجُزْءِ الْعُلْوِيِّ الأَمَامِيِّ مِنَ الْجُمجُمَةِ، والْمُخَيْخُ فِي الْجُزْءِ الْخَلْفِيِّ السُّفْلِيِّ مِنْهَا.

إنَّ الدِّمَاغَ مَرْكَزُ الأَعْصَابِ. وَيُعْتَبَرُ الْحَبْلُ الشَّوْكِيُّ الْمَوْجُودُ فِي الْقَنَاةِ الشَّوْكِيَّةِ دَاخِلَ الْعُمُودِ الْفِقَرِيِّ إِمْتِدَادًا لِلدِّمَاغِ. وَتَتَفَرَّعُ مِنْ جَانِبِي الْحَبْلِ الشَّوْكِيِّ أَزْوَاجٌ مُتَقَابِلَةٌ مِنَ الأَعْصَابِ وَتَمْتَدُّ إِلَى جَمِيعِ أَنْحَاءِ الْجِسْمِ. وَتَتَّصِلُ هذه الأَعْصَابُ عَبْرَ الْحَبْلِ الشَّوْكِيِّ بِـ "مَرْكَزِ الْقِيَادَةِ الْعَامَّةِ" لِلْجِسْمِ فِي الدِّمَاغَ.

وَأَمَّا الْجِذْعُ: فَإِنَّهُ يَلِي الرَّأْسَ وَيَتَّصِلُ بِهِ بِوَاسِطَةِ الْعُنُقِ وَيَنقَسِمُ إِلَى مَنْطِقَتَيْنِ وَاضِحَتَيْنِ؛ وَهُمَا الصَّدْرُ وَالْبَطْنُ. وَالصَّدْرُ عِبَارَةٌ عَنْ تَجْوِيفٍ مُحَاطٍ مِنَ الْخَارِجِ بِعِظَامٍ تُسَمَّى عِظَامَ الضُّلُوعِ. وَيُوجَدُ بِدَاخِلِهِ الْمَرِىءُ، وَالْقَصَبَةَ الْهَوَائِيَّةُ، وَالرِّئَتَانِ، وَالْقَلْبُ... وَلِكُلِّ عُضْوٍ مِنْ هذه الأَعْضَاءِ وَظِيفَةٌ فِي الْجِسْمِ. وَالْبَطْنُ أَيْضًا عِبَارَةٌ عَنْ تَجْوِيفٍ يَفْصِلُهُ عَنْ تَجْوِيفِ الصَّدْرِ غِشَاءٌ عَضَلِيٌّ يُسَمَّى الْحِجَابَ الْحَاجِزَ.

وَأَمَّا الأَطْرَافُ: فَهِيَ أَجْزَاءٌ خَارِجَةٌ مِنَ الْجِذْعِ وَمُتَّصِلَةٌ بِهِ، تَتَفَرَّعُ إِلَى قِسْمَيْنِ: الطَّرَفَانِ الْعُلْوِيَّانِ، وَالطَّرَفَانِ السُّفْلِيَّانِ. الطَّرَفَانِ الْعُلْوِيَّانِ: هُمَا الذِّرَاعَانِ. إِنَّهُمَا تقُومَانِ بِكَثِيرٍ مِنَ الأَعْمَال وَتَنتَهِي كُلُّ ذِرَاعٍ بِيَدٍ بِهَا خَمْسَةُ أَصَابِعَ. وَالطَّرَفَانِ السُّفْلِيَّانِ: هُمَا الرِّجْلاَنِ وَتَنْقُلاَنِ الإِنْسَانَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ وَتَنتَهِي كُلُّ مِنْهُمَا بِقَدَمٍ لَهَا خَمْسَةُ أَصَابِعَ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الحادي عشر:

إِقْرَأِ النَّصَّ التَّالِيَ وَتأمَّل فِي الجمل الْوَارِدَةِ فِيهِ، كُلاًّ عَلَى حِدَةٍ.

الاِتِّصَالُ الاِجْتِمَاعِيُّ

الاِتّـصَالُ الاِجْتِمَاعِيُّ فِي أَوْسَـعِ مَعَانِيهِ، عِبَارَةٌ عَنْ تَبَادُلِ أَفْـرَادِ الْمُجْتَمَعِ الأَخْبَارَ وَالْبَيَانَاتِ وَالْمَعْلومَاتِ، سَوَاءٌ بِطَرِيقٍ مُبَاشِرٍ، أوْ غَيْرِ مُبَاشِرٍ. الاِتّصَالُ الاِجْتِمَاعِيُّ ظَاهِرَةٌ ذَاتُ أُهَمِّيَّةٍ بَالِغَةٍ. يَجْرِي هَذَا الاِتّصَالُ بِوَاسِطَةِ أَجْهِزَةِ الإِعْلاَمِ وَشَبَكَاتِ الاِتّصَالِ. وَيَفْرِضُ نَفْسَهُ عَلىَ كُلِّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْمُجْتَمَعِ، بِحَيْثُ لاَ يَسْتَطِيعُ الإِنْسَانُ أنْ يَخْرُجَ مِنْ نِطَاقِ تَأْثِيرِهِ. إلاَّ إِذَا كَانَ مُنْعَزِلاً تَمَامًا عَنِ الْحَيَاةِ الاِجْتِمَاعِيَّةِ. وَأمَّا مِثْلُ هَؤُلاَءِ، فَإِنَّهُمْ أَفْرَادٌ مَعْدوُدَةٌ، لاَ يُعْتَدُّ بِهِمْ. فِي الْحَقِيقَةِ. إنَّ الإِنْسَانَ، لاَبُدَّ أنْ يَسْتَمِعَ لِمَا يَجْرِي فِي هَذَا الْعَلَمِ مِنْ خَيْرٍ أوْ شَرٍّ. وَخَاصَّةً التَطَوُّرَاتُ الَّتِي تَجْرِي فِي مُحِيطِهِ، أوْلَى بِهِ أَنْ يَهْتَمَّ بِهَا، لِيَتَمَكَّنَ مِنْ اسْتِقْبَالِهَا بِمَا يُنَاسِبُ مِنْ رَدٍّ أَوْ قَبوُلٍ. إِذْ لاَ يَجُوزُ للإِنْسَانِ أَنْ يَعْتَزِلَ بيِئَتَهُ وَمُجْتَمَعَهُ فَيَعِيشَ وَحِيدًا، مَهْمَا اخْتَلَفَ مَعَ أَفْرَادِ مُجْتَمَعِهِ، أَوِ النِّظَامِ السِّيَاسِيِّ فِي بَلَدِهِ. بَلْ لاَ بُدَّ لَهُ أَنْ يُخَالِطَهُمْ، وَيَحْتَكَّ بِهِمْ فِي بَعْضِ مَجَالاَتِ الْحَيَاةِ. وَيلْتَقِيَ بِهِمْ فيِهَا، إِمَّا مُوَالِيًا أوْ مُنَاهِضًا. فَإِذَا كَانَ سَعِيدًا فِي ظُروُفِ بَلَدِهِ وَوَجَدَ الاِنْسِجَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ شَارَكَهَمْ فِي الْحَيَاةِ. وَأَمَّا إذَا كَانَ الأَمْرُ خِلاَفَ ذَلِكَ، عَارَضَهُمْ بِأُسْلُوبٍ سِلْمِيٍّ. وَفِي كِلاَ الْحَالَيْنِ يَضْطَرُّ أنْ يُحَاوِرَهُمْ فِي كُلِّ مَا يتَعَلَّقُ بِحَيَاتِهِ وَمُسْتَقْبَلِهِ. وَهَذَا يُبَرْهِنُ عَلىَ أَنَ الإِنْسَانَ، وَإِنْ كَانَ فِي حَرْبٍ مَعَ مُجْتَمَعِهِ وَنِظَامِ دَوْلَتِهِ؛ فَإِنَّهُ قَلَّمَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُجَرِّدَ نَفْسَهُ عَنِ الْحَيَاةِ الاِجْتِمَاعِيَّةِ وَيَعِيشَ مُنْعَزِلاً عَنِ النَّاسِ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الثاني عشر:

الْحِكْمَةُ

الْحِكْمَةُ لها معان؛ تأتي بِمَعْنَى الْعِلْمِ وَالتَّفَقُّهِ. وَمِنْ مَعَانِي الْحِكْمَةِ: صَوَابُ الأَمْرِ وَسَدَادُهُ، وَوَضْعُ الشَّيْءِ فِي مَوْضِعِهِ. وَالْكَلاَمُ الَّذِي يَقِلُّ لَفْظُهُ وَيَجِلُّ مَعْنَاهُ، يُوصَفُ بِالْحِكْمَةِ، كَالأَمْثَالِ وَجَوَامِعِ الْكَلِمِ. وَالْحِكْمَةُ الإِلَهِيَّةُ: عِلَّةٌ يَلْتَمِسُهَا النَّاظِرُونَ فِي أَحْوَالِ الْمَوْجُودَاتِ الْخَارِجِيَّةِ، أَوْ يُبَيِّنُهَا اللهُ فِي الْقُرآنِ الْكَرِيمِ، كَمَا قَالَ تعَالَى: "وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ * مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُون" (الذاريات/95–75).

وَالْحِكْمَةُ فِي إِرْشَادِ النَّاسِ مَنُوطَةٌ بِالتَّرْكِيزِ عَلَى الإِيمَانِ أَوَّلاً، ثُمَّ الْخُلُقِ الْحَسَنِ، ثُمَّ الْعَمَلِ الصَّالِحِ بِوَجْهٍ عَامٍّ، ذَالِكَ أَنَّ الْكَمَالَ فِي الإِنْسَانِ مَوْقُوفٌ عَلَى الإِيمَانِ الْخَالِصِ وَالْيَقِينِ الصَّادِقِ فِي بَادِئِ الأَمْرِ، لأَنَّ الْعَمَلَ الصَّالِحَ إِذَا لَمْ يَكُنْ مِنْ ثَمَرَاتِ الإِيمَانِ، لَيْسَ مِنَ الْحِكْمَةِ فِي شَيْءٍ؛ وَمِنْ أَهَمِّ مَا يُخَالِفُ الْحِكْمَةَ فِي الإِرْشَادِ: اسْتِعْجَالُ ثَمَرَةِ الدَّعْوَةِ، وَعَدَمُ الصَّبْرِ عَلَى النَّاسِ، وَإِغْفَالُ سُنَّةِ التَّدَرُّجِ فِي التَّغْيِيرِ. وَمِنْ كَلاَمِ الْحُكَمَاءِ: لاَ مُرُوءَةُ لِكَذُوبٍ، وَلاَ رَاحَةَ لِحَسُودٍ، وَلاَ إِخَاءَ لِمُلُوكٍ، وَلاَ سُؤْدُدُ لِبَخِيلٍ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الثالث عشر:

مَنِ الَّذِي يَجُوزُ أَنْ تُطْلَقَ عَلَيْهِ صِفَةُ الْمُثقف

المثقف: هُوَ الإِنْسَانُ الدَّارِسِ الْمُتَعَلِّم. الَّذِي يَتَمَتَّعَ بحَظٍّ وَافِرٍ مِنَ المَعْرِفَةِ بِالْكَوْنِ وَالْحَيَاةِ، وَأَحْوَالِ الْعَصْرِ وَظُرُوفِهِ... وَالَّذِي لَهُ إِلْمَامٌ بِعِلْمِ التَّارِيخِ، وَلَهُ خِبْرَةٌ بِأَخْبَارِ الْمِلَلِ وَالنِحَلِ والأُمَمِ والأَجْنَاسِ البَشَرِيَّةِ، وَمَا كَانوا عَلَيهِ مِنَ الْعَادَاتِ والْمُعْتَقَدَاتِ، وَأَنْمَاطِ الْحَيَاةِ. عَارِفٌ بِأخْبَارِ الْملوكِ، والدُّوَلِ وَالْحُرُوبِ وَالحَضَارَاتِ. كَمَا أَنَّهُ عَارِفٌ بِأحْوَالِ الْمُجْتَمَعَاتِ الْبَشَرِيَّةِ فِي الوَقْتِ الرَّهِنِ. وَأَنْمَاطِ حَيَاتِهِمْ وَعَادَاتِهِمْ وَمُعْتَقَدَاتِهِمْ، وَهُوَ ذُو خَلْفِيَّةٍ وَافِرَةٍ مِنَ الْمَعرِفَةِ بِآدَابِ الصِّحَّةِ، وَآدابِ السُّلُوكِ وَالتَّصَرُّفِ فِي الحَفَلاَتِ وَالْمُنْتَدَيَاتِ، إنَّ الإِنسَانَ الْمُثَقَّفَ يمتاز بِقَدْرَةٍ فَائِقَةٍ عَلىَ التَّعبِيرِ الْفَصيحِ الْبَارِعِ، وَعَلىَ الحِوَارِ مَعَ الْعَلَمَاءِ، والْخُبَرَاءِ وَرِجَالِ العَمَلِ، والسِّيَاسِيِّينَ، وَالأَجَانِبِ...

إنَّ الْمُثَقَّفَ هُوَ الإنسَانُ الْمُهَذَّبُ اللَّطِيفُ الْمُتَفَوِّهُ، لاَ يَعْجِزُ عَنِ الإجَابَةِ عَلىَ أَيِّ سُؤالٍ، إلاَّ إِذَا كَانَ مَسْأَلَةَ اخْتِصَاصٍ، وَمِنْ علاَمَاتِ الإنسَانِ المثقَّفِ أنَّهُ مُؤَدَّبٌ، لاَ يَقْطَعُ عَلىَ نَاطِقٍ حَديثَهُ، بَلْ يَنْتَظِرُهُ حَتىَّ يَنْتَهِيَ مِنْ كَلاَمِهِ. كَذَلِكَ مِنْ عَلاَمَاتِهِ، أَنَّهُ نَظِيفُ الجِسْمِ والثِّيَابِ، وَأَنَّهُ رَشيقُ الْمَنْظَرِ، رَزِينٌ، مُتَّزِنٌ، هَادِئٌ.

لَقَدْ أَصْبَحْنَا بَعْدَ هَذِهِ الْمَعْلُومَاتِ نَعْرِفُ مَعْنَى الثَّقَافَةِ بِتَعْرِيفِهَا الشَّامِلِ، وَهُوَ مَوْضُوعٌ آخَرُ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الرابع عشر:

الجِمَاحُ فِي الإِنْسَانِ، وَطَرِيقَةُ كَبْحِهِ

كُلُّ إِنْسَانٍ يَنْشَأُ فِي بِيئَةٍ خَاصَّةٍ. وَهَذَا يُؤَثِّرُ عَلَى طَبِيعَتِهِ. المُجْتَمَعُ الْوَاحِدُ مَهمَا كَانَ مُتَّفِقًا فِي الْعَقِيدَةِ والأَعْرَافِ والتَّقَالِيدِ، فَإِنَّ لِكُلِّ أُسْرَةٍ طَرِيقَتَهَا الْخَاصَّةَ فِي التَّعَايُشِ. وَهَذَا يَجْعَلُ أَفْرَادَ كُلِّ أُسْرَةٍ تَتَمَيَّزُ عَنْ أَفرَادِ أُسْرَةٍ أُخْرَى فِي التَّعَامُلِ. فَيَنْشَأُ الإِنْسَانُ مَثَلاً مُهَذَّبًا وَمُؤَدَّبًا فِي أُسْرَةٍ، بَيْنَمَا يَنْشَأُ الآخَرُ طَائِشًا، مُتَهَوِّرًا، حَسُودًا، أَنَانِيًّا، شَحِيحًا وَإِنْتِهَازِيًّا فِي أُسْرَةٍ أُخْرَى. لِهَذَا السَّبَبِ لاَ يَخْلُو الْمُجْتَمَعُ مِنْ عَنَاصِرَ ضَارَّةٍ وَخَطِيرَةٍ. وَقَدْ يَكْثُرُ عَدَدُ هُؤُلاَءِ بِحُكْمِ الظُّرُوفِ مِنْ فَتْرَةٍ إِلَى أُخْرَى، فَيُؤَدِّي ذَلِكَ إِلَى زَعْزَعَةٍ فِي الْحَيَاةِ الإِجْتِمَاعِيَّةِ.

إِنَّ الإِسْلاَمَ لَمْ يَكْتَفِ بِتَمْهِيدِ مَنَاهِجِ النُّصْحِ والْمَوْعِظَةِ لإِرْجَاعِ الأُمُورِ إِلَى نِصَابِهَا فِي مِثْلِ هَذِهِ الْحَالاَتِ. بَلْ وَضَعَ بَرَامِجَ تَدْرِيبِيَّةً لِتَهْدِئَةِ النُّفُوسِ، وَكَبْحِ جِمَاحِهَا. وَمِنْ هَذِهِ الْبَرَامِجِ الإِلَهِيَّةِ الْحَكِيمَةِ صَوْمُ رَمَضَانَ. نَعَمْ، إِنَّ لِلصَّوْمِ تَأْثِيرًا بَالِغًا عَلَى تَهْدِئَةِ نَفْسِ الإِنْسَانِ، وَإِهْبَاطِ حَرَارَتِهَا. كَمَا هُوَ فِي الْوَقْتِ ذَاتِهِ عِبَادَةٌ صَامِتَةٌ خَالِصَةٌ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الخامس عشر:

مِنْ نَوَادِرِ جُحَا الرُّوميِّ

جَلَسَ الشَّيْخُ نَصْرُ الدِّين أَفَنديِ يَوْمًا عَلى مِنَصَّةِ الْوَعْظِ فِي أَحَدِ جَوَامِعِ آقْشَهْر، وَقَال :

– أَيُّهَا الْمُؤْمِنوُنَ! هَلْ تَعْلَموُنَ مَا سَأَقوُلُهُ لَكُمْ؟! فَأَجَابَهُ السَّامِعوُنَ :

– كَلاَّ! لاَ نَعْلَمُ!

فَقَالَ إنْ كُنْتُمْ لاَ تَعْلَموُنَ، فَمَا عَسىَ الْفَائِدَةُ مِنَ الْكَلاَمِ؟! ثُمَّ نزَلَ. وَعَادَ فِي يوَمٍ آخَرَ، وَأَلْقىَ عَلَيْهِمْ نَفْسَ السُّؤَالِ، فَأَجَابُوهُ هَذِهِ الْمَرَّةَ :

– أَجَلْ إنَّا نَعْلَمُ! فقَالَ :

– مَا دُمْتُمْ تَعْلَموُنَ مَا سَأَقوُلُهُ، إِذَنْ فَمَا الْفَائِدَةُ مِنَ الْكَلاَمِ؟!

فَحَارَ الْحَاضِروُنَ فِي أَمْرِهِمْ، فَاتَّفَقوُا فِيمَا بيَنْهُمْ عَلىَ أَنْ تَكوُنَ الإجَابَةُ فِي الْمَرَّةِ الْقَادِمَةِ مُتنَاقِضَةً؛ بَعْضُهُم يجُيِبُ: لاَ، وَبعَْضُهُم يجُيِبُ: نعَمْ. فَلَمَّا أَتَاهُمْ فِي الْمَرَّةِ الثَالِثَةِ، وَوَجَّهَ إِليِهِمْ نَفْسَ السُّؤَالِ، اِخْتلَفَتْ أَصْوَاتهُُمْ بيَْنَ لاَ وَنعَم، فقَالَ:

– حَسَنًا! إِذَنْ مَنْ يَعلَمْ فَلْيُعَلِّمْ مَنْ لاَ يَعْلَمْ.

تَدْرِيبَاتٌ:

ترَْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يتَيَسَّرُ لَكَ.

النص السادس عشر:

الْقِصَّةُ فِيهَا الْحِصَّةُ

هذا مَثَلٌ تُركِيٌّ. القَصَصُ، فيها دُرُوسٌ وَعِبَرٌ. وَالْقِصَّةُ قَدْ تَكُونُ مَوْضُوعَةً. كالّتي يَدُورُ فِيها الْحِوَارُ بَيْنَ أَجْنَاسٍ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ. مثل قِصَّةِ النّملِ والْحَمَامَةِ، وقِصَّةِ الدِّيكِ والثَّعْلَبِ، وقِصَّةِ الأَرْنَبِ والسُّلَحْفَاءِ. الْمَقْصُودُ من هذه القَصَصِ: إثَارَةُ مَلَكَةِ التَّفْكِيرِ في الإنسانِ، وَتَمْثِيلُ الْحَقَائِقِ أَمَامَ عَيْنَيْهِ في صورةٍ مُسَلِّيَةٍ، وَتَرْوِيضُ مَلَكَاتِهِ عَلى فَهْمِهَا بِسُرْعَةٍ. لِلْقَصَصِ أهمِّيَّةٌ بالِغَةٌ في حَيَاةِ الأُمَمِ والشُّعُوبِ. وَتُعْتَبَرُ الْقَصَصُ مَنْهَلاً غَزِيرًا لِلْمَعْرِفَةِ والثَّقَافَةِ. لِذا يَهْتَمُّ فَرِيقٌ مِنَ الْكُتَّابِ بِالْقَصَصِ فِي كُلِّ بَلَدٍ. وَمَا أكثرَ كُتَّابُ الْقَصَصِ في الْمُجْتَمَعَاتِ الْمُسْلِمَةِ. وَإِنَّ أَدَبَنَا الشَّعْبِيَّ يَتَغَذَّى مِن هذه القَصَصِ. يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نُثْرِيَ رَصِيدَنَا الأَدَبِيَّ بِالْقَصَصِ الَّتِي فِيهَا عِبَرٌ، لِنَتَحَلَّى بِسُرْعَةِ الْبَدَاهَةِ فِي الْمُشَارَكَاتِ الاجْتِمَاعِيَّةِ وَالثَّقَافِيَّةِ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص السابع عشر:

حُقُوقُ الإِنْسَانِ

إِنَّ الإِنْسَانَ يَتَعَرَّضُ لأَشْكَالٍ مِنَ الْعُدْوَانِ. وَإِنَّ مُعَانَاةَ الإِنْسَانِ فِي مَا يَلْقَى مِنْ بَنِي جِنْسِهِ مُشْكِلَةٌ قَدِيمَةٌ. النِّزَاعُ، وَالْمُخَاصَمَةُ، وَالْمُقَاتَلَةُ تُشْغِلُ حَيَاةَ الإِنْسَانِ كُلَّهَا. وَلِهَذَا يَضْطَرُّ الإِنْسَانُ إِلَى الدِّفَاعِ عَنْ نَفْسِهِ. إِنَّ ضَرُورَةَ الدِّفَاعِ قَدْ أَدَّى بِالإِنْسَانِ إِلَى أَخْذِ احْتِيَاطَاتٍ مُنْذُ الْقَدِيمِ. هَذِهِ الإِحْتِيَاطَاتُ، لاَ تَنْحَصِرُ فِي الدِّفَاعِ بِالأَسْلِحَةِ الْقَاتِلَةِ فَحَسْبُ. لأَنَّ فِي اخْتِيَارِ هَذَا النَّوْعِ مِنَ الدِّفَاعِ خَطَرًا عَلَى حَيَاتِهِ. لِذَا اخْتَارَ الإِنْسَانُ طُرُقًا أَكْثَرَ ضَمَانًا لِلدِّفَاعِ عَنْ نَفْسِهِ، وَعِرضِهِ وَمَالِهِ. وَمِنَ الدِّفَاعِ الأَسْلَمِ، اللُّجُوءُ إِلَى التَّفَاهُمِ مَعَ الْخَصْمِ مُبَاشَرَةً. وَهَذَا قَدْ يَتَعَذَّرُ، بَلْ قَدْ يَسْتَحِيلُ. ثُمَّ إِنَّ الْحَيَاةَ الإِجْتِمَاعِيَّةَ قَدْ فَتَحَ مَجَالاً آخَرَ لِلتَّفَاهُمِ مَعَ الْخَصْمِ. أَلاَ وَهُوَ التَّحَاكُمُ إِلَى سُلطَةٍ تَقْضِي بَيْنَ الأَطْرَافِ الْمُتَنَازِعَةِ. وَلِهَذَا نَجِدُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ مِنَ النَّاسِ سُلطَةً قَضَائِيَّةً تَقُومُ بِالنَّظَرِ فِي خِلاَفِهَا. ثُمَّ تَقُومُ هَذِهِ السُّلْطَةُ بِالْقَضَاءِ وَإِصدَارِ الْحُكْمِ فِي الْمَسْأَلَةِ الْمُتَنَازَعِ فِيهَا. فَيَصْدُرُ الْحُكْمُ غَالِبًا بِتَحْمِيلِ الْمَسْؤُولِيَّةِ عَلَى أَحَدِ الطَّرَفَيْنِ. هَكَذَا يَتِمُّ الْحِفَاظُ عَلَى حَقُوقِ الإِنْسَانِ بِطَرِيقَةٍ مُؤَمَّنَةٍ. أَمَّا إِذَا قَامَ كُلُّ إِنْسَانٍ بِالدِّفَاعِ عَنْ نَفْسِهِ وَمَصَالِحِهِ دُونَ اللُّجُوءِ إِلَى سُلْطَةٍ، فَيُؤَدِّي ذَلِكَ إِلَى الْفَوْضَى فَيَشْقَى ذَلِكَ الْمُجْتَمَعُ لاَ مَحَالَةَ. لأَنَّ قِيَامَ الشَّخْصِ بِالدِّفَاعِ عَنْ نَفْسِهِ مُسْتَقِلاًّ، إِنْطِلاَقٌ عَاطِفِيٌّ. أَمَّا السُّلْطَةُ، فَإِنَّهَا تَعْتَمِدُ عَلَى قَوَانِينَ مَنْصُوصَةٍ فِي الْقَضَاءِ بَيْنَ الْخُصُومِ. إِنَّ الْحَيَاةَ الإِجْتِمَاعِيَّةَ هِيَ الَّتِي جَعَلَتْ مِنَ الضَّرُورَةِ أَنْ يَلْتَزِمَ الإِنْسَانُ الطَّاعَةَ لِنِظَامٍ مُعيَّنٍ يَقْضِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَصْمِهِ. وَإِلاَّ غَلَبَتِ الأَهْوَاءُ عَلَى الْعُقُولِ، وَفَسَدتِ الْحَيَاةُ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص الثامن عشر:

النِّظَامُ الشَمْسِيُّ

النِّظَامُ الشَمْسِيُّ يتَكَوَّنُ مِنْ عَشْرَةِ أَجْرَامٍ سَمَاوِيَّةٍ. الشَّمْسُ هِيَ النَّجْمَةُ الوَحِيدَةُ الَّتِي يتَمَحْوَرُ حَوْلَهَا كَامِلُ النِّظَامِ الشَّمْسِيِّ. فَالشَّمْسُ تقَعُ فِي مَرْكَزِ هَذَا النِّظَامِ تتَرَاصُّ هَذِهِ الْكَوَاكِبُ التِّسْعَةُ حَوْلَهَا، وَلَكِنْ عَلَى مَسَافَاتٍ مُتفَاوِتَةٍ.

عُطَارِدُ هُوَ الْكَوْكَبُ الأَكْثَرُ قرْبًا إِلَى الشَّمْسِ. ثُمَّ يَلِيهِ الزُّهْرَةُ، فَالأَرْضُ، فَالْمِرِّيخُ، فَالْمُشْتَرِي، فزُحَلٌ، فَأُورَانُوس، فنَبْتُون، فبُلُوتُون... الشَّمْسُ نَجْمٌ وَهَذِهِ التِّسْعَةُ كَوَاكِبُ سَيَّارَةٌ. الْفرْقُ بيْنَ النَّجْمِ والْكَوْكَبِ: أنَّ النّجْمَ: جُرْمٌ سَمَاوِيٌّ فعَّالٌ مُضِيءٌ بِذَاتِهِ وَموضِعُهُ النِّسْبِيُّ فِي الْفضَاءِ ثَابِتٌ. وَأَمَّا الْكَوْكَبُ: فهُوَ أَيْضًا جُرْمٌ سَمَاوِيٌّ، يدُورُ حَوْلَ نَجْمٍ أو حَوْلَ كَوْكَبٍ آخَرَ. الْكَوْكَبُ نَجْمٌ خَامِدٌ يعْكُسُ ضَوْءَ النَّجْمِ الْفعَّالِ. كالْقَمَرِ مَثَلاً، فإِنَّهُ يعْكُسُ ضِيَاءَ الشَّمْسِ عَلَيْنَا فِي بعْضِ اللَّيَالِي. نُسَمِيهَا اللَّيْلَةَ الْقَمْرَاءَ، أواللَّيَالِي الْقَمْرَاءَ. النُّجُومُ كَثِيرَةٌ، إلاَّ أنَّنَا لاَ نتَنمَكَّنُ مِنْ رُؤْيَةِ كُلِّهَا. هُنَاكَ نَحْوُ مِنْ سِتَّةِ آلاَفِ نَجْمٍ مَرْئِيَّةٍ بِالْعَيْنِ الْمُجَرَّدَةِ. وَنَحْوُ مِأَئَةِ مِلْيَارٍ مِنَ نُجُومٍ أُخْرَى غيْرُ مَرْئِيَّةٍ بِالْعَيْنِ الْمُجَرَّدَةِ. الْكَوَاكِبُ التِّسْعَةُ الّتِي تَدُورُ حَوْلَ الشَّمْسِ مُخْتَلِفَةٌ مِنْ حَيْثُ أَحْجَامُهَا.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يتَيَسَّرُ لَكَ.

النص التاسع عشر:

الأَلْوَانُ

اللَّونُ ظَاهِرَةٌ طَبِيعِيَّةٌ، نتَمَكَّنُ مِنْ رُؤْيَتِهِ بِوَاسِطَةِ حَاسَّةِ الْبَصَرِ. وَهُوَ مَوْضُوعُ عِلْمِ الْبَصَرِيَّاتِ. وَعِلْمُ الْبَصَرِيَاتِ فَرْعٌ هَامٌّ مِنْ فُرُوعِ عِلْمِ الْفِزْيَاءِ. وَلِلَّونِ عَلاَقَةٌ وَثِيقَةٌ بِالضَّوءِ. لأَنَّهُ لاَ تَتَحَقَّقُ الرُّؤْيَةُ إلاَّ بِوَاسِطَةِ حَاسَّةِ الْبَصَرِ وَالضَّوْءِ. وَاللَّوْنُ لَفْظٌ مُفْرَدٌ، جَمْعُهُ: أَلْوَانٌ. تَنْقَسِمُ الأَلْوَانُ إِلَى أَسَاسِيَّةٍ وَتَالِيَةٍ. الأَلْوَانُ الأَسَاسِيَّةُ ثَلاَثَةٌ؛ وَهِيَ: الأَحْمَرُ والأَصْفَرُ والأَزْرَقُ. أَمَّا بَقِيَّةُ الأَلْوَانِ فَهِيَ مَزِيجَةٌ. نُسَمِّيهَا الأَلْوَانَ التَّالِيَةَ أوِ الثَّانَوِيَّةَ. وَهِيَ: الأَخْضَرُ، وَالْبُرْتُقَالِيُّ، والْبَنَفْسَجِيُّ، وَالْبُنِّيُّ، والرَّمَادِيُّ، والْعَسَلِيُّ، والْفِضِّيُّ، والْوَرْدِيُّ... الأَلْوَانُ الثَّانَوِيَّةُ تَنْشَأُ عَنْ مَزِيجِ لَوْنَيْنِ أَوْ أَكْثَرَ. مَثَلاً: الْبُنِّيُّ هُوَ مَزِيجُ اللَّوْنَيْنِ: الأَحْمَرِ والأَخْضَرِ. والرَّمَادِيُّ أَيْضًا هُوَ مَزِيجُ اللَّوْنَيْنِ: الْبُرْتُقَالِيِّ وَالأَخْضَرِ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

النص العشرون:

الرِّيَاضَةِ، وَأَهَمِيَّتُهَا وَمَنَافِعُهَا

الرِّيَاضَةُ: نَشَاطَاتٌ بَدَنِيَّةٌ بِقَصْدِ الاسْتِجْمَامِ، وَقَد يُقْصَدُ بِهَا اللَّهْوُ أو الاسْتِعْدَادُ لِمُشَارَكَةِ سِبَاقٍ. وَأَمَّا التَّرْبِيَةُ الْبَدَنِيَةُ فَقَد أجْمَعَ الْمُتَخَصِّصُونَ عَلَى أَنَّهَا حَاجَةٌ مُلِحَّةٌ لأَجْلِ نُمُوِّ الإِنْسَانِ نُمُوًّا كَامِلاً وَمُتَّزِنًا فِي النَّوَاحِي الجِسْمِيَّةِ، وَالْعَقْلِيَّةِ، والاجْتِمَاعِيَّةِ، والْوِجْدَانِيَّةِ... وَقَدْ ثَبَتَ بالتّحْقِيقِ، أَنَّ مُمَارَسَةَ الرِّيَاضَةِ الْبَدَنِيَةِ بِانْتِظَامٍ فِي سَاعَاتٍ مُعَيَّنَةٍ مِنْ كُلِّ يومٍ، وبِاسْتِمْرَارٍ وُفْقًا للضَّوَابِطِ الْعِلْمِيَّةِ، يُكْسِبُ الإِنْسَانَ مُرُونَةً، وَرَشَاقَةً، وَحَيَوِيَّةً فِي بَدَنِهِ. وَمَنْ وَاظَبَ عَلَيْهَا وَجَدَ فِي نفْسِهِ نَشَاطًا تُزَوِّدُهُ بِالْقُدْرَةِ اللازِمَةِ لِنَجَاحِهِ فِي مُخْتَلِفِ مَجَالاَتِ الْحَيَاةِ. فَإِنّهُ يَمْضِي إِلَى عَمَلِهِ خَفِيفًا مَرِحًا، وَيُقْبِلُ عَلَى مَهَامِّهِ بِشَهِيَّةٍ بَالِغَةٍ وَعَزِيمَةٍ قَوِيَّةٍ وَأَمَلٍ وَطِيدٍ. فَالرِّيَاضَةُ الْبَدَنِيَّةُ إِذَنْ ضَمَانٌ لِكَمَالِ السَّلاَمَةِ الْبَدَنِيّةِ والْعَقْلِيَّةِ. والْحِكْمَةُ السَّائِرَةُ تَقُول: الْعَقْلُ السَّلِيمُ فِي الْجِسْمِ السَّلِيمِ.

تَدْرِيبَاتٌ:

تَرْجِمِ النَّصَّ بِكَامِلِهِ إِلَى اللُّغَةِ التُّرْكِيَّةِ، وَعَلِّقْ عَلَيْهِ بِمَا يَتَيَسَّرُ لَكَ.

KLASİK METİNLER

نُصُوصٍ مِنَ التُّرَاثِ

النص الأول:

قِصَّةُ طُفُولَةِ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَنِي سَعْدٍ

قَالَتْ حَلِمَةُ بِنْتِ أَبِي ذُؤَيْبٍ: خَرَجْتُ فِي نِسْوَةٍ مِنْ بَنِي سَعْدٍ. مِنَ الْحَيِّ مَعَ زَوْجِي وَابْنٍ لِي صَغِيرٍ أُرْضِعُهُ. خَرَجْنَا نَلْتَمِسُ الرُّضَعَاءَ. وَذَلِكَ فِي سَنَةٍ شَهْبَاءَ لَمْ تُبْقِ لَنَا شيئًا. فَخَرَجْتُ عَلَى أَتَانٍ لِي قَمْرَاءَ، وَمَعَنَا شَارِفٌ لَنَا، والله مَا تَبِضُّ بِقَطْرَةٍ، وَمَا نَنَامُ لَيْلَنَا أَجْمَعَ مِنْ صَبِيِّنَا الَّذِي مَعَنَا، مِنْ بُكَائِهِ مِنَ الْجُوعِ. مَا فِي ثَدْيِي مَا يُغْنِيه، وَمَا فِي شَارِفِنَا مَا يُغَذِّيهِ، وَلَكِنَّا كُنَّا نَرْجُو الْغَيْثَ وَالْفَرَجَ، فَخَرَجْتُ عَلَى أَتَانِي تِلْكَ، فَلَقَدْ أَذَمَّتْ بِالرَّكْبِ حَتَّى شَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، ضَعْفًا وعَجَفًا، (وَأَذَمَّتْ بالرَّكْبِ أَيْ حَبَسَتْهُمْ لِضَعْفِهَا وَانْقِطَاعِ سَيْرِهَا) حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ نَلْتَمِسُ الرُّضَعَاءَ. فَمَا مِنَّا امْرَأَةٌ إلاَّ وَقَدْ عُرِضَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللهِ (ص) فَتَأْبَاهُ إِذَا قِيلَ لَهَا: إِنَّهُ يَتِيمٌ، وَذَلِكَ أَنَّا كُنَّا نَرْجُو الْمَعْرُوفَ مِنْ أَبِي الصَّبِيِّ، فَكُنَّا نَقُولُ: يَتِيم! وَمَا عَسَى أَنْ تَصْنَعَ أُمُّهُ وَجَدُّهُ، فَكُنَّا نَكْرَهُهُ لِذَلِكَ، فَمَا بَقِيَتْ امْرَأَةٌ قَدِمَتْ مَعِي إلاَّ أَخَذَتْ رَضِيعًا غَيْرِى، فَلَمَّا أَجْمَعْنَا الانْطِلاَقَ قُلْتُ لِصَاحِبِى: وَاللهِ إِنِّي لأَكْرَهُ أَنْ أَرْجِعَ مِنْ بَيْنِ صَوَاحِبِي وَلَمْ آخُذْ رضيعًا، والله لأَذْهَبَنَّ إِلَى ذَلِكَ الْيَتِيمِ فلآخذنَّهُ. قَالَ: لاَ عَلَيْكِ أَنْ تفْعَلِي، عَسَى اللهُ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا فِيهِ بركَةً. قَالَتْ: فَذَهَبتُ إِلَيْهِ وَأَخَذْتُهُ. وَمَا حَمَلَنِي عَلَى أَخْذِهِ إلاَّ أَنِّي لَمْ أَجِدْ غَيْرَهُ، قَالَتْ: فَلَمَّا أَخَذْتُهُ رَجَعْتُ بِهِ إِلَى رَحْلِي، فَلَمَّا وَضَعْتُهُ فِي حِجْرِى أَقْبَلَ عَلَيْهِ ثَدْيَايَ بِمَا شَاءَ اللهُ مِنْ لَبَنٍ، فَشَرِبَ حَتَّى رَوِيَ، وَشَرِبَ مَعَهُ أَخُوهُ حَتَّى رَوِيَ، ثُمَّ نَامَا، وَمَا كُنَّا نَنَامُ مَعَهُ قَبْلَ ذَلِكَ، وَقَامَ زَوْجِي إِلَى شَارِفِنَا تِلْكَ، فَإِذَا هِيَ حَافِلٌ، فَحَلَبَ مِنْهَا مَا شَرِبَ وَشَرِبْتُ مَعَهُ حَتَّى انْتَهَيْنَا رِيًّا وَشَبَعًا، فَبِتْنَا بِخَيْرِ لَيْلَةٍ. قَالَ صَاحِبِى حِينَ أَصْبَحْنَا: تَعْلَمِي وَاللهِ يَا حَلِيمَةُ، لَقَدْ أَخَذْتِ نَسَمَةً (النَّسَمَةُ: نَفَسُ الرُّوحِ) مُبَارَكَةً، فَقُلْتُ: وَاللهِ إِنِّ لأَرْجُو ذَلِكَ. ثُمَّ خَرَجْنَا وَرَكِبْتُ أَنَا أَتَانِي، وَحَمَلْتُهُ عَلَيْهَا مَعِيَ، فَوَاللهِ لَقَطَعْتُ بِالرَّكْبِ مَا لاَ يَقْدِرُ عَلَيْهْ شَيْءٌ مِنْ حُمُرِهِمْ، حَتَّى إِنَّ صَوَاحِبِي لَيَقُلْنَ لِي: يَا ابْنَةَ أَبِي ذُؤَيْبٍ، وَيْحَكِ! أَرْبِعِي عَلَيْنَا، أَلَيْسَتْ هَذِهِ أَتَانُكِ الَّتِي كُنْتِ خَرَجْتِ عَلَيْهَا؟ فَأَقُولُ لَهُنَّ: بَلَى وَاللهِ، إِنَّهَا لَهِيَ هِيَ، فَيَقُلْنَ: وَاللهِ إِنَّ لَهَا شَأْنًا. ثُمَّ قَدِمْنَا مَنَازِلَنَا مِنْ بِلاَدِ بَنِي سَعْدٍ، وَمَا أَعْلَمُ أَرْضًا مِنْ أَرْضِ اللهِ أَجْدَبَ مِنْهَا، فَكَانَتْ غَنَمِي تَرُوحُ عَلَيَّ حِينَ قَدِمْنَا بِهِ مَعَنَا شِبَاعًا لُبَّنًا، فَنَحْلُبُ وَنَشْرَبُ، وَمَا يَحْلُبُ إِنْسَانٌ قَطْرَةَ لَبَنٍ، وَلاَ يَجِدُهَا فِي ضَرْعٍ. حَتَّى كَانَ الْحَاضِرُونَ مِنْ قَوْمِنَا يَقُولُونَ لِرِعْيَانِهِمْ: وَيْلَكُمْ، اسْرَحُوا حَيْثُ يَسْرَحُ رَاعِي بِنْتِ أَبِي ذُؤَيْبٍ، فَتَرُوحُ أَغْنَامُهُمْ

جِيَاعًا مَا تَبِضُّ بِقَطْرَةِ لَبَنٍ، وَتَرُوحُ غَنَمِي شِبَاعًا لُبَّنًا.

النص الثاني:

المَأْمُونُ الخَلِيفَةُ وَامْرَأَةٌ

جَلَسَ الْمَأْمُونُ الخَلِيفَةُ الْعَبَّاسِيُّ يَوْمًا لِيَفْصِلَ فِي الْمَظَالِمِ. فَكَانَ أَوَّلُ مَنْ تَقَدَّمَ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ مُسِنَّةٌ عَلَيْهَا عَلائِمُ السَّفَرِ. فَسَلَّمَتْ، فَرَدَّ عَلَيْهَا السَّلاَمَ. وَسَأَلَهَا عَنْ حَاجَتِهَا. فَقَالَتْ: "إِنِّي أَشْكُو إِلَيْكَ رَئِيسَ قَوْمِكَ، حَيْثُ أَخَذَ ضِيَاعِي، وَطَرَدَ وَلَدِي وَأَهْلِي." فَأَطْرَقَ الْمَأْمُونُ، وَقَالَ لَهَا: "أَحْضِرِي الخَصْمَ يَوْمَ الأَحَدِ." فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الأَحَدِ دَخَلَتْ عَلَيْهِ. فَقَالَ لَهَا: أَيْنَ الخَصْمُ يَا أُمَّاهُ؟ فَقَالَتْ: هَذَا الْوَاقِفُ عَلَى رَأْسِكَ، وَأَشَارَتْ إِلَى ابْنِهِ الْعَبَّاسِ. فَقَالَ الْمَأْمُونُ لِحَاجِبِهِ: "خُذْ بِيَدِهِ فَقِفْهُ مَعَهَا مَوْقِفَ الخُصُومِ."

ثُمَّ تَكَلَّمَتْ، فَكَانَ صَوْتُهَا يَعْلُو عَلَى صَوْتِ الأَمِيرِ. فَقَالَ لَهَا الحَاجِبُ: "اخْفِضِي مِنْ صَوْتِكِ، فَإِنَّكِ تُكَلِّمِينَ الخَلِيفَةَ." فَقَالَ الْمَأْمُونُ: دَعْهَا! فَإِنَّ الحَقَّ أَنْطَقَهَا وَأَخْرَسَهُ، وَقَضَى لَهَا بِرَدِّ ضَيْعَتِهَا، وَدَفَعَ لَهَا نَفَقَاتِ السَّفَرِ.

النص الثالث:

عَاقِبَةُ الْوِشَايَةِ

اسْتَأْذَنَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى الْخَلِيفَةِ الْمُعْتَصِمِ بِاللهِ الْعَبَّاسِيِّ، وَتَكَلَّمَ أَمَامَهُ بِبَلاَغَةٍ نَادِرَةٍ، فَأُعْجِبَ الْخَلِيفَةُ بِهِ أَيَّ إِعْجَابٍ، وَأَنْعَمَ عَلَيْهِ بِجَوَائِزَ سَنِيَّةٍ، وَقَرَّبَهُ مِنْهُ، ثُمَّ أَخَذَ يَسْتَشِيرُهُ فِي أُمُورِهِ.

فَحَسَدَهُ عَلَى هَذِهِ الْمَنْزِلَةِ الرَّفِيعَةِ رَجُلٌ مِنْ حَاشِيَة الْمُعْتَصِمِ، يُسَمَّي "بِشْرًا"، فَدَخَلَ عَلَى الْخَلِيفَةِ، وَكَانَ مُنْفَرِدًا، فَحَيَّاهُ وَقَالَ: "يَا مَوْلاَيَ! إِنَّ الأَعْرَابِيَّ الَّذِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ وَجَعَلْتَهُ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ إِلَيْكَ يَدَّعِي أَنَّ لِفِيكَ رَائِحَةً كَرِيهَةً، وَقَدْ قَالَ لِي: إِنَّهُ سَيَدْخُلُ بَعْدَ الْيَوْمِ وَفِي يَدِهِ مِنْدِيلٌ يَرُدُّ بِهِ عَنْ أَنْفِهِ رَائِحَةَ فِيكَ.

فَغَضِبَ الْخَلِيفَةُ، وَأَضْمَرَ لِلأَعْرَابِيِّ الشَّرَّ.

وَفِي الْيَوْمِ الثَّانِي دَخَلَ الأَعْرَابِيُّ عَلَيْهِ، وَفِي يَدِهِ مِنْدِيلٌ، فَدَفَعَ إِلَيْهِ الْمُعْتَصِمُ كِتَابًا يَأْمُرُ عَامِلَهُ فِيهِ بِقَتْلِ حَامِلِهِ، وَقَالَ خُذْ هَذَا الْكِتَابَ إِلَى عَامِلِي بِالْبَصْرَةِ، فَإِنِّ أَمَرْتُهُ أَنْ يهَبَكَ مَالاً كَثِيرًا. فَامْتَثَلَ الأَعْرَابِيُّ الأَمْرَ وَذَهَبَ. فَلَمَّا كَانَ بِالْبَابِ بَصُرَ بِهِ بِشْرٌ فقَالَ لَهُ: مَا مَعَكَ؟ قَالَ لَهُ: كِتَابٌ أَمَرَ لِي فِيهِ الْخَلِيفَةُ بِعَطَايَا. فَقَالَ ادْفَعْهُ إِلَيَّ فَإِنِّ مُحْتَاجٌ، وَأَجْرُكَ عَلَى اللهِ.

وَعَادَ الأَعْرَابِيُّ فِي الْيَوْمِ التَّالِي وَدَخَلَ عَلَى الْمُعْتَصِمِ كَعَادَتِهِ، فَقَالَ لَهُ: مَا فَعَلْتَ بِالْكِتَابِ؟ قَالَ: أَعْطَيْتُهُ بِشْرًا. فَعَجِبَ الْخَلِيفَةُ لِذَلِكَ، وَقَالَ: لِمَ دَفعْتَهُ إِلَيْهِ؟ قَالَ: لأَنَّهُ فَقِيرٌ بَائِسٌ. قَالَ: لِمَ تَحْمِلُ بِيَدِكَ هَذَا الْمِنْدِيلَ؟ فَأَجَابَ: قَالَ لِي بِشْرٌ: إِنَّ لِفَمِي رَائِحَةً كَرِيهَةً تَشْمَئِزُّ مِنْهَا. فعَلِمَ الْخَلِيفَةُ أَنَّ بِشْرًا حَسَدَهُ فَوَشَى بِهِ عِنْدَهُ مِنْ دُونِ ذَنْبٍ جَنَاهُ، وَأَنَّهُ لَقِيَ جَزَاءَ وِشَايَتِهِ.

KAYNAKÇA

Prof. Dr. Ahmet Kocaman, Ziya Aksoy, Yrd. Doç. Dr. İsmail Boztaş. İngilizce Çeviri Kılavuzu, Arkadaş Kitabevi Yay. Ankara 1989.

Prof. Dr. Peter Newmark, Textbook of Translation, تعريب: الدكتور حسن غزالة Valletta-Malta. Tarihsiz.

Feriduddin Aydın, Tercüme Sanatının Gerçekleri, Basın Yayın Kültür Birliği, İstanbul 1984.

Taceddin Kayaoğlu, Türkiye'de Tercüme Müesseseleri, Kitabevi Yay., İstanbul 1998.

Ömer Demircan, Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil. Remzi Kitabevi, İstanbul 1988.

Barry Farber, Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri, Çev. Cem Şen, İstanbul 2000.

Antoine C. Mattar, La Traduction Pratique, Beyrut 1986.

Prof. Dr. Hidayet Aydar, Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi, İstanbul 1996.

Osman Öztürk, Arapça ve Diğer Lisanlar, Seha Neşriyat, İstanbul 1990.

Prof. Dr. Emrullah İşler, Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1997.

Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, Türkçenin Karanlık Günleri, Kamer Yay. İstanbul 1996.

Cüneyt Eren, Tahsin Deliçay, Arapça Cümle Yapısı ve Çeviri Teknikleri, 2. Baskı, Cantaş Yay., İstanbul 2009.

Prof. Dr. Emrullah İşler, Prof. Dr. Musa Yıldız, Arapça Çeviri Kılavuzu, Elif Yay., İstanbul 2008.

شحادة الخوري، دراسات في الترجمة والمصطلح والتعريب، دمشق – 1989م.

Prof. Dr. Peter Newmark **ترجمة: د. حسن غزالة، الجامع في الترجمة** Valetta- Malta

رشيد حميد حسن الجميلي، حركة الترجمة في المشرق الإسلامي، طرابلس/ ليبيا– 1982

د. محمود إسماعيل صيني، مختار الطاهر حسين، سيّد عوض الكريم الدرويش، المعجم السياقي للتعبيرات الإصطلاحية، عربي– عربي، مكتبة لبنان/بيروت–1997م.

د. كمال خلايلي، معجم الجوهرة، إنجليزي- عربي- فرنسي- لاتيني. مكتبة لبنان/بيروت- 1994م.

الأستاذ الدكتور عبد الهادي بوطالب، معجم تصحيح لغة الإعلام، مكتبة لبنان/بيروت-2006م

منير البعلبكي، قاموس إنجليزي- عربي، دار العلم للملايين، بيروت-1984م.

أحمد محمد الشامي- سيّد حسب الله، المعجم الموسوعي لمصطلحات الممكتبات والمعلومات. الرياض-1988م.

الدكتور أحمد مطلوب، معجم المصطلحات البلاغية وتطورها، مكتبة لبنان/بيروت- 1996م.

Tercüme Bilimine Giriş ve Tercüme Teknikleri

Ülkemizde henüz iyi tanınmıyor olsa da tercüme, çok önemli bir sanat ve bilim dalıdır. Ancak akademik çeviri eğitimi ve bu alanda şimdiye kadar konmuş olan kurallar, mevcut sorunları ve tereddütleri henüz ortadan kaldıramamıştır.

Son yıllarda önem kazanan -özellikle- çevirilerin, büyük kısmının kaliteli olduğunu söylemek -ne yazık ki- mümkün değildir. Çünkü toplumumuz, bilimin bu alanına henüz yabancıdır. Türkiye'nin, önemli gerçeklerinden biri olan yaygın ideolojik tutumların, bu ülkede bilime ve aydınlanmaya tarafsız olarak hizmet eden herkesin karşısında tehlikeli engeller oluşturmaya ısrarla devam ettiğini bu münasebetle vurgulamak gerekir!

Elinizdeki kitabın amacı; çeviriyi -sanat ve meslek olarak- tanıtmak, aynı zamanda bu sanatın pratiğinde öğrenciye ideal bir rehberlik yaparak bu konuda uzmanlaşmak isteyenlere destek sağlamaktır. Nitekim çeviri konusunda bugüne kadar Türkçe yazılmış özgün eserler hem çok yenidirler hem de sayı ve kalite bakımından yeterli oldukları söylenemez. İncelenecek olursa -özellikle Arapça öğrenmek isteyenler için- hazırlanan bu çalışmaların, tercüme kılavuzları olmaktan çok birer gramer kitabı niteliğini taşıdıkları açıkça görülecektir.

Kalkınmamış toplumlarda, tabiatıyla tercümeye pek ihtiyaç duyulmaz. Kendi içine çekilmiş, dünyadan kopuk topluluklar arasında tercüme pek önemsenmez. Ne var ki tercümenin bilime, uygarlığa yardımcı bir faaliyet alanı olduğunu kabul etmek zorundayız. Sosyal hayatın temel taşlarından olan haberleşme, bilişim ve bu kanallarla sağlanacak yardımlaşma ve yapıcı faaliyetler için tercüme oldukça önemli bir araçtır.

Dünyamızı maalesef karartmış olan günümüzdeki anarşi ortamını, barış ve sevginin hakim olduğu bir dünyaya dönüştürmek için çeşitli vesileler arasında tercümenin de büyük bir rol oynayabileceğine inanmamız ve bu değerli sanata sahip çıkmamız gerekiyor.

Feriduddin AYDIN

9 786056 772405